

ch

.D.

m

simul consecretibus gratitudinem, quibus
debitas per se gratiarum actiones, oran-
tiones maxime, secundum ordinem Melchi-
sachae, diu faciat Ecclesiae & Patriae prodes-
sum exempla in memoria seae conserve-

HOSII Episcopi Posnaniensis habita-
GORZEWSKI Canonico Posnaniensi,

res, lacrimis an lugubriolum agis Diem
terminare rerum demigrans faciem quid, peto
Lechico Orbi damnatum, iam balbutienti can-
tante falsis tum fatum deplorando lachry-
gram. Tanti est magna amissa Antisti-
tis gaudine novam illamq; lugubrem faciem
stabilis xud obmutescat. O vices tem-
porales, infelici gyro extra Orbicam
in Sarmatico Polo affulgens
torum, erites gravi premium-
ante ad unam indicuntur, Ite Praesul

994-8

Ama Dominum DEUM tu-
um, & observa præcepta ejus &
Cerimonias.

*Kochay Pána BOGA twego, y za-
choway przykazania Jego, y Cerymo-
nie. Deut: 10. v. 1.*

Quæ est enim alia gens sic in-
clyta, ut habeat Cerimonias?

*Ktory bowiem inny národ iest tak
stáwny, żeby miał Cerymonie?*

Deut: 4. v. 8.

Itaque Fratres státe, & tenete
traditiones, quas didicistis.

*Więc Brácia stoycie y zachowuycie
podania, ktorycheście się nauczyli.*

Thess: 2. v. 14.

P-18-0-865

80-1166

J U D I C I U M

Theologorum Ordinis.

Libellum intitulum (*OZDOBA KO-
SCIOŁA KATOLICKIEGO, to jest
Cerymonie, ktorych Kościół S. w wśelkich
okolicznościach zwykt zażywać*) sollicitè
ac utiliter Polonicò stylò collectum, à M.
V. Patre Fratres Protasio Neverani, Pro-
vinciæ Nostræ ac hujus Conventûs Leo-
poliensis, Theologiæ Lectore Actuali, at-
tentè legimus Cumq; Tractatus ejus, non
devios, quinimo Orthodoxæ Fidei ac mo-
rum Regulis apprimè conformes, cunctis-
que proficuos, (utpote omnium & singu-
larum planè Cerimoniarum Ecclesiastica-
rum Mysteria clare explicantes) notaveri-
mus; eundem Libellum prorsùs posse Ty-
pis Polonicis mandari censuimus & cense-
mus. Damus in hoc Conventu Nostro Leo-
poliensi ad S. Casimirum Patronum Regni
& hujus Conventûs. Die 12. Januarii. An-
no Domini. 1739.

*Fr. Franciscus Kozlewscius Reform: S. Th:
Lector & protunc Gvardianus ibidem.*

*Fr. Apollinoris Mikolajscius Reform: ibi-
dem S. Th: Lector Actualis. A2 CON-*

CONSENSUS

*Admodum Reverendi Patris Provincialis
Minoris Poloniae.*

Frater ILDEPHONSUS ZELASKIEVI-
US Ordinis Minorum S. P. FRANCISCI
Reformatorum, in Minori Polonia Mini-
ster Provincialis & Servus.

Multum Venerando in CHRISTO Patri
PROTASIO NEVERANI, ejusdem Or-
dinis & Instituti Alumno, in Conventu
Leopoliensi S. Theol: Lectori Salutem.

TEnore praesentium, concedimus suae
Paternitati Multum Venerandae qua-
tenus Libellum à se concinnatum, cui Ti-
tulus: *OZDOBA KOSCIOLA KATOLIC-
KIEGO*, Typis mandare valeat, si iis ad
quos de jure spectat, ita videbitur. Da-
tum in Conventu Nostro S. Annae in Mō-
te Chetm: Anno Domini 1738. Die 10.
Decembris.

Fr. Ildephonsus Reformatus
Idem qui supra.

F A C U L T A S

*Reverendissimi Patris Vice-Commissarii
Generalis.*

Dilecto Nobis in CHRISTO Patri Fratri
PROTASIO NEVERANI Sacrae Theolo-
giae Lectori Actuali, Nostrae Reformatae
Provinciae Minoris Poloniae Alumno, Sa-
lutem & Seraphicam Benedictionem.

CUM juxta Apostolicas, Nostraeq; Ordi-
nis Constitutiones, ab idoneis Nostrae
Reformationis Censoribus. Liber Poloni-
cè conscriptus, à Te elaboratus, cui Ti-
tulus: (*OZDOBA KOSCIOLA KATOLI-
CKIEGO, to jest Cerymonie*) recognitus
fuerit, & approbatus: Nos praesentium
tenore, ac cum salutaris Obedientiae me-
rito, Tibi facultatem facimus, ut servatis
aliàs de jure servandis, illud Typis evulga-
re possis, & valeas, Datum Romae ex No-
stro Conventu S. FRANCISCI ad Ripas Ty-
beris. Die 18. Martii. Anno Dō: 1739.

*Fr: FELIX à Roma Strictioris Obser-
vantiae S.P.N. Francisci, iteratò Pro-
curator Generalis, & in totâ Cismon-
tana Reformatorum Familia Vice-Cō-
missarius Generalis* A3 (L.S.)

L I C E N T I A.

Illustrissimi, Excellentissimi, ac Reverendissimi, Loci, Ordinarii.

NICOLAUS JGNATIUS

in W Y Z Y C E

W Y Z Y C K I

A R C H I E P I S C O P U S

Metropolitanus Leopoliensis.

Libellum, cui Titulus: OZDOBA KO-
SCIOŁAKATOLICKIEGO, *to iest Ce-*
rymonie &c. per Delegatos à Nobis lectū
& revisum, cū nihil Orthodoxæ Fidei S.
Catholicæ, bonisque moribus adversum
contineat, quinimò ad notitiam Myste-
riorum ac ædificationem Fidelium, pluri-
mū conferat, luci publicæ & prælo edē-
di, facultatē damus & concedimus. Leo-
poli Die 30. Januarii. Anno Dō. 1739.

NICOLAUS JGNATIUS

*Archiepiscopus Metro-
politani Leopoliensis.*

Do CZYTELNIKA.

Wiem dobrze, że to naturalna ludzka inklinacya, umieć y wiedzieć, według Filozofa: *Omnis homo naturaliter scire desiderat*. Tak bowiem ludzkiego rozumu rozciągają się granice, że z pospolitego zdania, *potentia illimitata* nazywa się, y gdziekolwiek, y cokolwiek, uważa, nigdy *extra sphaeram activitatis suae* nie wychodzi. Jednak bardziey obligacya każdego y sama wyciąga słuszność, umieć to, co do kogo należy, *omnium interest ea scire, quae in re sunt omnium*. Więc ja uważając, iakby potrzebna y pożyteczna rzecz była, o Cerymoniach [których zawsze w Kościele S używanie kwitnie] mieć informacyą; umyśliłem temu moją lichą zadofyc uczynić pracą; a żeby każdy *palpabiliter* obaczyć mógł, tak starożytne y świątobliwe ich zachowanie, iako funda-

mentalne y flusznie postanowienie. Dála
okazyją przewrotność Heretycka, ktorzy
na te Święte ustawy biją, *carpunt, quia
non capiunt*. Y ustawicznym lubo nikcze-
mnym conceptem filą się na ich zniesie-
nie, chociaż tego dokazać nie mogą, *fru-
stra agitur vox irrita ventis*. Tak iásna
prawda kole ich woczy, że iák krety na-
to patrzeć nie mogą, woląc w ciemno-
ściach swoich żyć, y na wieki ginąć, *Sa-
thanicas talpas hereticos voco, qui aper-
tam lucem abhorrent, in errorum suorum
foveis plusquam Cymmeriis, circumfessi
delitescunt. Novarinus Ecclē lib: 1. n. 827.*
Dla tego tak dla tych, ktorzy swoje cie-
mności iásnemi czynią, *noctem verterunt
in diem*; iáko żeby każdy z prawdziwych
Katolikow proporcjonalną wziął infor-
macyą, *quilibet apta sibi*, iako też y dla
ciekawości ludzkiej, która *nil linquit in-
ausum*; a żeby skrytych tajemnic dociec,
compediosè zebrałem pytania, iedne prze-
tłumaczywszy, inne przydawszy, nie ktore
w Polsce nieużywane odrzuciwszy, zaw-
sze na perswazyą pamiętając Poety: *Quid-
quid precipies esto brevis, ut citò dicta*

Percipiant animi dociles, teneantq̄, fideles.

Y tak rozumiem, że według Bernarda S. *serm: 64. ex Brev: Ex Catholica doctrina mensa, juxta modulum intelligentia, sufficientes singulis epulae apponuntur.* Ani ta krotka *Synopsis* Xiążeczki będzie nagána, gdy każdy uważy.

Quale aut non quantum, confundunt maxima, Parvus

Ingenia illustrat grandia saepe liber.

Bo cokolwiek *sparsim* inni o Cerymoniach pisali, iáko S. *Gregorius Papa Librum de Sacram: S. Bonawentura de Mysteriis Missae. S. Izydor Hyspalenski Biskup de Ecclesiasticis Officiis*, y wielu innych, tu *collecta in unum* znotowane są. Nic wiecey nie pragnąc, tylko żeby *sacrificium laudis* z tąd samemu Bogu było. Z tym się przed Panem Bogiem protestując z Augustynem S. *Non propter me quaesivi bona tibi, nam non Tibi quaererem, sed mihi, ideo nec mihi haberem, quia non Tibi haberem.* In *Psal: 121* Niech wszystko na chwałę Boską idzie. Tobie zaś Czytelniku do woli zostawując upodobanie w tey pracy mo-

ſey, bo trudno mam ſię ſtarać podobać,
co nie w moiey, ale w Twoiey ieſt wła-
dzy. Jeżeli zaś co *imperfectionis* znay-
dziesz, bez czego nigdy obeysć ſię nie mo-
że, przy Twoiey aplikacyi za czasem ſię
poprawi. *Nemo naſcitur Artifex*. U mnie
to *pro modulo* ieſt zawsze, *ut candidè di-*
cam, quod ſcio, vel ingenuè dicam, quod
ignoro. In reliquo o to tylko proſzę, abyś
pro Compilatore & Benefactoribus Druku,
do Majestatu Boſkiego *ſaltem devotum*
chciał poſtać *ſuſpirium*, *VALE*.

W S T E P

Do Traktatu o Cerymoniach.

Nizeli do Cerymonii w szczegulności,
y do tłumaczenia przyśtąpiemy, kładą się
tu niektore pytania o Cerymoniach
w pospolitości.

Pytanie Pierwsze.

Czyli godzi się S Rzymskiemu y Katoli-
ckiemu Kościołowi, Oycom Świętym, Pa-
pieżom, Biskupom? y czyli nie iest prze-
ciwko Pismu S. nowe zwyczajie y Cery-
monie stánowić?

Odpowiedź. Bez wątpienia godzi się,
y nie iest przeciwko pismu S. iáko się ob-
szernie pokazuje. Naprzod ma tego fun-
dament Kościół S. z Pisma S. z ktorego
się pokazuje, iáko w Starym Testamencie
była moc y zupełna władza stánowienia
Cerymonii, ktorych sam Bog nie postano-
wił. Ták Synágogá starozakonna z Mar-

docheuszem nowe Święto postanowiła. Esth: cap: 9. & cap: ult: Unde & vos inter cæteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia. Więcy wy między innemi Świętymi dniami ten dzień mieycie, y obchodźcie go z wszelką radością. *Tak w Rozdziale ostatnim lib: Judith: 16. Czytamy, że ten dzień, ktorego od obleżenia uwolnione Miasto Betulia, w liczbę Dni uroczystych włożony. Dies autem victoriæ hujus festivitatis ab Hæbreis in numero Sanctorum dierum accipitur ab Judæis, ex illo tempore, usque ad præsentem diem. Dzień zaś zwycięstwa tego, iest od Zydow w liczbę Świętych dni wzięty, y obchodzony bywa aż do dnia dzisiejszego. Toż samo czytamy w Księgach Machabeyskich 1. Mach: 4. Ze dzień poświęcenia Ołtarza w Jeruzalem Scenopegia corocznie był odprawowany od Zydow, na ktore Święto Pán JEZUS z Uczniami swemi przyšedł do Jeruzalem Joan: 10. Jezeti tedy taką moc starozakonna Syna-*

goga miąta, czemuż Kościół Boży (którym Duch Przenay: rządzi) tey władzy mieć nie ma? w Nowym Testamencie sami Apostołowie Święci na swoim Conciliū w Jeruzalem, przykładem swoim pokazali, że Kościół y Biskupi Cerymonie wprowadzać, y ich pozwalać mogą; ponieważ oni sami Cerymonie stanowili, albo raczej onych pozwolili, żeby nowo nawroceni Żydzi, wstrzymywali się od krwi, y zaduszonego, iako też żeby nawroceni z Poganem nie iedli mięsa, Batwanom poświęconego. Act. 15. Jeżeli tedy Apostołowie Święci, dla pokoiu y iedności między temi Nacyami (iako pisze Cabbasutius) pozwalali Cerymonii, czemuż Ociec S. Papeż y Biskupi, iako też moc z Apostołami mający; nie mają dla ozdoby, zbudowania, y wspaniałości Kościoła Bożego przyzwyczajonych Ceremonij, y zwyczajów stanowić? Oprocz tego dosyć wyraźnie Paweł S. mowi: y w Kościele Bożym Cerymonie są potrzebne, gdy Koryntczyków napomina 1. Corinth: 14. Ut omnia honestè & se-

cundùm Ordinem fiant. Zeby się wszystko uczciwie y porządnie działo. A iákaż uczciwość, y iáki porządek w Kościele bez Cerymonij bydź może? Z tey racyi pomieniony Apostoł S. zniósł zwyczaj, który byli nowi Chrześciance wnieśli, że by po przyięciu Komunii, spólnie z sobą zgromadzeni iedli y pili, ktorzy zwyczaj po Grecku zwát się Agapas, że to było przeciwko uczciwości Komunii S. Więć ieżeli ten Święty Apostoł słusnie zniósł námienny zwyczaj czy Cerymonią, czemużby następcy iego, przystoynych cerymoniy, ktore chwale Kościoła S. służą, wprowadzić nie mogli, álbo też nieprzyzwoite obyczáie znosić? Osobliwie, że sam Chrystus Pán po wielokroć rázy Cerymoniy zażywał. Jakoto, gdy ślepo urodzonemu wzrok dáwał, smaruiąc oczy iego śliną y błotem. Joann. 9. Znowu gdy głuchego y niemego chcąc uzdrowić, wziął go na stronę, włożył pálce w uszy iego, splunął, dotknął się ięzyka, poyzrzat w Niebo, Mar: 7. Jeżeli tedy cerymonie we-

dtug

dlug Lutra y Kalwina są jednym kuglarstwem, dziecinnym igrzyskiem, [iák ie bezbożnie nazywá Kalwin] adventitiam farraginem, sathanæ imposturam, ludibriũ, nugas, Theatricam pompam, exoticas fordes. Czemuż Pan JEZUS przy uzdrowieniu tych kálekow Cerymonii zażywa, bez ktorych mógł ich pewnie cudownie uzdrowić? Y owßem iák się Pánu JEZUSOWI Cerymonie podobáią, pokázal to ná ten czas, gdy do Jeruzalem wieżdzaiącego z palmámi y z wielą Cerymoniami, y czci wyrządzeniem przyięto, gdzie osoblwá serca swego pokázal radość. Oycowie Swięci pierwszego Kościoła, iednostaynie náuczáią, że u pierwszych Chrześcian, wiele Cerymonii byto. Dla tego, że Enkratystowie Cerymonie odrzucali, za Heretykow byli poczytáni od Swiętego Epifaniusza Hær. 46. Podobnym sposobem Monicheusowie u Swiętego Augustyna lib: 2. cap: 23. Hær. 23. Eutychiáni u Sokratesa, Vigilantiáni u S. Hyeronima, iák się niżej dostatecznie dowiedzié. Rożni tákże

Oyco-

Oycowie Ss. piſzą o Cerymoniach, iáko S. Dionizyusz Areop: 2 P. 2. de Cael. Hier. Clemēs Romanus Ep 5. Tertulianus de Cor. Milit. Origenes Hom: 12. in Lib: Num: Cypriánus Lib: 1 Ep: 12 Cyrillus w ſwoim Katechizmie. Chryſoſtomus S. Izydor Hispaſki w Hispánij piſze w Xiędze o Rzymſkich Mſy S. Cerymoniach, porządek y ſpoſob odprawowania obrządku Boſkiego, żył okolo Roku Pańſk: 630. Albinus tak-
 że ábo Alkuinus Roku Pan: 780. napisał cztery Xięgi o Koſcielnych Cerymoniach, y inni ſtarodawni Doktorowie o tychż Cerymoniach piſáli, y ſtuſnie; Bo ieżeli Cerymonij iſlotę, wtaſność, cel y koniec uważać będziemy, y dla czego ie tak wyſoce Koſciół S. ſzanuje, doydzimy, że nie tylko ſą pożyteczne y ſwięte, ále y arcy potrzebne. Bo náprod Cerymonie powierzbowne, ſą znakiem zewnetrzney Bogu należącej ſłużby. Powtore, Cerymonie ſą zmo-
 cnieniem ſłabości ludzkiey, umacniają ja w Nabożeſtwie. Potrzebie, przez Cerymonie wbiciają ſię w pamięć proſtym lu-
 dziom

dziom Niebieskie Taiemnice, iáko ktorým poięcie ich sámych w sobie práwie się nie podobne widzi. Poczwarće, Cerymonie postanowione są, żeby z tym większym porządkiem, uczciwością, z większą wspaniałością, y postanowaniem Święte Sakramenta tak spráwowane iáko y przyjmowane byty, y żeby się należycie Boski Obrządek odprawował, z tey rácyi Cerymonie słusnie się názwać Xięgą mogą Laikow y nieuczonych, gdyż w Cerymoniách to widzą, czego z Xiąg wyczytać nie umieją, iák to ku przykłádu, przez obmywanie głowy dziecięcia przy Chrzcie, rozumieją obmycie Duszy od grzechu pierworodnego, przez znak Krzyża S. Taiemnicę Trojcy Przenajświętszey, y krzyżowania Chrystusowego. Przez Páschał Zmartwychwstanie Chrystusowe, przez ozdoby y apparen-cye Kościelne, ozdoby y piękność Krolestwa Niebieskiego. Więcey rzekę: Cerymonie są wyrażnym wyznaniem Wiáry Świętey; tak przez znak Krzyża S. przez Chorągwie, Rożaniec, czczenie Obrazow, słuchá-

chánie Mŝy Świętey, wyznáiemy publicnie, żeśmy Katolicy, Chrześcíanie, ŝtudz y Chryŝtusowi, y Nayŝw: Maryi Panny.

Cerymonie teŝ nas napomináią, iák ŝię zachowáć przy ŝluzbie Boŝkiej: ták goreiące pŝochodnie y ŝwieće w Koŝciotach y na Proceŝŝyach napomináią nás, ábyśmy żywą wiarą, y gorącą miłością Bogu ŝluzyli, upadánie ná kolána, podnoŝenie rąk, bicie ŝię w pierŝi, uczy nás pokory, uniŝonności, podnieŝenia ŝerca do Boga, ŝalu y ŝkruchy za grzechy. Dálej: Cerymonie nie tylko wzbudzáią oziębte ŝerca do naboŝeństwa, iáko to dŝwięk dzwonow, ŝpiewanie, Orgány, y muzyki, wieloŝ ŝwiec, ozdoba Ołtarzow, piéknosć apparátow, porzádék y wŝpaniałosć ŝluzącego Ołtarzowi Duchowienŝwa, ále teŝ utrzymują toŝ Naboŝeństwo, nie ináczey iák liŝcie piéckne frukta, albo owoce, iák popiół, zagrzebiony w ŝobie ogień; Na oŝátek: Cerymonie udzieláią wiernym roŝnych tásk y Niebieŝkich dárow. Jáko to uŝywanie Świętych Sakramentow, z obietnice Chryŝtuŝo-

słusowej, błogosławieństwo Kapłańskie,
 pokropienie się święconą wodą, zaklinanie
 przy Chrzcie, y w opętanych Satana. Ktoż
 te przyczyny zwążywszy Cerymoniami
 gárdzić będzie? ktoż będzie chciał mówić,
 że są nieczcią Boską, y urąganiem się z
 Boskich tajemnic? samiz nieprzyjaciele
 Wiary S. Kátolickiey, ktorzy się z Cery-
 monii nąszych urągają, tak wiele Cerymo-
 niy mają, o ktorych wzmianki naymniey-
 szey, ani przykazania w Biblii, álbo w Pi-
 śmie S. nie mają. Bo Kálwin w swoicy
 Książce o sposobie administrowania Sakra-
 mentow, opisuje Cerymonie takie przed
 Chrztem: Náprzod, żeby Dziecię w Nie-
 dziele, álbo innego dnia do Kościoła przy-
 niesione było; powtore, żeby Chrzesnych
 Oycow y Mátek pytać, ieżeli obiecują, gdy-
 by tego potrzeba było, Dziecięciu w wie-
 rze dać edukacyą; potrzecie, żeby dać
 imię Dziecięciu; poczwárte, żeby Pácierz
 y Wierzę w Boga zmówić &c. Lutrzy
 trzymają częścią z Kalwinami Cerymo-
 nie, iáko to Niedziele, Wielkánoc, Zielone
 Świą-

Swiątki, częścią przeciwko nim, iák to
 tak wiele Swiąt, Iubileusów, Cerymonii
 przy Niemieckiey Mszy, przy Chrzcie,
 przy Wieczerzy (iáko mowią) Pánskiey,
 przy slubie, przy pogrzebach &c. Gdzież
 prosię są te Cerymonie nákazáne? gdzie
 są w Biblii nápisáne? na którą się Herety-
 cy odwołują, y za iedyną regułę wiary
 swoiey mają. A iezeli rzeką, że mają, tę
 moc Cerymonie sobie stánowią, nigdy tego
 nie dowiodą. Ale dáymy to per impossibi-
 le, że tę moc Heretycy mają, czemuż tey-
 że mocy Katolicki Kościół mić nie ma? iá-
 ko który iest pierwszy Apostolski, nieomyl-
 ny Kościół Boski, który iest filárem y fun-
 damentem prawdy. 1. Thim: 3. Ztąd się
 pokazuje, iák dostatecznie Cerymonie ná-
 Pismie S. ugruntowane, w Kościele pierw-
 szym zażywane, od Oyców SS zálecone,
 zdrowym rozumem umoenione, owšem od
 sámychże nieprzyjaciół nášych approbo-
 wáne są. Zátym to idzie, iż moc stano-
 wić Cerymonie, iest przy Rzymskim Pápie-
 żu, y innych Biskupach Kościoła Kato-
 lickiego.

Pytanie Drugie.

Jeżeli Cerymonie nie są od Chrystusa odrzucone? ponieważ Math. 23. Faryzeuszow dla ich rąk umywania, powierzchownych sprawiedliwości uczynków, Cerymonii, y tradycyi, pobielanemi grobami nazywał?

Odpowiedź. *Bynáyymnicy; bo wielka jest różność między naszymi Cerymoniami y Faryzayskimi. Faryzayskie Ceremonie zawisły były w szczególney tylko powierzchowney hipokryzyi, albo obtudzie, bez wewnętrznego nábożeństwa, iáko tupina bez ziárna; nasze zaś są wewnętrznego nábożeństwa y nábożnego ku Bogu serca znakiem, iák Index znakiem jest Zegarowych kótek. Faryzayskie swoy początek wzięty od pychy, miáły za cel szczerą próżność, nasze pochodzą z wewnętrznego nábożeństwa miłości y czci Boskiej. z miłości zbawienia Dusz naszych, nic innego za cel nie máją tylko większe pomnożenie czci Boskiej w iego służbie. Faryzeusowie zázywáli Cerymonii, żeby od ludzi widzeni, chwá*

chwáleni, y śanowani byli; my zażywamy Cerymonii żeby w nich utajone tajemnice, y Boski Majeſtat był chwálony, y śacowane: Zátym ieſt wielka różność między náſcemi y Faryzayſkiemi Cerymoniami.

Pytanie Trzecie.

Jeżeli Cerymonie z ſtárym Teſtamentem od Chryſtufa znieſione nie ſą?

Odpowiedź. Cerymonie ſtarego Teſtamentu dwoiákie były; iedne, ktore ſamym Żydom y ich ſłużbie Boſkiej właſne były, ktore wſytkie w figurach nowego Teſtamentu zawiſły, iák mowi Apoſtoł 1. Cor: 10. Hæc autem in figura contingebant illis. Ják to były różne oſiáry, pożywanie Wielkonocnego Baránka, czczenie Arki Páńſkiej, Obrzezanie &c. Ponieważ tedy Figury ſię ſpełniły, idzie zátym, iż ſtarego Teſtamentu ſłużba Boſka, ktora náywiecey w Cerymoniach Figuraliter zawiſła, od Chryſtufa znieſiona ieſt; zátym y Cerymonie, iáko acceſſorium cum principali uſtać muſiały Drugie Cerymonie, ktorych práwda Żydzi zażywali, nie były

były iednak samym Zydow własne, ale ponieważ w sobie wiele moralnych y Duchownych nauk zawierają, były pospolite innym wszystkim Narodom, iako są budowanie Kościołow, wystawianie Otarzow, modlenie się, klęczenie, słowem: cokolwiek do czci, y chwály Boskiej należy, a takie Cerymonie, nie są zniesione, ani przez Chrystusa, ani przez Jego Apostołow SS.

Pytanie Czwarte.

Czemuż Chrystus P. sam Cerymonii Kościołowi swojemu nie postanowił, a osobliwie czemu ich Uczniow swoich nie nauczył?

Odp: Przyczyna tego bardzo łatwa, albowiem prostota, nieuczonych Apostołow, przed przyściem Ducha S. do pojęcia tego wszystkiego sposobna nie była, iako Chrystus sam mówi Joan: 16 12. Mám wám ieszcze wiele mówić, ale teraz tego zniesć nie możecie. Dla czego Apostołow swoich nauczyłszy, co do istoty wiary należało, zostawił Duchowi Przenajś: żeby przez niego

niego Apostołowie y ich Nasładowcy, in accidentalibus ábo Cerymonialnych rzeczach nauczeni byli. iáko sam mowi v. 13. Kiedy przyidzie Duch prawdy, ten wás nauczy wšelkiey prawdy.

Pytánie Piąte.

Czemu Cerymonie po przyšciu Du-cha S. od Apostołow y Košciola S. nie sá wráž postanowione, ále za czásem przez tak wiele tet lát sá wprowadzone?

Odp: Náprod pytájac. Czemu BOG nie iednego dnia Niebo, Ziemię, y wšelkie stworzenia stworzył? czemu przcz šesté dni dzieło stworzenia odpráwowat? Czemu Chrystus Pán Niemowlátkiem się urodził, y rošł do wieku meškiego? Jesus autē proficiebat sapientiâ & atate, Lucæ 2. Czemu zaráz niebył doskonátym mežem iák Adám? Dla tey zapráwdę przyczyny, żeby tym iásniey mądrošć Boska pokazá-ła się, iáko ktora we wšytkich rzeczach czas y iego okolicznošci uwáza, iáko mowi Pismo S. Sap. 8. Mądrošć wie co przeszło, y sádzi o przyszlych rzeczach. Dru-
ga

ga przyczyna tego jest, bo mało wiernych było z początku w Kościele Bożym, a osobliwie ktorzy zboiázni mąk, ktoremi ich bezbożni Tyranni trapili, nie śmieli się udawać za Chrześciany, ale się po lasach, po puszczech błąkając, w pieczarach y lochach kryli, iako S. Páweł mowi ad Hæbr: II. Circuierunt egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & cavernis terræ. Daleko mniej powierzchney Cerymonii używać mogli, gdyż y żadnego publicznego Kościoła nie mieli. Nie przystało też, żeby wszystkie Cerymonie wraz wprowadzone były, ale iako Kościół Boski za czasem mocy, wielości, y wspaniałości nabierał, tak też należało, żeby za czasem y Cerymonie wprowadzone były, wtáśnie iako Słońce przy wschodzie swoim nie zaraz na cały świat swoje promienie rozrzuca, aż wbiwszy się nad gory, dopiero promieniami swemi całemu światu przyświeca. Iednako-
we też Cerymonie we wszystkich Kościo-
tach bydź nie mogą, gdyż Biskupi ak kom-

akkommodując się kráiom, różne mniey-
sze Cerymonie wprowadzili, w głównych
jednak Cerymoniach wszyscy się zgádzają.
To założywşy zá fundament do party-
kularnych Cerymonii przystąpiemy, y co
kóra znaczy, przy pomocy Boskiej obja-
śnić zechcemy.

C Z E S C I.

Cerymonii Kościelnych
Ktore pewnych dni przez Rok przy-
pádat zwykły.

R O Z D Z I A Ł I.

O Znaku Krzyża Świętego, y o Święco-
ney Wodzie,

1. Co iest znak Krzyża S y czemu ták
często Krzyża S. znak czyniemy?

Odpowiedź. Krzyż S. iest obroną Du-
sze y Ciála. Przyczyna zaś, dla kto-
rey często znak Krzyża S. czynie-
my, ta pierwsza. Iż iáwnie wyznawámy,
że w JEZUSA Chrystusa Boga y Człowieka
prawdziwego wierzymy, ktory nás przez
S. Krzyż odkupił, iák nápisáno 1. Petri 2.
Chrystus zá nás. cierpiet, y za násze grze-
chy niost Drzewo ná swoim Ciele. Powto-

re, żebyśmy przez zaślugi ukrzyżowanego Jezusa, od wszelkiego nieszczęścia Dufze y Ciąta zachowani być mogli, czego piękną figurą był znak. T. *Ezech: 9* y od Moyżesza wystawiony krzyż na puszczy. *Num: 21*. Potrzebie, żebyśmy sobie przypomináli taką wielką łaskę odkupienia nás przez Krzyż S. Poczwarće, żebyśmy się wzbudzáli do wdzięczności ku ukrzyżowanemu Zbawicielowi naszemu, dla tego Krzyże stawiaią się po ulicach, drogach, y polách iáko nás nápomina do tego Páweł S. *ad Hebr: 12*. *Przypatrujmy się początkowi Wiary Jezusowey który Krzyż niost*. Popiąte ná dowod, że się Ukrzyżowanego Syna Bożego nie wstydzimy, ále go śmieie y z radością przed przyiaciołmi y nie przyiaciołmi wyznawamy, mówiąc z Páwłem S. *1. Cor: 2. absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi, in quo est salus, vita. Et resurrectio nostra* Ná ostátek wyznáiemy przez znak Krzyża S. iáwnie, że żadney spóeczności z nieprzyiaciołmi Krzyżá Chrystu-

stusowego, iák to z Zydámi, z Turkámi, Heretykami, nie mámy.

z. Czy to dáwny, czy nowy zwyczaj znak Krzyża S. czynić?

Odp: Jest bárdzo dáwny zwyczaj, gdyż Bázyli S. ktory w czwártym wieku żył, świádczy, że ten zwyczaj od Apostołów pochodzi; słowa tego są te: *lib: de Spiritu S. c. 27.* Mamy naukę, którą Kościół trzyma, y ktorey naucza, częścią z tajemnicy, iák nam podana jest od Apostołów, tak żebym dáł przykład co nayspierwsza jest [kto się z Pisma nauczył] żeby tych, którzy w Imieniu JEZUSA Chrystusa nadzieię pokładają, znakiem Krzyża S. żegnąć, Poty Bazylus. Tertulianus, który w trzecim wieku żył, pisze: *ile kroć się ruszamy, ile kroć wychodziemy, albo przychodzimy, kładziemy na siebie odzienie, albo obuwie, kładziemy się spać, czynimy naczole naszym znak Krzyża S. S.* Chryzostom ktory żył w czwártym wieku, toż samo wspomina. *Hom: 55. in Math: Hom: 14. in Cor: 4.* S. Hieronim *Epist:*

22. gdzie Pannę imieniem Eustochium naucza, żeby znak Krzyża S. czyniła, ilekroć jaką sprawę zaczyna. Toż samo potwierdza Augustyn S. który w piątym wieku żył, *Serm: 181. de Temp: serm: 14.* mówiąc: *Nosiemy Krzyż, na którym Chrystus ukrzyżowany był, na czole.* Zkąd się pokazuje, iak bezbożnie Heretycy brzydzą się znakiem Krzyża S. iako bluźniersko Brencyusz *in Cath: super Verbum: Crucifixus,* napisał, że znak Krzyża S. jest czarowaniem, wielkim grzechem y głupstwem. Dobrze onich powiedział Páweł S. *ad Philip; 3.* *Ze są nieprzyjaciele Krzyża Chrystusowego, których koniec zguba:* bezbożna bowiem rzecz, gdyby się stuga albo poddány Pana swego bárwy albo herbu wstydzit dáleko bárdziej gdyby lekce wázył y gardził.

3. Czemu Kaptan po Mszy S. y po innych służbach Boskich, zegná zgromadzonych ludzi znakiem Krzyża S.

Odp: Dla tego, áby zgromadzonym Chrześciánom obfitość łáski Boskiej udzie-

dzielona była, i ktorą nám Chrystus JE-
ZUS przez Krzyż S. zaśluzył, iáko o tym
Páweł S. mowi: *Błogostawiony mech bę-
dzie Bog y Ociec Pana naszego Jezusa
Chrystusa, który nas pobłogostawił w Du-
chownych darach przez Chrystusa.* Pię-
kną tego Figurą był Jákob Patryárcha,
ktory ná krzyż złożonemi rękami dwoch
Synow Jozefowych Ephráima y Mana-
fessá błogostawił. Z teyże samey przyczy-
ny dáie błogostawienstwo Kápłan Nay-
święt: Sakramentem, który zwyczaj zá-
czął się za Berengaryusza, który pierwszy
między Heretykami przytomności Ciála
y Krwie Chrystusowey w Nayświętszym
Sákramencie nie przyznáwał wieku ie-
denastego.

4. Czyli zwyczaj dawać ludziom Bło-
gostawienstwo iest dawny?

Odp: Bez wątpienia, bo *Concilium
Agatense*, ktore się odprawowało zá czá-
sow Papieża Symácha Roku 506. rozka-
zuie (iáko Carranza pisze) *cap: 12. in sū-
ma Concilii. Plebs collecta oratione ad Ve*

speram ab Episcopo cum benedictione dimittatur: żeby lud po odprawioney modlitwie Nieszporney, wzięwszy od Biskupa błogosławieństwo, był rospuszczony. Owszem z Pisma S. Chryzostoma y Hieronima pokazuje się, że ten zwyczaj już był za ich czasów. Concilium też Aurelińskie 3. ktore było Roku 1040. *Can: 22.* rozkazuje, áby nikt ze Mszy S. nie odchodził, poki Káptanckiego błogosławieństwa nie wezmie.

5. *Czemu podczas czytania Ewangelii S. czyniemy Krzyż na czole, na ustach, y na pierśiach?*

Odp: Czyniemy ná czole Krzyż dając znać, że iáko czoło jest wszystkim widome, y nikt się czoła swego nie wstydzi, ták wyznáiemy iáwnie samym uczynkiem, y niewstydzimy się Kátolickiey nauki y S. Ewangelii, gotowi iey zówse bronic, według nauki Páwła S. *non erubesco Evangelium.* Czyniemy Krzyż ná ustach, pokazując, żeśmy ięzykiem y ustami przed przyiaciółmi y nieprzyiaciółmi,

mi, gotowi wyznawać prawdziwą Kato-
licką Wiarę, według nauki Chrystusowej:
*Kto mnie wyzna przed ludźmi, do tego
się przyznam przed Oycem Niebieskim.*
Czyniemy Krzyż na pierśiach dając znać,
że co ustami wyznaiemy, samym uczyn-
kiem gotowiśmy zeznać, y tegoż serca
iścieśmy.

6. Czyli znak Krzyża S. ma moc wy-
ganiać szatany?

Odp: Ma; czego nie tylko samo do-
świadczenie uczy, ale też y sami Oycowie
pierwszego Kościoła, między ktoremi S.
Athanázy tak pisze *Lib: 2. de Incarna:*
*Kiedy Człowiek nic więcey tylko znaku
Krzyża S. zażywa, odpędza wszelkie o-
szukanie Diabelskie, niszczy wszelkie
czary y zabobony.* Potwierdza Damascen
S. *Lib: 3. de Patientia cap: 3.* pisząc: *Znak
Krzyża S. jest tarczą y znakiem zwycię-
stwa przeciwko Diabłu.* Piękniey ieszcze
Chrysoſtom S. *Hom: 25. super Math:* *Gdy
ten znak Krzyża S. nie tylko po prostu rę-
kami na ciele swoim czynisz, ale mocną*

wiarą w sercu rysujesz, nie będzie śmiały najgorszy Diabeł, gdy włócznią, ktorą śmiertelną ranę odniosł obaczy, wdać się z tobą w pojedynkę, bo jeżeli my choć na którym tylko to miejscu, na śmierć skazanych tracą, obaczemy, wzdrygamy się, co rozumiesz, co Diabeł cierpieć musi, gdy obaczy, że masz ten miecz, którym Chrystus sły jego stał. Dla tego ten znak Krzyża S. dobrze się przyrównywa owej lące Pałsterkiej Dawidowej wraz z pięcią kamykami, ktoremi Dawid uzbroidony, Goliata poraził, iak niektorzy Rabinowie piszą, że Imie Boskie Jehowa na nich napisane było; dla czego Dawid mówił: Idę przeciwko tobie w Imie Boga Zastępow.

7. Czemu przy Znaku Krzyża S. często kroć kropiemy się święconą wodą?

Odp: O wodzie święconey napisał Alexander S. Pápiez, ktory żył Roku 119. *Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi purificentur, ac sanctificentur. Święcimy wodę z solą mieszaną dla ludzi, aby nią pokropieni, po-*
świę-

centi, y oczyszczeni byli. Wchodząc do Kościoła kropiemy się, żebyśmy sobie przypomináli, że się z czystym sumnieniem przed oblicze Boskie ná modlitwie stáwić mamy. Wychodząc z Kościoła álbo z domu, kropiemy się, żeby nás przez moc Krzyża S. Bog błogostáwić, y od wšytkiego złego zachować raczył, iáko te mieszkania, ktore znákiem *Tau* naznaczone były, od zabiiającego Anioła zachowane były. *Ezech 9.*

8 *Jeżeli woda Święcona ma tę moc, żeby nas od złego zachować, y poświęcić mogła?*

Odp: Bez wšzelkiego wątpienia, iáko o tym pomieniony Pápież S. mowi; słowa jego są te: *Jeżeli popiół iáłowice krwią skropiony, zmazanych poświęca, daleko bardziey woda z solá zmieszana, y Boskiemi modlitwami poświęcona.* Potwierdza tego Hieronim S. iednym przykładem, iáko czárt z Kościoła Jowińzowego wodą święconą iest wygnány. *Demon aquae aspersa vim non ferens penitus au-*
B6
fugit.

fugit. S. Epifaniusz pisze, iáko siedm piecow wapiennych, ktore Chrześcianom ná złość Zydzi zczarowali, prędzey się záiác ogień w nich nie mogł, áz ie *Josephus* nieiaki wodą święconą pokropił. Ten S. Pápiez (według świádectwa *Martini Poloni*) ten zwyczaj wprowadził, żeby Káplani, Domy y insze mieszkania święcili, álbo benedykowáli.

9. Czyli święcenie wody funduie się ná Piśmie S.?

Odp: Nie ináczey; mowi bowiem Apostoł *ad Timot: 4.* *Każda kreatura Boska iest dobra, y nie ma bydz odrzucona, ktora się z dziękczynieniem przyimuie, bo bywa poświęcana przez słowo Boskie w modlitwie.* Izalifz nie dosyc iásne Pawła S. słowa, w ktorych áni wody, ani soli excypuie? Mamy też tego piękną Figurę w Piśmie S. *Exod: 15.* gdzie Moyżesz wody przedtym szkodliwe y gorzkie, y do picia niepodobne, drzewem, ktore w nie włożył, siodkiemi, y do picia przyjemnemi uczynił. Coż innego figuruie

to drzewo, jeżeli nie Krzyż Jezusow |ktorym gdy woda przezegnána bywa, przez słowo Boskie mocy nábywa, żeby nas poświęca, y od wszelkiego złego zachowała.

10. *Czemu sol sypią do święconey wody?*

Odp: Ze sol niż do wody święconey wlypana będzie w przod poświęcona bywa, á jako sol wiele rzeczy od zgnitości y zaśmierdzenia zachowuje, ták Kapłan święcąc wodę prosi Boga, żeby to wżytko, co wodą święconą pokropione będzie, od wszelkiego niebezpieczeństwa, zgnilizny duszney y cielesney zachować ráczył. Tego fundament ma Kościół S. z Pisma S. 4. Reg: 2. gdzie Elizeusz Prorok przy Ierychu Mieście, iadowite y niezdrowe wody, zdrowemi uczynił, iák o tym namienia pomieniony Papież S. Alexander, słowa iego są: *Jeżeli solą potrząsniona przez Elizeusza woda uzdrowiona jest, daleko bárdziej Boskiemi modlitwami poświęcona, oddali niezdrowość rzeczy ludzkich, od pę dzi siła diabelskie, y zmazanych poświęci.*

II. Czyli to d'awny zwyczaj zażywania
wody święconey?

Odp: Ták d'awny że początek iego
jest od Apostołów Ss. iáko Klemens S.
w swoich Konstytucyach pokazuje, dowo-
dząc: że Mateusz S. Apostół, pierwszy
wniośł ten zwyczaj przywodząc przytym
jedną modlitwę, którą mowić kázał przy
święceniu wody: lubo to pewna jest, iż
Alexander Roku 119. ten zwyczaj wszy-
tkim Káptanom záchować kázał, temi sło-
wy: *święcemy wodę, co żeby y wszyscy inși*
Káptani czynili, rozkazaliśmy.

II. Czemu Káptan w Niedziele y innych
czasow lud zgromadzony w Kościele kro-
pi święconą wodą?

Odp: Z wyżej námienionych przyczyn.
Iednákże jest ieszcze insza y otobiliwsza
przyczyna, to jest tá, abyśmy sobie przy-
pomináli, że Nayśw. Krwią Jezusową
pokropieni, y obmyci iesteśmy, iáko mo-
wi Piotr S. 1. *Petr: 1. Ná pokropienie krwi*
IEZUSA Chrystusa, y Jan S. Apoc: 1. Ob-
mył nas w swejey Krwi. Dla tego, gdy

Ká-

Káptan w Niedzielę wodą święconą lud kropi, śpiewány bywa wiersz z Psálmu 50. *Pokropisz mię Pánie Hyzopem, y oczyszczony będę.* To zachować rozkazát pomieniony Pápież Alexander S. według Duránda: *Zeby wszelkie plugástwo nieczystych duchow, ták z domu, iáko z serc wiernych wyrzucone byto.* Ze zaś osobliwie w Niedzielę w Kościołah wodę święcą, wyiáwfszy Wielkánoc y Zielone Swiątki, w ktore dni lud wodą do Chrztu S. poświęconą [ktora się święci przed temi dniami w Sobotę] pokropiony bywa, dzie się to ná pámiątkę Chrztu S. przy którym przez wodę poświęceni iesteśmy. Oltarz też trzykroć święconą wodą pokropiony bywa, częścią dla uczczenia tajemnic, ktore się ná Oltárzu sprawuią, częścią ná dowod tego, że wízelką moc ma woda święcona od Chrystusa, który jest mistycznym Oltárzem.

KROTKA INFORMACYA

O Wodzie Święconey,

tákże • Wodzie S. IGNACEGO.

Ale-

A Lexánder Pápież, po Świętym Piętrze VI. postanowił, áby w káżdą Niedzielę w Kościołách Sol y Wodę Święconó, dla kropienia wiernych ná odpuszczenie grzechow. Aby do używánia tey Wody ludzie chętnieyszemi byli, nádał pomieniony Ociec Święty hoyne łáski.

1. Ze ilekroć człowiek oboiey płci y káżdego stánu pokropi się Święconą Wodą, tylekroć ieden grzech powszedni zgładza.
2. Jlekroć Káptan ktorego pokropi człowieka, wfzystek ciężar iednego dnia powszednich grzechow bywa zgładzony.
3. Jlekroć w Niedzielę od Káptana pokropiony kto będzie, cátego iednego tygodnia ciężar powszednich grzechow bywa zgładzony.
4. Jlekroć we dni ktorego Świętego Apostoła kto będzie pokropiony, tyle rázy ciężar grzechow czterech tygodni bywa zniesiony.
5. Gdziebykolwiek obchodzono Święto poświęcánia Kościoła, gdy tám ktory człowiek będzie od Káptána pokropiony, ciężar powzednich grzechow iednego cátego roku, bywa odpuszczony.

Pifze

Pisze Święty Bernárd o Wodzie Święconey, w ten sposób: Jż ilekroć Chrześcíanin miia Święconą Wodę, nią się nie pokropiwszy, tyle kroć z siebie czyni diabłu śmiech y igrzysko; mowi bowiem diabeł: że gdyby mi táka łáznia zgotowana była, ustawicznie bym iey zażywał, ná obmycie szkaradności moiey, á ná nábycie piękności Bogu się podobaiącey.

Niechże tego przestrzega kázdy człowiek Chrześcíanński, áby Święconey Wody niemiał w Kościele; y w domu, żeby bez niey nie był, często się nią kropiąc, osobliwie zrána, idąc spác, wychodząc z domu; &c. ktore kropienie żeby większy skutek miało, trzeba przytym wzbudzić w sobie żál za wszystkie grzechy swoie.

Wodá zaś Świętego Jgnacego iest táż woda poświęcona według ustawy Alexandra. VI. Papieża, oprócz tego przydaią się pewne modlitwy do Pána Boga prosząc żeby przez zasługi S. Jgnacego pobłogosławił tey wodzie; y bywaią mączáne Relikwie, álbo Obrázek S. Jgnacego.

Tá woda poświęcona ná cześć y przez zaślugi S. Ignácego má wielkie skutki, y moc przeciwko czárom, guštom, strá-
chom, czártom y wszelkim chorobom; Tey Wody w káżdey potrzebie czy to
ciála, czy Dufzy zostáiący z mocną wiarą y ufnością zażywaiący, skutek pewny y
pomoc od Pána Boga odbieraią, iáko co-
dzienne y ustawiczne świádczy doznánie
ludzi, do Świętego Ignácego o pomoc
udáiących się.

Zażywaiąc tey Wody może się mowić.

M O D L I T W A.

- ✠. Modl się za nami Święty IGNACY,
✠. Abyśmy się stali godnemi obietnic Pana
Chrystusowych.*

WSzechmogący á Wieczny Boże,
ktoryś Wodzielná cześć Świętego
IGNACEGO poświęconey rozmaite łáski
nádał, prosiemy cię pokornie, ábyśmy z
ufnością tey Wody zażywaiąc, za przy-
czyną y zaślugami tegoż Świętego, skut-
kow iey doználi; y o co wiernie prosiemy,
łáská-

Łaskawie otrzymáli. Przez Pána naszego Jezusa Chrystusa który żyje y kroluie z Bogiem Oycem y z Duchem Świętym ná wieki wiekow, Amen.

R O Z D Z I A L II.

O Cerymoniach, ktore się odprawiają w Grudniu.

1. *Czemu Kościół Święty swoy Rok od Adwentu zaczyna?*

Odp: Tego są bárdzo piękne przyczyny, ponieważ tego czasu nasze zbawienie y odkupienie zaczęło się, iák Ewángelia Święta pierwszey Niedzieli Adwentowey námienia *Luc: 21. Wznieście głowy wasze, bo się zbliżyło odkupienie wasze:* bo podczas tego świętego czasu osobliwszym sposobem przypominamy sobie Wcielenie Syna Bożego, w Zywocie Najsów: Pánny, ktore zá pewne początkiem naszego odkupienia było. Wiéc że świat odnowienia swoiego wziął ná dzieię przez Wcielenie Syna Boskiego, słuszną rzecz, żeby Kościół rok swoy od tego czasu zaczynał, z tey przyczyny czas Ad-
wen-

węntowy, zowie się *Tempus Renovationis*,
to jest Czas odnowienia.

2. *Czemu się ten czas zowie Adventem?*

Odp: Dla tego: *Adventus* po Łacinie tłumaczy się na Polskie, *Przyście*, ponieważ tedy pod czas tego czasu całe Chrześcijaństwo przykładem Oyców Świętych w Otchłaniach będących, przyścia Chrystusa Pána oczekiwają, nazywa się ten czas po Łacinie *Adventus*, a po Polsku *Przyście Pańskie*. Osobliwie, że Syn Bożki pod czas tego czasu, w Ciele ludzkim na świat przyszedł, do ktorego przyścia prawowierni przez trzy albo cztery Niedziele przez Modlitwy y posty gotowali się. Święci *Cæsius* y *Maximus*, pisali Homilie o tym przygotowaniu się. *Officium* albo obrządek Bożki Adventowy napisał Grzegorz S. Pápież.

3. *Czemu o Świętych Pańskich kommemoracyi albo pamiątce podczas Adventu nie bywa w *Officium* albo w obrządku Bożkim de Adventu?*

Odp: Bo ten cały czas Mátce Bożkiej samey

samey iest poświęcony, y wszelkie nábo-
żeństwo ku Jey czci y Chrystusowey zmie-
rza. Nie bywa też żadney, kómmemorá-
cyi álbo pamiątki o Ss. w Adwent, dla
tego (iák Belecus mowi) bo przed przy-
ściem Chrystusowym, y Jego nás odkupie-
niem, wszyscy Święci w Otchłaniách byli.

4. *Z kąd to pochodzi, że Adwent cztery
Niedziele w sobie zawiera?*

Odp: S. Piotr Apostoł (która iest Apo-
stolska tradycya) trzy Niedziele Adwen-
tu postanowił, znąc dla czci Troyce Prze-
naysw: ktora káski pełne poselstwo Wcie-
lenia Syna Bożego przez Anioła. Naysw:
MARYI Pánnie postála, iáko przez ten
czas. po Antyfonie: *Alma Redemptoris,*
ten wierz: *Aniol Pański zwiastował Pan-
nie MARYI,* pokazuje. Dla tego Advent
tylkoby powinien dwadzieścia y ieden dni
w sobie zawierać, iednak dla czwártey Nie-
dzieli, y dla Wigilii Bożego Narodzenia,
y czwarty tydzień ráchowác się musi, ále
y to nie bez Táiemnicy. Albowiem iáko
czworákie iest przyscie Chrystusowe, ták
zeby-

żebyśmy się przez te cztery Niedziele, tym lepiej przez pokutę, y czynienie dobrych uczynków do łask pełnego Święta Narodzenia Bożego przygotowali. *Pierwsze* przyście Chrystusowe było w Ciele ludzkim ná świat, o tym czyni wzmiankę Jan S. *Ioan: 1.* Páweł S. *ad Rom: 12. ad Tit: 2.* *Drugie* przyście Chrystusowe, przez łaskę Ducha Przenayśw: do serc wiernych, o którym Chrystus Pán mowi *Ioan: 14.* *Trzecie* przyście Chrystusowe jest przy śmierci káždego człowieka: o którym pisze Jákob S. *cap: 8.* *Czwarte* przyście Chrystusowe będzie ná sąd ostateczny, o którym wszyscy Ewangelistowie piszą, osobliwie Łukasz S. *cap. 23.* Cemu zaś czwarty tydzień Adwentu nigdy zupełny nie jest, y nie kończy się wszystkimi dniami? jest tá przyczyna, bo chwáta y szczęśliwość, którą Święci Pánscy po ostatecznym przyściu Chrystusowym ná ostatecznym sądzie odbierą, nigdy się nie skończy.

5. Co znaczą Roraty?

Odp:

Odp Roráty to znaczą, że co dziennie
 w Adwent Młże Święte, których począ-
 tek jest *Rorate Cali de Super, Spuszczay-
 cie Nieba rosę.* ku czci Wcielenia Syna
 Bożego czytane bywają, na dowod go-
 rącego pragnienia Chrześcijaństwa przy-
 kładem starych Oycow Świętych, żeby
 Syn Boski, iako na świat w ciele ludzkim
 narodził się, tak żeby Duchownym spo-
 sobem w sercach naszych przez łaskę był
 narodzić, *Siedm świec* które zwyczaj-
 nie podczas Rorátow zapalają, nazwane
 Rorátnice, znaczą gorejącą miłość Nays:
 Máryi Panny, y siedm Dárow Ducha
 Przenays: ktoremi Wcieleniu Syna Bo-
 Źskiego nápełniona była. w Widział podo-
 bną Cerymonię Ián S. w Niebie *Ap: 2.*
In medio septem candelabrorum filium ho-
minis. Ze zaś osobliwie y w Polfcze prá-
 wie tylko tey używają Cerymonii, zaczął
 ją w Poznaniu *franciskus Pius,* przejął
Boleslaus Pad u (iako *Bzowius y Nakie-*
lius świadczy) ktorzy uważając, że trzebá
 się z wiarą świecącą dobremi uczynkami
 ná sąd

ná sąd Boski stáwić, á z drugiey strony u-
 ważáiąc siedm stánów tey Rzeczypospo-
 litey, gotowość swoię ná sąd Páński o-
 świadczyli tym sposobem. Przychodził do
 Oltárza Krol, y ná naywyższym lichtárzu
 stánu swego postáwił świecę, mowiąc: *Go-
 zowy iestem ná sąd Boży.* Drugą imie-
 niem Duchowienstwa Prálat jáki mowiąc:
Sum paratus ad Adventum Domini. Trze-
 cią Senátor, czwartą Ziemiánin, piątą
 Rycerz, szostą Mieszczánin, siódmą Oracz.

6. Czemu w Adwent Kościół S. przy
 obrządkach Boskich błękitnego koloru zá-
 żywa, y czemu Gloria in Excelsis ani spie-
 wáne, ani mowione bywa, á przecie się Al-
 leluia mowi?

Odp: Bo Advent iest czas smutku y ra-
 dości Gloria in Excelsis, znaczy wyko-
 náne przyście Chrystusowe w Ciele ludz-
 kim. gdyż Aniołowie toż Gloria przy
 Narodzeniu Chrystusowym śpiewáli; po-
 nieważ tedy w Adwent przyście Chrystu-
 sowe skutkiem się nie spełniło, ále go o-
 czekiwamy nie przystoynaby było, żeby

tó pienie Anielskie w Adwent spiewać *Powtore* żeby *Gloria* w dzień Bożego Narodzenia tym nabożniey y z większą radością spiewane było iako które ná to wielkie Święto samiz Aniołowie spiewáli. *Te Deum laudamus* także się nie mowi, bo ten Hymn jest dziękczynienia; ponieważ wtedy Wcielenie Syna Boskiego, ieszcze nie jest wykonáne, ále go oczekiwámy, dla tego Kościół S. tego Hymnu nie zażywa. *Alleluia*, często powtarzáne bywa, bo Adwent, dla pewney nadziei przyścia Chrystusowego jest też czas radości. Dla tego iako *Polid. Vergil: Lib: 6 Cap: 4.* świadczy: pierwsi Chrześcianié cały Adwent poświęci, co zá czásem ustáło, a ten zwyczaj w klasztorach tylko zostát, o sobliwie S. O. Franciszka, gdzie poświęć z oleiem zaczynáią od Wszystkich Ss.

7. Czemu ná dzień Bożego Narodzenia Káptáni Trzy Mszy Ss. czytáią.

Odp: Náprzod ná podziękowanie, Troycy Przenays: zá tak wielką táfkę Narodzenia Chrystusowego. *Powtore* ná do-

wod że Oycowie, ktorzy żyli przez trzy wieki świata, przez Chrystusa są odkupieni iáko to Oycowie przed Zakonem od Moyżesza podány, Oycowie w tym Zakonie. Oycowie po tym Zakonie. *Po-trzecie*, ná pamiątkę troiákiego Národzenia Chrystusowego. *Pierwsze* przedwieczne od Boga Oycá. *Drugie* w czasie z Przenayś: MARYI Pánny, *Trzecie* w fercach sprawiedliwych przez łaskę.

8. Czemu Święto Bożego Narodzenia záwsze się iednego dnia, to iest 25. Grudnia odprawuie, gdyż Wielkonoc y inne Święta Pánskie w rózne dni przypadaią?

Odp: Święci Augustyn y Izydor dáią tego przyczyne temi słowy: *Trzeba wie-dzieć, że dzień Narodzenia Pánskiego nie obchodzi się dla táiemnicy iákiey, iáko Wielkánoc y Zielone Świętki, ále tylko dla pamiątki, że się narodził Chrystus Pán.*

9. Czemu o pułnocy pierwsza Mszá S. w Boże Narodzenie spiewána bywa?

Odp: Bo rzecz wiáry godna, że Pán Jezus o pułnocy národzić się ráczył, dla
tego,

tego, żeby dzień łaski y odkupienia z dniem naturalnym wziął swoy początek.

2. Ná pokazanie całemu światu, że Syn Boski iáko prawdziwe światło świata, *Luce 2.* teraz przyszedł ná świat ná oświecenie w ciemnościach będącego Pogánstwa. O tych trzech Mszach Świętych pisze *Polidorus*. Msza zwyczajnie pierwsza odprawuie się o pułnocy, ponieważ Chrystus o tym czasie ná świat przyszedł: druga przed wschodem słońca, o który czas Pastuszkowie Nowonarodzonego Dzieciątka szukáli. Trzecia w sám dzień, przez co się znaczy, że światło prawdy cały świat oświeciło. Rozumie się też przez te trzy Msze Święte troiáki stán Pogánstwa: przez pierwszą o pułnocy rozumie się, iáko Pogánstwo bez poznania Boga y Zakonu, w ciemnościach błędziło, przez drugą przed wschodem Słońca rozumie się iáko Poganie nie ze wszystkim ieszcze oświeceni byli, lubo iuż nie iáką wiadomość o Bogu mieli, przez trzecią, znaczy się zupełny dzień łaski, w którym Poganie

nie przez Słońce sprawiedliwości całe są oświeceni.

10. Czyli dawny tych Cerymonii jest zwyczaj?

Odp: Bez wątpienia, iák Kościelna Historia świadczy: ten święty zwyczaj wniósł Telesforus Pápież Roku 140. zátym iuż blisko szesnásctie set lát: o czym pisze *Caranza*, *Gvilelmus Durandus*: *Alcuinus* też o tym świadczy. Przyczyna má byđz tá: Postanowienie trzech Mszy ná tę świętą Noc, pierwsza *apud S. Mariam Majorem*. Druga przed wschodem Słońca u *S. Anastazyi*. Trzecia u *S. Piotra*. Trzy Msze Ss. náprzod tego dnia miewáli sami Pápieżowie, iáko świadczy Grzegorz S poniektrych też mieyscach dwie tylko miewáno, iáko *Rupertus* pisze, ná cześć dwoiákiego Rodzenia Chrystusowego.

11. Ják dawny zwyczaj stawiania Jasełek?

Odp: Ten pobożny zwyczaj wniósł O. S. Franciszek okolo Roku 1208. ná pamiątkę Národzenia Chrystusowego, kto-
ry

ry zwyczaj, że do nabożeństwa y profitych ludzi nauki służy, od Kościoła przyjęty jest.

12. Czemu gdy się trafi w Piątek albo w Sobotę święto Bożego Narodzenia pożywamy mięsny. b potraw?

Odp: Bo Grzegorz Szosty Pápiez te dni wolnemi uczynił od postu ná Rzym-
skim Concilium; potym zgodnie konkludowano, żeby się od mięsa wstrzymać w Piątek y w Sobotę, *wyjąwszy (słowá są Concilii) gdyby wielka słabość. albo największa uroczystość w te dni przypáda.* Więc że większey uroczystości w te dni bydź nie może nád Narodzenie Jezusowe, zátym te dni są wolne od postu. *Pozwtore* sama słuszność pokazuie, żeśmy nie powinni w te dni wstrzymywać się od mięsa, gdyż *Słowo stało się Ciątem*, y wszelkie ciáto wzięto nádzieię odkupienia swego, jest tedy nieposzczenie znakiem powszechney rádości cátego Chrześciaństwa. Zkąd *Grancolas* pisze, że to słárodawny zwyczaj jest, gdyż Concilium

w Aáchis Roku 816. zakázauie y Zákonn i-
kom wte dni pościć. Wyiáwszy Zako-
nikow Oyca Świętego Franciszka, kto-
rym Reguła bez excepceyi Piątki nákazú-
ie pościć.

13. *Dlaczego Owies w dzień Świętego
Szczepána święca?*

Odp: Dlá tego: że iáko owies między
innym zbozem má tę wlásnosć že rosnąc
kážde ziárno ma ná osobliwym ździeble,
y káždé z osobna moze byđz widziáne,
ták cnoty S. Szczepána, osobliwše nád
innych Świętych, osobliwie przy śmierci
Jego, káždemu widome byty, iáko to
n aypierwíze wyznánie Chrystusa, Męka
dla niego, odpuszczenie nieprzyacio-
łom, y modlitwa zá nich *Domine ne sta-
tuas illis hoc peccatum.* 2. Ze iáko owies,
ieśt pospolitym ku pożytkowi ludzi yby-
dła, ták Szczepan S. náuką y cudami
swoiemi, ták ludziom dobrym, iáko y
złym (ktorych do bydła przyrownywa
Pśalmista S. *Homines & jumenta salvabis
Domine*) byt pożyteczny: iáko mámy w
Dzie-

Dzieiach Apostolskich. *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo.* 3. Ze iáko ziárno owsa posiane iest początkiem drugiego owsa, ták Szczepán S. iest *Semen Martyrum* nasieniem Męczennikow y Męczeństwa, dla Chrystusa, gdyż on pierwszy z tey ucierpiat okázyi. Zwyczaj zaś w Polfcze rzucania ná Xiędza poświęconym owsem, iezeli nie iest *abusus*, ten ná przypomnienie męczeństwa y kámielowania Szczepána S. praktykuia.

14. Czemu wino y inne nápoie w dziek S. Jána święca?

Odp: Wszytka rácyá tá iest, żeby nás dobrotliwy Bog Ociec wszelkiego błogostawieństwa przez swoię Boską łáskę y błogostawieństwo od wszelkiego niebezpieczeństwa Dusze y Ciáta záchowac ráczył, y żeby nám żaden trunek śmiertelnie nie szkodził, iáko Jánowi S. iádowity trunek ktory z miłości ku Arystodemowi Bátwochwalickiemu Káptanowi dla iego náwrocenia wypit, naymnieyszey nie u-

czynił szkody. *Powtore* iáko Ján - Święty zarazliwy trunek pił z miłości ku Jezusowi, ktorego serdecznie kochał, ták nás picie nápoiu Święconego nápomina, żeby prosić Narodzonego JEZUSA, żeby gorącą miłość Boską (ktorey wino jest znákiem) w sercach naszych wzniecić ráczył. Dla tego po niektórych mieyscách Káptan podáiąc z Kielicha pić mowi: *Bibe amorem S. Joannis. Pij miłość S. Jana.*

15. *Czemu osobliwszą Mszą y obrządek Boski, ma S. Ján Ewangelista?*

Odp: Bo Ján S. nie tylko był Apostołem y Ewangelistą, ále też y Prorokiem, y nád ianych Apostołów od Chrystusa Pána różnemi łaskámi y przywilejami był ubogacony.

16. *Czemu zaraz po Bożym Narodzeniu odprawuie Kościół S. Święta Świętego Szczepana, S. Iána; y Niewinńatek, ponieważ S. Szczepan umęczony jest w Sierpniu, S. Jan Ewangelista 24. dnia Czerwca umarł, á Niewinńatka po SS. Trzech Krolach są pozabiane?*

Odp:

Odp: Ná dowod tego że Chryſtus Pán
ieſt Głowa y Krolem wſzyſtkich Męczen-
ników, ktorzy ſą troiácy iedni wolą y ſa-
mą rzeczą, iáki był S. Szczepan, Drudzy
wolą ále nie ſamą rzeczą, iáko był S. Ján,
Trzeci ſamą rzeczą ále nie wolą iákiemi
Męczeniákami były Niewinniátka.

17. Czemu w Święto S. Młodziánkow zá-
żywa Koſciół S. błękitnego koloru, y cze-
mu we Mszy S. nie mowi ſię Gloria ani
Alleluia, ani *Ite miſſa eſt*, co ſię iednak w
Oktawę Młodziánkow mowi?

Odp: Bo Koſciół S. z płaczącemi Má-
tkámi nád zabicciem niewinnych dziátek
ubolewa, dla tego częſtokroć używa tych
ſłow: *Rachel plorans filios ſuos*, *Rachel*
plącząca Synow ſwoich, w Oktawę zaś
mowi ſię: *Gloria*, y *Alleluia* y *Ite Miſſa*
eſt, bo Koſciół w tenčas niewinniátek
chwátę ktorą mają zá Męczeńſtwo w Nie-
bie, weſoło obchodzi y celebriuie.

R O Z D Z I A Ł III.

O Cerymoniách w Styczniu y Lutym.

Ponieważ oſobliwſzych Cerymonii

Styczniu Kościół S. nie zażywa, więc przystępujemy do Cerymonii które są zwyczajnie w Lutym.

1. Co znaczą gorejące świece, które Káptan święci w dzień Gromniczney Najswiętsey Mátki?

Odp: Znaczą náprzod Chrystusa Pána, który iáko światło świata, tego dnia, w Kościele się pokázal pierwszy ráz. *Powto-re* Znaczą iáko Chrystus Pan według Pro-roctwa Symeonowego w ciemnościach będące pogánstwo oświecił, *Luce z Lu-men ad revolationem Gentium*. Potrzecie dáją znáć te świece, iáko czyste pszczołki czysty wosk do ulow znoszą, ták czysta y Niepokalána Naysw. Pánna Nayszystszego Boga oraz y Człowieka Syna swojego Oycu Przedwiecznemu ná okúp świata ofiarowáta.

2. Do czego służą poświęcone Gromnice?

Odp: Zeby ze wšzytkich mieysc, gdziekolwiek zápalone będą, Xiążęta ciemności z adherentámi swemi z boiáznią y stráchem uciekáli y zeby serca násze, ogniem

mito-

miłości Boskiej zapalone, y Ducha Prze-
światłością oświecone były.

3. *Jak dawno ten zwyczaj począł się
w Kościele Bożym y to Święto postano-
wione jest?*

Odp: Święto to postanowił Gelazius
I. Papież, który żył Roku 492 y náprzed
się zaczęło w Zachodnych Kościołach po
zniesionym Pogánskim Feście nazwanym
Lupercalia, które się tego dnia odprawo-
wało. Czytamy też w Rzymskim Ordyná-
rzu, że Pápiez Sergius w ten dzień Pro-
cessyą ze świecami z Kościoła S. Adryá-
na, do Kościoła S. *MARIÆ Majoris* z
Duchowieństwem odprawował. Lubo S.
Eligius dawniejszy od Sergiusza w iednym
Kazaniu swoim wiele o tajemnicách Gro-
mnic mowi iáko świádczy *Macrobius*. *Du-
randus piše Lib: 7.* że to Święto zaczęło
się w Konstantynopolu, zá czasów Justy-
niána Cesarza, ná usmierzenie morowe-
go powietrza. Insi zaś chcą że to Święto
postanowili Oycowie SS. Papieze, ná
mieysce Święta, które Pogánstwo, ku

ezci Bożka swego názwanego *Februo* przy świecach odprawiało.

4. Czemu po wielu mieyscach święcą świece albo iábtko w dzień S. Błáżeia.

Odp: Iest to stárodáwny zwyczaj w Kościele, przez co się znáczy że S. Błázey Biskup iest Patronem od bolenia gárla, żeby pożywáiąc święconego iábtko stáliśmy się wolnemi przez iego przyczynę od tego bolu, właśnie iáko pomieniony Biskup S. w Sebáście w Armenii ieszcze żyjąc, swoią modlitwą rybią kość, która poprzek chłopięciu iednemu w gárlu uwięzła wyprowadził. Suryusz ile do święcenia świec te rácyą dáie, iż Błázey S. w więzieniu będąc iedney bogoboyney Páni która mu świecę ofiarowátá, obiecał, kto go podobnym sposobem czcić będzie, że iego błogostawieństwo otrzyma.

5. Co znaczą kartki które się S. Agáty zowią, zwyczajnie przylepiane po Domach, y czemu Chleb, sol y wodę w dzień S. Agáty święcą?

Odp. To z tąd ma swoy początek, gdy
S.

S. Agáta przez Męczennką śmierć Ducha Bogu oddała, pod iey głową znaleziona miała tabliczka, która miała bydź nad grobem S. Agáty przybita, pewnie od Anioła przyniesiona, ná ktorey były napisane te słowa: *Mentem Sanctam spontaneam, DEO honorem, & Patrie liberationem.* Co się znaczy że Bog tę Duszę Świętą miłuje, która dobrowolnie dla chwály Boskiej Męczennstwo podeymuie, zá tym dla wybawienia Oyczyzny od wszelkiego nieszczęścia, Boga prosimy, żeby domy y pomieszkánia ludzkie przez zástugi Agáty S. która ogniem męczona była, od ognia zachować ráczył. Z ktorey rácyi chleb, sol y woda się święci, gdyż tego rozumienia dáwno wierni byli, że zá wrzuceniem poświęconego kawałka chleba, álbo soli, pożar ognisty usmierzony bywa.

R O Z D Z I A L IV.

O Cerymoniách w Márcu.

I. Co się rozumie przez te Niedziele, Se-

ptuagesima, Sexagesima, y Quinquagesima?

Odp: Nazywá się stározapuſtná niedzie-
la *Septuagesima*, z tey rácyi, że w pierw-
szych ſto lát iáko się pokazuje z *Aurelián-*
skiego Cocilium zwykli byli wierni przez
ſiedmdzieſiát dni do Wielkiey nocy po-
ſcić. *Alcuinus* mowi że te ſiedmdzieſiát
dni ſą ná pamiátkę ſiedmdzieſiát-letniey
niewoli *Bábilonſkiey*, iáko bowiem lud
Izraelski przez 70 lat zá grzechy ſwoie
pokutę czynił w *Bábilonii*, ták my przez
ſiedmdzieſiát dniowá pokutę łáſki *Boſkiey*
doſtępiemy. Inni poſcili ſzeſdzieſiát
dni, dla tego się nazywa *Sexagesima* ábo
ſzeſćdzieſiátnica Inni pięćdzieſiát á dla
tego zowie się *Quinquagesima* ábo *Pięć-*
dzieſiátnica O tey różności poſtu czyni
wzmiankę *Eusebius* koſcielny *Historyk*
Cap: 34. *Ta różność [mowi] nie za ná-*
ſzych czáſow lecz dáwno się zaczęła. Po-
nieważ záſ tá różność poſzczenia *Koſcio-*
łowi się *S.* nie podobáta iáko teſ ták dłu-
gi poſt wielom bárdzo ciężki był, dla te-
go *Pápiez Vigilius* ná *Aureliánſkim Con-*
cili-

cillum postanowił, żeby tylko czterdzie-
 ści dni postu było, słowa jego są te: *Ante*
Pasche solemnitate non Quinquagesima
sed Quadragesima teneatur. Zostały się
 jednak przy swoich nazwiskach te Nie-
 dziele: *Septuagesima &c.* żeby nas iako
 poprzedzające o następującym czterdzie-
 stodniowym poście nǎpomiwały. W tę
 Niedzielę *Septuagesima* przestǎie się mo-
 wić *alleluia*, á to z rozkǎzu Honorjuszǎ I.
 Roku 631. *gdyż ten czas áż do Wielkiej-*
nocy [sǎ słowa Oycǎ S] jest czas smutku.
 Czemuby zǎs był czas smutku, dáie rǎcyǎ
 Leo Pǎpież S. nǎprzod, że nǎm przypo-
 mina wygnǎnie z Rǎju pierwszego Rodzi-
 ca, y niewolnǎ piekielnǎ, w którǎ nǎs
 grzech pierwszych Rodzicow wtrǎcił. *Po-*
wtore że ten czas jest czas pokuty, w
 którym zǎ grzechy nǎlze pokutowǎc mǎ-
 my, dla tego się też Anielskie pienie *Glo-*
ria in excelsis, áni wesoly Hymn *Te DEUM*
laudamus w poście nie mowi, á to z po-
 stǎnowienia Alexǎndra II. y Leona VII.
 Zǎmiǎst *Alleluia* mowi się *Laus tibi Do-*
mine,

mine, Rex aeterna gloria, to jest: Chwała Tobie Pánie Krolu wieczney chwáty, bo te słowa nie są ták radości pełne, iáko *Alleluia*. *Laudes* teź w obrządku Boskim záchynają się od Psálmu *Miserere*, y zámiašt wesolego Psálmu *subilate* mowi się Psálm *Confitemini*. bo Pacierze Káptańskie sporządzone są do pokuty zá grzechy. Dla tego Psálmem *Miserere* wyznáiemy grzechy násze, á w *Confitemini* wyznáiemy żeśmy sami te grzechy popełnili. W Niedzielę teź starozapustną álbo *Septuagesima* czytáne bywáią Lekcye z Xiąg rodzaju z Roz: I. przypomináiąc nám upádek y grzechy násze.

2. *Z iákich przyczyn postanowiony jest Czterdziestodniowy post?*

Odp: Z wielu pięknych przyczyn *Náprzod* dla nasładowánia Chrystusa, który 40. dni y 40. nocy pościł: *Mat. 9.* Z kąd mowi Ignácy S. Męczennik: *nie gardźcie czterdziestodniowym postem, bo w sobie zawiera násladománie Boskiego obcowánia. Powtore* żebyśmy przez umartwienie
 ciátá

ciąta pokutę czyniąc BOGA błagáli ná wzor Niniwitow, iak nás Joel Prorok nápomina Ióél 2. *Potrzenie* żebyśmy sobie przypomináli, iż iák się wstrzymuemy od mięsnych potráw, tákesmy się od grzechow wstrzymywać powinni według náuki Leona S. ták mowiácego. *Náz post nie záwiśť w samym wstrzymywaniu się od potráw, y z máłym požytkiem uymuie się ciátu pokarmu, ieżeli myśl od niepráwosci wstrzymána nie będzie.* Poczwarťe Zebyśmy się tym goręcey y lepiey do chwalebnych Swiát Wielkononnych gotowáli.

3. *Zkąd to, że my 40. dni przed Wielkánocą pościemy, poniewaž Chrystus Pán nie przed swoiá meką y Zmartwychwstaniem przez 40. dni pościť, ále trzy láta przedtym?*

Odp: Tego sá te przyczyny. *Náprzod,* bo przez czterdzieřtodniowy post rozumie się lud Izraelski, ktory po 40. lát niewoli Egipskiey pierwszy raz Wielkánoc odprawowať. *Powtore* bo ná poczátku we-

foley

soley wiosny większą pobudkę ludzie do
 swawoli mają, potrzeba żeby przez post
 ciało poskromione było. *Potrzenie* bo
 iako Męka Chrystusowa, y tego okrutna
 śmierć, poprzedza Zmartwychwstanie Je-
 go, tak (iako mowi Apostoł) Nam wprzod
 cierpieć potrzeba, niżeli powstaniemy do
 chwwały Jego. *Poczwarte* iako Izraelito-
 wie niżeli pożywali Wielkonocnego Ba-
 ránka, wprzod się mártwić, nie kwaśne-
 go chleba, leśney sálaty, y gorzkich zio-
 łek pożywać musieli, tak żebyśmy go-
 dnie prawdziwego Wielkánocnego Bá-
 ranka pożywali; potrzeba, żebyśmy się
 przez ten czas przez umartwienia ciała y
 pokutę do S. Wielkanocney Kommunii
 gotowali. Dla tego nápomina Dyákon,
 álbo sam Káptan ná końcu Mszy S. żeby
 się lud upokarzał Bogu *Humiliate capita*
vestra Deo. Upokarzaycie głowy wásze
Bogu, żeby w pokorze modlitwa y poku-
 ta nášza odprawowana była. Do czego
 też y Kollektá Káptáńská zmierza. Táz
 sama Kollektá álbo modlitwa y ná Nie-
 fzpo-

szporze mowiona bywa, bo przedtym Nieszpor zaraz po Kommunii Kápláńskiey śpiewány bywał. Ponieważ tedy teraz Nieszpor w poście po zakonczoney Mszy S. záchyná się ná pamiátkę dawnego zwyczáiu, Nieszporną Kollektę álibo oracyą Káplán po Kommunii mowi.

4. *Ják dáwny zwyczaj ten post pościć, y czyli ták dáwno pośczoneu iáko teraz?*

Udp: Bez wátpienia dawny zwyczaj, bo Apostołowie S. o poście w Kánonách swoich Can: 68. námieniáią, Kátolicki Kósciół ten post miáł záwśze zá Apostolską Tradycyą. Jáko świádczy Hieronim S. przeciwko Montánom. *Ep: 54. ad Marcellam.* temi słowy. *My pościmy Quádragesimę wedlug trádycyi Apostolskiey.* Leo S. *Serm: 7. de Qua:* Pořlanowienie Apostolskie czterdziestodniowym postem niech wykonáne bywa O tymże Ambroży S. *Serm: 28.* y Augustyn S. *Ep: 119. ad Januarium; Martinus Polonus* o tym poście w swoiey Kronice ták piřze: *Sanctus Petrus Apostolus primus instituit ánte Pascha*

ſchã Domini Quadrageſimale jujuniũm.
S. Piotr Apoſtoł, pierwſzy poſtanowił
przed Wielkanocã czterdzieſtodniowy poſt.
 Jle zaś do ſpoſobu poſzczenia co do iſto-
 ty poſtu, tenże był ſpoſob co y teraz. Ro-
 żni ſię iednãk teraznieyſzy poſt od ſtãro-
 dawnego, bo dãwny daleko oſtrzeſzy był;
 gdyż ſię podczas niego y od mleczych
 potraw, wſtrzymywãno, iãko nakazało Cõ-
ſtantinopolitanum Concitium Can: 56. co
 ſię ieſzcze w Greckim Koſciele y w Pol-
 ſzcze zãchowuie, wſtrzymywãli ſię też
 wierni od wina iãk ſwiãdzy *S. Cyrillus*
Hier: Ep: Paſch: ad diver: Eccl: Egyp:
Jejunamus & à vino carnibusq; abſtine-
mus. Poſciemy y od wina y od mięſa
 wſtrzymywamy ſię. Druga różnoſć, że
 przez dwanaſcie ſet lat przedtym [iãk
Cabbafucius ſwiãdzy] raz tylko na dzieñ
 y to w wieczor iãdãno, y Bãzyli *S.* piſze
Hom: l. de ritu vet: jeju: Veſperam expe-
ctas ut cibum ſumas. Potym w trzynãſtym
 wieku pozwoili Koſcioł *S.* zãmiaſt wie-
 czerzy południowego iedzenia. Ná oſtã-
 tek

tek pozwolił y mátey kolácyi, dlá posítku
 zwątlonych y coraz słabszych síl ludz-
 kich. Zawisła tedy istota postu w tym: że-
 by się tylko raz ná dzień czy w południe
 czy ná wieczor dobrze posilić, á nie prze-
 ciwnego Ordynácyi Kościoła S. nie czy-
 nić; ná pamiątkę też tego, że przedtym
 dopiero po Nieszporze w poście iadáli
 ludzie, postanowił Kościół S. żeby przed
 obiádem Nieszpor w poście był odprawo-
 wány.

5. Czemu ná káždy dzień przez Post iest
 inna Nisza?

Odp: Bo ná káždy dzień w Rzymie od
 Grzegorza S. pewny Kościół ku czci
 ktorego Świętego iest poświęcony. A po-
 nieważ mowi się tu o poście, więc.

6. Czemu Piątki y Soboty pościemy:

Odp: Tego są piękne przyczyny, w
 Piątek pościemy, dla czci męki y śmier-
 ci Chrystusowey, iáko Piotr S. Alexan-
 dryiski Biskup y Męczennik świádczy te-
 mi słowy: *Jejunium sextae diei ideo præ-*
ceptum, quia illo die IESUS Crucis affixus
est.

est. Toż się pokazuje z listu Jgnacego S. Męczennika. W Sobotę wstrzymujemy się od mięsá, ku czci pogrzebu Chrystusowego iák *Cabbafucius* mowi: *Ad piam recolendam Christi mortis & sepulturae memoriam.* Powtore Pościemy Soboty zamiast środy, którą wschodny Kościół pościł, y do tychczas pości. ná pamiątkę że tego dnia Zydzi uczynili ráde, iák JEZUSA poimać y zabić.

7. Czy to dáwny zwyczaj piątki y soboty pościć?

Oap: Bárdzo dáwny, bo Jgnacy S. Męczennik który żył w pierwszym wieku o tym poście pisze: *Epis: ad Philip:* Dla tego słuszna áby ten post mieć za Apostolską tradycyą. *Conc: też Gangr: nse Anno 324. Can: 19.* rozkazuje przeciwko Estacyanom, którzy postem gardzili, żeby zwyczajne posty pościć, słowa *Conciliu* są te: *ktokolwiekby bez iáwncy potrzeby, ustanowione dla wszytkich od Kościoła posty zuchwale támat, niech będzie przeklęty.* *Balsamonius ad Apost: Can: 69.* pisze,

ſze, że w wschodnim Kościele u Greków
 Piątek ták ściſle poſzczono, że y ſmier-
 telnie chorującym nie pozwaláno mięſa
 ale tylko ryb; poſt zaś ten wziął początek
 z Kłaſztorow. Potym ten zwyczaj poſzcze-
 nia, iáko chwalebny cały Kościół S. przy-
 iął. Zkąd mowi *Concil: Turon: Can. 13.*
Roku 707. De jejuniis verò antiqua à
Monachis inſtituta ſerventur. Jle do po-
ſtu meſch dówne od Zakonnikow poſtano-
wienia zachowáne będą. Jle do Soboty
 zwyczaj poſzczenia w Sobotę nie ieſt prá-
 wda ták dawny iák poſzczenia w Piątek,
 ieſt jednak doſyć dawny iáko *Franciſcus*
Sylvius głoſſa ſuper Concil: Elibern: piſze.
 Ze zdáwien dawna w Rzymſkim Kościele
 Soboty poſzczono *Solere jam olim ſab-*
bató jejunare in Eccleſia Romana. Słowa
 zaś tego *Concil:* ktore było w wieku
 czwartym, zá czáſu Sylweſtra pierwszego
 Papieża ſą te: *Errorem placuit corrigi, ut*
omni Sabbati die jejunetur. Podobáto ſię
 żeby poprawić błędu, áby w Soboty poſczo-
 no. Toż ſamo nákazuje *Concil: Agat:*
Can:

Can: 8. Aurelianskie Can: 2. y Jnnocenyusz I.

8. Czemu w pierwszym Kościele zakázano bylo Soboty pościć?

Odp: Słuszne pytanie, ponieważ S. Ignący Męczennik nazywał tych którzy Soboty pościli *Chrsificidas* to jest zabójcami Chrystusowemi: Grecki Kościół nie bárdziej nie przeklinał iako tych którzy sobotę pościli, wyjąwszy soboty przed Wielkanocą. Przyczyna zaś tego była, że Symonianie, y Manicheyczykowie, tego czasu Heretycy, z nienawiści przeciwko żydowskiemu Bogu, ktorego oni dla stworzenia świata złym Bogiem bluźnierko zwáli, w soboty ktore Żydzi święcą y w nie nie postzczą, pościli. Dla tego Kościół Święty żeby się nie zdał z Manicheyczykami zgądzać, ná ten czas w sobotę zakázal pościć. Za ustaniem zaś tych Herezyi, zwyczaj postzczenia soboty zachowywał się, y zachowuie.

9. czy tákaż jest powinność wstrzymywał się w sobotę od mięsa, iako y w Piątek?

Odp:

Odp: Bez wǎtpienia, poniewaŹ jest przykazanie Kościoła BoŹego, który jest filarem prawdy, y ktoregośmy słucać powinni, ieŹeli za Pogány albo Heretyki niehcemy bydź miáni.

10. Czemu nám popiołem głowy posypuie Káptan na początku postu?

Odp: Dla tego, Źebyśmy sobie przypomínáli, Źe ten czas jest czásem pokuty S. która się w popiele odprawować zwykła, iáko o Niniwitach, Esterze, Judycie wspomina Pismo S. Powtore dla tego, Źeby wynioŹty człowiek uczył się pokory, pamiętając ná to Źe się w proch y popiół obroci, z tey rácyi Káptan posypuiąc głowy popiołem, tych słow zaŹywa. *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Pamiętay człowiecze, Źeś proch y w proch się obrociŹ. ToŹ się pokazuie z Jzydora S. *Lib: 2. de Offic: Div Cap: 16.* Ze zaś post w ten dzień się zaczyna, postanowił to Grzegorz S. PapieŹ, gdyŹ się przedtym w Poniedziátek zapuŹtny post zaczynał, który zwyczaý trwa ieszcze w

niektorych Zakonách. *Grancolas* pisze, że ten dzień postu postanowiony był dla publicznie pokutujących, który jednak z nabożeństwa, y dla wielu w zwyż pomienionych przyczyn cały Kościół przyjął.

II Czemu przez post zastanią się Ottarze?

Odp: Dla tego náprzod, że ten czas jest czas żałoby iáko *Concil; Tolet:* mowi *quia tempus meroris est.* Powtore że jest czas pokuty *Potrzenie* że jest czas w którym męka Chrystusowa uważana być powinna. Zátym słuszná żeby wszelkie ozdoby y piękności zástionione były, żeby wszelka rádość y wesele ustáło, tey przyczyny Kościół S. zákazuje táncow, y wesela podczas postu S. iáko téż w Adwencie. Cerymonie zaś ktore się w Wstępną Szrodę odprawuią postanowił Grzegorz S. Pápiez.

15. Co znaczą Stácy Rzymfskie?

Odp: Stácy nazywáią się *Náprzod stádo* od stánia, że ná pewnych mieyscach, y w pewnych Kościołach stóiąc ná bozeń-

bożeństwo odprawuie się. *Powtórę* Ze pewne czasy *statis diebus* do modlenia się y do poszczenia są naznaczone, *Potrzenie* Połánowane są Stácye dla przymnożenia nábożeństwa ku Męce Jezusowey, z tey rácyi Grzegorz S. Pápież, tyle Kościołow w Rzymie odpustámi nádał, ile dni jest w poście, y tych odpustow pozwoił tym, ktorzy te Kościoły z Nábożeństwem nawiedzać będą y mękę Chrystusowá rozmyslać.

13. Czy nie lepieyby byto, gdyby káždy według swego upodobánia pościł, á nie dla tego, że to jest przykázanie Kościelne?

Odp: Sám BOG Wszechmogący taki post odrzucił. *Isaia 58.* że się przy nim włásna wola znayduje. Mowi też Bog *1. Reg 15* *Lepše jest postassenstwo nizeli ofiara.* Námi Kátolikom niech będzie do fyc co Chrystus Pán powiedział. *Kto Kościoła nie slucha niech będzie za Poganiá y iawno grzesznika miány.* Može káždy pościć kiedy chce ále náprzod powinien Kościelne posty náležycie záchowac. To

náprzod powinien czynić ná co iest obo-
wiązany, dopiero potym co iego Nabo-
żeństwo álbo dobra wola rádzi.

R O Z D Z I A Ł V.

O Cerymoniach ktore się odprawiają
w Kwietniu.

1. *Czemu druga Niedziela przed Wiel-
kanocą ktora u nás w Polsce zowią Bia-
łą, zowie się Dominica Passionis Nie-
dziela Męki?*

Odp: Bo w tę Niedzielę Kościół S.
zaczyna goręcey y nabożniey Mękę Je-
zuśową rozmyślać. Od tey Niedzieli są
ieszcze dwa Tygodnie do Wielkanocy,
bo Chrystus zá dwoiáki lud, Pogánski y
Zydowski cierpiał. 2. Pierwszy tydzień
reprezentuie nam stáry Testáment w kto-
rym prorokowáno o śmierci y męce Me-
syálsa. Drugi Tydzień reprezentuie nám
Nowy Testáment, w którym wszystkie
proroctwa y Figury wypełnione są.

2. *Czemu od tey niedzieli aż do zakoń-
czenia Wielkanocnego czasu, w Pacie-
rzach*

szach Kapłańskich y przy Mszy S. opu-
szczają się kommembracye, albo pamiątki
Świętych?

Odp: Dwie są przyczyny czemu Świę-
tych po *Laudes* y po Nieszporze wspo-
minamy 1. żebyśmy sobie ich cnoty y
świętobliwość przypomináli 2. żebyśmy
ich przyczyny uczestnikami się stáli. Po-
nieważ tedy osobliwszym sposobem przy
Męce Chrystusowey jego cnoty nám iá-
śnieją, y osobliwiey przy Męce swoiey,
Zmártwychwstaniu, y Wniebowstąpieniu
Chrystus Pán za nás się modlił, dla tego
Świętych Páńskich nie wspominamy. *Po-
wtore* dla większey czci ktorąśmy szcze-
gulniey Chrystusowi Pánu podczas tego
czásu wyrządzać powinni.

3. Czemu w tę Niedzielę zaſtaniáją
Krzyże?

Odp: Bo Ewángelia Święta námienia,
że się Pan JEZUS tego dnia ukrył przed
Zydami ktorzy go kamienować chcieli. 2.
Ná dowod żałosci Kościoła S. który iá-
ko Oblubienica Chrystusowa, niewymow-

nym zálem z śmierci Oblubieńca swego; nápełniona iest. Właśnie iáko kiedy który wysmienity málarz chcąc wyrázić serdeczny záł iákiey Mátrony, kładzie ná iey twarz iáką czárną zástónę, dáiąc znáć, że te boleści práwda byđż uważáne mogą, ále ich wyrázić nie podobná.

4. Co znáczy Dominica Palmarum, álbo Niedziela Kwietná?

Odp: Znáczy tryumfalny wiázd Chrystusa do Jeruzalem ktorego obyvátele Jeruzolimscy rzucaniem szát swoich ná ziemię z palmámi y okrzykami przyimowáli. *Luce 19* dla tego po wielu mieyscach odprawuie się Processya, ná ktorey Pálmy lud zgromadzony niesie, y po niektórych mieyscach iest ten zwyczaj, że gdy spiewáią *Hic est qui venturus est, Ten iest ktory ma przyść* chłopięta słuzące Kapłanowi zdeymuią z siebie z prętkością komeżki y ná ziemi kładą, ná dowod ochoty Jeruzolimskich Obywatelow, z ktora száty swoje ná ziemi Jezusowi stáli. Gátáski Palmowe znáczą násze uczynki, ktore

potrzebą żeby Święte były, jeżeli chcemy, aby Bogu przyjemne były. Oliwne gałąski znaczą uczynki miłosierne, nąpominając nas do pokoiu y do cichości. W Duchownym sensie nosimy Pálmy, gdy szatana y grzechy zwyciężamy, zielone gałąski nosimy, gdy Dusze nasze cnotami ozdabiamy, Scielemy szaty nasze gdy ciało nasze umartwiamy, strzegąc się w szatach pychy y próżności.

5. Czemu w tę Niedzielę Pálmy święcą?

Odp: Zeby mieszkánia w ktorých Pálmy chowane bywają Bog błogostawić, modlitwy bowiem ktorých przy święceniu Pálm Kościół używa, są bardzo skuteczne y Święte. Chowamy Pálmy w domách żebyśmy sobie przypomináli, iż inaczey tryumfalney Pálmy Niebieskiej z Chrystusem mieć nie możemy tylko przez dobre uczynki.

6. Czemu Káptan po skończoney Procesji w ten dzień trzy rázy do drzwi Kościelnych kołácze nizeli mu otwarte bywają?

Odp: Ná dowod tego, że Niebo sprawi

wiedliwym zámknięte było aż do przyi-
 ścia Chrystusowego, który nám przez swo-
 ię śmierć y zaślugi otworzył Niebo. Ko-
 ńcąc Káptan do drzwi mówiąc *attollite por-
 tas* bo przedtym był ten zwyczaj, że się tá
 Processya przed brámą mieyską zaczynała.

7. Co znaczy ten wiersz Gloria, laus,
 & honor, Tibi fit Rex Chryste Redem-
 ptor? Po polsku Chwała, sława, y cześć
 Tobie niech będzie Krolu Chryste Odku-
 picielu?

Odp: Znaczy rádość dziátek y Obywa-
 telow Jerozolimskich. Ten zaś wiersz
 złożył *Theodulphus* Biskup Orlándski, gdy
 niewinnie od Ludwika Cesarza, Károla
 Wielkiego Syna do więzienia był wtrąco-
 ny, z ktorego więzienia widząc przecho-
 dzącą Processyą w Kwietnią Niedzielę,
 w zwyż námieniony wiersz głośno śpie-
 wał, co się tak Cesarzowi spodobało, że
 go z więzienia uwolnił y Biskupstwo mu
 wrocil y od tego czasu Kościoł S. tego
 wiersza używa.

1. Czemu w Wielki tydzień Iutrznia we

Srzo-

Srzodę, Czwártek, y Piątek nazywá się
Tenebrosum Matutinum to jest Ciemna
Jutrznia?

Odp: Właśnie mówiąc powinnaby się
raczey nazywáć *Vespertinum Matutinum*
wieczernią álbo Nieszpornią Jutrznią,
gdyż się około wieczora odprawuie iáko
y Nieszpor zwyczajnie, ále żeby się nie
zdáta mieć iákiey konnexyi z Nieszpo-
rem, nazywa się inszym imieniem, to jest
ciemną Jutrznią. A to dla tego że ponie-
waż Jutrznia znaczy poymánie Chrystu-
fowe według owego wiersza *Matutina*
ligat Christum qui crimina solvit. Chry-
stus zaś poymány był z wieczora, á po-
tym przez całą następującą noc wiele u-
rągania y boleści w więzieniu áż do rána
ucierpiál, więc postanowił Kościół S. áby
się podczas tych dni około wieczora
Jutrznia odprawowáta, żebyśmy y my
tákte zacząwszy w te dni z wieczora roz-
pámiętywáć poymánie y krępowánie Chry-
stufowe, całą noc (gdyby można) strawili
ná tym pobożnym rozmyślaniu.

nás Kościół Święty tym bárdziej do tego pobudził, zwykł przy tych Jutrzniach śpiewać Lamentácyę, álbo zářofne pienia Jeremiasza. Inákżym się teź sposobem w te dni, á niż w insze Jutrznia odprawuie, bo się nie zaczyna od tego wiersza. *DEUS in adjuvoriu m &c. BOZE ku wspomózeniu &c.* opuřcza się *Gloria Patrie* nie dáie się benedykcyá przy czytániu Lekcyi, co wřyzřtko znáczy milczenie Jezusowe ná Krzyżu y nářz smutek osobliwie z niebytnořci Chryřtusowej z námi. Nie bywáią teź śpiewáne Hymny, álbo pienia chwáły. bo Chryřtus od bezbożnych Zydów zelżony y zbluźniony. Opuřczaia się *Capitula*, tytuły álbo poczátki lekcyi, bo głowa nářza Chryřtus który ieřt poczátkiem y końcem wřyzřtkich rzeczy przez śmiereć z Swiáta ieřt wzięty.

9. Co znáczą goreiące trzynáście świec, z których zá káżdym Psalmem iednę gářszá, ář do Naywyrřřey, która ná ořtatek zá Ořtarz chowáia?

Odp: Znáczą dwunářtu Apostořów którzy

rzy ieden zá drugim Chrystusa odstąpili y od niego uciekali wedtug proroctwa Dáwida. *Qui videbant me foras fugerunt à me Psal 30*. Až ná ostatek y Chrystus prawdziwe światło Swiáta od oczu ich iest wzięty; Chowáią zaś świecę gorzącą zá Oltarz, ná dowod że Bosstwo Chrystusowe podczas męki Iego tak utaióne było, iákby Chrystus tylko był szczyrym człowiekiem. 2. Ná dowod że lubo Chrystus Pán umarł, žyie iednak uta onym sposobem dlá nas ludzi. Bywáią też gázione wszystkie światła w Kościele po odspiewánym *Eenedictus* co znaczy ciemności, które trwały ná ziemi podczas Męki Chrystusowej, y ślepotę Zydowską. A że w Polsce takich świec zwyczajnie iest piętnáście, przydáne są dwie ná znak tego, że nie tylko Apostołowie Swięci odstąpili Chrystusa Pána, ále też inni wierzący w niego oboiey płci (ktorych te dwie przydáne świece znaczą) w Wierze ušliáli, tak iż tylko w sámej Mátce Przenajświętszey zupełná y nienaruszona wiá-

ra w Chrystusa Pána zawsze trwała. Z tey rácyi niektorzy przez ostatnią świecę która nie bywa gálzona, rozumieią Przenays: **MARYA** Pánnę.

10. *Co znaczy kołatanie y łoskot po-
Jutrzni w te dni?*

Odp: Znaczy náprzod, háłas y wrzáfek z ktorym JEZUSA poimáno. 2. Znaczy strách ktory ogarnął Apostołów. 3. Znaczy grzmot ktory trwał podczas trzęsienia ziemi gdy się skały padały y gdy się otwierály groby. 4. Znaczy láment y narzekánie piekielney mocy, którą Chrystus śmiercią swoią skruszył.

11. *Czy dáwny zwyczaj święcenia oleiu
S. w Wielki Czwártek?*

Odp: Jeszcze od czasow Apostolskich, iáko świádczy drugie *Conc: Kartaginen-
skie Can: 2* y Bazyli *S. Lib: de Spiritu S. Cap: 22*. Przy tym święceniu iest Biskup, ktory Chrystusa, y dwanáście Kapłánow ktorzy Apostołów reprezentuią, Dyakonowie, y Subdyakonowie reprezentuią Uczniow y slug Chrystusowych. 2. *Nizeli*

Bi-

Biskup Oley święci, chucha po trzykroć z Káptanami ná Oley, przez co się znaczy, że iáko Chrystus Pán chucháwšy ná Apostołow, udzielił im łáski Ducha Przenajświętszego. *Ioan: 20.* ták żeby Bog teyże łáski tym wszystkim udzielić ráczył, którzy tym Oleiem Świętym námaszczeni będą. 3 Wita Biskup oraz z Káptanami Oley S. przez co się znaczy rádość Chrześcianstwa y Kościoła S. że się godnym stáł przyięcia tego Oleiu S. ku zbawieniu y doskonałości Dufzy.

12. *Czemu się w te dni dopiero pò Nonie zaczyna Msza Święta z Cerymoniami?*

Odp: Bo Chrystus Pan o godzinie dziewiętey umarł, y dla tego Cerymonie podobne są Cerymoniom pogrzebowym.

13. *Czemu w ten tydzień cztery rázy Passya bywa czytána?*

Odp: Bo wszyscy czterech Ewangelistowie o Męce Chrystusowey świadećtwo dáją. Ten zwyczaj wniósł Alexander Pápiez, gdyż iáko świadczy *Aug: S. Sermon: de Tem:* ráz tylko Pássyą czytawáno.

14. Co znaczy Grob S. który po wielu Kościołach wspaniale wystawiany bywa?

Odp: Znaczy naychwalebnieyze postanowienie Nayswiętzego Sakramentu, iako też y grob własny Chrystusow, w ktorey według Proroctwa Izaiasz z nabożeństwem był włożony, y który do tych czas jest chwąty pełny: *Erit sepulchrum ejus gloriosum Isae 11.*

15. Czemu przez te dni nie dzwonią w dzwony?

Odp: Nadowod, że w cichości serca Męka JEZUSOWA uważana bydź powinna. 2. Ze wszelkie stworzenie z JEZUSEM umarło, iako pięknie o tym Apostoł S. mowi, *mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo* 3. Cichosc dzwonow, znaczy milczenie Apostołów iak świadkow Chrystusowych; iako przeciwnym sposobem dzwonienie w wielką Sobotę znaczy świadectwo Apostolskie, ktore dawali Zmartwychwstaniu JEZUSOWEMU. Zamiast dzwonow używa Kościół S. drewnianych instrumentow, *ad*

bunsi-

humilitatis indicium mowi *Alcuinus* na znak pokory 2. Znaczą te drewniane instrumenta boiaźń którą Apostołowie od Żydów mieli, 3. Znaczą drzewo Krzyża S. przez ktore wszelkie narody do chwály wieczney powołáne są.

16. Czemu w Wielki Czwartek po Mśsy S. Káptan z Ołtarzow wśbystek aparat zdeymuie?

Odp: Ná znak tego, że Chrystus Pan z szát swoich był obnażony, dla czego y Psálm 21 Káptan czyta, w którym oczywiste proroctwo jest o meće Chrystusowej, y w którym są te słowa *Diviserunt sibi vestimenta mea, podzielili się odzieniem moim.* 2. Znaczy też, że Chrystus Pan według proroctwa Izaiásza, podczas męki swojej z wśzelkieu chwály y ozdoby był złupiony, iáko w którym nie było piękności. *Non est ei species neq; decor.* 3. Znaczy też rozdarcie Zástony Kościelney iáko *Alcuinus* mowi. Umywanie nog, ktore się, w wielu Kościołach praktykuie, jest ná pámiątkę pokory Chrystusa Pána, z kto-

z którą Uczniom swoim nogi umywał.

17. Czemu w Wielki Czwártek w Klá-
stórach, y w innych Kościołach, przy któ-
rych iest dosyć Xięży, iedna tylko Msza
S. odprawowana bywa, a w Wielki piątek
żadney nie bywa?

Odp: W wielki Czwártek iedna tylko
Msza bywa, bo Chrystus Pán tego dnia,
sam tylko niekrwawą ofiarę, to iest siebie
samego BOGU Oycu ofiarował, y sam u-
czniow swoich Ciątem y Krwią swoią Nay-
świętszą nákarmił. Ná pamiątkę tego w
Kláštorach, z rąk Przełożonego swego,
ktory reprezentuie Chrystusa, Zakonni-
cy, w innych zaś Kościołach z rąk star-
szego swego, Kápłani, y klerycy Kommu-
nią biorą. W wielki Piątek Mszy S. nie
bywa, (y Cerymonie zwyczajne zwąc się
obchodem pogrzebowym mogą, bo y
Káptan w czárny apparat ubrany, Chry-
stusa do grobu kładzie) z tey racyi, że
tego dnia Zbawiciel nasz Chrystus JEZUS
iáko naywyższy Káptan, siebie samego ná
drzewie Krzyża Świętego krwawą ofiarę.

Oy-

Oycu Przedwiecznemu, za grzechy całego świata ofiarował. 2. Bo Chrystus Pan tego dnia umarł y pogrzebiony jest, więc nie przystoyna, żeby go przez nową konsekracyą, iák żywego Oycu Przedwiecznemu ofiarować. 3. Bo Msza Święta jest ofiara radości y wesela, dzień zaś Wielkopiątkowy jest dzień smutku y żałości.

18. *Czemu Káptan czytając Passyę ani siebie, ani Msztu nie żegna?*

Odp: Bo Pássya namienia, że Chrystus Pán wzięty jest od oczu nászych przez śmierć, który jest początkiem wszelkiego błogostawieństwa. Dla tego też w Wielki Piątek, Pássya przy niezapalonych świecach czytána bywa, bo światło świata, to jest Chrystus zgásto przez okrutną śmierć.

19. *Czemu ku koncu Passyi, Káptan na kolána upada y trocę pauzuie?*

Odp: To się dzieie, dla rozmyślania śmierci JEZUSOWEY, y dla uproszenia sobie szczęśliwey śmierci przez Mękę Jezusową. Gdyż po tych słowach, iák Chrystus Pán w ręce Oycy Przedwiecznego

Ducha swego oddał, ná kolána upáda.

20. Czemu w Wielki Piątek Cerymonie zaczynáią się od czytania dwóch lekcyi?

Odp: Ná znak tego że Chrystus Pán za Zydow y za Pogany umarł, dla tego pierwsza Lekcyja jest z starego Zákonu, druga z Prorokow wzięta.

21. Dla czego się Káptan w ten dzień publicznie za poganow, Zydow, y Here-tykow modli, gdyż za wyklętych, iako ci sa, modlić się nie godzi?

Odp: Bo Chrystus Pán tego dnia za wszystkich cierpiat, y umarł, zátym siuszná, żeby Oyca Przedwiecznego prosić, żeby dla krwáwych zástug Syna swoiego, nádtymi ślepymi ludźmi, zmitować się y ich oświecić raczył.

22. Czemu Káptan nie klęka y nie mowi *spectamus genua*, gdy się za Zydow modli?

Odp: Modli się Káptan za wszystkich przyklekając, bo Chrystus Pán za swoich nieprzyjaciół ná Krzyżu się modlił, nie mowi zaś *spectamus genua* ani klęka, gdy się

się za Zydów modli, bo Zydzi przyklekając na kolana z Chrystusa się urągali. Powtarzają się często te słowa *flectamus genua, upadamy na kolana*, nąpominając ludzi do pokory, y klęczenia. Nie mowi Kąpłan *Dominus vobiscum, Pan z wami*. Bo Pán náš JEZUS Chrystus nie jest nám teraz przytomny.

23. Co znaczy czarnym velum zakrytego Krucifixa odkrywanie?

Odp: Znaczy, że Chrystus Pán obnázony ná Krzyżu, całemu świátu, iáko prawdziwy BOG, do adoracyi jest wystáwiony, dla tego pót trzykroć Kąpłan śpiewa, *Ecce lignum Crucis Sc. Oto drzewo Krzyża, na ktorym zbawienie nasze wiśiáto, poydcie oddaymy mu pokton.*

24. Czemu Kąpłan zdeymuie obuwie z nog, gdy przystępuje do całowania Krzyża?

Odp: To się dzieie z wielkiej uczciwosci, y pokory, ku Krzyżowi Chrystusowemu, przyktádem Moyżesza, ktorego gdy BOG z goraiącego křzáká do siebie wolał, rozkazał mu, áżeby, zdiął obuwie z nog

nog swoich. Izaliż Krzyż Chrystusow nie był prawdziwie gorzącym kerkąkiem ná którym Chrystus Jezus, niewypowiedziáną ku nám gorzał miłością? *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos, 10: 13.* Z tey rácyi, ten dzień pierwszych y dáwnych czásow, w takiey był obserwácii, że iak *Bollandus in vita S. Constabili* świadczy, Káptáni tego dnia obrządek Boski bosó odprawowali, Chrześcianié zaś tylko chleba y woczy zażywali. Jáko czwárte *Conc: Tolet:* postanowito. *In Parasceve nihil aliud nisi panis & aqua sumatur.*

25. Czy batwochwálstwa nie popełniamy, gdy się Krzyżowi kłaniamy?

Odp: Bytoby batwochwálstwo, gdybyśmy się Krzyżowi ile drewnem iest kłaniáli, lecz my Krzyż adorujemy *respectivè* dla Chrystusa, to iest kłaniamy się Chrystusowi, który ná Krzyżu umarł, álbo jáko Teolog mówi upadaymy *directè* przed Chrystusem, *indirectè* przed Obrazē, wláśnie

Śnie śák gdyby kto przed Krolem ná kolána upadł, tym samym *indirectè* upadłby przed iego Tronem y Krolewskim odzieniem. Pięknie to wyraziło *Concil: Nicen:* Roku 787. temi wierszami. *Nam Deus est quod imago docet, sed non Deus ipsa, Hanc videas, sed mente colas, quod cernis in ipsa.*

Co się ták tłumaczy.

Nie BOG obraz, lecz Boskim jest wyobrażeniem,

BOGA czciii w nim nie farbę, niskim pokłonieniem.

Z kąd się pokazuje, że żadney kreaturze, Boskiego pokłonu nie oddáiemy, ále samemu Bogu ktorego nám Krzyż reprezentuie Spytac' Lutrow ktorzy nám Bawochwalstwo zadáią, czemu Boski pokłon oddáią naturze ludzkiej Chrystusowej, gdyż ta jest stworzeniem? pewnie inaczey tylko po Katolicku odpowiedzieć nie mogą, że to czynią dla natury Boskiej, z którą jest złączona natura ludzka. Tę adoracyą Krzyża, postanowił Grzegorz

S. Pápiež. *in suo Sacramentali* y *Paulinus*
 S. ktory w piątym wieku żył, piše ták:
Episcopus urbis hujus &c. Biskup tego
 Miásta to iest *Notenski* corocznie przed
 Wielkanocą, Krzyż Pánski do adorácii
 wystawia.

26. Czemu Káptan w Wielki Piátek Ho-
 síya tylko iedną ręką podnosi?

Odp: Ná znak że žádney ofiary nie o-
 fiaruie, ale że tylko sam tego dnia kom-
 munikuie, ktora Kommunia dzieie się pod
 iedną osobą.

27. Co znaczy w innych kraich, palenie
 Judáša, y czemu ogień w Wielką Sabbotę
 święcą?

Odp: To iest dawne w tych tam kra-
 iách przyšlowie, y nic innego nie znaczy,
 tylko że Judasz ktory przedał JEZUSA, w
 piekle gore. Iáko y Káptan przesztoro-
 czne *Olea Sacra* ogniem niszczy, ktory
 zwyczaj palenia Oleiu S. zaczął się od
 Fabiána S. Pápieza, Roku 242. ktory pi-
 sząc do wschodnich Kościołow, rozkazu-
 ie, żeby corok nowe *Olea Sacra* święco-

no, á stáre palono, *Sacri Chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renovanda, & vetus Christina in Sanctis Ecclesiis cremandum.* Ile do ognia, święci Káptán ogień, bo wszystkie ognie ktore goreią w Kościele Bożym, święte bydz powinny, iáko ktore nám representuią Chrystusa JEZUSA, prawdziwe światło świata, y w nim prawdziwe światło wiary. Znowego ognia zapaláją się świece y lámpy w Kościele, ná dowod, że lubo Chrystus Pan ile jest światłością świata, zgał przez śmierć, teraz iednak przez Zmartwychwstanie swoje, stát się znowu nigdy niezgasłym światłem świata.

28 Co znaczy Tryangul, y trzy ná nim góraiące świeczki?

Odp: Znacza Troycę Przenayświętszą, ktora jest iedna w naturze Boskiej, á troiáka w Personach, z ktorych iedna, to jest Syn Boski ztąpiwszy ná świat, cały świat oświecił, dla tego Dyákon álbo Káptán, przy zapalaniu tych świeczek po trzykroć śpiewa *Lumen Christi, światło Chrystusowe.*

29. Co znaczy Páschał, y pięć gran w nim?

Odp: Páschał znaczy Chrystusa Pána, krorego Páweł S. nazywa iásnością chwály Boskiej, który się w iásności przy swoim Zmartwychwstaniu pokazał światu. Pięć grán znaczą pięć Ran Iego Najswiętszych, ktore w ciele swoim uwielbionym nam dla pociechy zostawił. Ze te grána z kadzidla bywaią robione, znaczy kosztowny Balsam y insze drogie másci, ktoremi Nikodem y Jozef *ab Arimathea* Ciáło Chrystusowe námazali S. *Rabbanus* Arcybiskup Medyolański, rozumie przez Páschał, ow słupegnisty, który Izraelitow z Egiptu prowadził, który słupe był Figurą Chrystusową, który nás z niewoli szatańskiej ná wolność Synow Boskich wyprowadził.

30. Czemu Dyakon nie Xiadz Páschał święci?

Odp: Bo przy benedykcyi Paschátu opowiadá się Zmartwychwstanie Chrystusowe ktore że nie przez Apostołów ná przod, ktorych Káptan reprezentuie, ogłoszone było, lecz przez Niewiásty, dla
tego

tego też nie Káplán ále Dyákon niższey
godności w święceni, Páschatzwyuczaynie
święci.

31. Iák dáwny zwyczay Páschat w Ko-
ściele S. święci?

Odp: Zaczął się Roku 633. zá czásow
Honoryusza 1. Papieža, iáko czwárte *Con-
cil: Tolet:* świádczy. *Rabbanus* pisze, że
ieszcze zá Zozyma Pápieža Roku 417. Pá-
schat swiecono. *Polyd: Vergil:* sposob
święcenia Páschátu ktory się teraz zacho-
wuie, przypisúie S. Grzegorzowi wiel-
kiemu.

32. Czemu Páschat świeczką z Tryan-
gútu zápalony bywa?

Odp: Ná znak tego że Chrystus Pán
ktory jest iásnością Oyca Przedwieczne-
go, od Oyca wyszedł, iáko S. *Concil: Ni-
cen:* mowi *Deum de Deo, lumen de lumi-
ne. BÓG z BÓG A,* swiátłość z swiátło-
ści Podczas święcenia Páschátu zapalo-
ne bywaią w Kościele swiece y lámpy,
przez co się znaczy, że wszystkie oświe-
cenia náize są od Boga iáko Oyca swiá-
E tło.

tłości, które nám Chrystus zaślugami swoimi ziednał. 2. Ná dowod, że iurtrzeysze Zmártwych wstanie Chrystusowe cátemu światu obiawione będzie.

33. *Czemu Profecye albo Proroctwa w Sobotę Wielką śpiewáne bywáią?*

Odp: Ná znak tego że wżyskie proroctwa o Chrystusie y wżyskie Figury, które z początku świata o nim były, są wypełnione.

34. *Czemu wodę do Chrztu S. służącą święcą w Wielką Sobotę, y czyliż nie jest tak dobra naturalna woda?*

Odp: Bez wątpienia, y naturalną wodą tak dobrze człowiek może bydz ochrzczony iáko y święconą, ále Kościół S. święci wodę zeby z większą uczciwością, nábożeństwem y poszanowaniem ten S. Sakrament byt przyimowány y administrowány.

35. *Ják dáwny zwyczaj święcenia tej wody?*

Odp: Dawność pokazuie się z tąd, że Bazyli S. między Apostolskimi tradycyami

cyami kładzie święcenie tey wody *Lib: de Spiritu S. Cap: 27.* także y inni Oyco-
wie Święci, osobliwie Święci, Hieronim
S. Ep: 23. ad Oceanum.

36. *Iákby odpowiedzieć Lutrom násmie-
wáiącym się z święcenia wody, y mowią-
cym że Bog przy stworzeniu świata wśel-
kie stworzenie poświęcił?*

Odp: Ze też ich benedykcya stołu
śmiechu godna, y zle czynią, gdy potrá-
wy álbo napoie przed obiádem błogosiá-
wią y zegnáią, gdyż ie iuż Bog błogosła-
wił, y Páweł S. Apostoł musiał nie wie-
dzieć że Bog wszelkie stworzenie pobło-
gosławił, ponieważ 1. *Timot: 4.* naucza,
że káżdą kreaturą przez modlitwę y sió-
wo Boskie pobłogosławiona y poświęco-
na bywa.

37. *Czemu Káptan święcąc wodę w
Chrzcielnicy dzieli ją na cztery części?*

Odp. Przez to dáie znác: że wszystkie
cztery części świata Chrztu S. uczestni-
kami są, iáko nápisano *Math: 28.* *Idźcie
opowiadaycie Ewangelią wśelkiemu stwo-*

rzeniu, chrzcząc ie *Sc*. Z tey rácyi rzucá Káptan ku czterom częściom swiáta wodę, ná dowod że iáko cztery rzeki z Ráiu ná swiát wypłynęły, ták ná cztery części swiáta woda łáski Boskiey przez Chrzt S. ná obmycie pierworodnego grzechu wypłynęła. Czyni teź rózne Krzyże ná wodą Káptan, żeby w Imię Troy e Przenayswiętszey poświęcona była Kładzie w nię Paschał, ná znak, że wśzelka móz która ma woda Chrztu S. iest od Chrystusa, y od Iego záług swoy początek wzięła. Gdy Káptan dłonią ręki swoie dotyka się wody, znaczy się że iáko pó stworzeniu swiáta Duch Boski ná wodami się unosił, *Gen. 1.* ták wżyscy ci łáską Ducha Przenayswiętszego nápełnieni będą, ktorzy będą ochrzczeni Y z tey teź przyczyny chucha Káptan trzy rázy ná wodę. Wlewa teź do teyże wody trochę Oleiu S. y Chryzmy ná pokazanie łáski Ducha Przenayswiętszego z ktorey przy Chrztie Świętym trzy Boskie cnoty, to iest wiarę, nadzieię y miłość w Duszę Chrzczonego wlewa.

38. Czemu Kapłan skończywszy te Cerymonie, na ziemi krzyżem leży, y nie wstawa aż po odmowionej Litánii o wszystkich Świętych?

Odp. Przez Litanią prosi wszystkich Świętych żeby swoją przyczyną to u Boga zjednali, żeby łaska Chrztu S. wszystkim ludziom, oobliwie nowo ochrzczoneym udzielona była, żeby wszyscy z nami to jest Świętymi, do łaski Chrystusowej y do żywota wiecznego powstać mogli.

39. Czemu w Wielką Sobotę pięknie zdobiac znowu ubierają Ottaarze?

Odp. Bo już Kościół S. zaczyna obchodzić Uroczystość Zmartwychwstania Chrystusowego. Msza S. tego dnia nie má introitu, albo zwyczajnego początku, bo początek wszystkich rzeczy Chrystus jeszcze w grobie. Zaczyna zaś Kapłan zaraz *Gloria in excelsis* na znak że nowo ochrzczoneym iako odrodzonym z wody y z Duchá S. jest dány pokoy, który Aniołowie przy Narodzeniu Chrystusowym przez ten hymn opowiadáli. Jest też *Glo-*

ria znakiem radości z blisko następującej uroczystości. Nie mowi się we Mszy S. Offertorium, bo Chrystus ieszcze w grobie, ktorego żywego ofiarować mamy. Nie mowi się *Agnus DEI*, bo Chrystus ieszcze pokoiu nie oznaymił Apostołom Świętym. Nie mowi się *flectamus genua*, bo iuż ta Msza do Wielkanocy należy, nie mowi się *Credo* żeby była różność między Wielkanocną Uroczystością.

40. Czemu tak krotki bywa nieszpór w Wielką Sobotę y to podczas Mszy?

Odp: Jest to bárdziej dziękczynienie niżeli Nieszpor: że zaś za Nieszpor się odprawuie, postanowiło *Concil: Arelat: 836.* Roku. Bywa podczas Mszy, dla popolitey radości. Jest krotki, bo Chrystus Pán krotki czas w grobie leżał y prętko zmartwychpowstał.

41. Z kąd to że w dzwony dzwonią przy zaczęciu Gloria in Excelsis?

Odp: Na znak że iuż wszelka żałość y boleść minęła, gdy po trzech dniowym w żywocie ziemi byciu, prawdziwy Jo-

nasz Chrystus JEZUS powstał. Z tey też rácyi częstokroć *Alleluia* we Mszy S. się powtárza. Przez dzwonienie tedy y *Alleluia* wiktorya y tryumf Chrystusow swiá- tu się obiwia. Ná ostátek podczas Jutrzni uderzá trzy rázy w grob Káptan, gdy Psalm 23. záchyna, na znak tego že Chrystus grobowe drzwi otworzył, co figurował Sámson, który brámy Miásta Gáza otwo- rzył, y na górę zániošł *Iudic: 16.*

R O Z D Z I A Ě VI.

O Cerymoniach Wielkoñocnych y o in- nych odprawuiących się w Máiu.

1. Cò znáczy *Wielkanoc?*

Odpowiedz. Wielkánoc tyle znáczy cò Zmartwychwstánie Chrystusa Pana. U Zydow zowie się *Phase* to iest *transitus* álbo przeyscie. Táiemnica w tym zawisła, že iáko lud Jzraelski przez czer- wone morze do zemié obiecáney prze- szedł, y z niewoli Fáraonowey iest wyba- wiony, ták my wtych dniach przez Chry- stusa Pána przez przelánie Krwi lego Nay-
E4 święt.

świętszey z grzechow rozwiązani, y z piekielney Tyránii wykupieni iesteśmy, y przez czerwone morze Męki Iego przeprowadzeni.

2. Czy dawno, á w Niedzielę to Święto jest postanowione?

Odp. Od początku Chrześciaństwa iáko w swoim liście pisze *Proberius* Biskup Alexan: do Leona Papieža. *W. Bedá* świádczy że Piotr S. w Rzymie będąc, to Święto postanowił, nigdy zaś wraz z Żydámi nie obchodzono Wielkieynocy, iák się pokazuje z tych słow Ignácego S. Męczennika, trzeciego Biskupa po S. Piotrze w Antyochii *Si quis Sc. ktoby z Żydámi Wielkinoć obchodził, álbo ich znaki przyjmował, stáie się uczestnikiem tych ktorzy Chrystusa zabili y Apostolow Iego.* Była, práwda różność między wschodnym y zachodnym Kościołem, wschodny Kościół 14. dnia Márcá podczas pełni, *post equi octium Vernále* chciał obchodzić Wielkañoc, odwołuiąc się ná Jána S. Apostoła, od ktorego (iáko mowili Grecy) te

tradycye mieli, y trwała ta kontrowersya od czasow Pápieża Aniceta, Roku 159. aż do czasow S. Wiktora Pápieża Roku 198. który rozkazał żeby Wielkánoc w całym Kościele Chrystufowym w Niedzielę po pełni Márca obchodzono, co na wielu Conciliach jest potwierdzono, iáko to ná Niceńskim, Rzymskim, Palestyńskim, y innych Ponieważ zaś wschodni Biskupi nie chcieli w tym słuchać Pápieżow. osobliwie Wiktora S. byli od niego wyklęci, z kąd się wszczęło *Schismu* álbo rozerwanie w Kościele Bożym, y ci ktorzy z Grekami Wielkánoc święcili, nazwani są kwatodecymánami. Trwało zaś to *Schisma* aż do Niceńskiego Concilium, ktorego powągą, y mocą Konstantyna Wielkiego Cesarza zniesione jest, y Grecy z Rzymskim Kościołem są ziednoczeni

3. *Czemu podczas Wielkanocnego czasu tak często się Alleluia mowi?*

Odp. *Alleluia* jest to Hebrayfskie słowo, ktore jedno znaczy, co *chwalcie BOGA*, álbo niech będzie BOG pochwalony,

Es

przez

przez co Kościół S. chce wyrazić, żeśmy Chrystusowi Odkupicielowi naszemu, nieustanną chwałę y dziękczynienie oddawać powinni za tak wielkie łaski nam wyświadczone. To słowko *Alleluia* jest sławne w Psalmach Dawidowych, w których go więcej niż dwadzieścia razy powtarza, iako też y w objawieniu Jána S. Zeby zaś *Alleluia* często powtarzać, tak w Obrządku iako y przy Mszy S. postanowił Grzegorz S. Pápiez, dla tego w pierwsze dni Wielkanocne nie śpiewa się Hymn, ale się za miast Hymnu powtarza *Alleluia* y zamiast Graduátu we Mszy S. bo Kościół S. tylko BOGA chwalić y iemu dziękować chce za łaskę pełne Zmartwychwstanie Jego. O tym *Alleluia* pisze S. Augustyn do S. Jánuaryusza Biskupa. *In omnibus Dominicis &c Wkázdkę Niedziele śpiewane bywa przy Ołtarzu Alleluia na pamiątkę Zmartwychwstania Chrystusowego.*

4 Czemu Baranka, y inssie mięsna, których się w starym Testamencie pożywać nie godziło, chrzan nawet y iasia święcą w dzień Wielkanocny? Cap:

Odp: Święcą Baranka przypominając prawdziwego Baranka Chrystusa y Jego tryumf, dla tego też zwyczajnie chora-giewki ná pieczonym Báránku stawiaią. Święcą mięśwa ktorego się Zydow po-żywać nie godziło; ná dowód żeśmy przez Chrystusa Pána z iá rzma Stárego Zakonu uwolnieni y práw Starozakonnych zaka-zujących pożywania tákiego mięśwa, cho-wać nie powinniśmy. Święcą chrzan, ná znak tego że gorzkość Męki JEZUSO-WEY tego dnia w stodycz się nám y rá-dość zamieniła, y dla tego też przytym máślo święcą, ktore znaczy tę stodycz. Święcą ná ostatek y iáia, ná dowód tego, że iáko kokosz dwoiako niby kurczęta rodzi, raz niosąc owoc, drugi ráz go wy-siaduiąc, ták przez Chrystusa ktory się u-Matheusza S. w Roz: 23. przyrownywa do kokoszy *Sicut gallina congregat populos suos* dwa razy odrodzeni iesteśmy raz przez Chrześć S. drugi ráz przez chwátę Niebieską, nám zasługami Chrystusowemi ziednaną.

5. Czemu Kapłan podczas Wielkanocnego czasu, gdy wodą święconą kropi, zamiast *Asperges me* mówi *Vidi aquam*. Widziałem wodę wychodzącą z prawey strony Alleluia &c.

Odp: Bo przez wodę znaczy się łaska Chrztu S. która wyłynęła z Boku JEZUSOWEGO, inszych zaś czasów śpiewane bywa *Asperges me: pokropisz mię Pánie Hyzopem, &c.* które słowa są z Piałmu pokutnego, bo inny czas jest czas pokuty.

6. Czemu Wielkánoc bez Oktawy celebuiemy?

Odp: Dáwnych czasow uroczystości tylko przez 7. dni trwały. iáko się z Pisma S. starego Testamentu pokazuie więc stáry sposob święcenia zachowuie się. 2. Słusznie Wielkánoc w Sobotę przed Przewodną Niedzielą po Nonie się kończy, bo się też po Nonie Soboty Wielkiej zaczęła.

(zemu Niedzielę pierwszą po Wielkanocy (którą Polacy zowią Przewodnią) Kościół

ścioł S. nazywa: Dominica in Albis. Niedziela w Bieli?

Odp: Przyczyna tego iest ta: iż przed tym nowo chrzczeni Chrzescianie od Wielkiey Soboty aż do tey Niedzieli w w biątych szátach chodzili, ktore ná tę Niedzielę z siebie składáli, iáko otym S. Augu: pisze *Serim: 1. in Octav: Pasch: Wielkanocná Uroczystość dzisieyszym Świętem zakończona bywá. y dla tego Nowo chrzczonych odzienie odmienia się tak iednak, żeby biáły kolor ktory się z odzienia skádá, w sercu záwsze trwat. Z tey rácyi Msza się záczyňa: Quasi modo geniti infantes. Iáko teraz národzone dźiátki mámy rozuinnego y niezfařowanego mleka prágnąc*

8. Co znáczy Processya w dzień Świętego Marka y inne Processye?

Odp: Processya nic inřzego nie iest, tylko zgromadzenie ludzi, ktorzy z należytym porządkiem obchodzą Kořcioły, lub inne mieysca, modląc się y śpiewając, á to ná ubłáganie zagniewanego Ma-

jestátu Boskiego podczas iákiey plági, ál-
 bo ná uproszenie potrzeb do życia nále-
 żących. Jáko mowi *Concilium Mediol:*
 Roku 813. temi słowy: *Litanie indicuntur*
propter rogandum DEUM, & impetrandū
in aliquo misericordiam Ejus. Litanie
 (które słowo kładzie się zá Processyą, ná
 których zwyczajnie Litánie o WW. SS.
 śpiewáne bywaią) *nakázane bywaią, żeby*
BOGA prosić, y żebrać od niego miłosier-
dzia. Zwyczaj Processyi jest bárdzo da-
 wny w Kościele S b o S Rabbánus Arcy-
 biskup Medyolanski, który żył dawniey
 tyfiąca lat *Lib: 2. de Instit: Cleric: Cap:*
33 wspomina że lud y Duchowienstwo z
 goraiącemi świecami przez Miásto ná-
 zwáne *Fulda* y *Medyolan* Processye czy-
 nili. O tymże inni Doktorowie Święci
Polid. Verg: Lib 6. Cap: 11. de Inven:
Re: początek więkzsey Processyi *Leono-*
wi 1. Pápieżowi, który żył okóło Roku
 146. przypisuje, gdyż zá niego podczas
 wielkiego ziemie trzęsienia nakázane były.

9. Czy mają Processye fundament z Pi-
 sma S?

Odp:

Odp: Ani wątpić, dowód tego *Ios: 6.* Gdzie opisuie Piśmo Święte, iáko lud Izraelski z Arką Páńską miásto Ierycho siedm rázy obchodził, y Dawid *S. 2. Reg: 6.* z wielką Processyą y tryumfem Arkę Páńską z Domu Obededoma do Ieruzalem wprowadzał. Czytamy też *4. Reg: 8.* iáko Krol Salomon wipaniałá Processyą przy wprowadzeniu Arki przez Káptánow y Lewitow do Kościoła nákazał. Y u Jána *S. Cap: 2.* dowód tego ná owym ludu Jeruzolimskim, ktory Chrystusowi z okrzykami welołemi zażedł drogę *Processerūt obviam ei & clamabant.*

10. Co ná to odpowiedzieć Lutrom náśmiewającym się z Processyi y mowiącym co to po tym bieganiu, y zgromadzeniu się ludu płci oboiey, czy nie mogłby się káždy w Domu swoim modlić, iako Chrystus rozkazał *Math: 25.* Gdy się modlisz wnidź do komory twoiey y zámknij drzwi?

Odp: Uragánia ich trzeba z ubolewaniem nád ich zaslepieniem znosić, z tego zaś Luterskiego argumentu to się wniesć może

może przeciw nimże samym: Ze Chrystus Pan zle uczynił gdy Apostołów swoich do Kościoła Jerozolimskiego ná modlitwę posłał. 2 Jeżeli się według rozkazu Chrystusowego w domu, drzwi zamknąwszy modlić potrzeba, niech się sami osądzą iák bezbożnie przeciwko Ewangelii czynią, á przecie się Ewangelikami zwąć chcą, gdy nám Kátolikom tak wiele Kościołów w Niemczech y w Prusiech y po innych Páństwach gwałtem powydzieráli, ponieważ w domu według Ewangelii modlić się potrzeba, właśnie, iákby Kościoły nie były domámi modlitwy od BOGA ná to ustawione *Luce 9. Domus mea Domus Oratoris* Musieli tego Heretycy nie czytać; *Gdzie iest dwóch álbo trzech w Imie mo e zgromadzonych, tám ja iestem w posrzedku ich. Math. 19.* Służą tu Słowa S. Chryzostoma; *Orare inquit Sc. Mowią niektorzy, modlić się możemy y w domu; zawodziś się człowiecze, bo lubo w domu modlić się możesz ále nie podobna żebyś się tak dobrze w domu modlił iáko w Kościele.*

11. Czemu po niektórych miejscach z Processyami obchodzą pola śpiewając na czterech miejscach, cztery Ewangelie?

Odp: Obchodzą pola prosząc P. BOGA żeby owoce ziemi, zboża, od szkody zachować raczył, iáko wszelkie stworzenie błogostawienstwem nápełnia y karmi, ták żeby y człowiekowi potrzebnego udzielił pokarmu. Czytáją się na czterech miejscach Ewangelie żeby dobrotliwy BOG mocą Słowa swojego, (którym obiecał, że kto w Imię Jego o co prosić będzie, to otrzyma) wszystkim polom Boskiego błogostawienstwa udzielić raczył, á to przez przyczynę Ewangelistów Świętych.

12. Czemu Kryże y Chorągwie na Processyach noszą?

Odp: Tego są piękne przyczyny. 1. Poprzedza Krzyż Processyą na znak że my w Imię JEZUSA ukrzyżowanego ná Processyą zgromadzeni iesteśmy. 2. Ze wszystkie nasze nabożeństwa według nápomnienia Páwła S. w Imię JEZUSOWE czynámy. 3. Ze ukrzyżowany JEZUS jest ná-

naszym wodzem. 4. Ze prosimy Oycę Przedwiecznego, przez zasługi ukrzyżowanego JEZUSA y Najswiętsze Imie Jego, á to z rozkazu Chrystusowego *Ioan: 16. Jeżeli o co Oycy moiego prosić będziecie w Imie moie, da wám.* Jle do Chorągwi trzeba wiedzieć, że Kościół Boski jest dwoiaki, ieden tryumfuiący, który zawisł w wybranych Świętych Páńskich w Niebie, drugi woiuiący ná ziemi, w którym my żyjący Kátolicy z łaski Boskiej jesteśmy, chorągwie tedy nic innego nie znaczą, tylko że lud Kátolicki, ná Processyą, iáko uzykowane woysko, pod chorągwie Chrystusowe jest zgromadzony, y gotowy jest za cześć Boską z widomemi y niewidomemi nieprzyiacielámi potykać się. Chorągwie teź znaczą tryumf y zwycięstwo Chrystusowe z grzechu, szatána, y Synagogi Zydowskiej w dzień Zmartwychwstánia swego.

13 Czy dáwny zwyczaj zażywania Krzyżow y Chorągwi w Kościele?

Odp: Musi bydź dáwny, bo Chrystom

stom S. o Krzyżach wspomina. y *Sporone-
nus Lib: 8. Cap: 8.* w swoiey Historji
świadczy, że pomieniony Doktor S. Krzyż
ná Processyi nosić rozkazał. Chorągwie
swoy początek máią od czasow Konstan-
tyna Wielkiego pierwszego Katolickiego
Cesarza, y S. Sylwestra 1. Papieża, ná po-
czątku czwartego wieku, gdy ten S. Ce-
sarz wszystkie Chorągwie woyska swoie-
go znakiem Krzyża S. náznaczyć kazał.
Z tym nápisem iáko mu Bog ná powie-
trzu pokazał. *In hoc signo vinces.* W tym
znáku zwyciężysz. O czym Baroniusz z
Prudencyusza temi wierzami świadczy.

*Christus purpureum gemmanti textus
in auro.* (Christus.

*Signabat labarum, clypeorum insignia
Scripserat, ardebat summis Crux ad-
dita Christis.*

Co po polsku ták się tłumaczyć może.

Złotem, perłą, chorągiew droga Kon-
stantyna,

Droźba, gdy iá barłatny Krzyż Boskie-
go Syna

Ozdabia, y na Tarczach Krzyż się pō-
tyskuie,

Ztótym blaskiem w proporcu ogień Mar-
ta pświe,

14. Czemu w dzień S. Márka corocznie
Processya bywa, także y w dni Krzyżowe?

Odp: Processya w dzień S. Márka po-
czątek má od Grzegorza S. Roku 590 z
tey rácyi żeby wielkie mórowe powie-
trze które wiele ludzi y bydła gubiło, ták
w Rzymie iáko w cátey Włóskiey Ziem-
i za miłosierdziem Boskim oddalóne było.
Z podobneyze przyczyny y Processye sã
postánowione, gdy drugi raz ták zaraźli-
we powietrze w Rzymie było, że ktokol-
wiek usta álbo nos przez kichnienie otwo-
rzył, zaráz nágle umierał, y od tego czásu
wzyczãł siã zwyczay że kichającym mo-
mowiemy *Boże dáj zdrowie.* 2. Z tey
przyczyny te Processye odprawowane by-
wáią żeby BOG nowe owoce, y zboża od
grádow y innych szkod zachować ráczył.
3. Jest też y tá przyczyna: po Krzyżowych
dniách Chrystus do Nieba wstępuie, więc
żeby

żeby się za nas do BOGA Oycy modlił
(iako Páwet S. mowi) Słuszna żeby go
przez przyczynę Ss. Pánskich prosić.

15. Co znaczy zwyczaj ná wielu miey-
scach iż po uziętey w gorę státuy Zmar-
twychwstałego Chrystusa, kwiáty y wodę
z gory ná dot rzucáią?

Odp: Kwiaty znaczą łáski y dáry, kto-
rych nám Chrystus Pán iako náš Pořze-
dnik, u Oycá Przedwiecznego ie upro-
siwszy udziela, według Proroctwá Dawi-
dowego Ps: 64. *Wstąpiwszy ná wysokośći
dał dáry ludziom.* Woda znaczy łáskę
Ducha Przenayświętszego ktorą Chrystus
obietáł Kościołowi S. y wlać w fercá ná-
sze po swoim Wstąpieniu, według Eze-
chiela Proroka Cap: 36 *Effundam super
vos aquam mundam*

16 Dla czego Paschať po Ewangelii w
dzień Wniebowstąpienia gássa y od Oltá-
rza biorą?

Odp: Dla tego że Chrystus Pán teraz
świát opuściwzy poszedł do Oycy swego
Przedwiecznego iako sam przepowiedziáł

Ioan:

Ioan: 16. *Opuściam świat y idę do Ojca.*
 z Ze Chrystus widomy od oczu náleznych
 iest wzięty, iáko przepowiedziá, *Modi-*
cum S non videbis me.

17. Co zá przyczyna że po niektórych
 mieyscach w dzien S Urbána Papieża
Processya odprawuią, na ktorey Obraz po-
 mienionego Świętego w liście winne ustro-
 iony noszą?

Odp: Tá: bo około dnia Urbána S. wi-
 na są w wielkim niebezpieczeństwie, grá-
 du, y robáciwa, dla tego Urbána S. te
 národy w ktorych się wino rodzi za Pá-
 trona sobie obráły, żeby zá iego przy-
 czyną winograd od szkody był zachowány.

R O Z D Z I A Ł VII.

O Cerymoniach w Czerwcu.

Ponieważ zwyczajnie w tym Miesiácu
 przypadáią Zielone Świątki, przed kto-
 remi iest Wigilia, y po ktorych następu-
 ią *Quatuor tempora* álbo Suchedni, zá-
 tym niech będzie.

1. Co znaczy Wigilia?

Odp:

Odp: Wigilia z Łacinskiego znaczy niespánie álbo czucie, ktore Wigilie zwy-
czáynie poprzedzáią wielkie święta; bo
dávni pierwsi Chrześcíanie ná Cmentá-
rzach álbo w Kościołach wieczor przed
świętem zgromadzeni, nie spíając przez noc
czuli, rozmyślánien się y modlitwą zába-
wiájąc, y do następuiącey się uroczysto-
ści gotuiąc Do czego pewnie Aposto-
łowie Święci byli im powodem, ktorzy tak-
że gotuiąc się ná przyście Ducha Prze-
nayswiętszego, zamknięci, w Jeruzalem,
przez modlitwę gotowáli się. Bywa też
post w wigilią, bo według świadećwa To-
biásza, dobra jest modlitwa z postem y iał-
muzną. *Tobia 2.*

2. Czy dávny zwyczaj Wigilii w Ko-
ściele S.?

Odp: Bardzo dávny, bo *Plinius* Pogá-
gánin oznaymuie o tych Wigiliach Tra-
ianowi Cesarzowi, ktory pánował Roku
98. tak pisząc, *quod soliti essent stato die
ante lucē convenire, carmenq; Christo quasi
DEO dicere. Ze Chrześcíanie prvnych dni
przed*

przed świtem zwykli się schodzić, y Chry-
stusa iako B O G A pieśniami chwalić.
Swiádczy także o Wigiliach Tertulian
starodáwny Doktor, y Bazyli S. Ep. 63.
Concilium także Brakarenskie Can: 2.

3. Z iákich przyczyn ten Święty zwy-
czay ustat?

Odp: Dla wielu nieprzystoyności, y
nieporządkow ktore się zá czásem u-
Chrześcián przez ludzi złosliwych działy,
tak dalece, że różne Concilia tákich sch-
dzek zakazywać musiały, gdyż zamiast ná-
bożeństwa, swawolą się ludzie zgromadze-
ni bawili, iako się pokazuje z Audoma-
renskiego Concilium, gdzie ich też Can:
10. zakazuje tak: *Firmiter inhibemus ut
Vigiliae aut choreae in Cameteriis & locis
sacris fiant. Zakazuiemy mocno, żeby Wi-
giliai y táncow na Cmentárzach y innych
mieyscach Świętych nie było.* Do tego też
jest niezliczona liczba Zákonnych ludzi
ktorzy Boga opuńnoey chwala, więc nie
potrzebne podczas tych zepsowáných czá-
sow ludzi oboiey pći nocne na Cmentá-

rze y do Kościołow schadzki. Zá tym Bonifaciusz Pápiez Roku 422. zniószy Wigilie álbo niespánia y czucia, post tylko zostáwił.

4. Co znacza Zielone Swiátki?

Odp: Znacza Zesłanie Ducha Przenayświétszego ná Apostołow y ná Kościół Jego, iáko obiecał Chrystus Pán. *Będe profił Oyca, á mnego Pocięsyciela przysle wám Ducha prawdy.* W stárym Testamencie był Figurą tey Uroczystości ow dzień, w ktory Moyżesz Zákon ná gorze Synái w ogniu, piorunach y grzmotach odbierał. gdyz w te Zielone Swiátki nowey łáski Zákon w tercach Apostolskich przez Ducha Przenayświétszego iest wyrażony.

5. Czemu Uroczystość Zielonych Swiátek trwa tylko przez siedm dni?

Odp: Dla siedmiu dárow Ducha Przenayświétszego, o ktore ma my profic. Co tez wyrażaią poprzedzaiąc e siedm Niedziel po Wielkieynocy. *Iáko náuczaią Ven: Beda y Alcuinus.*

6. Czy jest iáka różność między wodą do Chrztu S. należącą, którą święcą w Sobotę przed Zielonemi Świątkami, od tey którą święcą w Sobotę Wielką?

Odp: Ze żadney nie masz, gdyż ieden sposób jest iey święcenia, wyiáwszy że Profecye álbo Proroctwa ktore śpiewáne bywáią przed święceniem wody w Sobotę przed Zielonemi Świątkami, są o Figurach Nowego Testamentu y przyściu Ducha Przenayswiętszego.

7. Dla czego wodę do Chrztu S. należącą tylko w te dwie pomienione Soboty święcą.

Odp: Bo w te dni naylepiey tájemnicę Chrztu S pokazuią się, w Wielkanoc ponieważ ochrzcony człowiek, iáko nowa kreatura z Chrystusem przez Chrztu S. do łáski powstáie. W Zielone Świątki bo ochrzczoneму człowiekowi przez Ducha S. poświęconemu z łáská trzy Theologiczne álbo Boskie cnoty wlewáią tey rácyi zwyczaj ten był dáwno, że Katechumenow álbo Chrztu czekájących,

te dwa dni chrzczono, iáko się z kanonu Mszy S. po *Communicantes* pokazuje, gdzie się Káptan za nowo ochrzczonech modli. *Pro his quoq; quos regenerare dignatus es ex aqua & Spíritu S. Y za tych Pánie, ktoryches odrodzić ráczył z wody y z Ducha S. Y ná pamiątkę tego do tych czas w Rzymie, gdy kátechumenow nie mász, dzieci niektore ochrzczone bywáią. y Paulinus S. świádczy, że SS. Ambroży y Konstánty Wielki Cesarz w Sobotę przed Zielonemi Swiátkami ochrzczeni byli. Zeby zaś w te Soboty tá woda święcona była. postanowił Hormisdá Pápiez ná Gerundfkim Concilium Roku 417.*

4. Co znaczą *Quatuor Tempora albo Suchedni?*

Odp: Bárdzo wiele. Początek Suchych dni jest od Kálixta I. Roku 217. który nákazał zeby w czwártym Miesiácu przez trzy dni post był zachowány, ná uproszenie Boga, zeby wszystkie owoce Ziemie od szkody zachować ráczył. A to według Proroctwa Zácharyásza *Iejunium*
Fz quar-

*quarti Mensis erit domui Juda in gaudium
& letitiam Zach: 8.* Potym Roku 492.
Gelafius Pápiez postanowił żeby Kápłá-
now y kleryków w Suchedni święcono,
gdyż tym postem Kościół S. Pána Boga
prosi, áby go bogoboynemi, y ná ták
wielki urząd zdolnemi Kápłanami opa-
trzył. O tym więcey nízey.

9. Czemu nie z ták wielką uroczysto-
ścią iáku Wielkanoc y Zielone Swiątki, ob-
chodziemy Swięto Troyce Przenayswięt-
sey, bo sub ritu rde Classis?

Odp: To Swięto zaczęło się náprzód
we Fráncyi, potym w Niemczech, za Iá-
na XXII. w Rzymie, ná ostátek od Bene-
dicta XI. nákazáne w powizechnym Ko-
ściele, gdyżgo przedtym w ostárnią Nie-
dziele przed Adwentem odprawowano.
Czemu zaś nie ták solennie iáku Wielka-
noc y Zielone Swiątki odprawowane by-
wa, dáie rácyą Alexanzer III. temi słowy
*cum in omni Dominica, imo quae stidie illius
memoria agitur.* Gdyż w káżdą Niedzie-
le y owszem codzien o niey bywa pamiá-
tka.

éka. Y Rzymfki Ordynarz *Cum fingulis diebus, Gloria Patri & Filio & Spiritui S. dicatur ad laudem Trinitatis.* Bo codziennie, chwála Oycu y Synowi y Duchowi S. mowi się ná cześć Troycy Przenayświétszey. *Alcuinus* ná rekwizycyą *Bonifacyusza Arcybifkupa Medyolanskiego* Wotywę álbo Mszą o Troycy Przenayświétszey nápiſał. *Officium* álbo obrządek Boſki o Troycy SSS złożył *Stephanus Leodinenſis*, prefacya ná to Święto *Pelagiusza* Papieża który żył około Roku 555.

10 Czemu zaráz po Zielonych Swiátkach odprawuie się Święto Troyce Prze:

Odp: Bo ta tajemnica Troyce Przenayświétszey po przyſciú Duchu Przenayświétszego dopiero ſwiátu opowiadana byta. To Święto iáko ſwiádczy *Jan Pellicius* poſtanowione było przeciwko Hetykom ktorzy w tę Nayswiétszą Táie-mnicę niewierzyli, iáko Máryani y Macedoniáni.

11. Z iákiey przyczyny ná dzień BOZE-GO Ciáta tak ſolenna Proceſſya bywa?

Odp: Dla publicznego wyznania prawdziwej wiary naszej o tym Najsświętszym Sacramencie. 2. Dla wypełnienia Figur Starego Testamentu o Arce P. y o Mianie. 3. Dla iawnego uczczenia y adoracyi Syna Boskiego. 4. Dla nadgrodzienia wszystkich bluźnierstw y nieczci ktore przez Rok od Heretykow niewiernych y złośliwych ludzi cierpi Chrystus w Przenajsświętszym Sacramencie. 5. Na pokazanie godności, zacności, y Majestátu tey Tajemnicy. 6. Na tryumf y pohanbienie wszystkich Sakramentarzow albo Heretykow Sakramentowi Najswiętszemu przeciwnych. 7. Dla zaproszenia wielu gości do tego Boskiego stołu. 8. Na podziękowanie za niewypowiedziane łaski, ktore odbieramy przy uczęszczaniu do Najswiętszego Sakramentu. 9. Na utwierdzenie prawdziwego y skutecznego Chleba y Wina w Ciało y Krew Páńską przemienienia albo konsekracyi. 10. Na otrzymanie błogostawienstwa Boskiego, na domy Miasta y ludzi. 11. Na pomnożenie nabożeństwa

stwa

stwa do tego Najswiętszego Sakramentu. Z tych przyczyn, około Roku 1261. od Urbána IV. Rzymskiego Papieża na ten dzień tá Uroczystość iest postanowiona Do czego był powodem Anielski Doktor Tomasz S z Akwinu Zakonu Káznodzieyfskiego.

12. *Czemu podczas tey Processyi naywiecsey ludz pochodniami y świecami assystuje?*

Odp: Dzieie się to náprzód ná ználs tego, że gorącą wiarą wyznawamy, że w Monstráncyi, która Kapłan nieśe, iest Chrystus P. który iest swiátłością swiáta.
2. Zebysmy sobie przypomináli, iż iák z naygorętszym Nábożeństwem, powinniśmy służyć y Boski pokłón oddawác Chrystusowi w Najswiętszym Sakramencie

13. *Czemu przed Wielkanocą y Zielónymi Swiátkami oprócz Piątkow żadnego postu obliguiącego nie bywa?*

Odp: Bo te siedm Niedziel są czásem powszechney radości, iáko bowiem siedm Niedziel postu iest czásem smutku, ták te siedm Niedziel są czásem wesela, to Chry-

ktus wyráził *Mat. 9.* do Faryzeuszow mowiąc
Czy mogą bydź Synowie Oblubienca smutni,
poki u nich Oblubienieo iest? przyida
te dni, gdy od nich Oblubieniec wzięty bę-
dzie, to w tenczas (po Jego Wniebowstą-
pieniu) poście będą. O tym zwyczajiu pisał
Tertulianus Lib: de mil: Coron:

14. *Czemu nigdy w Niedzielę postu nie*
maß?

Odp: Bo według Izydora S. *Lib: 1. de*
div: Offic: Chrystus Pán národził się w Nie-
 pzielę (ktora ná ten czas przypáda dnia
 25. Grudnia, ktorego y teraz Uroczystość
 Bożego Narodzenia odprawuie się) Więc
 iáko sam dzień Bożego Narodzenia excy-
 puie Kościół S. od postu; ták też y wszy-
 tkie Niedziele. Powtore że y sam Chry-
 stus w Niedzielę nakármil 5000. ludzi
Ita Gavant.

15. *Co się ieszcze ma mowić (iáko wzwyż*
námieniono) o poście Quatuor Temporú
álbo suchych dniach?

Odp Náprzod trzeba wiedzieć że z
 początku Chrześciaństwa, tylko trzy rázy
 przez

przez Rok były Suchedni. Calixtus zaś Pápież postanowił, żeby cztery kroć zachowane były. według Proroctwa Zacharyásza które się wzwyż położyło. 1. Rácyą tego, żebyśmy przez post ten zadofyc uczynili cosmy przez cztery części Roku przewinili. 2. Pościemy dwanáście dni, złożywszy dni postu Suchedniowego, zá grzechy ktoreśmy przez dwanáście Miesięcy popelnili 3. Dáie rácyą Augustyn S. że przedtym co ćwierć Roku dzieśięcinny y pierwiáski owocow Bogu w Kosiele ofiarován. Ze zaś wiele nieprzystoyności przy takich ofiarach się działo, zá tym námiast tych ofiar post postanowiony, który się ná pámiątkę starożytnego zwyczáiu y dáwnych ofiar zowie: *Iejuniū primitiarum*. Leo Pápież postanowił żeby Suchedni w Zimie były w trzecim Tygodniu Adwentu, ná Wiosnę po pierwszey Niedzieli w post w Lecie po Zielonych Swiátkach, w Jesieni iák się zwyczajnie poszcza. Zebý zaś w ten czas Biskupi klerykow swięcili, postanowił (iáko się rzekło) Gelazius Pápież. F5 16

16. Czemu ná Mszy S. w Suchedni czę-
sto się powtárza *Flectamus genua* Upada-
my na kolána, czego niemasz w innych
Mszach oprócz postu?

Odp: Dla tego Bo przedtym iáko Ge-
lazius Pápiez postanowił, bráli klerycy
święcenie w Suchedni. á to od pońocy
Soboty áż ku dniu Niedzieli, ponieważ
tedy wierni zgromadzeni przededniem w
Niedziele do Kościoła, ku czci Zmartwych-
wstánia Chrystuśowego wstáwać zwykli,
musiał Dyákon ná cáty głos lud nápom-
nać, temi słowy *Flectamus genua* żeby
podczas kollekt y oracyi ná kolána upadł
y klęczał Ze zaś Suchedni po Zielonych
Świątkach ieszcze są podczas Wielkano-
nego czásu, zá tym dla czci Zmartwych-
wstánia Chrystuśowego, nie mowi się pod-
czas Mszy S. *Flectamus genua*. Cæsarius
Arelatenski pisze tak *Hom: 3. Rogo vos
Diacono clamante: Flectamus genua, non
solum corda sed etiam corpora fideliter
inclinatis. Prossę was żebyście, gdy
Dyákon woła upadaymy ná koláná, nie
tyl-*

tylko serca ále teź y ciáta wiernie nakłaniáli. Upadáli tedy ná kolána y klęczeli wierni podczas orácyi álbo modlitw, po modlitwie zaś gdy się Epistoła záčzynáta, wołał Subdyákon *Levate* żeby wstáć.

17. Czemu więcey Epistoł y Lekcyi czyta Káptan, przy Mszy Suchedniowey niżeli przy innych?

Odp: We Szrodę bywáią dwie Lekcye, ná znak tego, że ci ktorzy święcenie brać máią, powinni mieć umiejętność starego y nowego Testamentu W Piątek tylko jedna czytána bywa, ná znak umiejętności Ewangelii S. iáko w ktorey wypełnione sá wszystkie Proroctwa y Figury, o ktora najbardziej stárac się máią ktorzy święcenia czekáią. W Sobotę lekcyi czterey Káptan czyta ná cześć siedmiu święcenia, ktore się tego dnia odprawuie, bo we Szrodę dwie, w Piątek jedna, á w Sobotę cztery lekcyę do iednego celu zmierzáią.

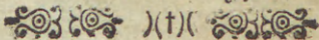
18. Czemu Ostatnia Lekcyá o trzech Paboletach w piec Babiloński wrzuconych czytána bywa?

Odp. Dla napominania święcenie biorących, aby pamiętali, iż tak się sprawować mają, żeby w ogniu nieprawości światła tego nie zgorzeli. 2. Ze każdy Káptan y Duchowna Osoba ogniem miłości Boskiej y bliźniego gorzeć y gorącym sercē zbawieniu ludzkiemu służyć powinien.

19. Czemu po skonczoney tej Lekcyi w Soborę nie mowi się *Flectamus genua*, we Srzodę zaś czemu tylko raz się mowi *Flectamus genua*?

Odp. Dla tego, bo te trzy Pacholęta, obrazu albo státuy Nabuchodonozorowej adorować, albo się iey kłaniać niechciały. We Srzodę zaś, raz się tylko *Flectamus genua* mowi, bo te Lekcye znaczą stary y nowy Testáment, á w obudwu Testamentách albo Zákonach iednakowo Pánu BOGU oddawáno, y oddánie się pokłoni.

A że w innych Miesiącach osobliwsze od tych wyrażonych Cerymonie nie praktykuią się w Kościele Boskim, za tym przystepujemy do Cerymonii SAKRAMENTOW Świętych.

C Z E S C II.

O Cerymoniach SAKRAMEN-
TOW Świętych.

R O Z D Z I A Ł I.

O Cerymoniach Chrztu S.

1. *Ktoze są y co znaczą Cerymonie
Chrztu S.?*

Odpowiedź. Nápřed z dzieciciem
przed Kościołem stác potrzeba, ná
znak że nikt bez Chrztu S. do Nie-
ba nie wnidzie, według słow Chrystuso-
wych: *Nisi quis renatus &c: leželi się kto
nie odrodzi z wody y z Duchu S. nie wniey-
dzie do Krolestwa Niebieskiego Ioan: 20.*
2. Ná znak że Chrztst S. iest drzwiami do
łáski Boskiej, Krolestwa Niebieskiego, y
y wszystkich Sákramentow Świętych, co
wszystko iest zamknięto nie chrzczone-
mu. *Powtore* Dáie się Imię Dzieciciu,
ná znak, że przez Chrztst S. w liczbę
Chrześcian wpisane bywa. Tak Roku P.
50 ci ktorzy Chrystusa wyznawali, w An-
tyochii názvani są Chrześcianámi. A že

Karpokracyanie Heretycy zwąc się Chrześcianami śmieli, dla tego prawowierni Katoликami się zwąc poczęli. 2. Dáie się dziecieniu imie ktorego Świętego álbo Świętey, żeby miało Patrona y przykład według ktoregoby życie swoje prowadziło O dawaniu Imienia Chrześcianom pisze *Conil: Carthag: Can: 15.* Ambrozy S. *Lib: 2. de Sacr: Cap: 2* y inni Oycowie Ss. stárzy. *P. trzecie* Chucha Káptan ná dziecęg, ná znak, że iáko Chrystus Pán chuchnieniem twoim dáł Apostołom Ducha S. ták przez Chrześć iáka Ducha S. chrzczonemu udzielona bywa. S. Chryzostom dáie tego tę fundámentalną rácyą, że iáko B O G Wszechmogący przez chuchnienie dáł Adámowi y Ewie náaturalne życie, ták przez Chrześć S. bierze człowiek duchowne życie. O tey Cerymonii dáwno pisał Auguścyn S. *Lib: 2. de Nup: & Concup Cap: 17. 18. 19.* *Poczwarde* Czynie często znak Krzyża S. nád dziecieniem Káptan, ná znak, że przez Chrześć S. pod chorągiew Chrystusową zapilane bywa. 2.

Ze Chrzeſt S. moc zmażania pierworodnego grzechu ma z zaſług y Krzyża Chryſtufowego. 3. Zebyśmy Krzyż Chryſtufowy y iego iármio z dziecińſtwa ná ſiebie bráli y noſili. O tey Cerymonii piſze Chryzoſtom S. *ták Hom: 55 in Math: Gdy ſię odradzamy, znaczą nas Krzyżem S. Po piąte* Przez częſte Exorcyzmy, záklina y rozkazuje Káptan ztemu Duchowi żeby z ſwoią mocą z dziecięcia, ktore dotąd w ſwoiey mocy miał, uſtąpił, y dáł mieyſce Duchowi S. O tych Exorcyzmach piſze Grzegorz S. Názyanzeńſki *Orat: 3. in Lavacrum. Poſtoſte* Kłádzie Káptan trocheż ſoli dziecięciu w uſta, przez co ſię znaczy, iż proſi Chryſtufa Pana, żeby przez ſwoię táſkę dziecie od wſzelkiey zgnilizny grzechowey zachować ráczył 2. Zeby duſzę iego prawdziwą mądrością, [ktorey znákiem ieſt ſol] nápełnił. Jáko Páweł S. nápomina. *Niech mowa wáſſa ſola záwſſe zaprawiona będzie Ad Col: 4.* O tey Cerymonii piſze trzecie Concil. Kartagineńskie *Can: 5. § 1. Poſiodme* Namazuje Káptan

ptań slińą swoią uszy y nos dziecięcia,
 przez co się rozumie: 1. Jáko Chrystus
 Pán iednego głuchego y niemego *Mar. 7.*
 y slepego *Ioan. 9* dotknięciem sliny swo-
 iej uzdrowił wzrok, słuch; y mowę przy-
 wrociwszy, ták żeby z duszy ludzkiej sle-
 potę głuchozę y niemotę Duchowną,
 którą przez grzech pierworodny czło-
 wiek ná siebie zaciągnął, rugować raczył.
 2. Jáko uszy człowieka ząwsze są otwar-
 te, ták też ząwsze byty ná przyięcie nauki
 Chrystusa Pána O tey Cerymonii pisze Am-
 broży S. *Lib de Sacr. Cap: 1. Po ofime.*
 Niosą dziecię do Chrzcielnicy, gdzie przez
 usta Chrzelnych swoich wyrzeka się złe-
 go Ducha y wszelkich spraw iego, á to
 według nauki Páwła S. *Ad Ephes. 5.* żeby
sprawy ciemności porzucić. y wziąć ná się
zbroię światła. O tymże pisze *Tertulia-*
nus de Coron. Mil. cap: 3. Po dziewiąte.
 Namászcza Káptan pierśi y plecy dziecię-
 cia Oleiem S. przez co się znaczy, że
 chrzczony człowiek powinien bytć od-
 wáżnym Zolnierzem Chrystusowym, iáko

broży S. mowi *Lib: 1. de Sacr: Namaszczony* iesteś iako rycerz Chrystusow 2. Zeby namaszczony ná Zołnierstwo Chrystusowe przy tásce Ducha S. mocną wiarą, y ochotą przeciwko Duchowaym nieprzyiacielom walczył O tey Cerymonii pisze *Nicephorus Lib: 1. Hist: Ec: Cap: 33* Słowa iego te są: *Iako Cesarza [Konstantyna Wielkiego] ołetem namaszczono, wšedł potym do Chrzcielnicy. Po dz esłate Dziecię iuż ochrzczone chryzmem namaszczone bywa náznak tego, że Chrystus Pán który iest *Unctus Domini* odtąd iest głową iego. Przeciwko temu pomaszczeniá Chryzmem Heretycy Nowacyusz y Novatus powstáli, ále im dobrze Oycowie SS. wšyicy práwie tak Wschodniego iako y Zachodniego Kościoła odpísali *Po iedenáste* Przez biále odzienie ktore ná dziecę kładą, znáczy się 1. Biáłość, to iest niewinność ktorey przez Chrzest dostępuje dłuza. 2. Znáczy godowú szátę w ktorey się trzeba stáwić przed Niebieskiego Krola. 3. Znáczy czystość sánnienia, o kto-*

oktorą się ochrzczoney stárac powinien.
 4. Znaczy iásność wybránych w przyszłym
 Zmartwychwstaniu. Tále pisze S. Rabbá-
 nus *Lic: Instit: Cap: 29. Naostátek* Dáie
 się Dziecięciu gorażca świeca, ná znak
 że ochrzczoney człowiek z ciemności do
 światła przyszedł, iáko Páweł S. mowi
Ad Ephes: 5. Byłiscie przedtym ciemno-
ścią, teraz zaś światłem w Pánu. 2. Ze
 Wiára násza gorzeć miłością Boską po-
 winna. 3. Ześmy powinni dobrym przy-
 kładem bliźnim naszym świecić, iáko
 Chrystus mowi *Mat: 5. Niech świeci swiá-*
tłość wasza przed ludzmi. O tey Cerymo-
 nii pisze Grzegorz S. *Orat: 4 de Bap:*
 2. *Ná to przy Chrzczie S. potrzeba Chrze-*
snego Oycá y Mátki?

Odp: Ná to, bo ci są Duchowni Rod-
 zice, zá tym gdyby dzieięciu, niż przyi-
 dzie do doskonałego rozumu, Rodzice
 pomarli, do Chrzesnych należy, áby mu
 dáli należytą w wierze S. y w dobrych
 obyczajach edukacyą. 2. Zeby byli świad-
 kami, iż dzieię Chrzesł S. przyięto.

3. Iak dawny zwyczaj zażywania Chrzestnego Ojca y Mátki?

Odp: Od czasow Apostolskich, iáko S. Dionizyus Areopagita *Láb: de Hier: Eci: Cap: 2. § 7* świadczy, y pokazuje się to z słow Orygenesa, który pisząc ná te słowa Páwła S. *Pozdrawia was Tymoteusz moy pomocnik, y Lucyus y Iason moi zpowinowaceni* tak mowi: Rozumem że to zpowinowacenie wszczęło się ze Chrztu.

4. Czemu po niektórych mieyscach, ochrzczoneму dziecięciu, dają troskę mleka y miodu w usta?

Odp: Był to starodawny zwyczaj, iáko pisze *Tertulianus*, przyczyna była ta: iż Kościół S. chciał przez to pokázac, że nowochrzczone iáko nowonarodzone dzieci powinno się o niewinność stárac, poki do słodkości chwály wieczney nie przyidzie. 2. Na dowod że słodkie jest iárzmo Chrystusowe, ktore przy chrzcie człowiek ná siebie bierze.

5. Czemu Chrzest S. powtorzony bydz nie może?

Odp:

Odp Jest to z ordynacyi Apostołów Świętych, iáko się z listu Páwła S. pokázuie *Ad Rom: 6 Quod enim mortuus est peccáto, mortuus est semel.* Bo Chrystus że umarł grzechowi, umarł raz. Z których słow Kościół S. tę sobie wziął naukę: iáko Chrystus raz umarł, y raz powstał, á iuż więcey nie umiera, ták kto raz przez grzech pierworodny umarł, y raz przez Chrzt do łáski powstał, iuż więcey przez grzech pierworodny nie umiera, á zátym też iuż więcey z niego powstawać nie może z. Powtarzać się Chrztu nie godzi z rácyi Charakteru, którym dusza przy Chrztie S. naznaczona bywa, y przez który człowiek stáie się Dworzaniem Chrystusowym.

R O Z D Z I A Ł II.

O Cerymoniách Bierzmowania.

1. Co znaczy Bierzmowanie?

Odp: To słowo ma swoy początek z łacińskiego *Confirmo.* eo się po Polsku tłumaczy: *umacniam, utwierdzam,* bo przez łáskę

Wskę Sakramentu Bierzmowania Święte-
go Chrzczony człowiek od Ducha S. w
Wierze Świętey umocniony, y utwierdzo-
ny bywa, żeby nie ustrazonym sercem
Wiare Świętą, gdy by tego potrzeba by-
ło, przed wszystkimi niewiernemi y He-
retykami wyznawał, co Chrystus wyraził,
gdy Apostołom swoim rozkazał żeby po
iego Wniebowstąpieniu w Jeruzalem cze-
káli. *Quoad usque induamini virtute ex al-
to. Póki nie będziecie uzbrojeni mocą z wy-
sokości.* 2. Brzez Bierzmowanie rozumie
się piękność y niewinność sumnienia tak-
że wdzięczny zapach dobrego imienia,
które *Chryσμα* albo *Oley S.* znaczy, iáko
naucza S. Concilium Florentskie, zátym
bierzmowani pamiętać powinni, żeby się
o czyste sumnienie, y bogoboyne życie
staráli, iáko Apostoł 2. *Cor.* 2. namienia:
My jesteśmy dobry zapach Chrystusow.

2. Czemu przy Bierzmowaniu, *Oley S.*
zażywa *Biskup*?

Odp: Dla tego, że przedtym był ten
zwyczaj iż się *Zołnierze*, żeby tym ochot-
niey

niey y mocniey potykać się mogli, oleiem smarowali, tak żeby Chrześcijański Żołnierz (Żołnierzem się bowiem przez Bierzmowanie staie) mężnym sercem Wiary Świętey bronił, wlewa mu łaskę swoją, [którą znaczy Oley] Duch Przenayswięt-
fzy, żeby przez nią był zmocniony, y sił duchownych nabył.

3. *Czemu czoło Oleiem S. namaśczone bywa?*

Odp: Dla tego: że iák czoła swego nikt się nie wstydzi, y każdemu iest iáwne, tak się nikt wstydzic nie powinien, wolnie y iáwnie wyznać Wiarę S. y iey od nieprzy-
iációł bronic. Tego naucza S. Rabt ánus *Lib: 1. de Instit: Cler: Cap: 3.* y Augustin *S. in Psal: 141.* A Páweł S. mowi *Non erubescio Ewāgeliū. Nie wstydzę się Ewangelii.*

4. *Jaka iest różność między Chryzmem którym Dziecięcia głowa przy Chrzcie S. á Chryzmem, którym przy Bierzmowaniu czoło namaśczone bywa?*

Odp: Tá, bo przez námaszczenie głowy dziecięcey znaczy się że Duch Przenay-
święt-

świętzy na dziecię iáko do swóiego mie-
szkánia wstąpił, przez námaszczenie czo-
ła znaczy się iáko siedmiá darami czło-
wieka napełnił. 2 Przez pierwsze náma-
szczenie Dufza Chrystusowi záslubiona
bywa, przez drugie od Ducha S. zboga-
cona y laskami napełnioná bywa.

*S. Czemu tu Kościół S. zażywa Oleiu
o którym w Pismie S. żadney wzmianki
nie ma?*

Odp: Nie potrzeba się dziwować, bo
Chrystus P. wiele znaków y cudów czy-
nił, które nie są napisáne w Ewangelii, iá-
ko wyznáie S. Jan Cap: 29. A przecię zá
tym nie idzie że tych cudów nie czynił.
Bá y Chrystus sam mowi Apostołom, że
im ieszcze wiele miał powiedzieć, ále że
ná ten czas nie byli sposobni do poięcia
tego, więc to zostáwił nauczycielowi Du-
chowi S. Ioan: 16. Zátym nám dosyć ná
tym, że Oycowie SS. y Doktorowie pra-
wowieznego Kościoła Oley S. do Bierz-
mowania za prawdziwą y nie omylną trá-
dycyá Apostolská máią. Jáko świádczy

Augustyn S. *in Psal.* 44. Ambroży S. *in Psal.* 18. Dawnieysze ieszcze świadectwa są: W pierwszym wieku pisał o tym Clemens Ep: 4. S. Dyonizyusz Areop: p. 2. Cap: 2. § 4. *de Eccl. Hier.* w drugim wieku Di nifius *Corinthius Lib.* 10. Cap: 9. W trzecim S. Fabian Papięż *ad Episc. Hisp.* W czwartym wieku S. Melchiádes y S. Ambroży W piątym wieku S. Augustyn *Lib.* 2. *contra Pertil.* Cap: 104.

6. Czemu Biskup sam bierzmie á nie infi Kaptani?

Odp: Dla tego, bo przez Sakrament Bierzmowania S. człowiekowi doskonałość Chrześcianska udzieloną bywa, to jest, wszystkie łaski ktore do boiu [ile Chrystusowemu Żołnierzowi] potrzebne, á iáko doskonałość álbó wyprowadzenie iákiey maszyny nie do pospolitego robotnika należy, ále do wyższych Magistrow y Architektorów, ták mogą práwda pospolici Kaptáni zacząć dzieło doskonałości w człowieku przez udzielenie mu Chrztu S. ále doskonałość zupełna należy do

do Biskupa iako starszego Mágistra, álbo náuczyciela w Kościele Bożym.

7. Czemu tylko ráz w Rok, to iest w Wielki Czwártek Olej S. álbo Chryzma święcone bywa?

Odp: Ták rozkazało Concil: Meldense

Cáp: 46. słowa sá te: *Nemo Ec. Zádes Biskup niech się nie wázy Oleiu S. święcić tylko we Czwártek wielkiego tygodnia, to iest w dzień wieczery Páńskiej.*

8. Czemu znak Krzyża S. czyni Biskup ná czole tego ktorego bierzmuie?

Odp: Przez ten Sakráment iako się rzekło, stáie się człowiek Żołnierzem Chrystusowym, stuszna tedy żeby iako żołnierz znak y moderunek Pána swego nosi, ktorým się od innych różni; ták y on znak Chrystusow, to iest znak Krzyża S. nosi. O czym ták Concilium Florentskie mowi. Dla tego bierzmowány ná czole namaszczo ny y Krzyżem naznaczo ny bywa, ktore iest mieyscem wstydu, żeby się Imienia Chrystusowego, a osobliwie iego Krzyża [ktory Żydom byt zgorśeniem á Poganom gupstwem]

stwem) nie wstydził. Z tey rácyi Cypryan S. Ep. 73 nazywa znak Krzyża S. *Signaculum Domini*. Konstanty wielki Cefarz o sobie świadczy, słowa iego są te, *Iákom był ochrzczony y w biáte śáty ubrany, znak siedmiorákiew táski Ducha Przenajświętszego namaszczałąc czoto moje Oleiem S. potożył [S. Sylwester Pápież] y chorągiew Krzyża na moim czole uczynił.*

9. Czemu Biskup kładzie ręce ná bierzmowanego?

Odp: Dla dwóch przyczyn. 1. Na dowód, że ten S. Sakráment przez Chrystusa postanowiony od Apostołów pochodzi, gdyż oni przez kładzenie rąk *Akt: 8* ten Sakráment administrowali, który też w pierwszym Kościele zwát się *Impositio Manuum kładzenie rąk*.

2. Ná dowód, że bierzmowany o sobliwym sposobem w Boskiey protekcyi zostánie. Pięknie objaśnia Melchiádes Pápież *Ep ad Episc: His* mówiąc: ná což się zdáły wielkie bogactwa ktore zostawili Rómszczicy sierocie dziecięciu, jeżeli mu *Opit*

kuna nie obmyślą? tak Duch S. odrodzonym w Chrystusie jest strożem, pocieszycielem, y Opiekunem.

10. Czemu zwyczajnie ten Sakrament w Zielone Świątki administrowány bywa?

Odp: Bo w ten czas Apostołowie SS. przez Ducha S. oświeceni, y w Wierze S. umocnieni byli.

11. Czemu Duch S. na Apostołów zstąpił? iżali Chrystus Pán niemógł sam potwierdzić y poświęcić Apostołów swoich?

Odp: 1. Jáko trzy Boskie osoby z początku człowieka stworzyły, tak też po upadku człowieka wszystkie trzy Osoby do iego reparaacyi, zbawienia y doskonałości konkuruią. Ociec przez poślanie Syna swego, Syn przed odkupienie, Duch S. przez oświecenie. 2. Wyzną racyą dacie S. Rupertus Abbas to jest: niepłodność (że tak rzekę) w Boskiej Trzeciej Osoby, bo Boska natura w Oycu jest rodząca, gdyż rodzi przed wieki Syna, w Synu Boskim także, gdyż Syn z Oycem Przedwiecznym tchnie Ducha S. (albo

jaśniey od Oycy y Syna Duch S. pochodzi) w samey zaś Osobie Ducha Przenajświętszego natura Boska *ad intra* (iák Theolog mowi) iest niepłodna, ponieważ więcey nád trzy Osoby Person bydz nie może, nádgradzając tedy (że ták pro prostu dla prostszych mowie) tę niepłodność Duchowi S. ták od wiekow stá-
 nęła Boska konkluzya, *Spiritus S. pro ducat, faciat Sanctos ad extra. &c.* Niech Osoba Trzecia Duch S. ma moc *adextra* to iest ludzom y Aniołom przy stworzeniu udzielać łaski, niechay napełnia serca miłością Boską, niech Kościołem S. rządzi, niech umácnia Apostołów y wszystkich Chrześcian, niech im dodáie sił ná zwyciężenie wszystkich wiary nieprzyaciół widomych y niewidomych.

12. Z iákiey przyczyny policzek dáie Biskup Bierzmowanemu?

Odp: Ná znak że powinien bydz gotowy, ochotny y mocny ná wytrzymanie wszelkich przeciwności y przesladowania dla Wiary Świętey. Przykładem Aposto-

św. o których Pismo Święte mówi
Acto: 5. Szli Apośtłowie weseląc się od
 Sąd. ponieważ się godnemi stali dla Imie-
 nia Iezusowego zniewagę cierpieć. 2. Au-
 gustyn S. dáie tę rácyą *in Psal: 141.* Ze-
 by pamiętał bierzmowány, iż się tego Sa-
 kramentu powtarzać nie godzi Z tey rá-
 cyi máłym dzieciom zwyczajnie Biskup
 trochę większy policzek dáie. Przyczyna
 zaś czemu się tego Sakramentu powtarzać
 nie godzi tá byđź może, że iáko żołnierz
 ráz służbę żołnierską przyjąwszy, porzu-
 cać iej nie ma, poki go Hetman nie od-
 práwi: álbo nie umrze, ták żołnierz Chry-
 stusów [iákim się człowiek przez bierzmo-
 wanie stáie] statecznie służyć Chrystusowi
 naywyższemu Hetmánowi, y iego wiary
 aż do śmierci bronić powinien

13. Czemu mówi Biskup bierzmanemu
 Pax tibi pokoy tobie?

Odp. Ná znak że łaskę y pokoy Du-
 cha S. przyjął.

14. Czemu potrzeba Chrzesnych iáko y
 przy Chrzcie S. ?

Odp: Absolute mówiąc przy bierzmowaniu Chrzestnych nie potrzeba, gdyż Chrześni Rodzicy przy Chrzcie S. ná učenje Artykułow Wiary Świętey swego Duchownego dziecięcia są obowiązani; iednakże gdzie jest ten zwyczaj, jest z teyże samey przyczyny ktora się położyła przy Cerymoniach Chrztu S. Cerymonie przy tym Sacramencie zwyczajne postanowił Higinus Pápiez iako świadczy *Martinus Polonus.*

R O Z D Z I A L III.

O Cerymoniach SAKRAMENTU Ołtarza Świętego.

1. *Czemu Wieczerzą Páńską álbo Komunią S. ráno przyimujemy, ponieważ Chrystus po Wieczerzy Apostołom Ss. dawał Kommunią Świętą?*

Odpowiedź Dla tego żebyśmy ten Nayświętzy pokarm iák z naywiększym nábożeństwem, uspokojeniem serca, y mnieyszym rozerwaniem przyimowali, gdyż z rána jesteśmy daleko bardziey uspo-

spokoieni niżeli wieczor, gdzie dla wielorákich spraw dziennych, zwyczajnie rozerwáni iešteśmy, ktorego rozerwania Apostołowie Ss. nie mieli, będąc przez kilka dni przed postanowieniem Najswiętszego Sakramentu dla boiaźni Zydow z Chrystusem zgrómadzeni.

2. *Ziákiey przyczyny náczczo Komunię S brác mámy, ponieważ Apostołowie wprzod pożywáli Wielkanocnego Baránka?*

Odp. Zteyże samey wzwyż námienio-
ney przyczyny, żeby się wszelkiey nie-
przyłtoyności ustrzedz, iáka się trafiała za
czasów Apostolskich, gdy niektorzy bez
nábozeństwa obetkáni, podpici do Kom-
muni S. przystępować wázyli się *Alius
quidem esurit, alius autem ebrius est* 1.
Cor. 11. 2. Zeby z czystością tak duszną
iáko y cielesną tey Niebieskiey Mánnny
pożywać. Zwyczaj żeby Káptáni náczczo
Mizą S. miemáli wniošt S. Sofer Pápiež
Roku 163. Zeby zaś wszyscy ludzie nácz-
czo kómmunikowáli, Augustyn S. ma to

zá Apostolską tradycyą; o czym wzmiankę czyni y Kartaginſkie Concilium (an: 6.

3. Nie dziw że w Katolickim Kościele ieſt ten zwyczaj, gdyż nie ſam literalny ſens Piſma S. Kościół S. przyimuie. Ale czemu Lutrzy y Kalwini przeciwonym ſpoſobem ſwoię Wieczeryą Pánſką przeciwko Wieczery Chryſtuſowey y przeciwko Piſmu S. odprawuią, á przecię Piſmo S. zá iedyńą regułę wiary ſwoiey mieć chcą? gdyż náprzed biorą wieczeryą ráno, y ták z wieczery ſniadanie czynią, co ieſt przeciwko przyktádu Chryſtuſowemu. 2. Biorą náczczo iáko y my, co ieſt znouu przeciwko przyktádowi Apoſtolskiemu, ktorzy nie náczczo bráli z Apoſtółwie ſiedzác Kommunią bráli, á Lutrzy biorą iá ſtoiac. 4. Chryſtus P. do rąk dawał Kommunią Apoſtółom SS. á Luterſcy Predykánci dáia w uſta. 5. Chryſtus po Świętey Wieczery ſwoiey umył Apoſtółom nogi z wyraźnym rozkazaniem, żeby y oni toż ſamo czynili, czego nie czynią Luterſcy Paſtorowie, co wſyſtko ieſt przeciwko

ciwko Pismu, á przecię mowią, że nie mają nic w swoiey wierze tylko co jest w Pimie S?

Niech ná to odpowiedzą, bo ieżeli chcą bydz punktualnemi Ewangelikámi, iák się przed prostemi ludźmi udatą, potrzeba, żeby się we wszystkich punktach z Ewangelią z przykładámi Chrystusowemi, y Apostolskiemi zgadzáli. Ale żál się Boże, máto u nich wáży przykazanie, przykłády Chrystusa y Apostolskie, u nich grunt: *Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas*, co chcą to wierzą, co nie chcą to odrzucáią. A ieżeli powiedzą, że to tylko Cerymonie? muszą naprzod pokazać moc odmieniania, há cále odrzucánia Cerymonii Chrystusowych álbo sobie gębę zátkać, y Cerymonii nášzych nie szpecić, gdyż y oni sobie sami, według włásney woli Cerymonie knuią.

4. Czemu klęcząc bierzemy *Kommunię S.* á czemu *Apostołowie Ss.* nie klęcząc bráli?

Odp: Klęcząc bierzemy, bo pod osobámi chleba jest prawdziwy Bog Chrystus

JEZUS, przed którym według nauki Páwła S. wszelkie stworzenie ná kolána u pádać powinno, y Chryzostom S. *Hom: 6. ad pop:* mowi: *Adora & Communica. Odday wprzód pokłon, á potym Kommu- nikuy.* Apostołowie zaś Ss. nie kłę- cząc Komunikowali, z tey rácyi, *naprzód* że nie przyzwoita była. áby więkfsza cześć utaiionemu w Sakramencie Chrystusowi wyrządzána była, nizeli obecnemu ktore- go przed oczyma mieli widomie. 2. Nie wyciągał tego Chrystus Pan po Aposto- łach swych; ináčzey trzebaby im było záfwsze, przed nim ná kolána upadać. Przy- czyna zaś tego, bo Chrystus Pán z Apo- stołami swemi obchodził się nie iák z stu- gámi álbo poddánemi, *non dicam vos ser- vos* ále z iák nayukochanizemi przyiaciot- mi *Vos amici mei estis Ioan: 15*

5. Czemu Káptan nizeli poda Kommu- nię, *absolucyę dáie?*

Odp Nie jest to žádná Sakramentalna absolucya, ále jest tylko nápomnienie, że- by Kommu- nikuiący w zbudzáli w sobie
zál

żał za grzechy, y żeby z tymi większą pokorą przystępowáli, dla tego Káptan powtárza te słowa: *Pánie nie iestem godzien &c.* á dopiero mówi te słowa: *Ciąto Pána nášego Iezusa &c.*

6. Co ma za fundament S. Katolicki Kościół, że wšytkim ludziom (procz Káptanow) pod iedną tylko osobą Kommunię dáie?

Odp: Pierwszy fundament iest, bo Chryſtus Pán przy oſtátney Wieczerzy pod dwiema osobámi siebie samego Apóstolom podał; czego potrzebowało postánowienie Sakrámentu Káptánstwa S. gdyż ofiara Mszy S. ktora się w ten czas zaczęła oboygá osob koniecznie potrzebuie, iáko ktora iest prawdziwą reprezentacyą y pámiątką śmierci Chryſtusowey, co się doſyć pokazuje z Ewangelii S. *Luca 22 Mar: 14.* gdzie Ewangeliſtowie Ss. mówią że wšyſcy Apostołowie [ile Káptáni] z kielicha pili; nie mász zaś wzmianki, żeby toż samo Láicy nie Káptáni czynili.

Drugi fundament, bo Chryſtus prędko

po postanowieniu Nayswiętszego Sakramentu Uczniom do Emaus idącym, tenże Sakrament pod iedną osobą podał: *Wziął chleb, błogostawił, łamał, y podawał im. Luca 2.* Ze zaś nie przydał słow: *To jest Ciało moje,* tą tego przyczyna była, bo niechciał żeby go byli poználi: tak te słowa tłumaczy Augustyn S. *Lib: 3. Cap: 25. de Consens: Evan: Trzeci fundament,* bo *Actorum 2. y 20.* Pierwsi Chrześcianie także też pod iedną osobą komunikowali *Trwali w nauce Apostolskiej y udzielaniu łamania chleba* Syryjski text czyta *Communicabant in precibus & fractione Eucharistiae:* stawáli się uczestnikáw modlitwie y łamaniu Nayswiętszego Sakramentu *Czwarty fundament.* Bo Apostól S. *1. Cor: 10.* tylko o iedney osobie namienia, *Unus panis & unum corpus sumus, qui de uno pane participamus. iednym chlebem y iednym ciałem jesteśmy, ktorzy iednego chleba pożywamy.* 2. Mowi Apostól o obudwu Osobach, raz *copulative,* gay o Ciele y Krwi Jezusowej mowi: *dru-*

drugi raz *disjunctive* mowi, gdy jedno od drugiego odłącza, przez to słowko, *Vel Albo*. Itaq, *quicumque manducaverit panem hunc vel biberit Calicem Domini*. Ktokolwiekby pożywał Chleba tego, alboby pił kielich Páński: gdzie Apostoł przez to słowko *albo* iásnie dáie znác, że Ciáta y Krwi Chrystusowey albo pod osobámi Chleba, albo też pod osobámi wina pożywać możemy. *Piąty fundament*. Bo Chrystus zupełny skutek tego Sakramentu w pożywaniu Ciáta tego pod jedną osobą chleba przypisuje, który skutek jest żywot wieczny *Ioan 6. Si quis manducaverit ex hoc pane &c kto będzie pożywał tego chleba, będzie żył ná wieki*. Ze zaś Chrystus w tymże Rozdziele tenże skutek pod osobámi wina krwi swoiey przypisuje, rácyá tego ta: bo w tym Rozdziele naucza Zydow, że Uczniowie iego nie umarłego ciáta (iák żydzi rozumieli) pożywać będą, ále żywego, w którym oraz y krew bydz musi. *Szosty fundament*, bo ten Sakrament jest dla wszy-

stkich narodow y kraíow postanowiony, á w wielu kráíach z ciężkością wina dostać. 7. Bo wiele ludzi takich, ktorzy samego zapáchu wina znieść nie mogą, áni go w chorobach wstrzymać. 8. Dla uchronienia się wielu irrewerencyi dla rozlániá. Zátym słusznie Kościół S. iáko nieomylna reguła wiary, pod iedną osobą Sákramentu tego używanie postanowił.

7. *Z kąd to że ten Najswiętszy Sakrament w Mostrancyach y Cyboryach chowany bywa?*

Odp: Figura tego była Arka Panska, w ktorey máanna Niebieska chowana była; chowania zaś Najswięt: Sakramentu ma fundáment Kościół S z tych słow: *Ecce ego vobiscum sum usq; ad consummationē seculi* Oto ja z wámi iestem (nie tylko ile BOG przez wszędziebytność moję ále też Sakramentalnie) *aż do skończenia swiáta.* Zwyczaj ten iest bárdzo dáwny bo Klemens S. Pápiez w pierwszym wieku *Lib: 8. Constit. Apost: Cap: 15.* rozkázuje Dyákonom áby zostaiące od Kommunii partyku-

tykuły chowali w Cyboryum. Co się y w następuiących wiekach przez różne Concilia potwierdziło.

8. Czemu się ustawicznie lampa páli y palić powinna przed Najswiętszym Sakramentem?

Odp: Mámy tego piękną Figurę w starym Testamencie *Levit: 6. Cap:* gdzie Bog Wszechmogący rozkazał, żeby się zawsze ogień ná Ołtarzu przed Arką Pańską (Figurą Najswiętszego Sakramentu) palił. *Ignis in altari semper ardebit; ignis iste est perpetuus.* Iezeli tedy w starym Testamencie, gdzie tylko była Figura tego Sakramentu, nieustannie ogień pálić się musiał, iáko dáleko stusznieysza, żeby ná nászych ołtarzach dzień y noc ogień gorzał, gdzie prawdziwy BOG Sakramentalnie prawdziwie mieszka. Goraiąca lampa znaczy nieustanne nábożeństwo, żywą wiarę, y zawsze trwaiącą miłość ku temu Najswiętшему Sakramentowi, którą mieć wszyscy ludzie mámy. 3 Znaczy też goraiącą miłość Chrystusową w tym Sakram-

kramencie, z ktorey miłości gotow nas
zawsze Boskiey swoiey łaski promieniami,
iako światłość świata oświecać, y ogniem
miłości swoiey zapalać.

R O Z D Z I A Ł IV.

O Cerymoniach Mszy S.

Mszą S. nazywa S. Dyonizyusz Areo-
pag: *Eccl: Hier: cap: 1. Najswiętszą ta-*
iemnicą nąd wszytskie tajemnice. Nie masz
zaś żadnego artykułu y Tajemnicy wiary
naszey świętey náktorąby bárdziey sar-
káli Lutrzy, Kálwini, y insi Heretycy, iá-
ko ná tę. Y prawdziwie ofiára Mszy S.
jest wízytskim Heretykom solą w oczach,
niepodobna wypowiedzieć, iák się urągá-
ią, y iák bezbożnie tę Najswiętízą ofiá-
rę blaznią. Ale śmiąc się z ich ślepoty,
ieżeli nie bárdziey płakác nąd nią potrze-
ba. Czyliż się y głupia Michol nie urągá-
ła z Dawida z. *Reg: 6.* gdy przed Arką w
ktorey była mánná skakát. á iako urągá-
nie Micholi nie odstraszyło pobożnego
Krola od náboženstwa, y nic ná nie nie
ubát,

dbać, ták nás bynaimniey od sprawowa-
nia tey Nayswiętżey Ofiary nie odstrąszą
Heretyckie urągania, y bynámniey ná nie
nie dbamy.

1. Co iest właśnie Mfza Święta?

Odpowiedź Mfza Święta z łacinskiego
zowie się *Missza* co się znaczy po pol-
sku *poselstwo* albo *posyłanie*, bo Káptan
iáko Pośeł Chryśtusow przez swoje ręce
nie krwawą ofiarę Oycu Przedwiecznemu
posyła. Ze się zaś tá Święta Ofiara nazy-
wa *Missza* albo Mfza S. początek tego od-
czasow Apostolskich iáko S. Klemens u-
czeń Páwła S. *Epist* 3 námienia. Ták zaś
Mfza S. należycie może byđz opisana: że
jest iedyną powierzchowną nie krwawą
ofiarą Nayswiętższego Ciáta y Krwie Ie-
zusowey pod osobami Chleba y Wina ná
ostátniey Wieczery od Chryśtusa Pána
na pamiątkę męki y śmierci swoiey zá-
miást wszystkich ofiar starogo Testamentu
postanowiona.

2. Wktorych częścicach zawisła Mfza S.

Odp. We trzech 1. w Ofiarowaniu, 2.

w Kon-

w Konsekracyi. 3 w Pozywaniu Ciata y
 Krwie Jezusowey. Oprocz tych trzech
 części, ná których istota Mszy S. zawisła,
 cokolwiek się przy Mszy S. dzieie są szcze-
 gulne Cerymonie, reprezentujące Mękę
 Chrystusową, iáko się niżej powie: Miza
 S. iáko ktora ná ostatniey Wieczerzy po-
 stanowioná, zaráz z początku Kościoła
 Chrystusowego w wielkiej zawsze uczi-
 wości była. S. Jákob Apostoł w Jeruzalem
 náypierwey Mszą S. czytywał, y w swo-
 iey Liturgii mowi: *Misa iest niekrwawá
 czci godna ofiará, ktora za násze grzechy,
 y za niewiadomośc ludu ofiarowana bywa,
 y przez wszystkie wieki o Mszy S. pisáli
 Oycowie Swięci. Bá y sam rozum pokázu-
 ie, że gdzie iest służba, tám musi bydz y
 ofiara, w ktorey własnie actus Religionis
 zawisł, przez ktory iednego Boga wyzna-
 iemy. Zaden teź národ ták gruby nie był
 żeby ofiary Bogom swoim nie czynił, iá-
 ko Aug: S. Lib: 1. de Civit: Dei mowi:
*Nulla fait gens tam barbara que non sa-
 crificaverit eis quos aut putavit aut fin-*
 xit*

xit esse Deos. Więc że ofiara jest Dużą y istotnością Religii, potrzeba było, żeby Chrystus który Religii nie zniósł y ofiary nie zniósł, ale ją postanowił, y owszem zacnieyszą, to jest niekrwawą według porządku Melchizedecha, iako też y Religia teraz jest zacnieysza nizeli w starym Testamencie.

3. Ktore są Cerymonie Mszy S.?

Odp Msza S. iako się wyzey rzekło, ná trzy części się dzieli. Pierwsza część zaczyna się z początku aż do Offertorium. Druga od offertorium do konsekracyi. Trzecia od konsekracyi aż do końca. Zátym y Cerymonie Mszy S. ná trzy części się dzieli.

Cerymonie Pierwszey Części.

1. Gdy Káptan do Ołtarza z Ministrantami wychodzi, znaczy iako Chrystus Pan z swemi Uczniami ná górę Oliwną wyszedł *Ioan: 18. Luca 22.*

2. Modli się Káptan przed ostatnim gradusem Ołtarza, y często się nachyla, co znaczy iako Chrystus Pan modlił się ná gorze

gorze Oliwney *Luce 22.* y iáko ná twarz swoię Nayswiętszą upadał *Math. 26.*

3. Gdy Káptan Oltarz całuje, znaczy iak Iudasź Chrystusa Pána całował. *Mar: 14.*

4. Gdy Káptan ná rog Oltárza, gdzie Epistola czytána bywa, idzie, znaczy iako Chrystus do Annázta był prowadzony *Ioan: 18.*

5. Gdy záchyna Káptan głośno Introit, znaczy iak Chrystus Pán przed Annaszem o swoiey nauce mówił *Ioan. 18.*

6. Powtarza Káptan *Kyrie eleyson* co znaczy iak Chrystus Pán ná wielorákie pytania odpowiadał Arcykáptanom. *Math: 26* Ze zaś *Kyrie eleyson* powtarzá się dziewięć rázy, dzieie się to r. ku czci trzech Person Boskich do káżdey po trzy rázy. 2. Zeby z dziewięcią chorámi Anielskimi Majestat Boski chwálić. 3. Powtarza się często, bo częste wzdychánia y pragnienia stárych Oycow Ss. znaczy.

7. Gdy czyta Káptan Epistolę, znaczy się iak Chrystus do Piláta prowadzony *Ioan: 18.*

8. Gdy Káptan do czytania Ewángelii idzie, znaczy iáko Chryſtus Pán od Piſáta do Heroda prowadzony *Luca 23.*

9. Po przeczytaney Ewangelii powraca Káptan na ſrzodek Oſtárza: Znaczy ſię iák Chryſtus od Heroda powrocił do Piſáta *Ioan: 18.*

10. Odkrywa Káptan kielich: znaczy ſię iáko Chryſtus Pán z ſzát ſwoich był obnażony. *Mar: 15.*

Drugiey Częſci Cerymonie.

11. Gdy Káptan Chleb y wino ofiaruie, znaczy ſię iáko Chryſtus ſwoie Ciáto ná biczowanie dla nás ofiarował. *Ioan: 19.*

12. Nalewa Káptan winá y wody w Kielich: znaczy iáko zbiczowanego Jezufa Krew ſię Nayſwiętſza láta. *Ioan: 19.*

13. Nákrywa kielich, co znaczy iáko Chryſtus był ukoronowany.

14. Umywa Káptan ręce: znaczy iáko Piſat chcąc ſię niewinnym pokazać umywał ręce.

15. Gdy ſię Káptan obráca na *Orate fratres:* znaczy iáko Piſat Chryſtufa Zydom

dom pokazał mówiąc *Oto człowiek.*

16. Gdy się Káptan cicho modli álbo *Secreta* mowi. Znaczy, táiemne y wewnętrzne boleści Jezusowe.

17. Przez Prefacyą znaczy się niesienie Krzyża *Ioan: 19.*

18. *Mement.* Znaczy wielkie boleści Chrystusowe ná gorze Kálwaryi.

19. Gdy Káptan po trzy kroć Krzyż czyni nád kielichem. Znaczy iák Chrystus trzema gwoździámi do Krzyża przybity *Ioan: 19.*

Trzeciej Części Cerymonie.

20. Gdy Káptan Hostyą poświęconą y kielich podnosi: znaczy iáko Chrystus z Krzyżem był podniesiony. *Luca 23.*

21. Częste Krzyże nád kielichem y Hostyą znaczą wielkie boleści Chrystusowe *Ibren: 1.*

22. Modli się Káptan zá umartłych; Chrystus modlił się zá grzesznikow y swoich nieprzyjaciół *Luca 23*

23. Biie się Káptan w pierśi mówiąc *Nobis quod; peccatoribus:* Chrystus odpuiz czal Łotrowi. *Luca 22.*

24. Mowi Káptan *Pater noster*: Chryſtus siedm ſłow ná Krzyżu mowił.
25. Łámie Káptan Hoſtyą: Chryſtus ná Krzyżu umierał. *Luca 23.*
26. Wpuſzcza Káptan partykulę do kielicha, Duſza Chryſtufa wſtąpiła do otczań. *Ad Ephes: 4.*
27. *Agnus DEI* znaczy Setnika y innych publiczne wyznánie Boſtwa Chryſtufowego. *Math: 27*
28. Bñie ſię Káptán w pierſi mowiác *Domine non ſum dignus* Znaczy iáko wiele ludzi przy ſmierci Jezuſowey w pierſi ſię biło. *Luca 23.*
29. Kommunia Káptańska znaczy zło-
żenie do grobu Ciáta Chryſtufowego. *Math: 27.*
30. Ablucya álbo popłokanie kielicha, znaczy obmycie y wonnemi maſciámi ná-
mazánie Ciáta Chryſtufowego *Ioan 16.*
31. Jdzie potym Káptan do Mŝalu, co
znaczy Zmartwychwſtánie Chryſtufowe. *Mar: 16.*
32. Obráca ſię Káptan do ludzi mowiac:

wiać: *Dominus vobiscum*: Chrystus się Máryi Mágdalenie y Uczniom pokazał.
Luca 24.

33. Mowi Káptan Orácye álbo modlitwy, Chrystus Uczniom swoim łáski swoiey udzielał.

34. Ostátne *Dominus vobiscum* znaczy iáko odchodził Chrystus Pán od Uczniow swoich.

35. Mowi Káptan *Ite Missa est*, co znaczy iáko Chrystus przed swoim Wniebowstąpieniem Apostołow ná cały świat ná opowiadanie Ewangelií wysłał.

36. Dáie Káptan błogostawieństwo: Chrystus wstąpił do Nieba dawszy swoje błogostawieństwo Apostołom SS

37. Czyta naostátek Káptan Ewangeliá S. Jána, co znaczy zesłanie Ducha Przenawświętższego.

To zaś pewna, że oprócz ofiarowánia, konsekracyi y Kommunii ktore są istotą Mszy S. iáko się rzekło, wszystkie inne Cerymonie Mszy S. częścią Apostołowie Ss, częścią ich następcy osobliwie Piotra S.

S. Rzymscy Papieżowie różni postanowili

4. Czy nie masz innego wykładu Mszy Świętey.

Odp: Iest następujący: 1. Introit y częste *Kirye eleyson* znaczy wzdychanie Oycow SS. starego Testamentu, ktorzy ná Chrystusa czekali, osobliwie też prorocztwa o Chrystusie Prorokow S. dla tego początek Mszy albo introit zawsze iest z Prorokow osobliwie z Prorocztwa Dawidowego. Chor albo spiewający, ktorzy introit spiewają, znaczą Prorokow starozakonnych Oycow Powtarza tenże introit Kapłan, ku czci Boskiej Chrystusowey.

2 *Gloria in Excelsis* znaczy Anielskie pieńie gdy się Chrystus narodził.

3. Pierwsze *Dominus vobiscum* znaczy iako się Chrystus Pastuszkom, Symeoniowi, y trzem Krolom dāt widzieć.

4. Czytanie Epistoły znaczy, iako Jan S. pokutę opowiadał na puszcy.

5. Graduał znaczy pokutę ludu.

6. Ewangelia znaczy Kazania Jezusowe.

7. Offertorium znaczy, iáko się Chry-
stus sam dla nás dobrowolnie ná śmierć
ofiarował.

8. *Sauctus &c.* znaczy wiázd Chrystu-
sów do Jeruzálem.

9. Memento znaczy wieczerzą Chry-
stusową. [wá.]

10. Elewácyá znaczy Mękę Chrystuso-

11. *Páter noster* siedm słów Chrystu-
sowych. (stusów.)

12. Kommunia znaczy pogrzeb Chry-

13. *Dominus vobiscum* po Kommunii
znaczy Zmartwychwstánie Chrystusowe.

14. *Ite Missa est* znaczy Wniebowstá-
pienie Chrystusowe y zenánie Ducha S.

5. Co znaczą Cerymonie Pontyfikalney
álbo Biskupiey Mszy S. ?

Odp: 1. Gdy Biskup z assystuiącemi
Prálatami y intzemi Ministrantámi z Za-
krytyi wychodzi, znaczy iáko Syn Boží
zł. na Oycá Przedwiecznego ná swiát (że-
by się stáł człowiekiem) wyzedł.

2. Turyferz znaczy národ ludzki, kto-
ry Boga o twoie wybawienie z niewoli izra-
táńskiey prosił.

3. Dwa Akolitowie ťwiece nioŝący znaczą Zakon y Prorokow, ktorzy o Wcieleniu Syna Boŝkiego prorokowali.

4. Dyakon y Subdyakon y inni aŝŝyŝtuiący znaczą iako Oycowie SS y Pro-
rocy napominali ŝwiat, żeby gotował dro-
gę na przyŝcie Pańskie.

5. Biŝkup naprzod turyfikuie Ołtarz na znak że Chryŝtus wdzicznego zapachu łaski ŝwoiey wŝytkim udzielił.

6. Ma około ŝiebie Biŝkup wielka aŝŝyŝtencya, ktora zna zy Apoŝtołow y U-
czniow Pańskich, ktorzy Chryŝtusowi aŝ-
ŝyŝtowali.

7. Mowi Biŝkup *Pax vobis* Pokoy wam, a nie mowi *Pax vobis Dominus vobiscum*, bo Biŝkup doŝkonaley Chryŝtusa repre-
zentuie, a Chryŝtus Pan tak Uczniow
ŝwoich pozdrowił.

8. Siedzi Biŝkup podczas *Gloria in
Excelsis*, bo *Gloria* znaczy pokoy ktory
Aniołowie ŝwiatu opowiadali. 2. Znaczy
iako Chryŝtus siedział między Doktorami.
3. Na znak że w cichoŝci y wpokoiu ma-

my nauki Prorokow y Chrystusowey stu-

9. Bierze Subdyakon y Dyakon pozwolenie od Biskupa ná czytanie Epistoły y Ewangelií, bo bez powotánia y postánia Boskiego nikt nie má Ewangelií opowiadać.

10. Cítuie Biskup Ewangeliá, ná znak že Ewangeliá z miłostí y radosciá serca przyimowac mámy.

11. Gdy śpiewa Dyakon Ewangeliá stóia przy nim dwa świece goraiące trzy mający Cereferaze, ná znak swiatłosci nauki Chrystusowey, ktorą Chrystus przez Ewangeliá cały świat oswiecił.

12. Turyfikuje dyakon Ewangeliá, bo Káznodzieyski urząd bez zapáchu cnot nic nie sprawi w sercach fuchacza.

13. Nakrywa Subdyakon pátenę, ále cy cále nie obwiia, co znaczy že podczas Męki Jezusowey pokryli się Uczniowie Jego ále nie wszyscy iáko Jan S. y Mátka Boska. 2. Ná znak že tajemnice ktore dáley we Mszy S máią bydz sprawowane ieszcze są zakryte

14. Turyfikuje trzy rázy kielich Bi-
sknp,

skup, bo Mária Magdalena trzy razy Chrystusa Pána wonnemi máściámi namazáta.

15. Po *Pater noster* podáie Subdyákon Biskupowi odkrytą pátenę, co znaczy iáko pobožné Márye z iáwným náboženstwem po Zmartwychwstáníu Chrystusowym udály się do gróbu iego.

16. Mowi Biskup po *Pater noster* cicho *Libera nos Sc.* co znaczy iáko Chrystus cicho zstąpił do otchtáni Innych Cerymonii wyklad tenže jest, co wzwyż námieni onych Cerymonii Mszy Świętey.

6. Czemu Káptan mótący Mszę S. w przytomności Biskupa, prosí pozwolenia na dánie błogostawienstwa ludziom?

Odp. 1. Bo Biskup Chrystusa iáko Oycá wszelkiego błogostawienstwa reprezentue. 2. Bo wszelką moc ktorą má Káptan, ma udzieloną od Biskupa. 3. Bo w pierwzym Kościele do samych Biskupów należało, dáwać błogostawienstwo ludziom.

7. Co znaczy *Apparat Biskupi*, tak že też *Apparat Dyakona y Subdyakona*?

Odp: 1. *Sandalia* álbo obuwie Biskupie iáko tłumaczy *Stephanus Eduensis* *Cap:* 11. znáczy Wcielenie Chrystusowe, czego Figura była gdy Jákob ręce swoje skorkámi kozłowemi pokrył *Gen:* 27. tak Chrystus naturę Boską ciałem smiertel- nego człowieka pokrył.

2. *Alba* znáczy chwałę Zmartwych- wstánia Chrystusowego.

3. *Pas* znáczy miłość Chrystusową.

4. *Krzyż* na pierśiach znáczy Mękę Chrystusową y nasładowanie Męczen- nikow SS.

5. *Stuła* znáczy postuszenstwo Chry- stusowe.

6. *Tunicella* y *Dalmátyka* znáczy nie- rozerwaną naukę Chrystusową.

7. *Infuła* znáczy wyfoką godność Chrystusową.

8. *Pastorał* znáczy moc Chrystusową ná Niebie y ná ziemi.

9. *Hieroteki* álbo *rękawiczki* znáczą niewinność Chrystusową.

10. *Pierścień* znáczy zupełną pełność dárow Ducha S. w Chrystusie. 11.

17. Kápa Biskupia znaczy wielkie mi-
łosierdzie y pełność łask Chrystułowych.
O tym obszerniey niżej, gdy się o konse-
kracyi Biskupiey mówić będzie

Ille do Dyakona y Subdyakona.

1. Dalmátyki, które są nakosztat Krzyża
zrobione, napominają Dyakona y Sub-
diakona, żeby się staráli być z Chrystu-
sem ukrzyżowanemi, y żeby Krzyż Chry-
stusow z cierpliwością nosili.

2. Przod y tył Dalmátyk znaczy dwie
tablice Moyżeszowe, ná których BOG
miłość Boga y bliźniego nakazał, żeby
przez zachowanie tego przykazania Dyá-
kon y Subdyákon doskonałemi się stáli.

3. Miał Dalmátyki szerokie y otwarte
rękawy, dla tego że iáko w pierwłym Ko-
ściele, do Lewitow rozdawanie iámużny
należáło, ták żeby y oni ná ubogich we-
dług przemożenia szczodrobliwemi byli.

4. Zeby Dyákon stutę miał, rozkazał,
Sylwester I. tá zaś stula z lewego ramie-
nia przewieszona zakłada się ná prawym
boku, dla tego, żeby Dyákon iárzme

Chrystusowe w tym żywocie z nadzieją przyzłego spoczynku nosit.

5. Subdyakon ma ná lewey ręce manipularz, ná znak że gdy mizerye doczesnego życia z cierpliwością znośić będzie, niebieskiey radości dostąpi *Venient cum exultatione portantes manipulos suos*
Psal: 125.

8. Co znaczy *Apparat Kaptanski*?

Odp: 1. Humerał znaczy plugawą Zydowską szmatę którą oczy Chrystusowe zawiązali.

2. Alba znaczy białe odzienie w ktore Herod Chrystusa ná pośmiewisko ubrał.

3. Pás, Manipularz, y Stupa znaczą powrozy y lancuchy ktoremi Chrystusa krepowano.

4. Ornat znaczy płaszcz purpurowy w ktory Chrystusa przy Koronacyi, (urągając się z niego) ubrali.

5. Krzyż zwyczajny ná Ornacie znaczy Krzyż Chrystusow.

6. Korona wygolona ná głowie Kaptanskiy znaczy cierniową Koronę Chrystusowę.

In / zy

Insy wykład Apparatu Kapłańskiego.

1. Hunerał znaczy Niebieskie y S. myśli ktoremi się Káptan ták ma uzbraiać, żeby w sercu iego prózne y doczesne myśli nie miały mieysca
2. Alba znaczy niezmażaną wewnętrzną sprawiedliwość, bogoboynie, czyste, y nie-náganne życie, ktore w oczach Boskich y ludzkich ma prowadzić Káptan.
3. Pas znaczy czystość Kapłańską, y iáko czystym sercem y rękami tę Najswiętszą ofiarę ma Bogu ofiarować.
4. Manipularz ná lewey ręce znaczy pokutujące życie, ktore Káptan prowadzić powinien.
5. Stula ná pierśiach ná Krzyż założona znaczy pragnienie [ktore Káptan mieć powinien] złączenia się z Bogiem.
6. Ornat znaczy postuszeństwo, ktore obliguje Kapłana słuchać przykazań Boskich, Kościelnych y Przełożonych. Tego zaś Apparátu Kapłańskiego używanie w niośt *Stephanus* 1. Pápież. gdyż przedtym Káptani w swoich zwyczajnych sukniach Msze odprawowali.

9. Co znaczą komże, ktorých Kaptáni y inni Duchowni tak często używają?

Odp: Komża znaczy to co y Alba, czego mamy przykład w Obiawieniu Jána S. Apoc: 7. gdzie czytamy że Święci Páńscy, ktorzy stáli przed Majestátem Boskim, w białe szaty przybráni byli. Zatem stuszná żeby y studz y Ołtarzowi w bieli assystowali BOGU.

10. Czemu náwet y chtëpięta służące do Mszy, Komżek używają?

Odp: Bo te dzieci iáko niewinne Aniołow reprezentują, ktorých urząd jest Kapłanowi wyrażającemu Chrystusa służyć y assystować Aniołowie zaś Ss. często się w bieli pokazowali. Mar: 16. y Aclor: 1.

11. Co znaczą Ołtarz, Swiece, Kielich?

Odp: 1. Ołtarz znaczy Krzyż ná którym się Chrystus Pan BOGU Oycu ofiarował. Item Znaczą stół ná którym ostátnią Wieczerzę z Uczniámi swoiemi odprawował. 2. Gorące swiece znaczą przytomnego Chrystusa, który jest praw-
dzi-

dziwym światłem świata. *Item* Napomi-
nają nas, żebyśmy czystym sercem gorą-
cym nabożeństwem Mszy S. słuchali. 3.
Kielich znaczy grob Chrystusow. *Item*
Znaczy serce nasze ktoreśmy złotem mi-
łości Boskiej zdobić powinni.

4. Patena znaczy kamień którym grob
Chrystusow był przywalony.

5. Pala znaczy Tuwałn ą, którą twarz
Chrystusowa w grobie nakryta była.

6 Puryfikator, Korporał, obrusy Ołta-
rzowe znaczą prześcieradła w które Chry-
stus był uwiniony y do grobu włożony.

12. *Czemu po Sanctus na Intortycyach
albo wielkich lichtarzach przed Ołtarzem
stoiących świece zapalone bywają?*

Odp: Dla tego, żebyśmy z tym gorę-
tzym nabożeństwem tey części Mszy S.
słuchali, iako w ktorey naywiększe się ta-
iemnice zawierają, y sam Chrystus Pán
Sakramentalnie na Ołtarzu jest przytomny.

13. *Co znaczą różne kolory, ktorych Ko-
ściół S. przy Mszach y obrządkach Bo-
skich używa?*

Odp: Biały kolor znaczy radość z wielkiej uroczystości. 2. Czerwony kolor znaczy przelanie krwi Apostołów y Męczenników Ss. 3. Błękitny kolor znaczy pokutę. dla czego tego koloru w Adwent, w poście, w Wigilie y w Suchedni zażywa Kościół S. bo te czasy są czasem pokuty. 4. Zielony kolor znaczy nadzieję przyszłej szczęśliwości 5. czarny kolor znaczy żal y politowanie nad umarłemi, y nad Duszami w czyścju będącemi.

14. *Iezeli te Cerymonie y modlitwy Mszy S. mają fundament z Pisma S.?*

Odp: Bez wątpienia, albowiem. 1. czyni Krzyż Káptan mówiąc w Imie Oyca y Syna y Ducha S. co wzięto iest z Biblii *ex Math: 28.*

2. Psalm *Iudica* iest czwarty z Psalmow Dawidowych.

3. *Confiteor* álbo wyznanie grzechow wzięte z 2. *Reg: 12.*

4. Bicie się w pierś wzięte z *Luc: 18.*

5. *Dus tu conversus &c* wzięte z *Pf: 84.*

6. Turyfikacya ma fundament z Objawienia Jána S. *Cap: 8.*

7. Introit álbo początek Mszy S. zawsze jest z Psalmow Dawidowych.
8. Kyrie eleyson jest z *Psal:* 122.
9. *Gloria in Excelsis* z *Luc:* 2.
10. *Dominus vobiscum* Pán z wámi z *Ruth:* 2
11. Kollekt y oracye, rozkazał Páweł S. *ad Phil. cap:* 4.
12. Epistolę czytać tenze Apostoł S. *kazał 1. otos:* 4.
13. Graduał y *Tractus* nic innego nie jest tylko wersykuły z Psalmow .
14. Alleluia jest *Apoc:* 19.
15. Zeby Káptan Ewangelią opowiadał rozkazał Chryttus Pán *Matb:* 25.
16. *Credo* zeby przy Mszy mówić, rozkazały pierwsze 4. concilia SS. ktore iák S. Ewangelia máią poszanowanie.
17. Umywa Káptan ręce przykładem Dawida *Psal:* 75.
18. *Orate Fratres* to jest *modlcie się Brácia* mowił sam Chryttus *Mar* 14
19. Ze Káptan ráz cicho, drugi raz głośniey się modli, czyni to przykładem

Chrystusowym, o którym Páweł S. *Ad Hebr. cap, 5* mowi: że się modlił *cum lachrimis & clamore valido*, z płaczem y wołaniem wielkim.

20. Podnosi często Káplán ręce przykładem Dawida S. *Psal: 33*.

21. *Sursum corda* iest z *Theren: 3*.

22. *Gratias agamus* iest z *Th: s: cap: 5*.

23. Po trzykroć mowi się *Sanctus* na wzor Serafinow *Isae cap: 6*.

24. *Hosanna, Benedictus* iest z *Mat: 21*.

25. Zeby się za Papieża iáko pierwszego Przetozonego naszego, zá Biskupow, Krolow, y Cesarza modlic rozkazuje Páweł S. *1. Tim: 2*.

26. Ze w Kanonie przyczyny Ss. Pańskich żądamy, uczy nas *Iob: Cap: 42*.

27. Podnosi Káplán oczy ku Niebu przykładem Chrystusowym *Ioan: 6. cap*.

28. Zegna Káplán y konsekruie chleb y potym wino z postanowienia Chrytusa Pana *Math: 26*.

29. Upáda Káplán częstokroć na kolána, przykładem Pawła S. *Ad Eph: 10*

30 Podnosi Káptan Hoſtyą y kielich do adoracyi z rozkazu S. Pawła *Ad Hebr. cap:*

1. *Et adorent eum omnes Angeli ejus.*

31. Modli ſię Káptan za umarłych 2. *Math 12.*

32. Zeby mowić *Páter noſter*, rozkázał Chryſtus Pán *Math: 6.*

33. Łámie Káptan Hoſtyą álbo chleb poſwięcony przykładem Chryſtuſowym *Math: 26.*

34. *Agnus DEI* wzięte *ex Ioan: Ca: 1.*

35. *Domine non ſum dignus* wzięte z *Math: 8.*

36. Bierze Káptan Kommunią y innych kómmunikuie 1. *Cor: 21.*

37. Modli ſię Káptan po kómmunii przykładem Chryſtuſowym *Luca 22.*

38. Ze Káptan błogóſławieństwo dáie ludzióm, czyni przykładem Chryſtuſowym *Luca 24.*

39. Oſtátnia Ewangelia ieſt Jana S. *ca: 1.*

40. O oſtarzu ieſt wzmianka *Mat: 5.*

41. O lichtarzach y lámpach wſpomina Jan S. *Apoc: Cap: 4.* Zkąd ſię pokazuie,

że

że cokolwiek się przy Mszy S. dzieie, iest
wzięte z Piłma Świętego.

R O Z D Z I A Ł V.

O dalszych Cerymoniach Mszy S.

1. *Czemu nie kwaśnego Chleba albo Ho-
sty, Rzymski Kościół zażywa do Mszy S.*

Odp: Ma bydz chleb nie kwaśny, bo
Chrystus Pan w niekwaśnym konsekro-
wał, ponieważ przy początku Wielkano-
cy Zydowskiej w którą się kwaśnego
chleba pożywać nie godziło, ostatnią wie-
czerzą z Uczniami swoiemi odprawował.
Nie kwaśna iest Hostya, bo znaczy nay-
większą niewinność Chrystusową, w któ-
rym żadnego kwasu grzechowego nie było.

2. *Czemu tylko po iedney stronie Hostia
iest wyobrażona, a z drugiey całę gładka?*

Odp: Bo Chrystus tylko według ná-
tury ludzkiej mógł bydz widziány, Bó-
stwo zaś iego przed oczyma ludzkiemi
było utaiłone.

3. *Czemu Epistola ná prawey stronie Ot-
tárza czytána bywa, a Ewangetia ná lewey?*

Odp:

Odp: Bo Chrystus náprzod do Zydow przyszedł, iáko ktorzy byli práwym y wybranym ludem Boskim. Czytána wprzod Epistota z náczy Proroctwa, ktoré poprzedały nowy Testáment y Ewangeliá.

Ewangelia czytána bywa nálewey stronie, bo po odrzuconey Synagodze Zydowskiey, Narodom to iest Pogánom osobliwiey Ewangelia S. opowiadana była, według tego wierszu:

Dextera Judæos, gentiles leva figurat.

Y z tey rácyi Ewangelia ná lewey stronie czytána bywa, że Chrystus nie dla spráwiedliwych, ále dla grzesznych, ktorých lewa strona znaczy, ná swiát przyzedł, y Ewangeliá S. opowiadá.

4. *Czemu wstaicmy ná Ewangeliá?*

Odp: To się dzieie z rozkazu Anastazyusza S. Papieža, który żył Roku 385. náprzod dla uczeiwości Ewangelii S. 2. Ná znak żeśmy stateczni w Ewangelii S. 3. Ześmy gotowi bronic záfwe Ewangelii S. Z tey rácyi stárzy Polácy z pochw szabel ná Ewangeliá dobywali.

5. Czemu Gloria in excelsis tylko się w Świętą y niedzielę mówi procz niektórych?

Odp: Bo to jest Anielskiey radości pełne pienie; Podczas zaś Mszy żałobney, Adwentowey, Suchedniowey, y Postney, nie przystoyna się weselić, gdyż te są czasy smutku y pokuty Innocencyusz III. Papież zakazał mówić Gloria na Wotywach, y żeby nigdy mówione nie było, gdy się *Te Deum Laudamus* w obrządku Boskim nie mówi.

6. Czemu się Káptan na końcu Gloria in Excelsis żegna?

Odp: Bo tam jest wzmianka wszystkich Trzech Person Boskich.

7. Czemu się nie we wszystkich Mszach Ss. Credo mówi?

Odp: Zeby Credo we wszystkie Niedziele mówione było. rozkazało Concil: Tolet: na pamiątkę Zmartwychwstania Chrystusowego. Innocencyusz III. rozkazał, żeby także Credo mówione było 1. w Uroczystości Páńskiej 2. w Uroczystości Nayswiętżey MARYI Panny y S. Krzyża,

za, bo te Tajemnice zawierają się w *Credo* 3. w Uroczystości Apostolskiej, bo Apostołowie Ss. *Credo* złożyli 4. w Uroczystości Ss. Doktorów Kościelnych tak Greckich iako y Łacinskich, że piśmiami swemi, *credo* albo wiary S. bronili. 5. w Uroczystość także Magdaleny S. mowi się *credo*, bo Magdalena S. iako Apostółka Zmartwychwstanie Chrystusowe Uczniom Páńskim opowiadána.

8. *Iák dawny zwyczaj kłekać podczas Credo na te słowa & Homo factus est?*

Odp: Ten zwyczaj począł się około Roku 1300. zá czáŝu Ludwika S. Krola Francuskiego, Trzeciego Zakonu S. O. Franciszka, ktory to w Kościołach Francuskich postanowił, iák teŝ żeby kłekać ná te słowa w Páŝlyi *Emisit Spiritum*.

9. *Czemu Káptan catuie Ottarz ilekroć się do ludzi obraca?*

Odp: To się dzieie z uczciwości ku Bogu y Chrystusowi, ktorego Ottarz reprezentuie, w ktorym się podczas Mŝy S. Káptan zabáwia, zátym ŝuŝzna áby brát
od

Od niego pozwolenie, obrocic się twarzą do ludzi.

10. Co za różność jest między *Graduatem* y *Traktem*?

Odp: *Graduat* przedtym był *Pfalm* ieden, który śpiewano gdy *Dyakon* po *grad*ufach *Ołtarzowych* nábranie pozwolenia czytania *Ewangelii S.* y *blógostawieństwa* od *Biskupa*, wstępował *Tractus* zaś ma denominacyą *à trahendo*, że się powoli ma mowić. Ta zaś różność jest. że *Graduat* mowiony bywa podczas *Mfzy Ss.* radosnych, *Tractus* zaś podczas *Mfzy Ss.* żałobnych albo pokutnych.

11. Czemu *Kapłan* *blógostawia* wodę którą má łać do *Kielicha*, a *wina* nie *blógostawia*?

Odp Bo *wino* znaczy *Chrystusa*, który *blógostawieństwa* *Kapłanskiego* nie potrzebuie, *woda* zaś znaczy *ludzi*, którzy *blógostawieństwa* pragną y potrzebują.

12. Czemu *wielu Mszach Ss.* miasto *Ite* *Missae est* mowi się *Benedicamus Domino*?

Odp: *Ite missae est* co się znaczy *Idzie* *postana* jest [rozumiey ofiara *Mfzy S* do

BOGA] zwyczajnie mowione bywa w wielkie Uroczystości w ktore się obrządek Bożki Mszy S. kończył, z tym ludzom iść, z nabożeństwa do domow pozwalano. W poście zaś że po mszy S. dopiero Nona Nieszpor miał się odprawować, z tym ludu nie rozpuzczano z nabożeństwa, ale Kaptan albo Dyakon śpiewał *Benedicamus Domino* Chwalmy daley Pána.

13. Czemu Kaptan przy Mszy przymieszwa wody do wina?

Odp. Iest to Apostolska tradycya iako świadczy S. Concil. Tri. Sef. 22. Cap. 7. dzieie się zaś dla tego. 1. Ze Krew y woda płynęła z Boku Chrystusowego. 2. Znaczy ziednoczenie natury ludzkiej z Bożką. 3. Znaczy naszą kooperacyą z łaską Bożką.

14. Czemu się po pierwszey Ewangelii mowi Laus tibi Christe Chwála tobie Chryste, a po ostatniey Ewangelii mowi się DEO gratias albo BOGU dzięki?

Odp: Po pierwszey Ewangelii chwalemy Chrystusa za daną nam Ewangelią S.

W ostá-

W ostateczney zaś Ewangeli dzieie się wzmianka Wcielenia Chrystusowego y odkupienia naszego, za tym Bogu za tak wielkie dobrodzieystwa dziękujemy

15 Czemu się tak często powtarza to słowko Amen?

Odp: Chrystus P. gdy co potwierdzić chciał zażywał tego słowka *Amen*, za prawdę. Páweł S. kończy wszystkie listy swoje tym słowkiem *Amen*. Czytamy też *Deut:* 37. że lud po modlitwie zwykł był mówić *Amen* co tyle znaczy: że sobie lud życzy tego od Boga, o co Káptan prosi.

16. Czemu się podczas y oprócz Mszy S. biiemy w pierś?

Odp: Dla wzbudzenia w nás żalu y skruchy za grzechy, przykładem Jawnogrzesznika *Lucæ* 18. 2. Biiemy się zwyczajnie trzy rázy w pierś, bo myślą, mową, y uczynkiem Boga obrażamy 3. Ze trzech rzeczy do prawdziwey pokuty potrzeba, to jest: 1. Skruchy serdeczney. 2. Wyznania grzechow przed Káptánem. 3. Dostyc uczynienia za grzechy.

17. Dla czego tak máte dzwonki w Kościelne iáko y w wielkie dzwony dzwonią pod czas elewácii?

Odp: Dzwonią w Kościele Ministranci ná wzbudzenie gorętszego nabożeństvá w przytomnych ludziach, żeby z iák największą uniżonoscia przytomnemu w Sakramencie Chrystusowi pokłon oddawali. Dzwonią w większe dzwony żeby nieprzytomni ludzie sercem przynájmniey y myślą Chrystusowi się klániali, gdyż obecni w Kościele nie sá. Ten zaś zwyczaj począł się Roku 1300. iáko też y zwyczaj dzwonic ná Pacierze.

18 Czemu modlitwy ktore Kapłan przy Mŝy S. mowi, zowią się Collectæ?

Odp: Bo te modlitwy sá pro collecto populo zá lud zgromadzony, od ktorego Łacinskiego słowa modlitwy kollektami się zowią.

19 Czemu Mŝat zwyczajnie na pulpicie ábo ná poduŝce ktáda?

Odp: Ná znak że serce náŝe powinno byđz miękkie y sposobne ná przyięcie sowa

O dalszych Cerymoniach
 wa Boskiego y wnetrznych inspiracyi Du-
 cha Przenayświętłego

20. *Czemu Káptan naprzód na prawą*
stronę Ołtarza idzie?

Odp: Ná znak że Chrystus P. siedzi ná
 prawicy Oycy I przedwiecznego

21. *Czemu Káptan po Páter noster cá-*
tuie patenę?

Odp: Cátuie pátenę wprzód nią krzyż
 ná sobie uczyniwszy, ná znak że przez krzyż
 dány iest światu pokoy Boski.

22. *Jak dawne iest przykazanie Kościelne*
sluchać Mszy S. w Niedziele y w Święta?

Odp: Jeszcze w Roku 540. nákazáto Au-
 relianenskie *Concilium*, żeby Mszy S. w
 Święta y w Niedziele sluchać Toż samo
 ieszcze przedtym *Can 31* nákazáto *Con-*
cilium Agatenskie Roku 506

23. *Czemu kosztownych kielichow y pa-*
ten złotych, srebrnych zażywa Kościół S.

Odp: Jeżeli w stárym Testamencie,
 gdzie tylko Figury byly teraznieyizey or-
 fiáry Boskiey, wszystkie náczynia Kościel-
 ne, złote y srebrne bydz musiáły, iáko
 dále-

daleko ſtuſznieyſza ieſt, żeby ták drogi Ńkárk Ciáta y krwi Chryſtufowej w ka-
ſztownych chować náczyniach.

24. Ponieważ złotych y ſrebrnych pater
zażywa Koſciół S. czemuż też Korporaty,
puryfikaterze, pale nie mogą być złoto-
głowowe, axamitne, álbo z inſzey koſta-
wney materyi?

Odp: Bo Korporaty iáko y inne OŃta-
rzowe obruſy, y płotna, znaczą przeſcie-
rádła w ktore Ciáto Chryſtufowe uwinio-
ne było. Te zaś były płocienne, nie ma-
teryalne.

25. Czemu kadzidła zażywiają Kápłani
ták przy Mŕy S. iáko y innych obrza-
dach Boſkich?

Odp: Dzieie ſię to przykłádem Moy-
żefzá y Zacharyáſza SS. *Exod: 30. y Luca*
1. RzUCA zaś Kápłan kadzidło ná zarzyſte
węgla, ná znak że modlitwy (ktorych zná-
kiem ieſt kadzidło) máią pochodzić z ſer-
ca zapalonego miłością Boſką. Ten zaś
zwyczaj wnióſt Leo III. Pápież.

26. Co znaczy chleb ktory po Mŕy S.
rozdáia w Greckim Koſciele? I Od:

Odp: Znaczy náprzod Chrystusa, który jest Niebieskim chlebem *Panis qui de Cælo descendit.* 2. Jest to pozostała partułka miłości pierwszych Chrześcian, którzy po wziętej Kommunii, Káptanom y innym ubogim chleba y innych potraw użyczáli.

27. Czemu Msza S. Łacinskim ięzykiem w Kościele Łacinskim, á czemu nie každego kráiu ięzykiem odprawowana bywa?

Odp: Prócz wielu rácyi, dla tego, że ięzyk Łacinski jest prawdziwie *lingua Ecclesie*, jest ięzyk wszystkim prawie Narodom zwyczajny, zátym dla iednostayności zachowania, w ktorey się zázawsze Bog Wszehmogący kocha. słuźna żeby Łacinskim ięzykiem Msza S. odprawowana była 2. Przydáie Łacinski ięzyk Mszy S. większey czci, respektu, y poszanowania, nizeli rodowity ięzyk, ponieważ y proste dzieci łatwoby się słow pełnych tajemnic náuczyc mogły, kterychby potym ná zle zażywały.

R O Z D Z I A Ł VI.

O Sakramencie Pokuty S.

1. Dla czego się klęcząc grzechow naszym Kaptanowi spowiadamy?

Odp: Sam rozum pokazuje, że gdy iáki grzesznik y złoczyńca łáski y odpuszczenia szuka, z pokorą ná kolána upáda, ták y penitent, gdyż absolucyi od grzechow swoich u Káplána žáda, słuszną żeby ná kolána upádszy, o tę łáskę prosit.

2. Czemu potrzeba Kaptanowi czas ostatniey spowiedzi oznaymic?

Odp: Zeby Spowiednik tym lepiey zważył poprawę penitentá swego. 2. Dla tego że ieżeli się penitent dáwno nie spowiadał, áby go Káplán nápomniat o pilnieyfsze stáranie okolo Dusze y zbawienia swoiego.

3. Co za potrzeba tego. żeby się Kaptanowi, który tákże człowiekiem iest czásem grzesznieyßym nizeli penitent, grzechow swoich spowiadał?

Odp: A coż zá potrzeba żeby winowá-

ca Sędziemu winy swoje powiedział: czy wielkie są czy małe, jeżeli chce być sprawiedliwie osądzony? 2. Czemu chory ma się afekcyi y choroby swoiey lekarzowi zwierzyć, jeżeli chce być zdrowym; Izaliż Spowiednik nie jest Sędzią, który nie ile człowiek, ale w osobie Chrystusa sprawę sumnienia grzesznika rozstrząda? Czyliż nie rzekł P. JEZUS Joan: 20 *Quibus remiseritis peccata remittentur eis.* Ktorym wy odpuścicie grzechy, będą im odpuszczone. Uważać trzeba to słowko wy, to jest wy ludzie Kąplani w osobie moiey macie tę moc odpuszczania grzechow; Jákże zaś Spowiednik ma wiedzieć co rozgrzeszyć, a co nie, gdy sumnienia penitenta wiedzieć nie będzie? Izaliż Spowiednicy nie są prawdziwi lekarze dusz ludzkich *Mat: 18. Luc: 10. Jákob S. Cap: 5.* wyraźnie mowi: *Spowiadáycie się jeden drugiemu grzechow swoich, y modlcie się jeden za drugiego żebyście zbawieni byli.* Ták też mowi Mędrzec: *Sap: 21.* Kto táj grzechy swoje, nie dobrze się z nim dziat będzie

Będzie; kto się ich zaś spowiada y one porzuca, miłosierdzia dostąpi. Potwierdza Ján S. iasnymi słowy 1. Joan: 2. Gdy się grzechow naszymy spowiadamy, wierny Bog y sprawiedliwy ze nam nasze grzechy odpuści, y oczyści nas od wszelkiew niesprawiedliwości. Podobneż fundamenta są Eccl: 4. y na inszych miejscach Pisma Sa

Czemu zaś przed człowiekiem grzechy nasze wyznawać mamy, daie racyą Vergilius mowiac: Wstárym testamencie, trzeba się byto grzechow swoich Bogu sprawiedliwemu spowiadać, iáko Dáwid Sc. gdy się zaś Bog stáł człowiekiem, potrzeba żeby człowiekowi ná miejscu tego, grzechow swoich się zwierzył. Moze bydz y tá racya, przed Káptanem człowiekiem, a nie przed Aniołem kazał Bog grzechow się swoich spowiadać, żeby się Káptan tym litościwie y miłosierniey z pokutującym grzesznikiem obchodził, wiedząc ile człowiek iáka jest ułomność y krewkość ludzká.

4. Co to są Casus reservati?

Iy

Odpt

Odp: Są niektóre ciężkie grzechy, których sobie absolucyą rezerwują y zostawiają Biskupi, a w Duchownych stanach Prałaci albo Przewoźni. Rácyą tey rezerwacyi jest ta, żeby się pilniey tych grzechow wystrzegać, y ná nie się nieodwazać, wiedząc że z ciężkością rozgrzeszenie bywa od nich dawane.

5. Czyli dosyć uczynienie albo pokuta którą za grzechy naznacza Káptan, nie przeciwi się dosyć uczynieniu Chrystusowemu za grzechy nasze?

Odp: Bynajmniej y owszem jest skutek dosyć uczynienia Chrystusowego, gdyż my Katolicy wyznaiemy, że nasze dosyć uczynienie zá nic jest, bez dołycuczynienia przez zasługi Chrystusowe, iáko to wyraźnie S. Concilium Trid wyznáie. *Sess. 14. Cap: 8.*

Tu też potrzeba wiedzieć że dáleko surowsze pokuty bywały w pierwizym Kościele niżeli teraz, gdy zá jeden grzech śmiertelny siedm lat pokutować potrzeba było. Bywały też przedtym y publiczne

ezne pokuty, które odprawowali ci ktorzy publicznie w grzech który, z tych trzech wpadli, to jest 1. w Apostazyę albo odstąpienie od Wiary S. 2. Ktorzy publicznie w nieczystości żyli, 3. Ktorzy meżoboystwo popelnili. Czworacy też pokutuiący byli: 1. *Płaczący* ktorzy przed drzwiami Kościelnemi grzechy swoje o-
 płakiwali, á tym się do Kościoła wniesć nie godziło. 2. *Słuchający*, ktorzy przed progiem Kościelnym przy drzwiach słowa Bożego y Mszy S. słucháli 3. *Na ziemi leżący* ktorzy w którymkolwiek kącie Kościoła ná ziemi leżąc nabożeństwa słucháli. 4. *Stoiący* ktorzy stoiąc Mszy S. słucháli, ále do Kommunii S. przypuszczeni nie bywali. Ten sposob tak ostrey pokuty zá czasem zniósł Kościół S.

6. *Jaka różność jest między Spowiedzią y Odpustem, y Jubileuszem?*

Odp: Tá, że przez Spowiedź S. dostępiemy odpuszczenia y nacyjęższych grzechow śmiertelnych, tak iednak żeśmy obowiazani ná karanie, albo w tym żywo-

cie, albo w Czyscu. Przez odpust zaś jeżeli jest zupełny, dostępujemy zupełnego y winy y karania odpuszczenia, jeżeli nie zupełny, tedy nám część kary umniejszona bywa. Przez Jubileusz procz tego że dostępujemy odpuszczenia winy y kary, możemy bydz absolwowani od Censur, y tych grzechow ktorych absolucya sam sobie Ociec S. Papież rezerwował, także też przy Jubileuszu może Káptan niektóre wota y sluby zamienić albo całé znieść.

7. *Gdyby kto ná kilka lát przed śacdnym dnem umarł, ktoryby powinien był tyśc lat vg. w Czyscu bydz, iákzeby zadostyc uczynił za grzechy swoje?*

Odpo: Zdáchy to 1. ná nieskonczone miłosierdzie Boskie, dufając żeby Bog z skárbu Kościelnego dostycuczynienia przyjął. 2. Mogłaby Sprawiedliwość Boska tak sporządzić, że te męki ktoreby miał cierpieć iák mowi Theolog *extensive* przez tyśc lat, przez kilka lát *intensive* takby mu się przykre, ostre, y ciężkie stały,
żeby

żeby tyfiącznoletnim mękom wyrownaly.

8. Co to jest Porta aurea Złota brama w Rzymie, którą pod czas Jubileuszu Wielkiego Ociec S. sam otwiera?

Od. Náprzod wiedzieć potrzeba, że przed tym w różne lata náznaczony bywał Jubileusz, aż náoslátek Páweł III. postanowił, żeby się co dwadzieścia pięć lat odprawował.

Na pytanie odpowiadam. Ze otwarcie złotey Brámy znaczy, że otwarta brama łáski do Nieba przez Jubileusz každemu grzesznikowi. Zowie się zaś ta Bráma złota, nie żeby złota była, ále dla kosztownego skárbu Odpustu Jubileuszowego. Początek Cerymonii otwierania tey Brámy wšczął się za Bonifacyusza VIII. Pápieza Roku 1295.

9. Które są Cerymonie przy otwieraniu tey Brámy w Rzymie?

Nieżeli odpowiem trzeba wiedzieć, że takie Brámy Święte są cztery w Rzymie, które rázem otwieráne y zamykáne bywáią. Pierwsza u S. Piotra którą sam O-

ciec S. otwiera, druga w Kościele S. Páwła, trzecia w Kościele S. Jána ná Láte-
 ránie, czwarta w Kościele Nayśw: Mátki
 nazwáney *Majoris*. Te trzy ostatnie Brá-
 my otwieráją Kardynałowie. Te cztery
 pomienione Kościoły powinien nawiedzić
 będący w Rzymie, ieżeli chce dostać
 Jubileusz. Teraz ná pytanie.

Odp: 1. W Roku przed zaczęciem Ju-
 bileuszu w Uroczyść w Niebowstápie-
 nia Chrystusowego podczas Mazy S po
 Ewangelii czytáne bywa *Diploma* álbo
 Papieski List w którym Ociec S. táskawie
 ogłasza Odpusty Jubileuszowe całemu
 Chrześciaństwu. 2. 24. *Decembris* to iest
 w Wigilię Bożego Narodzenia, wychodzi
 Ociec S. z Pałacu swego z Processyą wiel-
 ką do Kościoła S. Piotra gdzie stanąwszy
 przed drzwiami Kościelnemi ná Watyká-
 nie ktore są zamknięte, po zaczętych *Ve-
 ni creator* zstępuje z Tronu swego, y
 wzięwszy w rękę goraiącą pochodnię y
 złoty młotek, uderzá po trzykroć w Brá-
 mę mówiąc zá káżdym uderzeniem *Ape-*

rite

rite mihi portas justitie, to jest Otworzenie mi Bramy sprawiedliwości, któremu Chor odpowiada: *Ingressus in eas confitebor Domino.* Wśedzszy w nie, dziękować będę Pánu. Potym Ociec S. mowi niektóre modlitwy podczas ktorych mularze łamią mury, otwieraią Bramę, ktorą odwalwszy, Penitencyárze álbo Spowiednicy Papiescy po Káptańsku ubrani obmywaią odrzwia święconą wodą. To skonczywszy podaią Oycu S. Krzyż w rękę, ktory wziąwszy ná kolána upada y zaczyna: *Te Deum Laudamus.* Y powstawszy przez tę Bramę do Kościoła wchodzi, gdzie po skończonym *Te Deum laudamus* Nieszpor solennie zaczyna. Tegoż czasu y godziny inne Bramy Kárdynáli z remiz Cerymoniami otwieraią. Te zaś Bramy tak długo otwarte są, iák długo się Jubileusz odprawuie, to jest przez cały Rok. Po skończonym zaś Jubileuszu tym sposobem zawierane Bramy święte bywaią. Tegoż dnia to jest 24. *Decembris* w Rok po otwártey S. Bramie zchodzą

się wszyscy Prataci do Kościoła S. Piotra,
 gdzie po skończonym Nieszporze zaczyna
 Ociec S. Antyfonę, *Cum iucunditate exi-*
bitis, to jest: z radością wynidziecie, po-
 tym z Processyą wychodzi Ociec S. do
 Bramy, gdzie niektóre modlitwy zmowi-
 wfzy, święci kámiień, wápno, y insze má-
 terye do murowánia należące, y pokro-
 piwfzy ie wodą święconą, y okadziwfzy,
 kładzie trzy kamienie ná prog, y kielnią
 srebrną trzy rázy rzuciwfzy wápna, mó-
 wi głośno te słowa: *In Fide & virtute IE-*
SU Christi &c. W Wierze y w mocy IE-
ZUSA Chrystusa Syna twego żywego, kto-
Xiążęciu Apostolskiemu rzekł, tyś jest
Piotr, á na tey opoce wybuduję Kościół
moy kładziemy ten pierwszy kámiień ná
zamknięcie Bramy S. ktora na káždy Ju-
bileuszowy Rok otwierána bywá. W Imię
Oyca y Syna y Ducha S. Amen. To skon-
 czywfzy zaczyna Chor Hymn *Beata Urbs*
Jerusalem. Podczas ktorego Ociec S. rę-
 ce umywa. Potym zmowiwfzy niektóre
 modlitwy ludziom błogostawieństwo dáie,
 y tym się ákt konkluduje.

R O Z D Z I A L VII.

O Cerymoniach Sakramentu Ostatniego Namaszczenia.

1. Czemu przy administrowaniu tego Sakramentu, zażywają Oleiu S.?

Odp: 1. Bo také w Pismie S. czytamy *Iac: 5. Choruie kto z was, niech sprowadzi Káptanow Kościelnych do siebie, y modlit się nad nim będą namaszczając go Oleiem w Imię Pańskie.* 2. Bo Oley znaczy łaskę Ducha Przen: ktora mocą tego Sakramentu choremu udzielona bywa, ná zwyciężenie pokus, y szatańskiey mocy w godzinę śmierci.

2. Których Cerymonii zażywa Káptan dając Oley S.?

Odp: *Náprzed* Káptan wszedłszy do domu chorego życzy pokoju domowi, y wszystkim mieszkającym w nim. *Potym* podaie Krucyfix do pocałowania choremu, ná znak że przez zasługi JEZUSA Chrystusa zwycięży przy śmierci nieprzyiaciela dusznego, y dostąpi pokou wie-

cznego. 3. Kropi święconą wodą mieszkanie chorego ná wypędzenie złych Duchow. 4. Zaczyna modlitwy opisane w Agendzie. 5. Namázuie pięć zmysłow chorego Oleiem S. mówiąc przy káżdym namáżeczaniu: *Przez to Święte námáżczenie y swoje nieskończone miłosierdzie, niech ci Pán odpuści, coś przez zmysł w. y. widzenia styszenia Sc. zgrzeszył.* 6. To skończywszy, inne modlitwy opisane w Agendzie mowi.

3. *Czemu więcey modlitw zażywa Kościół S. przy adminiſtrowaniu Sakramentu tego niżeli przy innych?*

Odp Bo chory przy zgonie życia swego na którym cała wieczność záwiſła, naybárdziey pomocy modlitwy S potrzebuie. Dlá tego mowi Káptan bárdzo nabożną Litánią w ktorey Aniołow y Świętych Bożych wzywá ná uproszenie choremu álbo zdrowia álbo szczęśliwey śmierci. Z tey też rácyi kładzie Káptan rękę na głowę chorego oddájąc go obronie Boskiey, y w Imię Troyce Przen: *Diáblow zaklinájąc,*

iąc żeby choremu duchownie nie szkodzili.

4. Czemu pięć zmysłów namazuje Káptan Oleiem Świętym?

Odp: Bo pięć zmysłów naywięcey Boga obrážamy, iáko też y Dusza naywięcey ákcyi swoich wykonywa przez zmysły.

5. Czemu gdy Káptánowi Oly S. dáją, nie namaszczaia dłoni rąk jego ále wierzch ręki?

Odp: Bo dłonie rąk Káptáńskich iuz Oleiem Świętym namaszczone były przy braniu poświęcenia Káptáńskiego.

R O Z D Z I A L VIII.

O Cerymoniach Sakramentu Káptáństwa

1. Co iest Káptan?

Odp: Jest osoba Duchowna mająca moc od Chrystusa przez Biskupa sobie daną poświęcania Ciąła y Krwi Chrystusowej, y rozgrzeszenia od grzechow.

2. Które są Cerymonie święcenia Káptáńskiego?

Odp: Kládą przytomni Káptani ná głowę

wę mającego się ná Kaptánstwo święcie
 ręce, ná znak że w předce przez kładze-
 nie rąk Biskupich dostápi Káptánfkiey
 mocy, y łáski Ducha S. 2. Kładzie Biskup
 nowemu Káptánowi stulę ná Krzyż, przez
 co się rozumie že Káptán dostępuie od
 BOGA łáski y mocy ná noszenie Duchow-
 nego Krzyzá, ktory znaczy stula iáko y
 ornát. 3. Kładzie ná niego Biskup ornát
 z tytu záwiniony, ná znak že ieszcze nie
 ma zupełney mocy *in utrumq; corpus my-
 sticum & reale*, to iest ták poswięcání
 Ciáta y Krwie Pańskiey iáko tež odpu-
 szczenia grzechów. 4. Namászcza Biskup
 Káptánowi ręce Olejem S. ná znak že Ká-
 ptán Osobę Chrystusa ktory iest *Unctus
 Domini* ná sobie wyráza: y že iest Káptán
 prawdziwy pomazániec Boski. 5. Dáie Bi-
 skup nowemu Káptánowi kielich z winem,
 y patenę z Hostyą w ręce, mowiac te slo-
 wa *Accipe potestatem offerendi Sacrificiū
 DEO, Missasq; celebrandi tam pro vivis
 quam pro defunctis*, to iest wezmii moc
 ofiarowac ofiarę BOGU y Msze celebrowac

tak

tak za żywych iak za umarłych, przez co się znaczy, że Kaptan jest posłaniec y pośrednik ná ziemi między Bogiem y ludźmi, iako jest napisano *Ipsę est mediator DEI & hominum.* 6. Kładzie Biskup ręce ná głowę Kaptána dając mu zupełną moc y łaskę Ducha S. ná odpuszczenie grzechow mówiąc te słowa: *Accipe Spiritum S. quorum remisseris peccata remittuntur eis; & quorum retinueris retenta sunt* to jest Weźmi Ducha S. którym odpuszczisz grzechy odpuszczone im będą, a którym zatrzymasz zatrzymane będą. Sposob zaś ten święcenia Kaptanśkiego iako y innych sług Oltarzowych zaczął się od Concilium Kartagińskiego Roku 398.

3. Wiele jest Święcenia?

Odp: Lubo pospolicie infi Theologowie naznaczają siedm święceniá; subtelny iednak Doktor Szkot, ośm liczy święceniá, trzymając że Biskupstwo jest prawdziwe święcenie.

4. Co w sobie ktore święcenie zawiera, y ktora jest powinność káżde z osobna święcenie mającego?

Odp:

Odp: Pierwsze święcenie zowie się *Ostiaratus*, z którym *Ostarii*, albo Odzwier-
nego ten jest urząd, pilnować kluczy y
drzwi Kościelnych, żeby nikt do Kościo-
ła nie wszedł ktoremu się przy Mszy S.
bydź nie godzi,

2. Drugie Święcenie zowie się *Lecto-
ratus*, urząd Lectora albo czytelnika jest,
stary y nowy testament w Kościele czytać,
iako też y Chrześciánńskich powinności
náuczać.

3. Trzecie Święcenie zowie się *Exor-
cistatus*, urząd Exorcysty albo zakliná-
cza, jest Diabłow z opetanych exorcya-
zmami Kościelnemi wypędzać.

4. Czwarte Święcenie zowie się *Acoli-
thatus* urząd Akolita albo Cereferarza,
jest świece ná Ołtarzu świecić, amputat
do Ołtarza przynieść. Te czworo Świę-
cenia mający, może się ieszcze żenić; in-
sze zaś więklsze y prawdziwie Święte Świę-
cenia mający, żadnym sposobem stanu
Duchownego porzucić nie może.

5. Piąte Święcenie zowie się *Subdiaco-
nus*,

tus, które w tym zawisło, żeby Subdyakon Ołtarzowi służył, kielich, Hostyą, wino, y co do Mszy należy przygotował, dla tego mu Biskup przy poświęćaniu daie w ręce kielich y patenę.

6. Szoste Świecienie zowie się *Diaconatus*, ktore w tym zawisło, żeby Dyakon iak nayblizy assistował Kapłanowi, do niego też należy Ewangelią czytać, kazać, y w potrzebie Komunią S. dawać.

7. Siodme Świecienie zowie się *Presbyteratus* albo Kapłaństwo, do Kapłana należy ofiarę niekrwawą BOGU ofiarować za żywych y za umarłych, iako się wzwyż rzekło To Kapłaństwo według Teologow dwoiákie iest, większe y mnieysze. Mnieysze iest pospolitych Kapłanow. Większe iest Biskupow, ktorych konsekracya *distinctam speciem* różną od innych świecienia materyą y formę ma, zátym Biskupstwo słuźnie ólnym świecieniem rozumie byđź Doktor subtelny Szkot.

4. Co iest Archidiakon?

Odp: iest nayblizzy Wikary Biskupi,
do

do ktorego stáranie się o Duchowieństwo y Kościoły należy. Jego bowiem powinność jest. 1. Przestrzegać żeby chwála Boska odprawowana była należycie. 2. Przestrzegać szkody w Kościelnych rzeczach. 3. Maiących się święcie examinaować y Biskupowi prezentować.

5. Co jest Archipresbyter albo Arcykaptán?

Odp: Jest pierwszy między Kaptánami, mając superintendencją nád niemi, przestrzegając żeby Duchowieństwo iemu poddane powołania swego pilnowáto.

6. Z iákich przyczyn wygolone korony noszą ná głowie Kaptáni?

Odp: Ku czci cierniowej Korony Chrystusowej. 2. Zeby Káptán *cum crinibus crimina*, z włosami grzechy, osbbliwie próżność światową zrzuciť z serca swego. 3. Znaczy koronę *Regalis Sacerdotis* Krolewskiego Kaptánstwa.

7. Co znaczy Biret Kaptánski?

Odp: Znaczy Krzyż Chrystusow który nosić rozkazał Chrystus *Luca 9. 2.* Jáko Káptán krzyzowej formy Biret ná głowie swo-

swoiey nosi, ták wżelka chwáta y honor
iego, bydz powinien Chrystus y Krzyz iego.

8. Co jest Opat?

Odp: Opat z Grecka *Abbas* to znaczy
co Ociec, álbowiem Opat jest Ociec Du-
chowny, y przelożony wielu Zakonnych
ábo Mniškich Osob, dla tego przy kon-
sekrácii Opata, gdy mu regule w ręce
podaie konsekrator mowi te slowa: *Acci-
pe regulam Sc. Weźmi regule od Oycow
SS podana, rządz y strzeż trzody tobie od
Boga powierzoney. Potym podaiac mu
Pastorał mowi *Accipe baculum Pastoralis
officii Sc. Weźmi láske Pasterskiego u-
rzedu, noś go przed trzoda tobie poru-
czona, zebyś byt w poprawianiu występ-
nych pobożnie surowy, á gdy się rozgnie-
wasz, ná miłosierdzie pamietac będziesz.*
Elekcyá Opatow od Bonifaciusza Trzecie-
go Roku 610. Krolom jest zlecona. Zwy-
czay zażywania Pastorału jest od Hono-
ryusza I ktory Roku 622. Opatowi Bi-
skupiego Apparatu pozwolit. Co inni po-
tym Papiezowie wszystkim Opátom po-
zwolili,*

9. Co jest Xieni, y ktore są Cerymonie ley konsekracyi?

Odp: Xieni jest Mátka álbo Przetozona zgromadzenia Duchownego Bogu poslubionych Pánien, mająca moc od Papieża sobie daną zażywania Pastoraátu, nie żeby jaką jurisdikcyą kościelną miała ále náznak mácierzyńskiey opieki, y starania się o poddane sobie.

Konsekracya Xieni bywa podczas Mszy S. zwyczajnie, gdzie po niektórych modlitwach y Prefacyi, Biskup podając ley Regule, te slowa mowi *Accipe Regulam* &c *Weźmi Regulę od SS. Oycow nám nám podaną do rządzenia y strzeżenia trzody tobie od Boga powierzoney, ile cię Bog umocni, y ułomność ludzka dopuści.* Potym znowu niektore modlitwy zmoiwwszy Biskup ákt konsekracyi Hymnem *Te DEUM Laudamus* konkluduje.

10. Co jest Biskup?

Odp: Biskup jest Duchowny wszelkiego Duchowienstwa y całej Dyecezyi swoiey Przetozony y ordynaryiny Páttarz,

rzadzac, broniąc, y opiekując się poddanemi sobie Duchownie. Biskupi są Apostołow Ss. następcami iáko mowi Hieronim S. *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent.* Biskupi urząd iest Kaptánow święcić, Sakráment Bierzmowania administrować. *Olea Sacra* álbo Chryzmę konsekrować.

11 Z ktoremi Cerymoniámi Biskup konsekrowány bywa?

Odp: Biskup ma byđz od trzech Biskupow konsekrowány, á to z postanowieniá *Concilio Niceni Can: 4. 2.* Przed zaczęciem áktu konsekracyi. pytáią konsekratorowie mającego się konsekrować Biskupa o niektóre punkta, náktóre gdy odpowie. 3 Zaprowadzáią go do osobney Káplice w Kościele, gdzie mu *Acolithi* sandália álbo obuwie Biskupie ná nogi kładą ná znak że iáko przez to obuwie wywyższony iest od ziemi, ták ma serce y affekta swoie od ziemskich y doczesnych rzeczy oderwać, á do Niebieskich ie podnieść 4. Kładą mu Krzyż złoty ná pierś,

zá-

zámiaſt złotey bláchy, ktorą Naywyżſzy Káptan w ſtárym teſtamencie ná czole noſił, dla tego iáko Innocencyusz III. mowił: *Sacramentum quod ille præferebat in fronte, hic recondat in peſtore.* Zeby tajemnicze Krzyża S. ktore ow ná czole noſił, ten w ſercu chował. 5. Bierze ná ſiebie rokieta, potym w tunicellę y Dalmátyki ubierány bywa, ná znak iż z wielką niewinnoſcią ktorą znaczy rokieta, łaskawoſcią y innemi cnotámi ktorych znákiem ſą. Tunicella y Dalmátyka, ma rządzić owieczki ſwoie. 6. Kláda mu konſekratorowie Ewangeliá S. ná ramiona, ná znak że Biſkup ma byđz wybránym náczyniem noſzącym Imie Boſkie, y śmieie o wia-
daiącym ſłowa Ewangelii S. 2. Znaczy ſię też przez to ciężar urzędu Biſkupiego, y ciężkie ſprawowanie ſię Bogu z niego 7. Kláda konſekratorowie ręce ná głowę konſekruiącego ſię mowiąc. *Accipe Spiritum S.* Weźmi Ducha S. ná znak że konſekracya Biſkupa ieſt dziełem Troycy Przenayſwiętſzey, od ktorey zupełnoſci łáski

y mocy dostępuie. 8. Namaszczaią głowę y ręce Biskupie Oleiem S. ná znak że Biskup iest prawdziwy Pomazániec Boski, y osobliwiey Chrystusa reprezentuie. 9. Podáie mu Pastorát; *Ut subditos regat, infirmos sustineat. Zeby poddanemi rządził, y nieudolnych wspierał.* 10. Dáią mu pierścien o ktorym niżej. 11. Podáią mu Ewangelie Ss. w ręce, ná znak że powinien Biskup paść słowem Ewangelii S. y prawdziwey nauki owieczki swoje. 12. Nieśie ná ofiarę dwa chleba bochenki ná znak, że iak iego urząd iest Duchownym chlebem, to iest słowem Boskim owieczki swoje kármic, ták teź iak Ociec ubogich, potrzebnym chleba z stołu swego nie má żałować. 2. Ofiaruie tákże dwie Baryłeczki wina, ná dowód że iako wino iest znakiem miłości, ták co do iego urzędu należec będzie, z miłości y w miłości Boskiej wykonywać zechce. 3. Ofiaruie y dwie goraiące świece, oświadczaiąc się przed Bogiem, że *tam in vita activa quā contemplativa*, to iest, ták w żywocie práci-

cowitym iáko Bogomyślnym z większą gorącością Ducha y pałającym miłością Boską usiłowánem postępować będzie.

13. Kláda mu ná głowę Infułę, przez co się znaczy. 1. Osobliwa obrona Boska w ktorey Biskup zostáie. 2. Infuła znaczy koronę Niebieską, ktorey dostąpi Biskup czyniąc zadosyć powinności swoiey. 14. Dáią mu rękawiczki ná ręce ktore znaczy oczyszczenie z affektow doczesnych. 15. Sadzáią nowokonsekrowanego Biskupa ná *Faldistorium* álbo ná Tronie Biskupim, ná znak iego wysokiey godności w Kościele Bożym, potym dáie Biskup błogosławieństwo ludziom, á przy konkluzyi tych Cerymonii dáią mu konsekratorowie pocałowanie pokoju, ná znak radości. Cerymonie konsekrowania Biskupa wniost Clemens I. Konstantyn Wielki Cesarz ofiarował Sylwestrowi S. Papieżowi Infułę z złota y drogich kamieni, ktorey on z pokory zażywać nie chciał, ále tylko kitaykowej. Inny wykład apparátu Biskupiego. 1. Rokieta, álba y inny aparat Biskupi

Skupi znaczą czyste y niepokalane życie, które powinien prowadzić Biskup. 2. Infuła znaczy umiejętność nowego y staro-
 rego testamentu, iáko y rogi Moyżeszowe znáki mądrości były. 3. Pastorał zná-
 czy moc kárania grzechow, którego zná-
 kiem była rozga Moyżeszowa y Aaronowa. 4. Pierścień znáczy ziednoczenie się
 z Chrystusem, y że Biskup jest Oblubień-
 cem zaslubionego sobie Kościoła. 5. Krzy-
 żem naznaczone obuwie Biskupie, zná-
 czą nie zfatygowane usiłowanie w pracy
 Duchowney y szukaniu owieczek Chry-
 stusowych przyktádem samego Chrystusa.
 12. Czemu się Biskupi w Niedziele álbo
 w Święta Apostolskie konsekruia, á nie w
 Suchedni przyktádem innych Kaptánow.

Odp: Dáie rácyą Rzymská ordynácyá
 temi słowy: *Episcopi Consecratio &c.*
 Konsekrácyá Biskupa ktory jest Wikáry
 álbo namiésnik Apostolski y owšem same-
 go Chrystusa, má się odprawowac w Nie-
 dziele, bo w ten dzień przez táskę Ducha
 S. ráczyt Bog oświecić serca Apostolskie.

14. Co jest Suffraganeus albo Szufragan.

Odp: Szufragan jest prawdziwy Biskup, ktorego Biskupstwo że jest od niewiernych zawoiowane, dla tego dany jest na pomoc Biskupom swoje Biskupstwa w wierznych stronach mającym.

14. Czemu Biskup mając Mszę S. nie zakładá na Krzyż stuty, iáko inni Káptani?

Odp: Bo záwsze przy Mszy Swiętej Krzyż przy konsekrácii sobie dany na pierśiach nosi.

15. Co jest Arcybiskup?

Odp: Jle do konsekracji Arcybiskupa, zákaz jest ktora y Biskupow, jest iednak różność między niemi ta; 1. Arcybiskup ma więkšzą jurisdycyą nizeli Biskup, dla tego od sentencyi Biskupiey idzie appellacya do Arcybiskupa. 2. Záżywa Arcybiskup Pálliusza, ktorego Biskupom záżywać się nie godzi. Na pytanie Odp: Arcybiskup jest Duchowna osoba, osobliwšzey czci w Kościele Bożym, mając pod władzą swoią niektóre Biskupstwa.

16. Co znaczy Pálliusz Arcybiskupi?

Odp:

Odp: Pálliusz ten zrobiony z naydelikatnieyszey wełny, który z obu ramiom Arcybiskupich wisi, przez co się znaczy żgubiona owieczka, którą dobry Pásterz niośł ná ramionach swoich. 2. Znaczy Oycowfkie staranie ktore ma mieć iák dobry Pásterz o owieczkach swoich. Pálliusza zażywać nie może Arcybiskup tylko w Kościołach Arcybiskupstwa swego.

17. Co jest Patryárcha?

Odp: Pátryárcha jest nayosobliwszego honoru y godności osoba Duchowna w Kościele Boskim. Pátryarchow nazywa Anicetus Papiész Primátes *A Cath. Rom:* o nich mowi, że są *primi superniq; Patres Pierwsi y naywyżsi Oycowie Kościelni.* Takich Patryárchow z dáwna tylko czterech było. 1. Konstantynopolitański 2. Alexandryjski 3. Antyochenski. 4. Jerozolimski. Wraz dwóch przybyło Wenecki y Portuenski ná nowym świecie. Clemens I. dla większey wspaniałości, dáł Patryárchom Pálliusz, y postanowił, że by przed nimi podwoyny Krzyż noszono

dla różności od Arcybiskupow.

18. Co jest Kardynał?

Odp: To imię *Cardinalis* ma swoje denominacyą od Łacińskiego słowa *cardo* które po polsku znaczy węgły, albo fundamenta, na których się domostwo wspiera, iako bowiem na tych fundamentach wspiera się budowana fabryka, tak na Kardynałach których godność jest po Oycu S. Papieżu, y na ich radzie wraz z oycem S. cały Kościół się wspiera. Tytuł Kardynałski począł się Roku 840. Liczba Kardynałów różnych czasów różna była, aż na ostaték Sixtus V. postanowił, żeby ich więcej nad 70. nie było, a to wzorem Moyżesza, który za rozkazem Boskim 70. sobie do rady stárszych z ludu Izraelskiego przybrał. Z tych Kardynałów jest zwyczajnie. 14. Dyákonow, 50. Káptánow 6. Biskupow.

19. Iak dawny zwyczaj zażywania Purpury, y co znaczy *Purpura Kardynałska*?

Odp: Innocencyusz IV. pozwołł Kardynałom około Roku 1244. zażywać purpuro-

purowych biretow. Páweł zaś 2. Roku 1464. rozkazał áby cále w purpurze chodzili, ná znak tego, że Kárdynáli gotowi są y powinni bydz dla obrony Kościoła S. y krew włásną przelać. 2. Ná znak tego że purpurowy kolor iest znákiem goráiącey miłości, ták Pápież y Kárdynałowie, nád wszystkich innych Chrzcescian pátać máią goráiącą ku BOGU miłością, iáko Chrystus Pán naywięcey wyciągał pó Piotrze y Apostołach miłości. Co się y z tych słow ktorych zażywa Ociec S. pokazuie, gdy Kárdynałowi Purpurowy kápeli z ná głowę kładzie: *Ad laudem &c.* Po polsku ták: *Ná cześć y chwátę Wszechmogácego Boga, weźmii; purpurowy kápeliusz znak wielkiej Kárdynálskiej godności, ktory ci przez ręce násze imieniem Apostólskiej stolice ná głowę twoię kładziemy w Imie Oyca &c. Aiáko tenże Pociészyciel ná głowę Uczniow Chrystusowych w postaci ognia zstąpił, ich serca Boską miłością zapaláiąc, ták y ty ktory z inssemi Swiętymi Rzymskiego Kościoła Kárdynałám*

na ziemi Uczniow Pánskich reprezentować
 będzieś, miłością pałay żarliwością do-
 mu Bożego gorey, á wiedz o tym, że dla
 wywyższenia y obrony Kátolickiey wiary,
 dla pokoju Chrześciańskiego ludu, dla o-
 brony Chrześciańskiej wolności, honoru,
 stánu, pożytku S. Rzymyńskiego Kościoła,
 áż na wylánie krwi y ná śmierć iesteś wie-
 cznie obligowány; co żebyś mógł wypet-
 nić, niech ci ten dáć ráczy, ktory z Oycem
 y z Duchem S. żyje y kroluie ná wieki
 wiekow, Amen.

20. Co się rozumie przez kongregacyę
 Kárdynálskie?

Odp: Tákich kongregacyi iest osobli-
 wie 7. W pierwszej traktuia rzecz ną-
 leżące do wiary S. y zowie się *Congregá-
 tio Sáncti Officii* álbo *Sacra universalis
 inquisitionis* W drugiej bywáią zwyczaj-
 ne *consilia* álbo rády, iákim sposobem
 wiare S. rozszerzyć w kráiach ieszcze nie-
 wiernych, y zowie się ta Kongregacya *de
 propaganda Fide*. W trzeciej ulátwione
 bywáią wątpienia wszelkie w zględem De-
 kre-

keretow S. Concilium Trydentskiego, zowie się *Congregatio S. Concilii Tridentinæ interpretum*. Czwárta kongregácia jest Biskupow y innych Duchownych, w tey traktuią co do praw Biskupich y innego Duchowieństwa należy. W piątey ułatwuią wątpliwości o zwyczajách y Cerymoniach, w tey też wyprowadzáne bywáią Processy do kánonizácii należące, zowie się *Congregatio Sacrorum Rituum*. W szostey examinowáne bywáią Xiegi podeyrzáne w wierze, z ktorých niektóre zakazuia czytaé, niektórych poprawiáią. Siódma Kongregácia ułatwia kontrowersye przypadaiące względem wolności Kościelney, y zowie się *Congregatio immunitatis Ecclesiastica*. Ná tych Kongregacyach powinni bydz przytomni Kárdynałowie dwá razy w tydzień, z postanowienia Leona IV. y Jána III.

21. Co jest Pápież?

Odp: Pápieža Cyrylly S. zowie najwyższym Biskupem wszystkich Biskupow całego świata. Oycem powszechnego Ko-

ściota S. Namieſtnikiem Chryſtufowym, to bowiem ſłowko *Papa* Papież, tyle zna-
czy co Ociec. S. Hieronim nazywa Papie-
ża *Sacerdote m ſummum* Naywyższym Ká-
płanem S. Laktancyus mowi o nim że ieſt
Apex ſublimiſſimus Apoſtolatus Naywyż-
ſzy wierzchołek Apoſtołſkiey godności. In-
ni Oycowie Ss. y Concylia pełne uczciwo-
ści dają tytuły Oycom Ss. Pápieżom.

22. Z iakiemi Cerymoniami obierany
bywa Papież?

Odp: 1. Powezwaniu Ducha S. wcho-
dzą Kárdynałowie *ad Conclave*, álbo ná
to ſporządzone mieſzkánia, gdzie iák
prętko przez więkſzą część głoſow ie-
dneho obierą, ſadzają go ná wyſoki Tron,
gdzie mu ná palec kładą *Annulum Piſca-*
toris to ieſt pierſcień, ná ktorym wyrz-
nięty Piotr S. Apoſtoł. 2. *potym* ogłaſza
elekcyą nowego Pápieża Kárdynał Dyákõ,
po ktorey 3. Zkłada z ſiebie nowoobrány Pá-
pież Kárdynałſką Purpure, y ubrány by-
wa w biáte odzienie, kładą mu też ná no-
gi czerwone obuwie złotym Krzyżem

háwto.

hawtowáne, potym go opasuią Purpuro-
wym pasem. 4. Ták Papieża ubranego
sadzaią ná Tronie, do ktorego porząd-
kiem przystępuiác Kárdynáli, całuią mu
nogi, ręce, y lice, tę cerymonią skonczy-
wszy. 5. Ubieraią Papieża w kápę, ták
ubranego sadzaią w Kaplicy *Conclavis* na
Ołtárzu, gdzie powtornie w zwyż pomie-
nione Cerymonie Kárdynałowie odpra-
wuią. To skonczywszy otwieraią drzwi
Káplicy, álud pokazuie znáki rádości wo-
łaiąc: *Vivat* Dzwonia po wszystkich Ko-
ściołach, dáią ognia z Dziół, podczas tych
tryumfow niosą nowego Papieża w Pro-
cessyi Duchowienstwa do Kościoła S Pio-
tra, podczas ktorey Processyi dáie ludo-
wi błogostawienstwo W pomienionym Ko-
ściele sadzaią znowu Papieża ná Ołtárzu,
gdzie Kárdynáli pomienione Cerymonie
znowu odprawnią. Záczyń Dziekan *Sacri
Collegii* upáda ná kolána, y záczyńa *Te
DEUM laudamus*, po ktorym skonczo-
nym dáie Pápież błogostawienstwo, y tym
się ákt Jego elekcyi konczy.

23. Z iakiemi Cerymoniami Pápieża konsekruia?

Odp: 1. Wychodzi Pápież z siedmiá Káptanami y Biskupami do Oktárza, gdzie Litánia o Wszystkich SS. śpiewána bywa.
 2. Idą Biskupi z Káptanami do Tronu Pápieckiego, gdzie Biskup Albanski nád Pápieżem te modlitwy mowi *Adesto supplicationibus nostris &c.* y *Omnipotens DEUS &c.* Ponim Portuenski Biskup zaczyna modlitwę: *Propitiare supplicationibus &c.* 3. Skonczywszy modlitwy, kładą Dyákonowie Ewangelie Ss. nágiową Pápiešką, á Ostyenski Biskup Pápieża konsekruiać mowi *DEUS bonorum omnium &c.* po polsku ták: *BOZE* początku wszystkiego dobrego, day študze twemu N. ktoregoś Pasterzem y Biskupem wszystkich ktorzy ná świecie są Káptanow obrat, dáiącego powszechnemu Kościołowi za Doktora prosimy cię day mu táskę, udziel mu Katedry Biskupiey do rządzenia Kościoła y ludu wszystkiego &c. 4. Dáie Archi-Dyákon pálliusz, który wziąwszy wstáie z Tro-

Tronu swego Ociec S. y dáie błogosławieństwo wszystkim Káptanom mowiąc.
*Gloria in Excelsis DEO Chwála na wy-
 sokości BOGU.*

24. Z iákimi Cerymoniámi Pápież ko-
 ronowany bywa?

Odp: Udáie się Pápież ze wszystkiemi
 Káptanami, Xiążęty, y Panami, ktorzy
 wszyscy poprzedzają Pápieża do Waty-
 kánu.

2. Przed drzwiami S. Piotra siada Pá-
 pież ná Tronie, gdzie mu Archipresby-
 ter Kárdynał klucze S. Piotra, iáko gło-
 wie Kościoła oddáie, potym wszyscy Ká-
 nonicy przystępnją do całowánia rąk
 Pápiejskich.

3. Idzie Pápież przed Nayświętzy Sá-
 krament, gdzie się nie co modli, skon-
 czywszy modlitwę idzie do Ołtárza S. Je-
 zego, gdzie mu oddáie adoracją S. Col-
 legium Kárdynałskie, á Pápież daie bło-
 gosławieństwo ludziom.

4. Przystępuje *Magister Cerimoniarum*,
 máiąc ná trzcinie trochę konopi, ktore

zapalając mowi: *Sancte Pater, sic transit gloria mundi. Oycze Święty tak przemiana chwiała światowa.*

5. Od Ołtarza S. Jerzego niosą Pápieża do Ołtarza Apostołów SS. gdzie Mszę S. solemnie zácyna.

6. Po skonczoney Mszy S. sadzają ná Tronie Papieża, do ktorego ma ieden z Kárdynałów mowę.

7. Po skonczoney mowie, kładzie *Triregium*, álbo troiáką Koronę Pápieżowi ná głowę Kárdynał Ostyenski, ákt się zaś ten konkluduje biciem z Dziań y wesółtemi okrzykami ludu.

25. *Z iákiey przyczyny potroyney korony Pápież zazywa?*

Odp: 1. Ná znak że moc Papieska iest wyższa nád wszystkich Krolow y Cesarzow iáko tego, ktory iest Namieśtnikiem Krola nád Krolni Chrystusa Jezusa. 2. Ná znak troiákiey iego Duchowney mocy, to iest 1. mocy náuczania, 2 w slubach y przyśięgach dyspensowánia, 3 karánia.

26. *Czemu się Papież nazywa Servus Ser-*

Servorum DEI, Sługą Sług Boskich?

Odp: Tego tytułu zażywać począł Grzegorz S. Pápież, á to z pokory wielkiej, przyczyna zaś że wszyscy OO. SS. Pápieże tego tytułu záżywáią, jest ta, że káždy Pápież kázdemu y naymizernieyszemu Chrześcianinowi w Duchownych rzeczach gotow jest y bydz powinien u-
 służyć, przykładem Chrystusa, który o sobie mowi: *Sum inter vos sicut qui ministrat. Luca 22. Jestem między wámi iáko ten który służy.*

27. Czemu Pápieża nazywáią Sanctissimum, álbo Nayswiętšym Oycem?

Odp: Trzeba wiedzieć, że tego tytułu sobie Pápieże nie przywłaszczali, ále ten tytuł maia *à Conciliis* y od bogoboynych Cesarzow Rzymskich, iáko od Konstantyna Teodozyusza &c. Ten tytuł się mu dáie dla iego urzędu który jest Nayswiętšy, bo Namiestnictwo Chrystusowe. 2. Na znak tego, że Pápież większą niż owieczki Chrystusowe ma świątobliwością iáśnieć. Zgoła ma bydz Nayswiętšy między wšytkiemi Chrześcianami.

28. Z iakiey przyczyny caſuią Chrzeſćciance Papiężowi nogi?

Odp: Y tego Papięze nie wnieſli, ále pierwſi Chrzeſćciance, ná znak zupełnego poddánſtwa, pokory, uczciwoſci, ktora Bogu w Iego Namieſtniku należy. To teſz pewna że nie nogi Papięskie, ále Krzyż na obuwiu Papięſkim wyhawtowány. Chrzeſćciance caſuią.

29. Czemu Papięza zwyczajynie noſi?

Odp: 1. Ná znak iego naywyżſzey ná ſwiecie godnoſci. 2. Zeby go káždy wi-dzieć mógł, y żeby tym łatwiey ciſnące-mu ſię ludowi do ſiebie, mógł udzielać Apoſtolskiego błogoſławieſtwa.

30. Czemu Pápiężom iniona odmieniáią?

Odp: Bo y Chryſtus Pán S. Piotrowi imię odmienił, ktory ſię przedtym zwát Simonem. 2. Ná znak że Pápięż ná ſobie inną teraz Oſobę noſi, to ieſt Chryſtusa, ktorego życia naſladować ſtárać ſię po-winien.

31. Czemu ſię Subdyakonom Dyakonom, dáleko bardziey Kaptánom y Biſkupom żenić nie godzi?

Odp:

Odp: 1. Przykładem Chrystusa Pána y
 Ss. Apostołów Jego, ktorzy wszyscy o-
 procz Piotra S. bezzenni byli, á y Piotr S.
 iák się ná službę Chrystusowę udał, żonę
 y dzieci porzucił. 2. Bo ten zwyczaj zá-
 wsze w Kościele S. trwát; iáko się poka-
 zuie z Concilium Elibernenskiego Roku
 313. ktore *can: 33. mowi: Debent possit in
 ministerio abstinere se à conjugibus suis, &
 non generare Filios, quod quicumq; fecerit,
 ab honore Clericatus exterminetur.* Stáž-
 cy Oltarzowi maia się wstrzymywać od
 żon, y nieptodzit dzieci, co gdyby który
 uczynił, niech od czci Kaptánskiej odsá-
 dzony będzie. Dla tego żeby Káptan
 nierozerwánym sercem BOGU služyl, bo
 mowi Apostol 1. Cor: 7. Kto bez żony iest,
 stára się o to Pánskiego iest, iákby się
 dobat BOGU, kto zaś żonę ma, stára
 się, o to co iest światowego, iákby się po-
 dobat żonie, y rozerwány iest. 4. Zeby
 tym czystszym sercem y rękami Nayczyst-
 szego Baránka Jezusa Chrystusa Bogu o-
 fiarowali, iáko Páweł S. o tym mowi 1.

Tit:

*Tit: 8. Powinien bydz Biskup bez grzechu (toz się y o Káptanach mowi) trzezwýy, spráwiedliwy, Swięty, y czysty. Y w stárym Testamencie pokázal BOG, iák mu przyiemno, gdy się Káptáni wstrzymáią od zblizenia się do niewiast: mowi bowiem *Exod: 19. Sacerdotes qui ad Dominum accedunt sanctificentur. Káptáni ktorzy do Pana przystępuią, máią bydz poświęceni.* Przez ktore poświęcenie rozumieią expozytorowie Pisma S. wstrzymywanie się od požądliwosci ciáta. Abinlech tákże Káptan, nizeli dáł Krolowi Dawidowi, y z nim będącemu ludowi Chleba z Oltárza Pánskiego w tętego, wprzéd go musiał Dáwid upewnić, że ták on, iák ko iego ludzie wstrzymáli nie od niewiast, *si mundi sunt pueri maxime a mulieribus.**

32. Ják odpowiedzieć Lutroń ktorzy pozwaláią żon swoim predykántom, skłádájąc się *textem Pawła S. ktory 1. Tim: 3. mowi Episcopus sit unius uxoris vir?*

Odp: Jáko ich Predykántci nie są Káptanami ále są nieswięceni prosci Láicy, tak

ale im trudno małżeństwa bronić, ile zaś do textu Páwła S. gdyby potrzeba było żeby Biskup miał iednę żonę, toby potrzeba było żeby się Páweł S. który bez wątpienia był prawdziwym Biskupem, ożenił był; czemuż Apostoł S. nie dał z siebie w tym przykłádu Uczniom swoim, Timotheuszowi, Titufowi, ktorých ná Biskupstwo poświęcił, żeby się y oni pożeniłi byli, y czemu tenże Apostoł mowi, że lepieyby było ták byđz iáko on, to jest bez żony. Pomieniony zaś text ták tłumáczy Hyeronim S. *Non dicit Apostolus, eligatur Episcopus qui ducat unam uxorem & filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem. Nie mowi Apostoł, niech będzie obrany Biskupem któryby się ziedną żoną ożenił y dzieci płodził, ále który (przed Biskupstwem) iedną miał żonę.*

33. Czemu nie może byđz Kaptanem który miał dwie żony, álbo iedną ále w dowę?

Odp: Dla tego, bo *Bigamus* álbo dwie żony álbo iedną wdowę mający, nie wyraża doskonałe iedności y złączenia się

Chry-

Chrystusa z kościołem, o którym Duch S. mowi *Una est columba mea, una est perfecta mea, jedna jest gołębica moja, jedna jest doskonała moja.*

34. Ktore są Cerymonie Degradacyi z godności Kaptánskiej?

Nizeli odpowiem; trzeba wiedzieć, że degradacya (co się po polsku tłumaczy: ztracenie z stopni godności Kaptánskiej) jest kara straszna w Kościele Bożym, bo nie jest *medicinalis* álbo dla poprawy upadłego, ale *vindicativa*, to jest mścząca się, y karząca złość jaką ciężką, ná postrach y ná przykład innym, żeby się podobnych wystrzegáli występku. Y luboćby tu o Cerymonii Degradacyi mówić nie potrzeba, átołi iednak że się obiasnify Cerymonie, z iakiemi Káptan do ták wyłokiej godności dla dobrego życia swego y sposobności był wywyższony, ciekawości ludzkiej czyniąc zadofyc, przydáie Cerymonie, ktoremi Kościół S. niegodnego y ciężkimi zbrodniami obciążonego Kaptána, od honoru Káptánstwa sole-

solemnie odrzuca, y *foro seculari* álbo mocy świeckiey iáko niegodnego imienia Duchownego publicznie oddáie. To za fundament záłożywszy, ná Pytanie *Odpowiadam* 1. Biskup publicznie przy obecności Sędziego mającego z sobą żołnierzy álbo ludzi zbroynych, zasiada na *Faldistoriũ*, w asystencyi Duchowienstwa.

2. Przyprowadzony bywa Kaptán który ma bydz degradowany; Ják záś przedko stánie przed Biskupem, uwalniaá go z kaydán álbo z więzow, tak uwolniony bierze ná siebie cáty ápparat Kaptánski, w iákim Mszá S. zwykł miewac, trzymáiac w ręku kielich zwinem, páteną, y Hostyą.

3. Ták ubranego przyprowadzáia przed Biskupa, ná ktorego Biskup feruie dekret, w którym wylicza iego zbrodnie, dla których godzien ták surowey káry.

4. Po przeczytánym dekrecie, bierze mu Biskup Kielich y patenę z rąk mowiac. *Amovemus á te Sc. Oddalámy od Ciebie, álbo raczey pokazuiemy że iest oddalona od cie-*

od Ciebie moc ofiarowania Bogu ofiary, y Mszy odprawowania tak za żywych, iako y umarłych.

5. Potym Biskup scyzorykiem albo szkłem ostrym skrobie ręce y pálce które były namażczone Oleiem S. przy braniu Kaptanstwa mówiąc: *Potestatem &c. Władzą ofiarowania, y benedykowania* którąś wziął w namażczeniu pátcow twoich, odbieramy od Ciebie tym skrobaniem,

6. Zdziera Biskup Ornat z tego którego degraduje, mówiąc: *Veste Sacerdotali &c. Z szaty Kaptanckiej, miłość znależącej słusznie cię odzieramy, boś się z niej y wszelkiej niewinności wyzuł.*

7. Potym zdeymuiąc z niego stulę mowi: *Signum Domini &c. Znak P przez tę stulę wyrażony szpetnieś odrzucić, dla tego ci ją bierzemy, nieposobnym cię czyniac do wykonywania wszelkiego urzędu Kaptanckiego.*

8. Ubierają znowu Kaptána, ile Dyakona, dając mu w ręce Księgę Ewangelii albo Mszał, którą biorąc z rąk iego Biskup.

Biskup. mowi: *Amovemus à te Sc.* Bierzemy ci moc czytania Ewangelii w Kościele bo to nie przystoi tylko godnym.

9 Zdeymuie Biskup z niego Dalmatykę mowiąc: *Levitico Sc.* Odbieramy ci godność Dyakonstwa, boś twoiey powinności, w niey nie czynił zadosyć.

10. Potym bierze Biskup stutę rzucając ją w tył, mowi: *Stolam candidam Sc.* Stutę białą którąś wziął żebyś niezmażaną zanioś przed Oblicze Pánskie i żeś (nie uważając tey tajemnice) przykłádu obcowania twoiego nie dał wiernym, żeby lud poświęcony Imieniu Chrystusowemu mógł z tąd mieć nasladowanie, słuźbnie od ciebie oddalámy, zakazując ci wszelkiego urzędu Dyakonstwa.

11. Ubiera ją *Degradandum* ile Subdyakona, dając mu w ręce Xieęgę Epistol, którą biorąc z rąk iego Biskup mowi. *Auferimus Sc.* Odbieramy ci moc czytania E-stoty w Kościele Bożym, boś się tego urzędu stał niegodnym. Zátym zdeymując z niego Dalmatykę mowi; *Tunica.* Z Subdyakon

konfskiey sukienki cię odzieramy, bo serce
y ciała twego boiażn Pańska czysta, świę-
ta, y na wieki trwająca nie krepnie.

12. Odbiera mu Manipularz mówiąc
Depone manipulum &c. Zdeym Manipu-
larz, bo przez owoce dobrych uczynków
(które znaczy) nie zwyciężałeś duch-
wnych zasádek nieprzyiaciela. Potym
dotykając się humerała mowi. *Quia ve-*
cem &c. Ześ głosu twego nie umarł
dla tego bierzemy ci humerał. Odbier-
ieszce od niego Biskup kielich próżny
patenę, mówiąc: *Potestatem &c.* Mo-
wchodzenia do świątnice, dotykania
Páll, naczynia, y innego Apparátu S.
wśbelki urząd Subdyskonski od Ciebie
dalamy.

13. Ubierają znowu *Degradandum* iá-
Akolita w komżę, dając mu w rękę á-
palki, ktore biorąc od niego Biskup mo-
wi: *Immunde &c.* Nie czysty, wino
wody do Eucharystyi więcej nie podarwa-
Odbiera też od niego lichtarz z świec-
zágaszoną mówiąc: *Dimitte &c.* Zanie-

chay urzędu nošenia widomego ſwiátła, boš zanedbał ſwiecić duchownym dobrych uczynkow ſwiáttem, zatym ztož tu wſelki Akolicki urząd.

14. Podaią Degradando Xieęę exorcyzmow, ktorą Biſkup odbieraiąc mowi: *Privamus te Sc.* Odbieramy ci moc kładzenia rąk ná opętanych, y wygániania Liábłow, zakázuiąc ci wſelkiego urzędu zaklinacza.

15. Potym mu dáią Xieęę Lekcyi ile czytelnikowi, ktorą odbieraiąc Biſkup mowi: *In Ecclesia Dei Sc.* W Kościele Bożym nie czytay więcey, ani ſpieway, ani chleba y owocow nowych benedykuy, boš twego urzędu nie wypetnit wiernie y poźnie.

16. Podaią potym Degradando ile Odźwiernemu klucze, ktore biorąc od niego Biſkup mowi: *Quia in clavibus Sc.* Ješ w kluczach bładzit, klucze porzuć, y ješ drzwi ſerca twego zle przed diabláni zamykať, bierzemy ci urząd Odźwiernego, žebyš więcey nie otwierat Kościoła,

áni świątnicy, áni Xiegi każącemu.

17. Zdiera z niego Biskup komżę mówiąc: *Authoritate DEI &c. Mocą BOGA Wszechmogącego Oycy, Syna, y Ducha Ś y nasz, bierzemy ci odzienie kleryckie, y obnażamy cię z tey Duchowienstwa ozdoby, składamy, degraduiemy, odzieramy, y wyzuwamy cię z wszelkiego święcenia, Dzierżaw Kościelnych, y przywileiów kleryckich áiáko Duchowney Profesyi niegodnego, wtracamy cię w niewolę odzienia świeckiego y stánu* Te słowa wymowiwszy Biskup zaczyna strzydz włosy ná głowie iego, y przytomnemu cyrulikowi rozkazuje, żeby Degradowanemu całą głowę ogolił; mówiąc przytym *Degradandum: Te velut ingratum &c. Cię bie iák niewdzięcznego Syna od cześci Pańskiej do ktorey byłeś powołány odrzućamy, y koronę głowy twoiey, krolewskiego znák Káptanstwa, z głowy twoiey zkładamy dla bezbożności rządów twoich.*

18. Ták Degradowanego w świeckiej suknie ubierają, ktorego ták ubranego już

już się więcej Biskup nie dotyka, ale tylko mowi. *Pronunciamus &c.* Dekretujemy żeby tego z wszelkiej godności y przywilejów Kaptanских degradowanego, Jurisdikcyja świecka w swoją moc wzięta.

19. Na ostatek ná dowod że Kościół S. nie instyguie ná śmierć degradowanego, obrociwszy się Biskup do Sędziego mowi: *Domine Judex &c.* Pánie Sędzio prosimy was z wszelkim affektem nie możemy, żebyście dla miłości Boskiej máiąc wzgląd na pobożność y miłosierdzie y náprośby naše, najmizernieyszego tego nie podawali w niebezpieczeństwo śmierci, albo odcięcia członków. To rzekłszy Biskup odchodzi, á Sędzia degradowanego wziąć pod wartość żołnierzom rozkazuje. y z nim iák z świeckim zbrodniem práwnie postępuje. Y ták się ten ákt smutny y straszny kończy.

Co się rzekło o Degradacyi Kaptanskiej, to się mowi o Degradacyi z mnieyszego święcenia, z tym dokładem że ubranemu według stopnia święcenia swe-

go te porządkiem insignia Biskup odbiera, które wziął przy święceniu swoim.

R O Z D Z I A L IX.

O Rządach Kościoła S. y o Concyliach.

Rzecz pewna że się Kościół S. Rzymski rządzi *Monarchice*, To słowo zaś Monarcha z Greckiego na polskie tłumaczy się Jednowładca albo Absolutny Pán który iáko głowa całym Pánstwem swoim rządzi, co się nie ták rozumie żeby sam tylko rządził, ále że inni rządzący w Pánstwie od niego moc y dependencyą mają.

1. *Ják się to rozumie, że się Kościół S. Monarchice rządzi?*

Odp: Ták, że Ociec S. Pápież ma moc od samego Chrystusa *immediate*, y zupełną władzę rządu Kościołem S. tey władzy udziela Kárdynałom, Páttryárchóm, Arcybiskupom, Biskupom, ci zaś inszemu Duchowienstwu, wszyscy jednak ták Duchowni iáko y inni wierni Chrześcíanie, iák członki od głowy dependują, y głowie

widomego Kościoła Chrystusowego po-

stu-

stusznemi są y bydź powinni. Ták y w stá-
rym Testámencie był ieden Naywyższy
Káptan ktory wśzystkiemi rządził, y nikt
się iego władzy sprzeciwić nie śmiął, lubo
starozákonny Kościół tylko był cieniem
y figurą teraznieyszego Kościoła S. Zátym
stuszná, rzecz żeby w Chrystusowym
Kościele był ieden Naywyższy Káptan,
ktoryby nim iák Monárcha rządził.

2. Czyliż Chrystus Pan nie jest nászą nay-
wyższą Głową? że się y Pápież głową Ko-
ścioła S. nazywa?

Odp: Bez wátpienia Chrystus Pan jest
simpliciter naywyższą głową Kościoła S.
Rzymfki zaś Pápież jest iego Námiestnik,
y postanowiona głowa Kościoła S. Chry-
stus Pán jest niewidomą głową, Pápież
widomą, Kościół bowiem Chrystusow
jest widomy, y przyrownywa się uszyko-
wanemu woysku. *Ut castrorum acies or-
dinata*. Zátym iáko w woysku nie
dosyć jest że jest głowa niewidoma Krol,
álbo Cesarz, ále potrzeba áżeby była
widoma, to jest *Generalissimus* álbo

Naywyższy Hetman tak w Kościele Chry-
stusowym nie dosyć jest ze Chrystus
Pán jest jego niewidomą głową, ale po-
trzeba żeby była widoma w Naywyższym
Namiestniku. Jego głowa zgromadzenia
wiernych.

3. *Czemu Kościół S. Rzymski jest nay-
pierwszy między wssytkimi innemi Ko-
ściołami?*

Odp: 1. Bo Rzymski Kościół ma zaw-
sze Biskupow następcow Piotra S. który
był Xiążęciem Apostołow Ss. 2. Bo ni-
gdy Rzymski Kościół od Wiary S. nie
odpadł. 3. Bo żaden z Papieżow albo Bi-
skupow Rzymskich nigdy Heretykiem
nie był; co Heretycy o Zefirynie, Libe-
ryuszu Zozymie, Wigiliuszu, Honoryuszu
Papieżach piszą iakoby Heretykami by-
li, jest szczery fałsz, y zwyczajna he-
retykow ná Kościół S. kálumnia.

4. *Co jest Cocilium?*

Odp: Jest zgromadzenie Práátow Ko-
ścioła S. pod iedną pewną głową, traktu-
jących to, co do kontrowersyi Wiary

S. należy. stanowiąc prawa powszechne
na pożytek y potrzebę Kościoła S.

Concilia są czworakie: 1. *Generalne*
na którym Ociec S. albo iego Legat pre-
zyduje. 2. *Nacyonalne* na którym Pá-
tryarcha albo Prymas ma precedencyą
3. *Prowincyálskie* na którym prezyduje
Arcybiskup. 4. *Dycecezanskie* gdzie Pre-
zydentem jest Biskup.

5. *Ziákiego fundamentu máią moc ná-
kazywania Concylchow pomienieni Prátaći
Kościoła S.?*

Odp: Zpisma Świętego, które świad-
czy *Actorum* 15. że Apostołowie Ss. Con-
cilium w Jeruzalem mieli, na którym
Piotr S. prezydował, iáko się z słow Jego
pokazuje *Visum est Spiritui S. & nobis.
Zdáto się Duchowi S. y nám.* Te zaś Cō-
cilia Apostolskie trzy były. 1. *Act: 1.* na
którym Máciey S. obrany na Apostolski
urząd. 2. *Act: 6* na którym dwóch Dyá-
konow obráno. 3. na którym traktowano
o Cerymoniách Zákonu.

6. *Ktorycb Cerymonii zażywa Kościoł*

S. *ná Concyliách osobliwie Generalnych?*

Odp. Náznacza Ociec S. dzień ktorego się ma zaczynać Concilium, nakazuje modlitwy y posty ná uproszenie assystencyi Ducha S. 2. Naznaczonego dnia zgromadzaią się Prałaci, ubrany kázdy według godności swoiey 3. Ták ubrani párami do Kościoła wchodzą, przed ktoremi Krucifix Káptan niesie. 4. Ják wniidą do Kościoła upadáią ná kolána śpiewájąc *Veni creátor*, wzywájąc Ducha S. Potym się Msza S. zaczyna, podczas ktorey ma mówę zácny ktory Kaznodzieia. 5. Po skonczoney Mszy S. rozkazuią wyniść ludzió nie należącym do Concilium 6. Zasiadáią Prałaci należące sobie mieysca, pierwsze ma Ociec S. álbo Jego Legat iákim Legátem był ná Concilium Trydentskim nász Polák Hofyusz Kárdynał Biskup Wárminski 7. Czytáne bywa *Diploma* álbo List Papieski, w ktorym wyrażone są przyczyny zgromadzonego Concilium. 8. Obieraiają Officiálistow Concilii 9. Publikuią práwa ktore się ná Concilium záchowac maia

10. Przyjmuie Cōcilium Oratorow álbo Poflow od róžnych Krolow y Pánow wprzod iednák powinni pokazac pátenta od Prynypátow swoich. 11. Examinuią pilnie wſzelkie punkta trudnoſci, dla ktorych Cōcilium zebráne, te ułatwiáią y konkluduią. 12. Cokolwiek zkonkluduiie Conciliū, Sekretárze Concilii piſzą, á potym publicznie czytáią. 13. Ná koncu káżdey ſeſyi naznaczáią dzień y czas drugiey ſeſyi. 14. Po ſkończonym Concilium wſzyſcy ſię Prałáci przytomni podpisuią potym Oycu S. zá Páſterskie ſtaránie o dobro Koſcielne dziękuią, także Ceſarzowi, Krolom, y Pánom Chrzeſcianiſkim zá obronę, potym wſzyſtkim Oycom zgromadzonym Pápież, álbo lego naypierwſzy Legat imieniem Papięſkim, błogoſławieſtwo dáie, y Concilium ſię konczy. Na oſtátek Pápież Concilium potwierdza.

R O Z D Z I A Ł X.

O Cerymoniach Sakramentu Matzeńſwa.

1. Czemu ſlub poprzedzac powinny trzy zapowiedzi Koſcielne? Ls Odp:

Odp: Z różnych przyczyn. 1. Dla tego żeby ieżeli iáka przeszkoda do małżeństwa znaydowała się między mającemi się brác, Plebanowi álbo od niego wystáwionemu Duchownemu oznaymiona była. 2. Dla uchronieniá się wielu oszukánia y zdrád, ktoreby z pokátnego Małżeństwa wyniknąć mogły. Zwyczaj zapowiedzi począł się ná Concilium Lateranenskim zá Innocentego III Papieża, ktore potwierdziło y chować nakazało Concilium Trydentskie *Seff: 24.*

2. *Czemu podczas Adwentu y Postu z muzykámí, tancámí, y innemi znákami radości, nie godzi się wesela odprawować?*

Odp: Bo te czasy są czasem modlitwy y pokuty, w ktore nie przystoyna światowie się cieszyć. Ten zwyczaj zaczął się iészczé Roku 356. ná Laodycenskim Concilium zá Papieża Liberiusza, ná którym te światowości zakazáne temi słowy: *Nó oportet in Quadragesima nuptias celebrare.*

3. *Dla czego ná bránié slubu do Kościoła iść potrzeba, iżalibzby w domu slubu bracie nie można?*

Odp:

Odp: Dla tego żeby nowe małżeństwo od BOGA y Boskiego błogosławieństwa początek wzięło 2. Zeby w Kościele przez Káptańskie nápomnienie zrozumie-
li iák pobożnie y świątobliwie w tym stá-
nie sprawować się máią. Sáma też stu-
feność wyciąga, że ponieważ Małżeństwo
jest Sakramentem, áby w Kościele ad-
ministrowáne było Zwyczaj ten zaczął
się zá czásu Sotera Papieża S. Roku 163.
y S. Ewarystus rozkazuje, żeby w Ko-
ściele biorący ślub, błogosławieństwo od
Káptana bráli. *Cum precibus & oblationi-
bus ut mos est à Sacerdote benedicantur.*

4. Co znaczy pierścień y czemu go ná-
serdeczny pálec biorącym ślub Káptan
kładzie?

Odp: Ná znák że iáko pierścień za-
dnego końca nie ma, ták wiara y miłość
Małżonków konczyć się nie ma, chyba
śmiercią. Jáko pięknie o tym Ambroży
S. mowi, *in Luca Cap: 15. Annulus quid
est aliud nisi sinceræ fidei signaculum. Pier-
ścien co jest innego iezeli nie szczerey wiá-*

ry znak Ze zaś ten pierścień ná serdeczny pálec ktádzie Káptan, tá jest rácyá, bo iák Gellius pisze: od tego palcá idzie żyłka do serca, ktore jest mieyscē miłości, ktora zázwise w małženstwie trwac powinna.

5. Z iákiey przyczyny biorący slub podáią sobie ręce ktore Káptan stutą wiąże?

Odp: Ztey: że ci nowi Matžonkowie dáią sobie ręce, obiecuiąc zobopolną pomoc w wízelákich okolicznościach, zwiázywánie zaś stutą znaczy, że zwiázkem Matženítwa ták są křepowáni, že iedno drugiego áz do śmierci bez grzechu ciężkiego porzucić nie może. Ná ostatek dáie Káptan błogostawieństwo, á to przyktádem samego Boga ktory pierwzemu Matženstwu Adáma y Ewy błogostáwił

6. Zkąd ten zwyczay, že Pánnę zwyczajnie do slubu prowadzá?

Odp: Z przyktádu samego BOGA ktory Gen: 2. stworzywszy Ewę zaprowadził iá do Adáma.

7. Dla czego gdy się kto powtornie ženi

álbo

albo która powtornie za mąż idzie, błogosławieństwa Kaptanskiego nie bierze?

Odp: Dla tego iż stán Małżeński wyraża ziednoczenie się Chrystusa z Kościołem swoim iako z oblubienicą, iako mówi Apóstół *S. ad Ephes: 5. Sakrament ten wielki, iá zaś mówię w Chrystusie y w Kościele* Więc że powtornie slub biorący nie wyrażáią więcey Duchownego Małżeństwa z Kościołem, (iést rozdzielona,) zátym nie przyzwoita dáwać im błogosławieństwo. 2. Dla tego że przy braniu pierwszego slubu iuż wzięli błogosławieństwo ná otrzymanie potomstwa od BOGA, ktore gdy nie iést zniesione, zátym powtárzać go nie potrzeba.

8. Czemu się nie godzi w bliskim pokrewieństwie tak Duchownym iako y cieleśnym żenić?

Odp: Dla samey nieprzystoyności, zda się bowiem naturze nieiako przeciwna, łączyć się ciátem w bliskim pokrewieństwie, iakoż z tey rácy zakázali różni Pápieże takiego Małżeństwa iako Calixtus

S. Roku 217. Mikołaj II. Can: 11. Alexander II y inni. Teodatus zaś Pápież zakazał Mátzeństwa między zpowinowaconemi Duchownie.

9. *Czemu się niegodzi więcey żon mieć nad iednę?*

Odp: Sám BOG dał tego przyczynę, ponieważ Adámowi iedną tylko żonę dał lubo w ten czas potrzebne było rozmnożenie ludzi. 2. Bo iáko się rzekło stan Mátzeński reprezentuie Duchowne złączenie Chrystusa z Kościołem. więc iáko Chrystus iedną tylko ma Oblubienicę, to iest Kościół S. tak też mąż iedną tylko żonę mieć powinien, y nie czytamy też w Piśmie S. żeby przed potopem miał który mąż wiele żon, oprócz Lamecha którego Mikołaj S. Pápież w liście do Króla Lotaryusza nazywa cudzołożcą. 3. Dla wielu nieprzyystoyności ktoreby pochodziły z wielości żon.

10. *Czemu P. BOG po potopie dopuścił mieć więcey żon niż iedną, iáko się pokazuje ná wielu stárego Testamentu Oycach Świętych ktorzy wiele żon mieli?* *Udp:*

Odp: Trzeba wiedzieć, że się ná trzy wieki czás od stworzenia Swiata dzieli. Pierwszy od Adáma aż do Abraháma. 2. Od Abraháma aż do Chrystusa. 3. Od Chrystusa aż do skończenia swiáta. W pierwszym tedy wieku swiáta trwáta *monogamia*, to iest nie godziło się tylko iednę żonę mieć. W drugim wieku swiáta pozwolono wielości żon. W trzecim wieku od Chrystusá zakazáne wielożenstwo. Przez co się to rozumie, że Bog Wszechmogący ná początku swiáta stán Mátzenski w doskonałości postanowił. W drugim wieku z táski pozwolił wielożenstwa, co się iednak przeciwiło doskonałości Mátzensstwa. W trzecim wieku Chrystus Pán stán Mátzenski do pierwszej doskonałości przywiódł, właśnie iako Bog ludzką naturę doskonałą stworzył, która potym przez grzech zepsowana, znowu przez Chrystusa odnowiona y reparowana iest.

R O Z D Z I A Ł XI.

O Cerymoniach Koronácii Krolewskiejey.

Nizeli Krol koronowany bywa powi-
nien.

nien się według Pontyfikátu Rzymkiego przez trzydniowy post do tego áktu y do Kommunii S. gotować, ná ten zaś ákt procz świeckich Pánow Senatorow y Ministrów máią być wezwáni Biskupĩ całego Krolestwa dla ássystencyi koronującemu krola Metropolitano álbo Prymasowi.

1. *Ktore są Cerymonie koronácii Krola?*

Odowiedź 1. Biskupi przyprowadzaią Krola w zbroię ubranego do Prymasa któremu Krol przez nákłonienie głowy rewerencyą czyni, uznaiąc równą bydz godność Kapłanstwa iáko y Krolestwa.

2. Pierwszy z Biskupow Imieniem Kościoła S. do Prymasa mowi: *Reverendissime Pater &c. Nayprzewielebnieyszy Oycze żąda S. Mátka Kościół Katolicki żebyście przytomnego odważnego Rycerza ná Krolewską godność wywyższyli.*

3. Prymas pyta: *Wi cie czy iest godzien y sposobny do tey godności? któremu odpowiedaią: Wiemy y wierzemy że iest godzien y pożyteczny Kościołowi Bożemu y rządowi Krolestwa iego. A Prymas odpowiada: Deo gratias, Bogu dzięki.* 4.

Koronacyi Krolewskiej.

4. Ufiada Krol wpoŝrzodku Biskupow, do ktorego siedzący Prymas ma mowę, napominając go żeby się tak sprawował ná Kroleŝtwie, iáko ná dobrego y pobożnego Krola náleży.

5. Po tey mowie wŝtáie Krol y odkrywŝy głowę klęká przed Prymásem przyŝegając ná Ewangelie Święte iáko práw Kościelnych y Koronnych przestrzegać będzie, y każdemu y najmnieyszemu w Kroleŝtwie swoim ŝprawiedliwość czynić zechce. Po ktorey przyŝedze rękę Prymasowską z uczciwością całuie.

6. Potym Prymas powŝtáwŝy mowi z Biskupámi aŝyŝtuującemi nád Kroleŝm modlitwę, ktorą ŝkonczywŝy.

7. Upáda ná kolána Prymas z Biskupámi, á Krol ná ziemi krzyżem leży, nád ktorym Litánią mowią, á przyŝedŝy do tych ŝłow: *Abyŝ wŝyŝtkim wiernym &c.* Powŝtáie Prymas, wziáwŝy w lewą rękę Páŝtorát czyni krzyż nád leżącym Kroleŝ, mówiąc po dwa rázy. *Zebyŝ tego obranego Kroleŝ, náiącego ŝię koronować, bto-
goŝtá-*

gost arwić (pewtore przydacie) y poświęcić rączyt.

8 Po skoneczoney Litánii siada Prymas ná Faldistorium, przed ktorym upada ná kolána Krol, ktorego práwą rękę między dłońią y łokciem ná krzyż Oleiem S. ná mászczą, ná znak tego że Krol w doczesnych rzeczach Krola nád Krolmi JEZUSA, ktory iest *Unctus Domini*, reprezentuie, y ma moc od niego ná rządzenie poddanych swoich.

9. Po skonczoney tych Cerymoniach zaczyna Prymas Mszą S. ktorey (oddaliwszy się trochę od Oltárza) Krol z Biskupami asystuie, á przyszedszy Prymas do traktu álbo *Alleluia* przestáie, tym czásem Krola do Zakrysty álbo pod Námíot ná to zgotowany prowadzą gdzie mu bárki między ramionami námaszczáią Oleiem S. przez co się znáczy że záda Kościół S. Ducha Przenayś: ktorego figurnie Oley, żeby Krolowi dáł moc ná znoszenie ciężarów w rządzeniu Krolestwa.

10. Potym ubieráią Krola w Krolewskie

skie szaty tak ubrany wychodzi z Senatoremami y z innymi Panami y Biskupami do Kościoła gdzie Mszy S. klęcząc słucha

11. Po skończonym *Graduale* usiada Prymas na *Faldistorium*, ktoremu Krol przyprawdowany od Biskupow czyni rewerencyę, y przed nim na Kolana upada, zátym Prymas wziąwszy miecz goły dáte go Krolowi mówiąc: *Accipe gladium de Altari &c.* którymi słowy napomina go żeby tak Kościoła Świętego iáko y poddanych swoich tym mieczem bronił, y przeciwko nieprzyjaciółom walczył, złych y niezbożnych z Pánstwa swego wykorzeniał. Potym jeden z Ministrow kładzie miecz w pochwy, od ktorego wziąwszy go Prymas przypasaie go Krolowi mówiąc: *Accingere gladio &c.*

12. Potym Krol dobywa miecza który mężnie obrociwszy, zamach nim czyni, przez co się znaczy, że ochotnie y nie leniwie chce miecza tego záżywać ná wykonanie tego na co mu dány.

13. Włożywszy miecz w pochwy, wprzod go.

go o Ramię otarłszy Krol. przed Prymasem uklęka, ktoremu Prymas Koronę (z Ołtarza ją wzięwszy) wraz z innemi Biskupami na głowę kładzie mówiąc: *Accipe coronam Regni &c. Weźmi koronę Królestwa, która lubo od niegodnych, iednakże od Biskupich rąk kładzie się na głowę Twoię, w Imię Oycy &c.* Zaráz potym podáie mu y Sceptrum mówiąc: *Accipe Virgam virtutis &c.* ktoremi słowy Krola nápominá, żeby piastował pobożnych, stráśzny był złym, żeby błędzących uczył drogi, upadaiącym podawał rękę, rozpráżał hárdych y wywyższał pokornych.

14. Po zakonczeniu tych cerymonii od pasują Krolowi miecz, ktory wzięwszy ieden z Ministrow, przed Krolem go niesie, á Prymas z Biskupami prowadzi Krola maiącego Sceptrum w rękę, y Koronę na głowie do Tronu, á intronizując álbó fádzaiąc ná Tronie Krola mowi: *Stas & retine amodo locum &c.* Stoy y miej miejsce od Boga tobie dáne władzą Wszechmogącego BOGA, y przez teraznieysze oddanie

danie nąsbe, to iest wśystkich Biskupow y wśystkich ťlug Boskich &c.

15. Potym zączy na Prymas *Te Deum Laudamus*, ktore gdy Duchowni śpiewą-
ją, Prymas przystępuie do Krola y po
práwey ręce Jego stoi, po skonczonym
zás *Te Deum laudamus* niektore modlitwy
nad Krole mowi, po ktorych

16. Powráca Prymas do Ołtarza, y siad-
szy w łufule przed Ołtarzem Mszą Świę-
tą aż do *Offertorium* czyta do ktorego
Krol z Senatorámi y Pánami przyłzedszy
ofiaruie mu złoto według upodobánia,
y rękę Prymasowśką całuje. Złoto dáie
ná znak tego, że bogáctwa Krolestwa ma
od Boga przez ťlug iego to iest Biskupow.
2. Dáie złoto ná dowod że miłością, kto-
rą figuruie złoto, ták ku Bogu iáko y ku
całemu Krolestwu zaszczycać się zechce.

17. Po *Offertorium* ťucha Krol Mszy
S. aż do *Kommunii*, podczas ktorey przy-
szedszy do Ołtarza, naboźnie z rąk Pry-
máta rękę wprzod pocałowáwłzy, Ciáło
Pánskie bierze. Po ktorey do Tronu swego

powraca, á Prymas Mszą S. solemną benedykcyą konkluduje. Y tym się ákt koronacyi konczy.

2. *Ktere są Cerymonie koronacyi Krolowey*

Odp: Práwie te wszystkie ktore przy Krolewskiej koronacyi Oprócz tego że

1. Krol po Intronizacyi swoiey powstawszy z Tronu w Assystencyi Biskupow y Pánow, Sceptrum máiąc w ręku, w Koronie do Prymása przystępuje, y zdiawszy Koronę z głowy prosi o koronacyą Krolowey mówiąc: *Reverendissime Páter &c. Nayprzewielebnieyszy Oycze prosimy żebyście żonę naszą nám od BOGA daną błogostáwić y koronę Krolewską ozdobić rączyli, ná cześć y chwátę Zbawiciela naszego JEZUSA Cbrystusa.* Potym Krol do Tronu swego powraca.

2. Krolowa z Biskupami z rozpuszczonymi włosami, z nakrytą głową w zwykłych sukniach do Prymása przystępuje, ktoremu się pokłoniwizy, klękawszy rękę jego cáluie.

3. Potym Krolowa ná ziemié upada nad

nád ktorą (iáko wzwyż się mowiło) Litánie Biskupi mowią. Po ktorey niektóre Modlitwy zmowiwszy, námaszcza Iey Prymas rękę, koronnie, y Sceptrum dáie ták iáko Krolowi.

4. Krolowa podobnym sposobem iáko y Krol złoto Prymasowi ofiaruie.

To się rzekło o koronacyi Krolowy ktora wráz z Krolem kroluie, insze bowiem są Cerymonie koronacyi Krolowy samowładney, álbo samey panuiącey, co że się u nas w Polsce nigdy nie praktykuje, zátym się te cerymonie opuszczają. Przecież dla ciekawosci ludzkiej to namieniam, że się máto co, y to w słowách tylko, od Cerymonii koronacyi Krola różnią te Cerymonie, wyiawszy że Iey miecza Biskup koronuiący nie dáie.

C Z E S C III.

O Cerymoniach.

Ktore przez Rok ná rózne dni przypadają.

R O Z D Z I A Ł I.

O Niedzielach y Świętach.

1. Czemu Niedziele w nowym Testamencie nie Soboty święciemy?

Odpowiedz. Dáie te przyczynę drugie Concilium Rátysbonenskie Roku 589 temi słowy: *Custodire debemus &c. Mámy obserwowac Niedziele, w którą náš Pán znowu urodził y od grzechow uwolnił. Więc że nowy Zákon przez zesłanie Ducha Przen: y chwalebne Zmartwychwstanie Chrystusowe, w Niedziele się zaczął, stuszna, żeby większą obserwancyę Niedziela miała, nizeli Sobota. 2. Y z tej przyczyny Niedziele mámy święcić, bo tego dnia zaczęło się dzieło stworzenia świata, y tego także dnia stało się Odkupienie czyli odnowienie Swiáta. O czym pięknie S. Izydor Lib: 1. de Off: cap 24 mowi: *Dominicum diem Apostoli &c. Zeby Niedziele święcić, postanowili Apostołowie Ss. bo tego dnia Zbawiciel náš zmartwychwstát, dla tego dzień Niedzieli ny zowie się dniem Pánskim, w którym wstrzymac się mámy od robot y zyskow doczesnych, á sámemu Bogu służyć, má**

iac nadzieię przyszłego zmartwychwstania naszego.

2. Jak dawno postanowiono Niedzielę święcić nie Sobotę?

Odp: Dopiero się powiedziało z Izydora S. że to Apostołowie Ss. postanowili, y ten zwyczaj Niedzielę święcić miał zawsze Kościół S. za Apostolską tradycją. Co potym różne Concilia złączawszy od pierwszego wieku uchwały. Y Jan S. *Apoc:* 1. Niedzielę dniem Pańskim nazywa.

3. Czy mogliż Apostołowie Ss. Sobotę w Niedzielę zamienić?

Odp: Mogli bez wątpienia, ieżeli P. Bóg przez Moyżesza wyprowadziwszy lud Izraelski z niewoli Egipskiej, Szábasz álbo Sobotę święcić rozkazał, á to dla tego, że skonczywszy dzieło stworzenia, tego dnia spoczał. Ták też mogł przez Apostołow y Kościół swoy, zniószy stary testament, znieść y święcenie Soboty, zamieniając to święcenie na Niedzielę, którego dnia Chrystus świat z niewoli Izatán-
kiej przez swoje chwalebne Zmartwych-

wstanie wybawił. Procz tego święcenia Soboty tylko cerymonia w starym Testamencie była, która za postanowieniem Nowego Testamentu ustata.

4. *Z iakiey przyczyny odprawiają się Processye około Kościoła w Niedziele wielkie Święta?*

Odp: 1. To się dzieie ná pamiątkę y ná cześć Zmartwychwstania Chrystusowego.
2. Zeby Niedziele y większe Święta z ty większą uroczyścią odprawowały się.
Processye są iawnym tryumfem Krzyża Chrystusowego y wiary nászey. Zátym słuszná aby się od Krzyża Chrystusowego ciał ty tydzień zaczynał 4. Krzyż y Chorągwie ná takich Processyach nápominają zgromadzonych Chrześcían, zeby się, iako będący pod Chorągwią Krzyża Chrystusowego, mężnie z nieprzyjacielem dusz sznym potykáli. Ten zwyczaj zaczął się zá Agápita I. Papieża.

5. *Kto y z iakiey przyczyny postanowili Processye w Niedzieli wielkie Święta?*

Odp: Felix Pápiez S, Roku 272. ustanowił

które

które Święta pierwszy postanowił, ktor-
 ych za czasem inni Oycowie Ss. Papieże
 przyczynili, a to z tych przyczyn: 1. Ze-
 by Bog był chwalony w Świętych swoich,
 iako nas napomina Psalmista: *Laudate Do-*
minum in Sanctis ejus. Chwalcie Pána w
 Świętych jego. 2. Zebyśmy sobie przypo-
 mináli ich cnoty y świątobliwe życie, stá-
 rájąc się Świętych Pánfkich násladować.
 Jáko mowi Aug: *S. Solemnitates Marty-*
rum &c. Uroczystości Męczennikow są
napominania do męczeństwa, żebyśmy się
násladować nie lenili, co nám mió obcho-
dzić. 3. Zebyśmy przez czezenie Ss. Pán-
 fkich ich przyczyny, a przez tę łáski Bo-
 skiey dostąpić mogli, iako tenże Aug: *S.*
mowi: Ilekróć Brácia naymilsi Ss. Męczen-
nikow uroczystości obchodzimy, tylekróć
oczekiwamy za ich przyczyną dostápie-
nia od Pána dobrodzieystw.

6. Czemu tylko czterech Ewangelistow
 y czterech przednieyszych Ss. Kościelnych
 Doktorow?

Odp: Rzecz prawdziwa, że więcey E-

wángelii pod Imieniem różnych Aposto-
 łow ogłoszonych było iáko to Ewánge-
 lia S. Bártłomieia, Filippa, Jędrzeia, y
 Nikomeda, ále te iáko *Apocripha* álbo
 podrzucone zniost Kościół S. Czterech
 tylko Ewangelistow uznáiąc, á to z tych
 przyczyn: 1. Ze tak obiáwił Kościołowi
 swojemu Duch S. przez Proroka Ezechie-
 la *Cap: 1.* Przez czworo zwierząt iáko 1.
 przez Orła 2. przez Lwa 3. przez czło-
 wieka 4. przez Wołu. Co y Ján S. w ob-
 iawieniu swoim widział. Zkąd Kościół S.
 przez gornolotnego Orła rozumie Jána
 S. ponieważ Ján S. nád wszystkich Ewan-
 gelistow wyzey się wznioff, záczynáiąc E-
 wangiá swoię od Bostwa Chrystusowego,
 2. Przez Lwa rozumie Márka S. 1. dla te-
 go: że swoię Ewángeliá záczał o Jánie,
 iáko o Głosie brzmiącym ná puszcy, 2.
 Bo Márek S. naywięcey pisał o Zmar-
 twychwstaniu Chrystusowym, który się
 dla zwycięstwa swego z śmierci, przyro-
 wnywa do Lwa *Vicit Leo de tribu Juda.*
 3. Przez Wołu rozumie Łukásza S. bo
 iego

iego Ewangelia naylepiey wyráza Mękę y śmierć Chrystusową, przez którą się ná ofiarę BOGU Oycu [iáko przedtym ofiarowano woły y cielęta] ofiarował. Z tey-
 że rácyi Ewángelia iego poczyna się od Káplánstwa Zacharyatżowego. 4. Przez człowieka rozumie się Mateusz S. bo Jego Ewangelia opisuie Rodzay Chrystusa Pána ile człowieka. Czterech Ewangelistów znaczyły też 1. cztery rzeki wynikające z Ráiu, to jest Fison, Gehon, Tygrys y Eufrates, od których rzek iáko cały świat był skrapiany, ták też cały świat náuką Ewangelistów Ss. 2. Znáczył Ewangelistów woz Aminadába ná czterech kołach, iáko bowiem wozem rózne rzeczy po rózných częściach świata wożone bywają, ták nauka Chrystusowa przez czterech Ss. Ewangelistów po całym świecie jest rozniesiona. Zkąd się pokazuie że Luter bárdzo nierychło się ziawił, który się kołem Kościoła S. názwał. Ale rzeczysz: *Wszak piąte koło jest naylepsze, to Luter mógł być piątym kołem duchownego*

wozu Kościoła S. Odp: Prawda iest że piąte koło iest dobre gdy się ktore ze czterech potámie, ále że się bác nie potrzeba áby się Ewangeliczne koła potámaly, zá tymi niech to piąte (Luter) zá wozem wisi álbo iák niepotrzebne gdzie w kacie leży.

Co się rzekło o Ewangelistach S. to się mowi o nayprzednieyszych Czterech Doktorach Ss. Procz tego iest y ta przyczyna, bo ci czterech Ss. Doktorowie, to iest S. Hieronim, S. Ambroży S. Augustyn, S. Grzegorz, są naypierwsi tłumácze czterech Ewangelii Ss. á iáko Pismo S. w czworákim sensie rozumiane bydz może, tak go czworákim sensem ciż Doktorowie Ss. tłumaczyli. 1. Hieronim S. w literalnym sensie. 2. w Allegorycznym S. Ambroży. 3. w Morálnym S. Grzegorz. 4. w Anágogicznym S. Augustyn. Wielkie też podobienstwo miał starodáwny Kościół z Kościołem Chrystusowym W stárym Testamencie był ieden Zakonodáwca Moyzesz, w nowym ieden Zakonodáwca Chrystus w stárym było czterech wiek-

większych Prorokow Izaiasz, Jeremiášz, Ezechiel y Dániel, w nowym czterech Ewangelistow. W stárym było dwunástu mniejszych Prorokow, w nowym dwunástu Apostołow. W stárym prócz wielu Doktorow nayıpierwsi czterech: Dáwid, Sálomon, Syrach, Esdras; w nowym prócz innych, jest czterech Doctorow wżwyż pomienionych.

7. Co znaczy Festum Duplex álbo femiduplex. to jest Dupliczne álbo semidupliczne Święto?

Odp: Święto Dupliczne jest większe Święto, w którym się przed Psálmámi całe Antyfony mówią, á dla większey uroczystości opuszczáią się *Preces* y kommemorácie Ss. Pánfkich, w takie też Święto nie godzi się mieć Mszy *S. de Requiem*, chyba że ciało umártego przytomnie jest w Kościele. Święto semidupliczne to się nazywa, w którym przed Psálmem nie cała się Antyfona mówi, áni się w nie *Preces* y kommemorácie opuszczáią, má jednak y to Święto dziewięć lekcyi y trzy Nokturny

ny, żeby się *à simplici* od Święta prostego
które tylko ma jeden Nokturn różniło.

8. *Czemu dzień Sobotny Nays: Pannie
jest poświęcony?*

Odp: 1. W Konstantynopolu albo w
Stambule był Obraz Nays: Mátki, ná kto-
rym zařtona była, która się sama po Nie-
szporze w piątek otwieráta, y ták otwar-
ty Obraz był przez 24. godzin, dopiero
się po Nieszporze w Sobotę samaž firanka
zařtaniała, z którego cudu Wierni zaczę-
li dzień Sobotni ná honor Nays: Mátki
święcić 2. Dla tego że po śmierci y po-
grzebie Chryřtuřowym w Sobotę Wielko-
nocną Apostořowie pouciekali y o Zmar-
twychwřtaniu Jego wátpili, w famey Nays.
Pannie wiara Chryřtusa Pána zupełnie zo-
řtawáta. Zwyczaj czytania Wotywy ál-
bo Mszy S. o Nays: Mátce w Sobotę,
zaczął się zá S. Piotra Damiánia.

9. *Czemu się niektóre Święta z Oktawą
odprawuia?*

Odp: Dla więkřzey uroczyřtořci, z kto-
rą Kořciol S. niektóre Święta obchodzi,
fun-

fundament ma z Pisma ktore mowi: *Dies octavus est celeberrimus & Sanctissimus.* W pierwszym dniu winzuiemy Ss. Pánskich fzczenia z ich drogiey śmierci. W osmym winzuiemy im przyszłego Zmártwychwstania.

10. *Jeżeli nie uymuiemy czci BOGU gdy Świętych Jego czcimy?*

Odp: Bynáymniey. Izáliz ten uymuie czci Krolowi, ktory Jego Mátkę, Ministrow, y przyációł czci? czyli sam P. Bog nie czci przyációł swoich to jest Świętych, *Nimis honorificati sunt amici Tui DEUS,* gdyby BOG niechciał, żeby czczono Świętych Jego, nie czyniłby przez nich w ich Obrázach ták wiele cudow. To zász co mowi Bog: *Honori mego nikomu nie dam,* rozumie się o czci Boskiej, ktorey żadnemn Świętemu nikt bez bałwochwałstwa wyrządzać nie może. My prawowierni Kátolicy czcząc Ss. czczemy BOGA, y owszem samego Boga w Świętych Jego czcimy y chwalemy. Aleć y sámi Luterscy Predykánci [ktorzy ták bár-

dzo cenzuruią czczenie Świętych] lubią
gdy kto przed ich żonami albo dziećmi
uchyli cząpki, albo ich innym sposobem
uczci.

R O Z D Z I A L II.

O Kościołach, y ich Poświęcaniu.

Dla czego Kościoły buduią?

Odp: 1. Zeby się w nich BOGU modlić,
iako Chrystus P. mowi: *Domus mea*
Domus orationis. 2. Zeby w nich BOGU
należącą ofiarę ofiarować, iako P. BOG
do Sálomona mowi; *Elegi locum istum,*
in locum Sacrificii. Obrátem to mieysce
na mieysce ofiary. 3. Zeby Bog miał przy-
zwoite sobie ná ziemi mieszkanie iako
nápisano 2. *Paral:* 7. *Obrátem sobie to*
mi ysce y poświęcił, żeby w nim imię mo-
ie byto záwsze na wieki. 4. Dla opowia-
dania w Kościołach słowa Bożego, ádmi-
nistrowania Sakramentow dla godnego
chowania Nays: Sakramentu Táiemnic,
y kości Ss. dla tego żaden národ ták dzi-
ki nie był, żeby Bogom swoim Kościo-
łow

łow nie stawił, iako Plutarchus świadczy: *Si quas forte Regiones &c.* Jeżeli w niektórych królestwach przypatrywać się będzieś, możesz natrafić na Miasta bez murów, bez Królów, bez bogactw, bez szkół, bez pieniędzy, ale nikt Miasta bez Kościoła nie obaczy. Jeżeli Poganie swoim fałszywym Bogom kosztowne Kościoły budowali, iako daleko szustniejsza, Bogu prawdziwemu Kościoły stawić? Jeżeli Dáwid y Sólomon tak wiele złota y bogactw na budowanie Kościoła Jerozolimskiegołożyli, żeby godne mieszkanie miała Arka Pańska, czy nie szustniejsza, dla prawdziwej Arki, to jest Chrystusa, wspólnie Kościoły budować?

2. Jak dawno poczęli Kościoły Chrześcijańskie mieć?

Odp: Jeżeli się przez Kościoły rozumieją miejsca w których się Chrześcijaństwo modlili, Sakramenta Ss. przyjmowali, słowa Bożego słuchali, rzecz prawdziwa, że odczasów Apostolskich takie Kościoły mieli, iako się z Dzieiów Apost.: pokazuje.

Jeżeli się zaś przez Kościoły rozumieją wspaniałe iawnie budowania taki Kościół pierwszy stanął za czasów Sylwestra I. Papieża Roku 318. ktorego czasu Konstantyn Wielki Cesarz przyjąwszy Wiarę S. ochrzczoney, nie tylko pozwolił Chrześcianaom Kościoły budować, ale sam na Pałacu swoim nazwanym Láteran, wspaniały Kościół wybudował, od ktorego stała nie daleko káplica S. Jána Chrzciciela, w ktorey pomieniony Cesarz był ochrzczoney. Tę Sylwester S. ku czci Zbawiciela nášzego poświęcił. Potym tenże bogoboyny Cesarz w Roku 324 dwa inne Kościoły wystawił. Pierwszy S. Piotra na Wátykanie 2. S. Páwła *Via ostiensi*, ná ktorych fundamenta dwanáście kózow ziemi ná ramionach swoich wyniołł, ná cześć dwunástu Apostołów Ss. Procz tych Kościołow wiele innych po páństwie Rzymskim, iáko w Jeruzalem pobudował.

3. *Czemu zwyczajnie ná wschod słońca Kościoły budują?*

Odp: Bo wschod słońca jest nayprzedniey-

nieysza część Nieba y ziemi. 2. Bo na wschodzie Chrystus Pán umarł, y do Nieba wstąpił. Zkąd mowi Dawid: *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes Ejus.*

4. Ktorych Cerymonii zażywa Kościół S. przy poświęcaniu Kościołów?

Odp: 1. Náprzed iák napiękiey Kościół chędożą y ubieráią, ná znak że dusza násza ktora iest Kościołem Ducha S. ma byđz z wszelkiew szpetnoścí grzechowey oczyszczona.

2. Obchodzi po trzykroć Biskup Kościół, wfzystko dobrze uważáiąc, ná znak żeśmy w myślach, w mowach y uczynkach, powinni byđz przezornemi.

3. Uderza Biskup po trzykroć w Kościelne drzwi, ná znak że troiakimi instynktámi Chrystus do mieszkania serca nášzego kołáce. *Ecce sto ad ostium & pulso, aperi mihi sponsa mea.*

4. Mieszá Biskup wodę z popiołem z solą y winem, ná dowod, że iáko woda znaczy grzechy, ták te, to iest grzechy popiołem pokuty S., solą umartwienia,

y winem miłości Boskiej w Kościele Bożym zmywane bywają.

5. Posypują pawiment Kościelny popiołem, ná znak, że zpokorą wielką má się człowiek stáwić y zachować w Kościele przed obliczem Boskim, wzorem Abrahámá *S Loquar ad Dominum cum sim pulvis & cinis. Mowić będę do Pána, bom proch y popioł.*

6. Pisze Biskup ná popiele A.B.C. námnáuka, że iáko dzieci máte w prostocie obiecádła się uczą, ták my w prostocie serca BOGU się modlic, y chwálić go mámy, tákże y słowa Jego w Kościele słuchać powinniśmy.

7. To Obiecádło iest Łacinskíe y Greckie, ná dowód że ieden iest Łacinskí y Grecki álbo wschodni Kościół, iednąż Jego głowa ná ziemi, to iest Biskup Rzymski.

8. Málują ná ścianach kościelnych krzyże, ná znak że Kościół iest Domem ukrzyżowanego JEZUSA. z tey przyczyny przedtym, krzyżową formą Kościoły budowano.

9. Zapálają przed temi Krzyżami świece,

ce, náznak że káždy światłem wiáry y dobrych uczynkow świecić powinien.

10. Tych świeć goraiących iest dwańáscie, ná znak że przez dwunástu Apostólow Ewangeliá S. nauką iest oświecony Kościół S.

11. Obmywa ściány Kościelne Biskup świeconą wodą, y często ie kropi, ná znak że wszelkie nápaści izatánskie y złe myśli z Domu Bożego wypędzone y wymazáne bydz powinny.

12. Namazuie pomienione Krzyże Chryzmem álbo Oleiem S. Biskup, ná znak że od Chrystusa ktory iest *Unctus Domini* iest wszelkie światło náize.

13. Poświęca Biskup Oltarz, o czym nízey, y Chryzmem namászczá, bo na nim prawdziwie Chrystus Jezus ofiarowány bywa. Ss. Pius, y Higinus Papieże wniesli Cerymonie poświęcánia Kościoła. Felix zász III. samym Biskupom pozwoлил Kościoły świecić.

5. Czemu Dusza ludzka nazywa się Kościołem Bożym?

Odp:

Odp: Dla tego, żeby człowiek wiedział że Dusza jego má bydź mieszkanie Boskim, á to tym kształtem iáko y Kościół máte-ryálny jest mieszkanem Boskim, ták

1. Co w Kościele jest fundáment, to w Duszy wiara y pokora.
2. Przez mury y ściány Kościelne rozumieją się w Duszy cnoty, modlitwa, stráž Anielska, bo iák przez ściány Kościół ochroniony bywa, ták przez cnoty Dusza ochrania się od nápaści szatánfkich.
3. Okna znaczą oświecenia Duszy przez słowo Boskie y inspirácie Ducha S.
4. Filáry znaczą státeczność w dobrym y w boiázni Boskiej.
5. Ochędostwo Kościelne nápomina Duszę do czystości Duchowney.
6. Sklepienie znaczy miłość BOGA y bliźniego, ktora jest związkem doskonałości.
7. Krzyż ná wieży Kościelney uczy Duszę, żeby chwáty inney nie szukała, tylko w Krzyżu Chwáty Chrystusowey.
8. Ołtarz znaczy serce nasze, ná kto-
rym

rym BOGU ofiarę dziękczynienia y chwály ofiarować mamy. Pięknie o tym wszystkim *Aug: S. serm: 252.* mowi: *Quotiescunq; Fratres charissimi Sc. Ilekroć Bracia naymilsi Ottárza álbo Kościoła uroczystość obchodzimy, iezeli wiernie y pilno uważamy, y świętobliwie y sprawiedliwie żyjemy, cokolwiek się w Kościołach rękami budowanych dzieie, wszystko się w nás duchownym budowaniem wykonywa.*

6. *Jákíe Przywileie Kościoły máią?*

Odp: Ten między innemi nayfobliwszy, że są *Asyla* to iest takiemi mieyscámi, do których gdy godny śmierci uciecze, wzięty bydz ná śmierć nie może. Ták też y w starym Testamencie Miásta ucieczki były, y *Tacitus* świádczy, że *Potomkowie Herkulesa* dom wybudowali názwany *mieysce miłosierdzia*, z ktorego się ná kárání nikogo brác nie godziło. Tákíe *privilegia* nadáło *Concilium Arauzykańskie* Roku 441. ktore potym rózne *Concilia* potwierdziły.

7. *Z iákíey przyczyny tego Privilegium Kościoły Francuskie nie máią?* *Odp:*

Odp: Dáie rácyą Cabbasucius. Ne hoc A syli genus fomitem & impunitatem criminibus pareret. Żeby ten przywilej nie był ponętą do niekarania kryminatów. Z téy rácyi Franciszek I Roku 1529. y Henryk III. Roku 1585. Krolowie Francuscy, ten przywilej Kościołom wzięli, co ieżeli chwalebnie, niech káždy sądzi iák chce.

8. *Co znaczy coroczna Dedykacya Kościoła?*

Odp: Jest to coroczne przypominanie uroczystości poświęcania Kościoła, iáko mowi Felix S. Pápież. Fundáment tego ma Kościół S z Pisma S. 2. Paral: 7 ktore mowi, że Sálomon taką uroczystość poświęcania Kościoła, z wielkim tryumfem obchodził.

9. *Dla czego Katolicy stawiają ná Kościołach swoich Krzyże?*

Odp: Ná znak, że Krzyż JEZUSOW iest ozdobą y wierzchołkiem wszelkich y naywyższych ná swiecie godności.

R O Z D Z I A Ł III.

O Ołtarzach y Obrazach.

1. Czemu Ołtarze námaszczane bywają Oleiem S.?

Odp: Ná znak, że ná Ołtarzu prawdziwy *Unctus Domini* Chrystus Pán ofiarowany bywa.

2. Czemu zwyczajnie Ołtarze wyniesione są od ziemi?

Odp: Bo Chrystusa Pána ktory się w Piśmie S. nazywa górą, reprezentują. Zwyczaj konsekracyi Ołtarzów zaczął się za Sylwestra I. S. Papieża. Concilium Agatenskie Roku 506. y Hiszpálenkie postanowiło, żeby sami tylko Biskupi Ołtarze konsekwowali.

3. Które są Cerymonie konsekracyi Ołtarza?

Odp: Zaczyna Biskup mówiąc: *DEUS in adiutorium &c.* wzywając BOGA, bez ktorego łaski y pomocy nic się dobrego stać nie może.

2. Námaszcza iáko się rzekło Oleiem S.

S. Ołtarz, bo ku czci Chrystusa Pána wystawiony bywa.

3. Święci wodę zmieszaną, z winem solą, y popiołem; ná znak że czterma sposobami nieprzyáciel dufzny pokonany bywa, 1. wylánieniem łez ktore znaczy woda. 2. Duchowną radością ktora znaczy wino. 3. Náaturalną dyskrecyą ktora znaczy sol, 4. Głęboką pokorą ktora znaczy popioł.

4. Tą wodą poświęconą na czterech rogach Ołtarza czyni Biskup cztery Krzyże, ná znak, że Chrystus Pán przez S. Krzyż cztery części świata odkupił.

5. Stáwia ná śrzedku Ołtarza Biskup Krzyż, ná znak że Chrystus Pán w pośrzedku ziemie jest ukrzyżowany.

6. Obchodzi siedm rázy Ołtarz Biskup, ná znak czuyności, ktora máią mieć słu-dzy Ołtarzowi.

7. Pokrápia święconą wodą siedm rázy Ołtarz, ná znak siedmiorakiego przelánia Krwie Chrystusowej.

8. Czyni Biskup cztery Krzyże Oleiem

S. ná Oltárzu, bo potrzeba, żeby człowiek miał cztery Kárdynálne cnoty, ieżeli chce bydź zbáwiennie uczestnikiem Oltárza S.

9 Kładzie Kości Ss. w Oltarz. 1. ná pamiątkę, że przedtym tylko ná grobach Ss. Pánfkich Oltárze wystawiano 2 ku czci Ss. Pánfkich, y dla otrzymánia ich przyczyny. 3 żeby Káptan przypominát sobie powinność násladowánia Ss. Pánfkich.

10. Kładzie trzy grána kadzidla wraz z Relikwiámí Ss. ná znak żeśmy Ss. Pánfkich násladowac powinni prawdziwą wiarą w TROYCĘ Przenayświętszą.

11. Kładzie czworograniasty kamień ná Oltarz, ktory znaczy kamien grobu Chrystusowego.

12. Nalewa trochę Oleiu S. przykládě Jakoba Patryárchy, co znaczy łáskę Ducha S. ktora iest od Chrystusa iáko *ab Uncto Domini*.

13. Czyni Biskup piéc Krzyżow na tymże kamieniu, na pamiątkę piáciu Rán Chrystusowych, ktore ná Oltárzu Krzyżowym odnioś.

14. Námászcza te Krzyże po trzykroć Olejem S. ná znak że przez prawdziwą wiare, słateczną nadzieię, y gorącą miłość, spofobic się mámy do przyięciá Taimieic Ołtarzowych.

15. Kadzi Biskup Ołtarz, co znaczy gorącość modlitwy, którą przy Ołtarzu má bydz odprawowána.

16. Stáwia Krzyż Biskup ná Ołtarzu ná znak że ukrzyżowány Chrystus P. prawdziwie ná Ołtarzu ofiarowány bywa.

17. Ociera Ołtarz białą tuwalnią, ná znak że ná Ołtarzu czyšta niepokalana ofiara ofiarowána bywa, y że czyłym sercem y sumnieniem Káptan flużyć Ołtarzowi powinien. Náostatek ubiera Ołtarz y Mszą S. ná nim odprawuie.

4. Czemu Ołtarz powinien bydz kámienny?

Odp Bo Chrystusa ktory się nazywa *Lapis Angularis* reprezentuie 2. Ná znak że Kościół Chrystusow jest ná opoce fundowány. 3. Ná znak mocney y zawsze trwającej Chrystusowey Wiary

5. Czeniu Ołtarze w Wielki Czwártek w niektórych kráicach obmywáią?

Odp: Ná znak iák czyřta ofiara na Ołtarzách ofiarowana bywa, y iáko obmytym łamniem powinniřmy do Ołtarza przyřtepowac. A że się często wzmianka czyni o Chryzmie álbo Oleju S trzeba wiedziec że Chryzma reprezentuie Chryřtusa, iáko bowiem Chryzma zawiera w sobie nayczyřřzã Oliwã y Balsam, tak w Chryřtusie sã dwie náтуры, ludzka, ktorã Oliwa, y Boska ktorã Balsam reprezentuie.

6. Co znáczy Altare Privilegiatum?

Odp: *Altare privilegiatum* álbo uprzywilejowany Ołtarz z tad się zowie, że za kãżdã Mřzã S. ná nim odprawionã, Dusza z Czyřca wybawiona bywa. To teř trzeba wiedziec że taki Ołtarz w żádnym Kořciele bydź nie moře, gdzie by się naymniey siedm Mřzy iednego dnia odprãwić nie mogło, chyba żeby ináczey pozwolił Ociec S. Pápieř.

7. Z iakiey przyczyny kładã ludzie pieniądze y inne rzeczy ná ofiarę?

Odp.

Odp: Przez ofiary uznaiemy, że cokolwiek mamy od BOGA mamy. Sám BOG Wszechmogący w starym Testamencie *Exod: 23.* rozkazał, żeby nikt z próżną ręką nie przychodził do przybytku Jego. Przez takie ofiary dostępujemy doczesnych y duchownych potrzeb od BOGA, *Date & dabitur vobis Luca 6.* Z tey rácy Izraelski lud przed tym zwykł był kozły, cieleta, bárány &c. dawać na ofiarę. 3. Przez ofiary błagamy sobie BOGA, iáko to ácz Pogański Pòeta Ovidiusz uznał.

*Munera crede mihi placant hominesq;
Deosq; Placatur donis Jupiter ipse datis.*
Zwyczaj ofiar iáko się zaczął w starym Testamencie, tak też trwał y ná początku nowego Testamentu.

8. Czemu tak wiele Obrazow jest w Kościele?

Odp: 1. Dla czci Boskiej w Świętych Jego, iáko ktorych Krol uczcić chce, tych Obrázy álbo portrety w pokoiách swoich trzyma. 2. Zebyśmy się pobudzáli do pobożnego życia, przypominájąc sobie Ss. Pán.

Páńskich świętobliwie życie. 3. Obrazy reprezentują prostym ludziom Tajemnice Chrystusowe y Świętych Jego. Zwyczaj malowania obrazow ieszcze był w starym Testamencie, bo czytamy. 3. *Recap: 6.* Ze Salomon ściány Kościelne ozdobił Cherubinami y drzewami palmowemi. Y pierwszych wiekow Kościoła S. obrazy w używaniu były co się ztąd pokazuje, że Sylwester Pápież S. do Konstantyna Cesarzá Obrazy Ss. Piotra y Páwła przyniosł. Tenże Cesarz bogoboyny kazał w Rzymie ná ściáne pierwszego Kościoła Obraz Zbawiciela naszego odmalować. A lubo różnych czasow Heretycy ná Obrazy Ss. bili, tym iednak tak stársi Oycowie Ss. iáko y nowi *Controversistæ* doskonałe zapłacili. Przywodzi się tu text *Francisci Sylvii*, który gdyby chcieli pojąć Heretycy, nigdyby nám czczącym Obrazy bałwochwálstwa nie zadawali, słowa jego są te: *Facimus hominum piorum similitudines, non tamen eæ fiunt ut adorentur ut Dii, sed ut eas videntes ad imita-*

tionem facinorum illorum irrite mur. Tubo
 czyniemy pobożnych ludzi podobienstwa
 albo Obrazy, nie dla tego się to dzieie żeby
 ie adorować iák Boga, ále żeby patrząc
 ná nie zachęciliśmy się do nasladowania
 ich uczynków.

9 Ziákíey przyczyny Elibernenskie Ko
 ciliium zá czasow Sylwestra Papieża Cap
 36. zakazało Obrazow w Kościołach?

Odp: Dla tego, bo na ten czas w Ko
 ściele Boskim było wielkie przesadow
 nie Chrześcian, y często się trafiało
 Poganie Kościoły Chrześcianskie nap
 dáli, znieważając y bluźniąc Obrazy świę
 te. Za tym żeby nie cierpieli tey znie
 wági Święci w Obrazach swoich, na te
 czas ich w Kościołach stáwić zakaza
 Mieć zaś Obrazy przy sobie albo ie
 bezpiecznym miejscu chować, iako ebwa
 lebna y pobożna jest, ták nigdy zakaza
 no nie było.

R O Z D Z I A Ł IV.

O Modlitwach y różnych sposobach mo
 dlenia się.

O modlitwach y różnych sposobach modle:

1. Czemu się klęcząc ręce złożywšy modlemy?

Odp: Czyniemy to przykładem Apostoła Páwła S. który mowi *Ephes: 3. Fleſto genua mea &c. Upadam na kolána moje przed Oycem Pana našego Jezusa Chryſtusa*. Przyczyna zaś ta ieſt, żebyśmy pokazali uniżoność y pokorę naszą ku Majeſtатовi Boſkiemu; Właſnie iakoby rzecz nie przyſtoyna była, gdyby ubegi mizer-ny poddány, od ſwego Krola ſiedząc ták ſki proſił. Ták daleko nieprzyſtoynieyſza, gdy mizerne ſtworzenie ſiedząc albo innym nie przyzwoitym ſposobem bez żadney potrzeby, Bogu ſię modli.

2. Czemu podczas Nieſzporow wſtáiemy za Magnificat?

Odp: Bo *Magnificat* ieſt wzięte z Ewangelii na którą wſtáiemy

3. Kto złożył *Te DEUM Laudamus, Sáve Regina y inne Antyfony Kościelne*?

Odp: Według ſwiadectwa Rybadeneira Soc: *JESU, Te Deum laudamus &c.* złożył Ambroży S. z Świętym Augusty-
nem,

nem, gdy Augustyn S. był ochrzczony od Ambrożego S. lubo temu przeczyżać każdy ieden Theolog Soc: JESU, ktoremu w tey mierze bynajmniey uwłaczać nie chcę. *Salve Regina* złożył Bernard S. *Alma Redemptoris* złożył Hermanus *Contractus* Niemiec. *Ave Regina Celorum* złożył (O). Jan *Parmensis* Generał Zakonu S. O. Franciszka. *Cárolus Magnus* Cesarz złożył *Veni Creator*. Innocentius III. złożył Hymn *Veni Sancte spiritus*. S. Venantius złożył Hymny *Vexilla Regis* y *Panglingua*. S. Gelafius Pápież złożył wielki Hymnow ktore są w obrządku Káplanskim *Gloria in excelsis DEO*, od tych słów *Laudamus Te* S. Hilarius *Pictav: Episcopus*

4. Co jest Rożaniec?

Odp: Rożaniec ma swoie denominacyę od roż, czczący bowiem Nayśw: MARYĄ Pánnę Rożáncem S. iákby ją Rożánym wieńcem koronował. Rożaniec tedy jest instrument nabożeństwa, y swiátozobliwy sposob rozmyślenia życia Jezusowego y czczenia Nayś: Pánnny. Zowiemy się

się też Rożaniec Psalterzem, iako bowiem Psalterz Dawidow złożony był ze sto pięćdziesiąt Psalmow, tak Rożaniec zamyka w sobie sto pięćdziesiąt *Zdrowaś Marya &c.* á iako Psalterz Dáwidow był instrumentem, ktorým diábła odpędzał od Saula, tak Rożaniec iest instrumentē, ktorego mocą nápásci szatánkie zniszczone bywáią.

A że to nábożenstwo iest niemal wszystkim prawowiernym zwyczajne, zátym y sposob odprawowánia go opuszcza się.

5. Czemu w Rożáncu pewną liczbę: Oycze nášz y Zdrowaś Márya mowić potrzeba, wśákże P. BOG bez tego wie, iák wiele się modlimy?

Odp: Dla więkšzey attencyi, tym bowiem bárdziej strzeżemy się rozerwánia, im bárdziej powinniśmy pewną liczbę uwázac.

6. Czemu się w Rożancu więcey mowić Zdrowaś Marya niżeli Oycze nášz.

Odp: Bo to nábożenstwo ściągá się ku czci Przen: MARYI Pánny, nie dzieie się

też nic przeciwko czci Chrystusowey, którego w Mátce Jego Nayswiętszey czcimy.

7. *Z iákiey przyczyny mowiemy nádzien trzy rázy Angelus Domini? Anioł Pánski?*

Odp: Modlmy się ráno ku czci Wcienienia Słowa B, w południe ku czci Męki y śmierci Chrystusowey w wieczor ku czci Zmartwychwstania Chrystusowego. Ten święty zwyczaj modlenia się ku czci tych Świętych Taiemnic, má wiele nádánych Odpułtow od Ss. Oycow Papieżow. Zwyczaj zaś dzwonięcia trzy rázy nádzien wnioł Robertus Biskup w Alfacyi Roku 1428. bo przedtym tylko w Piątek ná południe dzwoniono.

8. *Co się rozumie przez Litanie?*

Odp: Litánia iest Greckie słowo, po Łacinie *Rogationes* á po Polsku tłumczy się *prossenie* álbo *prozba*; bo przez Litánie Świętych Bożych o przyczynę do Boga za námi prosimy. Początek Litánii przypisuie się Grzegorzowi Wielkiemu, lubo niektorzy Historycy rozumieią, że ieszcze przed Grzegorzem S. Litánie mawiali ludzie

dzie to zaś pewna, że za iego czasow zwy-
czaynieysze poczęty bydź Litanie.

R O Z D Z I A Ł V.

O Pacierzach Kaptánskich.

1. Co iest Breviarz?

Odp: *Breviarium* znaczy tyle ile *breve orarium* krotkie modlitwy, bo ná każdy dzień nie co z Pisma, nieco z Psalmow, z wykładu Oycow Ss. y życia Ss. Panskich w Breviarzu się zamyka, żeby Kaptáni y inni Duchowni pewne Psalmy albo modlitwy powinni byli ná dzień odprawować, iest starodáwny zwyczaj ieszcze w pierwszym Kościele praktykowány, lubo nie takim porządkiem był ułożony ten sposob modlenia się iáko teraz, lecz różne Kráie y Biskupstwa swoje Breviarze miały.

2. Co są Psalmy Graduales?

Odp: Jest 15 Psalmow ktore według mniemania Lyrána znaczą wstępowanie wybranych do chwály Niebieskiej przez zachowanie pietnástu przykazań, Boskich y Kościelnych.

3. Kto wprowadził zwyczaj spiewać Chorałem Godziny? N4 Odp:

Odp: S. Damafus Pápiež: ktore popráwił Leo II. á naylepiey Grzegorz S. Wielki Pápiež. W iedenáстым wieku za czasow Benedykta VIII Aretynski Zakonnik imieniem Gwido wynalazł Muzykalne noty: *ut, re, mi, fa, sol, la, Figuralis cantus* zaczął się za czasu Witaliana Pápieža, iáko też używanie organ, to jest okolo Roku 700.

4. *Czemu procz Jutrzní na siedm godzin rozdzielony jest obrzádek Boski?*

Odp: Pochop do tego dáł Dawid S. ktory mowi: *Septies in die laudem dixi Tibi Siedm razy ná dzień chwaliłem cię Pánie.* Tegož nas uczy przyktád Apostolow Ss. ktorzy rožnych czasow ná dzień do Kościoła na modlitwę chodzili, iáko o godzinie dziewiątey Piotr y Jan *Act 3.* o Szostey Piotr S. *Act: 10.* Czemu zaś Dawid S. siedmokroć ná dzień się modlił, y w tym go Kościół S. nasladuie? jest ta przyczyna, bo Dawid w Duchu widziáł wielkie łáski y Dobrodzieystwa, ktore Chryštus Pán miáł świádczyć Kościołowi swo-

swojemu przez śmierć y Mękę swoię. Zátym ná wychwalenie tych Taiemnic siedmkroc się do Boga modlił. Co y Kościół S. teraz czyni. Pierwszy bowiem Nocturn Jutrzní reprezentuie nám Národzenie Chrystusowe: Drugi zycie iego w Egipcie: Trzeci ostatnie trzy láta w ktore opowiadał Ewangelią S. Jutrzníą poprzedza *Invitatorium*, to jest wzywánie do chwály Boskiej, potym nastépuie Hymn álbo Pieśń rádości, ktora znaczy wesele Pogan ztąd, że przyszli do poznánia Boga y prawdziwey Wiáry S. Dwa Chory nazamian spiewaiące Antyfony y Píalmy, reprezentuía dwóch Serafinow, o ktorych Izaiasz Prorok *Isae 6.* Jáko téz nowy y stáry Testament, ktore się z sobą z gadzáia iáko Figura álbo cien z samą rzecą. *Laudes* reprezentuía, iáko Chrystus Pan *Hymno dicto* oddáwšzy Oycu Przed: chwátę, poszedł ná modlitwę z Uczniámi swemi ná gorę Oliwną.

Cála zaś *Jutrznia* znaczy poymánie Chrystusowe.

Prima Stawienie Chrystusa przed Piłatą, y tām różne wzgárdy.

Tertia Dekretowanie ná śmierć, także poprzedzające biczowanie y Koronowanie.

Sexta Znaczy Krzyżowanie.

Nona Śmierć y przebicie Boku.

Nieszpor Znaczy zdjęcie z Krzyża.

Kompleta Znaczy pogrzeb Chrystusow.

Co wyrażają te Wierße.

Matutina ligat Christū qui crimina solvit.

Prima replet spūis: causā dat tertia mortis.

Sexta Cruci nequit: sed latus Nona bipertit.

Vespera deponit, tumulo completa reponit.

5. Czemu Solemniey spiwane bywa ná Nieszporze Magnificat?

Odp: Ná znak radości z Wcielenia Syna B. ktore zá zezwoleniem Przenáysw. MARYI Panny w wieczor, to jest czasow oflatnich stało się.

6. Czemu o Świętych Pańskich są dwa Nieszpory, a za umarłych jeden?

Odp: Bo Święci Páńscy iuż chwátły Niebieskiej zażywają. Umarli zaś w Czystcu cierpiący tylko w nadziei przyszłego widzenia Boskiego.

7. Czemu się Jutrznia na trzy części albo Nocturny dzieli?

Odp: Bo przedtym po trzykroć w nocy zwykli byli wstawać Chrześciane na Modlitwę. 1. w pierwoſpy. 2. o poſnocy. 3. o trzeciej godzinie rano. Co że rzecz przykra y ciężka była, zátym ráz tylko w nocy Jutrznia odprawowana býwa. Przyczyna zaś zwyczajú wstawania na Jutrznia tá jest że o poſnocy Chryſtus Pan się Národził, zátym ſłuſzna żeby mu zá ták wielkie dobrodzieyſtwo o poſnocy dziękować. Trzy nocturny znaczą teſz trzy czáſy, albo wieki ſwiáta. Pierwszy wiek od Adáma áž do Moyżesz. Drugi od Moyżesz. áž do Chryſtusa. Trzeci od przyſcicia Chryſtuſowego áž doſkonczenia Swiáta. Podczas pierwszego czáſu trwát Zákon náturey, ponim naſtąpił Zákon piſany, w trzecim zaczął się Zákon łáſki, albo Ewangelii.

8. Czemu tylko przed Jutrznia, Prymą y po Komplecie mowi się Credo?

Odp: Bo w Wierzej prawdziwey náſze

uczynki zaczynać y kończyć mamy. Mowi się też *Confiteor* ná Prymie y ná Komplecie, przez ktore wyznaiemy grzechy ktoreśmy w nocy iáko y przez dzień popełnili, y odpuszczenia od Boga náfzych niedoskonałości prosimy.

9. Czemu się Obrządek Boski poczyna od tych słow: DEUS in adjutorium?

Odp: Bo żadna modlitwa bez pomocy Boskiej náleżycie odprawiona byđz nie może, dla tego zaczynaíący Pacierze mówić, Boga o pomoc prosi.

10. Czemu nie iednakowo zaczyna się obrządek Boski, gdyz Jutrznia zaczynaíamy od tych słow: Domine lábia mea aperies, Boże otworz wárgi moie, Godziny od tych słow: DEUS in adjutorium, Boże ku wíspomożeniu &c.á Kompletę od tych słow: Cōverte nos DEUS. Náwroc nas Pánie?

Odp. Troiákim sposobem záchyna się Obrządek Boski, bo troiákim sposobem Boga obrazamy. ustámi, uczynkiem y sercem dla tego mowiący Obrządek Boski prosi ná Jutrzni przez ten wierz *Domine*

ne labia &c. o odpuszczenie grzechow
ustnych, przez *DEUS in adjutorium* o
odpuszczenie grzechow uczynkowych,
przez *Converte nos* o odpuszczenie grze-
chow serdecznych.

11. Czemu Lekcyje trzeciego Nokturnu
zaczynáią się od Ewangelii?

Odp: Bo trzeci Nocturn znaczy Zákon
łáski, w którym Ewangelia Chrystusowa
ogłoszona jest Swiátu.

12. Kto w niośł zwyczaj mawiania Par-
vum Officium álbo Obrządek o Przen:
MARYI Pánnie?

Odp: S. Udalricus w dziesiątym wieku
ktory codziennie (iáko czytámy w żywo-
cie Jego) to Officium mawiał. Urban II.
ná Claremontanskim Concilium postan-
owił, żeby co Sobota Obrządek o Przen:
MARYI Pánnie mawiano.

R O Z D Z I A L VI.

O innych różnych nábożeństwach.

1. Co znaczy Czterdziestogodzinne Ná-
bożeństwo?

ODpowiedz. To nabożenstwo odprawu-
ie się ku czei czterdziestodziennego
Postu Chrystusowego. Tę bowiem racyą
czytamy *in Bulla* którą dał Ociec S. W.
W. OO. Jezuitom pozwalając tego nabo-
żenstwa w ich Kościołach podczas dni
Zapuśtnych. Mamy też tego przykład w
Piśmie S. ná Moyżesz y Eliázu, którzy
także przez czterdzieści dni ná modlitwie
trwali z Jáko lud Jzraelski 40. lat strá-
wił nizeli wszedł do obiecány Ziemie,
tak my tym czterdziestogodzinnym ná-
bożenstwem błagamy Boga, żeby nás przy-
jął do Niebieskiej Oyczyzny.

2. Co mamy trzymać o Bractwach?

Odp. Bractwa są świątobliwe Kongre-
gacye albo zgromadzenia w których Pro-
motorowie duchownym nápominaniē od-
wodzą Bracia y Siostry od grzechow, ná-
pomińaią do cnot, y poprawy życia, w
tych Bractwach chwalimy Boga w Nays:
Jego Matce y Ss. Pánskich. Máią też y
te nabożenstwa Brackie wiele nádanych
Odpustow ku pożytkowi żywych y pocie-
sze

fze umárłych. Piękny początek takich Bráctw był *Aż*: 1. y 2. gdy iáko Piśmo Święte świádczy, pierwsi Chrześcíanie zgromadzeni trwáli státecznie w Domu Bózym ná modlitwie.

3. *Co znaczą Stácye ktorych jest siedm w Rzymie?*

Odp: Znaczą siedm ná ziemię upadnienia Chrystusowego. 1. Przy domie Piłatowym. 2. Na potkaniu się z Nayswiętą Mátką swoią. 3. Niosąc Krzyż ná potkaniu się z Szymonem Cyreneyczykiem. 4. Ná potkaniu się z Weroniką S. 5. Przy Brámie sądowej. 6. Przy potkaniu się z pobożnemi Matronami. 7. Przy wstępowaniu ná górę Kalwaryi.

4. *Co znaczy Obraz Naysw: Pánny z siedmią mieczami?*

Odp: Jest to expressya siedmiu boleści, ktore Serce Nays: Mátki w tym życiu cierpiało. 1. Gdy Jey Symeon prorokował, że Jey Duszę miał miecz boleści przerazić. 2. Cierpiała uchodząc do Egiptu. 3. Gdy zgubiła Naymilszego Syna

swego. 4. Gdy potkła JEZUSA Krzyż
 niosącego. 5. Patrząc na ukrzyżowanego
 Syna swego. 6. Przy zdejmowaniu Ie-
 go z Krzyża. 7. Kładąc do Grobu JEZUSA.

5. Co trzymać o Peregrynacyach albo na
 wieżaniach Mieysc Świętych?

Odp: To co zawnie trzymał S. Kościół
 Kátolicki, że peregrynowanie jest stáro-
 dáwny S. zwyczaj nawiedzać mieysca y
 Kościoły, w ktorych Boga za przyczyną
 Nayśw: Mátki Iego, albo innych Ss. Pán-
 skich, prosimy o potrzebne nám łaski, y
 dobrodzieystwa. Ten zwyczaj jest bárdzo
 dáwny w Kościele S. bo Hyeronim S. *Epis:*
7. ad Marcellam o nim pisze. O tymże in-
 ❖ *Oycowie Ss. piszą Rufinus Lib: 2. Hist:*
 wspomina, że Cesarz Theodozyusz z Du-
 chowienstwem y ludem Kościoły nawie-
 dzał, y przed grobami Męczennikow w
 włosiennicy ná ziemi leżał. S. Bazyli pi-
 sze *in Serm: de Barlaam*. Ze ludzie do gro-
 bow Męczennikow Ss. iák pszczołki lecie-
 li. Y S. August o sobie mowi *Ep: 1. Cler*
 Ze Káptana iednego y Kleryka wystał na:
 Świę.

Święte miejsce gdzie Bog cuda czyuł.

6. Czy mają takie Peregrynácie fundament z Pisma S.?

Odp: Ani wątpić. Bo naprzod *Deut: 16.* rozkazał Bog mówiąc: *Tribus vicibus per annum &c.* Trzy razy nárok stáwi się każdy mešczyzna przed Obliczem P. Boga swego ná miejscu ktore sobie obrze. Izáliż w stárym Testamencie Bog Wszemogący nie miał osobliwszych miejsc ná których, á nie gdzieindziej łásk swoich udzielał? ták Jakobowi w Bethel. *Gen: 28.* Moyżeszowi ná gorze Synái *Ex: 24.* osobliwsze dobrodzieystwá świádczył. W nowym Testamencie ták pisze Augu: S. *DEUS est quidem ubiq; &c.* BOG prawda wszędzie jest y ná każdym miejscu, iáko ktory wszystko stworzył, y chce byđ w duchu y w prawdzie wzywán, ále kto poymie ráde Boską, czemu się ná iednym miejscu cuda dzieią á nie ná drugim &c. Mámy też przyktád peregrynáci y ná P. JEZUSIE. Nayśw: MARYI P. y Jozefie S. ktorzy z Nazáret do Jeruzalem do Ko-
scio-

ściół pewnych czasów chodzili. Bá y sám P. JEZUS Uczniow swoich ná Święto *Scenopegie*, álbo poświęcáníá Kościółá do Jeruzálem postáł. Což zá potrzeba tey peregrynácii była, poniewáz Boga przytomnego sobie mieli, co nám zárzucáią Lutrzy ganiący peregrynácie mowiác, że Bog jest wszędzie przytomny, nie trzebá tey włóczęgi. Więc nie z inšzey rácyi P. JEZUS wyśláł Uczniow swoich, tylko żeby pokázal iák mu miła peregrynácia y nawiedzenie mieysc Ss. Ten tež argument Luterški jest przeciwko nimże samym, bo ieżeli Bog wszędzie jest przytomny (iákož ták jest á nie ináčey) toć bez potrzeby do Kościółow chodzą, á często o kilkanásce mil do Zborow do Betzyc álbo do Piáskow się wleką.

7. *Czemu Peregrynácia do Rzymu, nazywá się ad limina Apostolorum do progow Apostolskich?*

Odp: To imie trwa iuž od czasow Kóstantyna Wielkiego, iák Orosiusz świádyczy, á to ztąd, że Pielgrzymi do Rzymu przy-

O Cerymoniách Kanonizácii Ss P. 297
przychodzący ten zwyczaj mieli, iż ni-
żeli do Kościoła Ss. Apostołów Piotra y
Pawła weszli, wprzod przed progiem Ko-
ścielnym ná kolána upadali y nabożnie
prog całowali, prosząc przyczyny Apo-
stołów Ss. żeby się godnie stawić mogli
przed Bogiem w Ich Kościele będącym
Sakramentálnie.

R O Z D Z I A L VII.

O Cerymoniach Kanonizacji Ss. Páńskich.

I. Co jest Kanonizacja?

ODpowiedz. Kanonizacja jest iáwne y
publiczne świadectwo Kościoła S. że
ten álbo ow stuga Boski w łasce Bożey u-
marł, y iuz chwały Niebieskiej z Bogiem
záżywa; iáko się pokazuje z Bull Papie-
skich, w ktorych zwyczajnie mowią *De-
cernimus & desinimus S. N. in Celi Jeru-
salem inter Beatorum Choros jam rece-
ptum aeternaq; gloria donatum fuisse.*

2. Czy dáwny zwyczaj Kanonizacji w
Kościele S. ?

Odp: Jeszcze od czasów Apostolskich,
lubo

lubo nie z tákiemi Cerymoniámi iák teraz. Bo przedtym tego zá Świętego miáno, ktorego ludzie pospolicie Świętym nazywali *Vox populi, vox DEI*. Y Mabilon Zakonnik S. Benedykta świadczy, że ten zwyczaj był u pierwszych Chrzescian- że kogo niewinnie zabito tego zá S. Mę czennika poczytáno. Od Alexándra III. ktory S. Bernárda kanonizował, Roku 1159. wprowadzone są Cerymonie kanonizacyi. Ktory Pápież y to postanowił. żeby nikt odtąd nikogo Świętym nie mianował, tylko sam Pápież, gdyż przedtym y niektorzy Biskupi zwyczaj byli wniesli kanonizacyi.

3. *Czy nie może Pápież pobłądzić Kanonizując Świętych Pánskich?*

Odp: Nie może, y ta iest pospolita nauka wszystkich Theologow. A to dla asystencyi Ducha Przen: ktorą ma Pápież w tak powážney sprawie. Pokazuje się też to z bárdzo pilniey dysk wizycyi y surowey inwestygacyi życia tego ktorego mają kanonizować.

4. Czemu mowi Augustyn S. *Multa corpora honorantur in terris quorum animæ torquentur in inferis. Wielu ciáta uczzone bywáią náziemi ktorých dusze w piekle goreią?*

Odp: Nie mowi tu Doktor S. o ciálach Ss. Pánskich, ktorých zá takie, to jest zá Swięte ma Kościół S. ále mowi o ciálach Potentatow y wielkich Pánow, ktorých Dusze są w piekle, gdy tym czásem ich ciátom wspaniáte stáwiaią nágrobki, y kosztowne sprawuią pogrzeby.

5. *Ják to mogło bydz że Jan XXII. Pápież nauczájac że Dusze Ss. przed sadnym dniem Boga widziec nie będą, á iednak trzech Swiętych kánonizował?*

Odp: Trzeba wiedziec że ten Pápież dziewietnáście lát rządził Kościołem S. tey zaś opinii swoiey nie ile Pápież & Doctór Ecclesie, ále ile *privatus Magister* prywátna Osoba przez pierwsze 7. lát Pápiestwa swego nauczał, ktorey sentencyi potym odstąpił, y w ostatnich leciech Pápiestwa swego trzech kánonizował, to jest

S.

S. Adálcharda, S. Ludwika Biskupa Tolossanskiego, Zakonu S. Oycy Franciszka, y S. Tomásza z Akwinu Doktora Anielskiego.

6. Jaka różność jest między Kanonizacją y Beatyfikacją?

Odp: Tá; że gdy Pápiez ktorego beátyfikuje, nie czyni Dekretu y nie ogłásza całemu Kościołowi S. że ten jest w chwále Niebieskiej, ále tylko ogłásza, że nikt bez lekomyslnosci przyć tego nie może, że ten álbo ow sługa Boski jest w Niebie, á to dlá wielkich swátobliwosci Jego znákw. 2. Beatyfikácia jest tylko pozwolenie wzywánia pomocy tego slugi Boskiego, tákże malowánia obrazu Iego z promieniami. Dla tego nie záfwsze pozwála Pápiez, gdy ktorego Beátyfikuje, Mszy S. czytánia, Pacierzy o Beátyfikowánym, co iednak wszystko przy Kánonizácii pozwalá się.

7. Ktore są Cerymonie Kanonizacji?

Odp: Tych jest wiele y bárdzo pięknych.

1. Examinaue Congregatio Sacrorum

Ritu-

Rituum bárzo ścisłe życie, uczynki, y cuda tego ślugi Boskiego ktory ma byđz Kánonizowány, Pierwsza kwestya ta jest: *An constet de áctionibus heroicis & miraculis* to jest czyli rzecz pewna jest, ze ten śluga Boski ćwiczył się w aktach heroiczných y cuda czynił.

2. Uczyniwszy tę surową dyfkwizycyą, y uznáwšy autentyczne cuda, y wysokie cnoty ślugi Boskiego, gdy przeciwna strona ktora się zowie *Diabolus Rota* nic przeciwko świątobliwosci zarzucić nie może, odbiera Ociec S. wota álbo głosy Kardynałów przez Kardynała *de Monte* iáko Prezydenta pomienioney Kongregácii.

3. Skłáda Ociec S. *Consistorium* w Pałácu swoim, gdzie się narádba z Kardynałami y Biskupámi.

4. Potym się solemna odprawuie *Processya*, ná ktorą się Duchowienstwo sehdzi, y ná niej Oyca S. Papieża niosą.

5. Po processyi powráca Pápiez do Pałácu swego gdzie ubrány po Papięsku, *Litanie* mowi.

6. Po Litánii Promotor Kanonizacyi wnosi drugą instancyą do O. S. Papieża który w tenczas ná Tronie swoim siedzi.

7. Po uczynioney instancyi składa Pápież y wszyscy Biskupi, Infuły z Głowy, y upádşzy ná kolána, záczyňa *Veni Creator*, prosząc Ducha S. o oświecenie y poznánie woli Boskiej.

8. Zátym trzecią instancyą wnosi Promotor Kanonizacyi.

9. Po ktorey instancyi, deklaruie publicznie Pápież, że N. prawdziwie Świętym jest.

10. Po tey deklaracyi mowi Pápież Oświadczyńcą álbo Módlitwę o nowym Świętym. A ieden Kárdynał Dyákon mowi głośnie *Confiteor*, z wspomnieniem Imienia nowego Świętego.

11. Czyta Pápież z Xiegi życie zaśniętego S. ktore skonczywszy dáie solemną benedykcyą ludowi.

12. Zaczyna potym Solemną Mszą ná Oltárzu Ss. Apostołów Piotra y Páwła.

13. Ná *Offertorium* przynoszą ofiarę

Xią-

Xiążęta y Panowie. To iest dwie wielkie goraiące świece, dwa bochny chleba, dwie bárełki wina, trzy koszyki, w iednym iest pára Synogorlic, w drugim pará Gołębi, w trzecim są rózne ptaszęta.

14. Po skonczoney Mszy S. dáie znowu Ociec S. solemną benedykcyą y zupełnego pozwala wszystkim Odpustu.

15. Po Mszy S. solemna się odprawuie Processya z wielką pompą z Kościoła S. Piotra do Kościoła nowego Świętego, álbo innego Kościoła w którym Ołtarz álbo Obraz iest nowego S. Ten zaś Kościół iest bárdzo wspaniale y bogáto ubrány.

16. Ná ostatek po wielu Modlitwach ná podziękowanie P. BOGU kończy się cały ákt Kánonizacyi Hymnem *Te Deum laudamus.*

8. Co znaczą Swiece, Gołębie &c. y in-
te rzeczy podczas Kanonizacyi ofiarowane?

Odp: Dwie goraiące świece znaczą mocną y żywą wiaré Świętego. Chleb zna-
czy Jego nádzieię y szczodrobliwóść ku

ubogim. Wino znaczy Jego gorącą mi-
 łość ku Bogu y bliźniemu. Synogarlice
 znaczą Jego pokutujące życie. Gołębie
 znaczą Jego prostotę y niwinność. Różne
 ptasęta znaczą różne Świętego cnoty.

R O Z D Z I A Ł VIII.

O Benedykcjach y Exorcyzmach
 Kościelnych.

Benedykcyje Kościelne y ktore Kápłani
 zwykli czynić, áczkolwiek się Lu-
 trom niepodobáią máią fundáment z Pi-
 sma S. iáko y z Doktorow Ss. mowi bo-
 wiem Páweł S. *Ze wszelka kreatura przez
 słowo Boskie, y modlitwę poświęcona by-
 wa.* 1. Tim: 4. Przez ktore słowá to ro-
 zumiey, że osobliwszey łáski od Boga
 dostępuią rzeczy, gdy nád niemi modli-
 twy Kościelne y słowo Boskie Kápłani
 mowi. Mámy też tego Figury w stárym
 Testamencie, gdzie czytámy że Pán
Propositionis Chleb ktory ná Oltárzu kła-
 dziono y insze rzeczy poświęcone byw-
 ły. Przyznáie też Písmo S. wielką mo-
 bto-

błogostawienstwu Rodzicielskiemu danemu dziatkom, y w nowym Testamencie Chrystus Pan zażywał benedykcyi *Mar: 6. item 14. Luc: 9.* Chleb błogostawiając. Także z Oycow Ss. Doktorow pokazuie się, że święceniá albo benedykcye nie są bez skutku, mowi bowiem S. Theophilaćtus: *Quod si quidpiam &c. Jeżeli iest co nieczystego, maś lekarstwo, żegnay, dziękuy, chwal Boga, a zniszczenie nieczystość.* S. Chryzostom *Hom: 13. in Epist: 1. ad Thim: mowi: Medicamentum in promptu est &c. Lekarstwo pogotowiu iest, uczyn znak Krzyża S. dziękuy, day Bogu chwate y wnet wśelka nieczystość ustąpi.* S. Cyril Cathe: 3. tak naucza: *Sicut mundi cibi &c. Jako czyste potrawy, nieczystemi się staią wzywaniem diabła, tak woda prosta stae się świętą wzywaniem Boga.* Aleć y sami Lutrzy ktorzy zabobonami nazywaią. Katolickie benedykcye, uczą swoje dzieci, iák maia stóć benedykować.

1. Co znaczy Agnus DEI?

Oz

Odp:

Odp: *Agnus DEI* iest świecony wosk, który Ociec S. przy początku państwa swego, y co siedm lat święci zwyczajnie w Sobotę przed Przewodnią Niedzielą. Ná tym święconym wosku iest wyćisniony Wielkanocny Baranek, iáko wyobrazenie Chrystusowe, który iest prawdziwy Baránek Boski który gładzi grzechy nasze. Te *Agnus DEI* dla wielkich benedykcyi Papieskich mają wielką moc przeciwko czarom, powietrzu, nágłej śmierci, straszydłom, y przeciwko innemu złemu, iáko Urban V. w sposobie benedykowania *Agnus DEI* námienia.

2. Osobliwie *Agnus DEI* nas napomina do łaskawości y niewinności duszney, przypominájąc teź że iáko prawdziwy Baránek Chrystus JEZUS zniósł grzechy świata, ták teź ten Baránek benedykowany odpędza od nas wszystko złe Duszy y ciała.

2. Czemu czasem żadnego skutku benedykcyje álbo poświęcania nie czynią?

Odp: To się dzieie dla grzechow naszych

szczych które są przeszkodą skutkom benedykcyi, iako Augustyn S mowi. *Tract. 50. in Joannem. Signum Christi &c.* Znak Chrystusow odpędza od nas Satana, jeżeli serce nasze przyjmuie Zbawiciela. Y S. Eligius: *Profecto magna res est &c.* Prawdziwie wielka rzecz jest znak y krzyż Chrystusow, ale tym tylko pomaga ktarzy chowaią przykazanie Chrystusowe.

3. Z iakiey przyczyny święcą Ziele w dzień Wniebowzięcia Najświęt. Panny?

Odp: Ztey; że, iak wiele Historykow świadczy, w grobie Wniebowziętey MARYI znaleźli Apostołowie Ss. wiele kwiatow, y pachnących ziołek. z. Święcą Ziele y kwiaty przypominaiąc sobie cnoty Przenajświętszey MARYI Panny, która się często w Piśmie S. do ziołek y kwiatkow przyrownywa. *Ego flos campi & liliū Convallium.*

4. Czemu woienne Chorągwie święcą?

Odp: Dla tego, żeby Bog Wszechmogący iako dał zwycięstwo Konstantynowi Wielkiemu z Maxencyusza Tyrana przez

znák Krzyża S. który miał wyhaftowany na Chorągwiach swoich, ták y tey mocy, Krzyża S. mocą, udzielił Chrześcianfkim Chorągwiom przeciwko nieprzyaciofóm, dając z nich Chrześciánom zupełne zwycięstwo. Benedykcye Domow, Piwnic, Stodoł. Obor, sukien, y innych rzeczy, dla tego są od Kościoła S. postanowione, żeby Bog za błogostawienstwem Kapłanfkim mocą słowa swego, y znaku Krzyża S. wszystko złe od pomienionych rzeczy oddalić raczył.

5. *Co znaczy złota róża, którą Papież Dominica Latare albo w Szrodopostną Niedzielę święci?*

Odp: Alexander III. pisząc do Krola Francufkiego dáie tę przyczynę: Ze róża Chrystusa Pana, który się nazywa *Flos rosarum*, reprezentuje, czerwoność róży znaczy tego okrutną mękę, zapach chwalebny Zmartwychwstania jego.

6. *Dla czego ná wywod po potęgu, to jest ná branie błogostawienstwa od Kapłana powinna poyść do Kościoła białogłowa?*

Odp:

Odp: Jest to stary świątobliwy zwyczaj, który się chować powinien dla tego: żeby białogłowa podziękowała Bogu za szczęśliwe pozbycie płodu y zachowanie od niebezpieczeństwa. Sama Naysw: Mátka zP. JEZUSEM po wypełnionych dniach oczyszczeniá do Kościoła poszła, gdzie ofiarę dziękczynienia BOGU Oycu oddała. Prawda że w Kościele S. iść ná wywod nie jest przykazanie, jest iednak świątobliwy zwyczaj, á to przykładem Naysw: MARYI P. Zátym tego zwyczajú bez stusznych y wielkich przyczyn opuścić nie godzi się. Początek tey Cerymonii ieszcze był w starym Testamencie, gdzie było przykazanie żeby białogłowa powiwszy syna 33. dni, powiwszy zaś corkę, 60. dni w oczyszczeniu zostawała, á potym się przed Kapłanem stawiła. W nowym zaś Testamencie nie mász naznaczonego czasu, iednakże iáko świadczy Polydorus, Innocencyusz Papez postanowił, żeby po czterech Niedzielach połogu swego niewiásta do Kościoła ná wywod poszła.

7. Co jest Exorcyzm?

Odp: Exorcyzm jest Greckie słowo po polsku. *Zaklianie*, to jest sposób którym diabli tak z ludzi iako y z mieszkánia ludzkiego zaklináni y wypędzani bywáią. Tu też należą wszystkie czary, które ludziom y bydłu szkodzić mogą.

8 Jak dawny zwyczaj Exorcyzmow?

Odp: Izaliż Chrystus Pan Exorcyzmow nie zażywał? *Math:* 8. 11. 17. *Mar:* 3. 5. *Luc:* 4. 8. 9 gdy szatanow [groząc im y łaiąc] wypędzał. Też moc dał Apostołom swoim ná wypędzanie, nieczystych Duchow *Math:* 28. *Mar:* 3. *Luc:* 9. y sami się Uczniowie Chrystusowi szczylic, że w Imię Chrystusowe Diabłow wyganiáli. *Acto,* 15. Czytamy, iako chustki Páwła S. diabłow wypędzały. Moc exorcyzmowania álbo zaklinania była w pierwszym Kościele przy samych Exorcystach, dla tego S. Jgnący Męczennik pisząc do Antyochenow, Exorcystow pozdráwia. O tey mocy wypędzania diabłow wiele stárych Oycow Ss. pisało, iako *Iren Lib. 2.*

contra Heres: Cap: 58. Euseb: Lib: 5. Hist. Eccl. Cap. 7. S. Justinus tak pisze: Wiele z naszych Chrześcian wielu opętanych y w tym Mieście (to jest w Rzymie) przez Imię JEZUSA Chrystusa ukrzyżowanego zakleli y uwolnili. Origenes Lib. contra Celsum pisze: Wielu wygania diabły z opętanych, nie przez iakie czary, lecz modlitwą y prostym zaklnięciem. Y Venerabilis Beda mowi: Nostris temporis Sc. Naszych czasow Kaptani umieia przez tąskę zaklnięcia diablów wypędzać.

R O Z D Z I A L IX.

O Cerymoniach Swięcenia Dzwonow?

ZWycząy zazywania Dzwonow, iako świadczy *Franciscus Modius*, wszczął się za Papieża Sabiniána, który żył około roku Pánskiego 604. z tey przyczyny że lepszy sposob znaleźć się nie mógł odległych ludzi ná naboženstwo zwolywać, nad ten, przez dzwonienie. Bá y w starym Testamencie Kaptani dzwoneczki u ap-

parátu Kapłanskiego nosili, ktorýchby dźwiękiem lud się do nabożeństwa wzbudzał. Za tegoż też Papieża według świadectwa *Martini Poloni* wynalezione są Zegáry białe.

1. Czemu po wielu mieyscach tak wielkie ygłosne Dzwony?

Odp: 1. Ná znak Ewangelii S. y Apostolskiej nauki, ktorey ogłos rozszedł się po całym świecie. 2. Dzwony znaczą trąbę ostatniego sądu zatym dzwonienie powinno nám przypominać sąd ostateczny. 3. Dzwony są zamiast trąb starego Testamentu, ktoremi lud ná nabożeństwo zwolywáno. Dzwonienie też powinno w nas wzbudzać nabożeństwo, iáko mówi *Gratianus: Ut cum Filii Christianorum clangorem campánae audierint, crescat in eis devotionis augmentum.*

2. Czemu Dzwony szizowe bywáią?

Odp: Na dowód nauki nowego Testamentu ofiáry, ktora daleko trwálsza y stálsza jest nizeli starego Testamentu. Częste dzwonienie znaczy częste Kazania

y wie-

y wielorákie opowiadanie Ewangelii S. przez Apostołów y Apostolskich Mężow

3. *Jak dąwny zwyczaj Święcenia Dzwonow?*

· Odp: Musi byđź bąrdo dąwny, bo Alcuinus Karola Wielkiego Nauczciel świądczy, że za iego cząsow iuż był ten zwyczaj, słowa iego są te: *Neque enim &c. Niech się nikomu rzecz nową nie wi- dzi, że Dzwony święcą, namaszczaią, y Imię dąią.* Roku 958. Jan XIII. Pąpież zą cząsow Ottona Cesarza nayprzedniey- szy Dzwon w Rzymie na Lateranie po- święcił, dawszy mu Imię Jána S. Chrzci- ciela.

4. *Z iąkiey przyczyny prości ludzie mo- wią że Dzwony Chrzczą?*

Odp: To słowko Chrzczę tyle znaczy co obmywam, wiec że przy święceniu dzwony obmywają, wzięta okazyą pro- stota, święcenie dzwonow Chrzczeniem nazywać.

5. *Dla czego Dzwony przy święceniu obmywane bywają?*

Odp: Dla tego żeby nieczyści duchowie, ustyżawszy głos dzwonow z powietrza uciekali, trącąc moc do wzbudzania zawieruch, grądow, piorunow, ktore częstokroć ná powietrzu sprawuią.

6. *Czemu Dzwony namaszczone bywaią Oleiem S.?*

Odp: Zeby wszystkim Chrześcianom wzbudziącym się ná dźwięk Dzwonow do nabożeństwa, y podnoszącym serca swoje do BOGA, łaska Ducha Przenajświętszego Oley znaczy, udzielona była.

7. *Czemu ku czci ktorego Świętego Dzwony poświęcone bywaią?*

Odp: Zeby za przyczyną tego Świętego Pan Bog pomienione skutki y łaski wykonywać ráczył.

8. *Czemu dzwonią ná Chmury?*

Odp: Dzwonienie napomina ludzi do modlitwy. 2. Zeby moc duchow nieczystych skruszona była, ktorzy częstokroć wiele złego ná szkodę ludzką ná powietrzu sprawuią. Piękne podobienstwo dáje Durandus, czemu zli duchowie lę-

kaią

kaia się dzwonienia, gdy mowi: *Jáko stá-
be y nieuszykowáne woysko lęka się y u-
cieká gdy tráby mocnego woyska następ-
iącego usłyszý, ták zli duchowie uciekáiá,
gdy tráby Chrystusowe, to iest Dzwony
usłyszq.*

R O Z D Z I A L X.

O Cerymoniach Pogrzebowych y Mszy S.
Rekwialney.

Ponieważ koniec człowieka iest śmierć.
Mors ultima linea rerum, więc y tę Xią-
żeczkę Cerymoniámi Rekwialnemi za-
konczemy.

*r. Czemu ciáto człowieka umarłego ob-
mywáiá?*

Odpowiedz. Náznak że nic nieczystego
nie wnidzie do Krolestwa Niebieskie-
go. Kładą też na umarłego zwyczajnie
koszulę białą. 1. Przykładem Chrystuso-
wym ktorego Najswiętsze Ciáto w bia-
łe prześcierádło uwinione było. 2. Ná-
znak żeśmy powinni w szacie niewinno-
ści, którąśmy ná Chrzcie S. wzięli stáwić
się przed Trybunał Boski. O7 2.

2. Czemu zwyczajnie umarłego w drewnianą trumnę kładą?

Odp: Ná znak tego, że iáko drzewo ktore się podczas zimy zda byđź uschłe, znowu ná wiosnę kwitnie, ták umárty znowu do żywota przez Chrystusa powstanie. Ták mowi Ambroży S. o umárłym Synu Ewangeliczney Wdowy. *In Luca Cap: 7. Spem resurgendi habeat, quia ferebatur in ligno. Niech ma nadzieię zmartwychwstania, bo go niesiono w drewnianej trumnie.*

3. Czemu trumny y Máry czárnyim suknem Krzyżem naznaczonym ná krywaią?

Odp: Ná znak że przez Krzyż y zařtugi JEZUSOWE wszyscy zbawieni bywáią. Stawiáią teź Krucyfix nád głowá umarłego, ná dowod że był prawdziwym Chrześcianinem, y Chrystusa miał za głowę. Niosá tákże Krzyż przed umárłym, przez co się rozumie, że umárty w życiu swoim áż do śmierci pod Chorągwiá Krzyża Chrystusowego iáko mężny żołnierz z nieprzyicielmi Dusznemi walczył.

4. Czemu umarłego z goraiącemi świeciami do pogrzebu prowadzą?

Odp: Ná znak że człowiek z goraiącemi cnot Swiętych lámpami záyść drogę Oblubieńcowi Duszy swoiey Chrystusowi powinien, ieżeli chce bydź puszczony do Krolestwa Niebieskiego. Ten zwyczaj iuż był zá czasow Athanazego S. y Konstantyna Wielkiego.

5. Czemu ciáto umarłego kadzą?

Odp: Ná znak, że kto chce przyiść do BOGA, má się stáwić przed nim z zápáchem pobożnego zycia. Turyfikácia teź znaczy modlitwy násze, ktore Bogu iáko wonną ofiarę za Duszę umarłego ofiaruiemy. Z tey teź przyczyny gdy kropi wodą swięconą ciáto umarłego Káptan, prosi Boga żeby Krwią JEZUSOWĄ czkropiona Dusza umarłego, od grzechow oczyszczona była.

6. Czemu się Chrześciance nie stóiąc ále leżąc chowamy?

Odp: Bo my iuż Messyásza [iáko Zydzi czynią] nie czekamy, ále bezpiecznie w Chry-

318 *o Cerymoniach Pogrzebowych*
Chryście Zbawicielu naszym spoczy-
wamy.

7. *Ziakię przyczyny Krzyże nad gro-
bami stawiaią?*

Odp: Ná dowod że umárty był praw-
dziwym Chrześcianinem, który wierzył
w ukrzyżowanego JEZUSA. 2. Jáko Ezech:
9 Maiący ten znak T. który Krzyż wy-
ráża, od Anioła zabiiiącego wolni byli,
tak żeby umárty przez znak Krzyża S.
miał obronę przeciwko nieprzyaciolom
Duszonym ná sádzie ostátecznym.

8. *Kto pierwszy sporządził Cmentarze
ná pogrzeb umartych?*

Odp: Abrahám Patryárcha S. który
pierwszy od Efrona kupił pole, ná kto-
rym pochował ciało Sáry zony swoiey. W
Rzymie Kálixtus był pierwszy, który ná
drodze Appii Cmentarz zporządził ná
pogrzeb Męczennikom Ss

9. *Czemu się Katolicy ná poświęconych
miejscach chowáią?*

Odp: Bo według nauki Páwla S. czło-
wiek nie jest pospolitym stworzeniem

Bo-

Boskim, ále ochrzczoney jest Kościołem Boskim y przybytkiem Ducha Przenay-
 świętszego. 2. Bo człowiek przez Chrześť
 y używanie Sakramentow Ss. osobliwiey
 poświęcony y z Chryścusem ziednoczony
 bywa, 3. Chowáią się Kátolicy na poświę-
 conych mieyscach, ná znak, że iáko w
 życiu roznili się od niewiernych y He-
 retyków, ták y po śmierci żadney wspo-
 łeczności z nimi nie máią.

10. *Ják dáwny zwyczáy modlić się zá-
 umártych?*

Odp: Ten zwyczáy trwát zázwsze y w
 stárym Testamencie iáko świádczy Pismo
 S. 2. Mach: 12. gdzie czytámy że Judas
 Machabeyczyk odwázny wodz posłał dwa-
 náście tyfięcy drachm srebra ná ofiárę zá
 tych ktorzy w okázyi woienney polegli.
 O modlitwie zá umártych świádczy Chry-
 zostom S. Hom: 65. ad pop: y Augustyn
 S. Lib: de Hæres: Cap: 53. y inni Oycow-
 wie SS.

11. *Kto złożył Officium Defunctorum
 álbo Obrządek zá umártych?*

Odp:

Odp: S. Jzydor przypisuje to staremu Origenesowi, ktorego Augustyn S. chwáli mowiąc: *Origines pierwszy był po Apostołach, ktory modlitwy za umártych złożył.* Responsorja według Gawánta złożył Maurycyusz Biskup Páryfki Roku 1169. o tym też pisze y Antonin S. Arcybiskup.

12 *Jako Dusze w Czyścju będące mogą wiedzieć że się zá nie modlimy?*

Odp: Troiákim sposobem. 1. Gdy im Bog sam álbo przez ich Anioła Stroża objáwi. 2. Sámym doświadczeniem, gdy folgę w mękach czuią, álbo cále z nich wybawione bywáią. 3. Mogą też wiedzieć od innych Dusz ktore z tego swiáta do nich do Czyścja przychodzą.

13. *Ják dávny zwyczaj odprawowania Anniverfarzow álbo Rocznic zá umártych?*

Odp. Lubo *Polydorus Lib: 6. Cáp. 4.* rozumie że ten zwyczaj zaczął się za Pelagiusza Papieża, iáko też y czytánia trzech Mszy Swiętych záraz po śmierci zá umártego. Jednak Izydor S. przypisuje to Apostołom Ss. y *Tertualinus Lib:*

de Monog: wspomina że zá iego czásow iuż był zwyczaj Anniwersárzow, gdzie też wspomina o iedney wdowie, że się zá duszę mężá swego modli, y w Rocznice mąk iego umnieysza. *Pro anima ejus orat, & refrigerium postulat & aufert annuis diebus de panis ejus.* Y ná drugim mieyscu *de Cor: Mil: Oblationes pro Defunctis annua die facimus.* Ofiaruiemy corocznie ofiary za umartych.

Cerymonie Mszy Świętey Rekwiálney.

1. Czemu Káptan podczas *Introitu* nie mowi tego *Psalmu* *Judica me DEUS, O- sádz mię Pánie?*

Odp: Bo Káptan w tym *Pśálmie* prosi żeby go Bog sádził, y odłączył od národu nie świętego, żeby był sposobny w niewinności ofiarować ofiarę Mszy S. że zaś umárty iuż iest osádzony, y pomienne *pśálmu* słowa umartemu służyć nie mogą, zá tym się ten *Pśálm* opuszcza.

2. Czemu ná początku Mszy S. Káptan siebie nie żegna ále tylko *Mśáát?* *Odp:*

Odp: Bo modlitwy tey Mszy S. nie Káptanowi lecz umarłemu służą, któremu mocą Krzyża S. *Requiem aeternam* odpoczynku wiecznego życzy. Zátym nád Mszałem iáko nád umarłym Krzyż S. czyni.

3. Czemu się w Introicie mowi *Psalms 64. Te dicet Hymnus, Tobie przystoi Hymn w Syonie. &c.*

Odp. Dla tego że iáko ten Psalm jest złożony ná dziekczynienie Bogu zá wyprowadzenie ludu Izraelskiego z niewoli Egipskiej, ták prosi Káptan Boga, żeby z niewoli mąk Czyścowych Dusze do obiecáney (wieczney szczęśliwości) ziemi wyprowadzić ráczył.

4. Czemu się ná tey Mszy S. nie mowi Gloria Pátri, áni Káptan (iák w inszych Mszach) Mszału po Ewangelii cátuie?

Odp: Bo te znáki wszystkie są rádości, Msza zaś Rekwiálna jest Msza smutku, dla tego Kościół S. przy niey czarnego apparátu zażywa. Ton też śpiewáney tákiey Mszy S. jest niski y smutny, iáko też y Wielkopiątkowy. 5.

5. Czemu Káptan wody nie benedykuie
ktorą ma lác do Kielicha?

Odp. Bo woda iáko się wyžey mowi-
to, znáczy ludzi żyjących, ktorým Ká-
ptan błogosiáwi, że zaś umárli nie są z
liczby żyjących ná świecie, więc się be-
nedykcyá wody opuszcza.

6. Czemu się ná Mszy S. Rekwiálney nie
dáie Páx álbo pocatowanie pokoju?

Odp. Bo nie wiemy czyli tá Dusza zá
ktorą Káptan Mszą S czyta, jest w po-
koju, álbo czyli wiecznego pokoju zażywa.

7. Czemu Káptan ná Agnus DEI nie biie
się w pierśi?

Odp. Bo się nie zá siebie ále za umar-
tych modli, dla tego też nie mowi: Zmi-
tuy się nad námi, áni udziel nam pokoju,
ále mowi: Dáy im wieczny odpoczynek;
á to po trzykroć. Opuszcza też tę mo-
dlitwę Domine JESU Chryste &c. Pánie
JEZU Chryste, ktoryś rzekł Apostołom
Pokoy zostawnię wám, bo iuż umárli z
niepokoiu tego Swiáta wyszli o ktorým w
tey modlitwie wzmiánka.

Pyta-

Czemu się nie daie błogosławienstwo
ná Mszy Rekwiálney?

Odp: Bo benedykcya álbo błogosta-
wienie ma bydz dawáne przytomnym,
ze zaś Dusze w Czyscu będące, zá ktore
Msza S. była, nie są przytomne, zá tym
Káptan zámiast błogosławienstwa życzy
im odpoczynku wiecznego mówiac: *Re-*
quiescant in pace; Niech odpoczywáią w
pokoju.

Uważe łaskáwy Czytelniku z tego
wszystkiego co się o Cerymoniach rzekło;
czyli się prawdziwie Ozdobą Kościoła S.
názwać nie mogą, poniewaz tak pięknych
tajemnic pełne, iák wiele Duchownych
náuk w sobie zamykáią. Jákim proszę ser-
cem zlosliwa Kalwińska y Luterska He-
rezya Cerymonie Kościoła S. fabułą y
dziecinnym igrzyskiem nazywać będzie
mogła? pewnie przyznać musi, że iezeli
Kościół S. według Psalmisty jest słoncem:
In sole posuit tabernaculum Psal: 18. Ce-
rymonie są Promieniámi, ná ktore slepe

Here.

Heretykow oczy pátrzyć nie mogą. U-
wázyc proszę czas postanowienia Cery-
monii, czyli nie są árcydávne, bo pier-
wszego Kościoła S.? czyliż nie máią po-
wági z Pisma S. y Oycow Ss.? czyli nie
są ztwierdzone tak wielą Conciliámi? czy-
li nie są przez ták wiele set lát w ustawi-
cznym w Kościele S. używaniu y posza-
nowaniu? Zátym stuszná żeby iák nay-
większe poszanowanie Cerymonie Swię-
te miály, iáko ktore nám Kościół S.
(ktory jest Filarem práwdy 1. *ad Tim: 3.*)
do chowania podáie, ktoremu y tę lichą
práce moię pod rozsádek podáię, sam
poddány y podłożony będąc przez S.
Regulę moię pod nogi tegoż Swiętego
Kościoła Rzymskiego.

K O N I E C.

 ||+||

P R Z Y D A T E K

O

O Z D O B I E D U S Z Y

Iáko Kościoła Ducha Przenayś:

1. *Ktora iest Ozdoba Kościoła Ducha Nayśw: to iest Duszy ludzkiey?*

Odowiedź Łaska poświęcaiąca, ktora to sprawuie w duszy náfzey. co dusza w cieles; y grzech śmiertelny wygania, ozdabia duszę, y iákoby ozdłaca, ále nie znosi trudności do czynienia dobrze.

2. *Kiedy tę łaskę od P. Boga odbieramy?*

Odp: Ná krzcie Świętym; ábo iá po Krzcie S. straciwszy, przy spowiedzi y szczerey pokucie.

3. *Ják tey łaski dotrzymać, ábo iá utraciwszy ználeść?*

Odp: 1. Náprzod okazyi się grzechowych wystrzegać, iáko gry, złego towarzystwa, mieysc, patrzenia bezpiecnego rozmow złych, czytania ksiáżek nieczystych.
2. Záráz ná początku pokusom zabiegać, nizeli zmocnieią, ábo się modłąc, ábo
żegna-

żegnáiąc, álbo ná Crucifix oczy obracá-
 iąc, álbo ná Nayswiętszą Pnnę. 3. Czytać
 ksiązkę duchowną y słowa Bożego flu-
 chać. 4. Ciátu niepobłażać, ále się z nim
 ostro obchodzić. 5. Strzedz się konie-
 cznie próżnowánia. 6. Często się spowiá-
 dać, kómmunikowác. 7. Myslic sobie o
 przytomności Bożey, y Anioła stroża. 8.
 Często uwážać mękę Páńską, żywoty świę-
 tych czytać, pomniec na śmierć, piekło,
 Sąd niebo. 9. Niewdáwać się w dysputacyą
 zmysłami, czy to máty czy wielki grzech,
 czy te czy owo, ále zaráz odrzucác.

4. Iákie lekárstwo iest gdy biie pokuśa?

Przeciw Wierze. 1. Pokora. 2.

Często spowiádać się, y kómmunikowác.
 3. Uwážać iáko Bog świat umitował, zá-
 czym wiárę prawdziwą zostáwił. 4. Wie-
 dzieć iż Kościół nigdy błądzić nie może
 w rzeczach do wiáry, y dobrych obyczá-
 ow náleżytych. 5. Nie czytać ksiąg He-
 retyckich, áni z nimi przestáwać.

Przeciwo náłogowi przysięgánia.

Jeżeli z słowa próżnego dáć rachunek

P

dále-

daleko więcey z przysięgi. 2. Uwążyć kto zwykł przysięgać, zwykł y krzywo przysięgać. 3. Uwążyć iż takim ludzie nie wierzą. 4. Ze Bog ciężko kárze. 5. Za każdym rázem pokutę sobie dobrą náznaczyć.

6. *Przeciwko nieśzanowaniu Rodzicow, Nauczycielow y stáršych.* 1. Są nám ná miejscu Bożym, ich despekt, Boski despekt. 2. Iák wiele Rodzice dla nas y uczynili y uciepieli, stáršy teź winni Bogu za nas rachunek oddáwać. 3. Co im czci oddáiesz, Bogu oddáiesz. 4. Iáko surowie Bog powstaiających ná stársze pokárat, iáko Cháma, Absalona. 5. Iáko Chrystus P. Jozefa S. y Nayswiętszą Pánnę szanował. 6. Takim Bog żywot kroci.

7. *Przeciwko obmowom.* 1. Swoich występkuw pátrzać. 2. W obmowie iáko y w kradzieży, nie dosyć pokutować, ále trzeba wrocic y nágradzić, co lubo bárzo ciężko, iednákże bez tego grzech nie będzie odpuszczony. 3. Iż obmawianie nie iednego grzechu przyczyną, bo iż dru-

drudzy złe posądzać będą, iż obmawiać, tyś tego przyczyną. 4. Czy chciałbyś żeby też o tobie tak mowiono? 5. Uważyc czy więcey masz pożytku czy szkody z obmow?

8. *Przeciwko próżney chwale.* 1. Jż zniey niemasz nic pożytku. 2. Szukáiąc chwály traciemy ią, bo ząwśze pysznym gárdzą. 3. Przez próżną chwałę ná tym świecie bierziesz dobrych uczynkow twoich nagrodę, że się iey ná drugim niemasz spodziewać. 4. Lepiey chwály szukać u Boga niż u ludzi.

9. *Przeciwko takomstwu.* 1. Nie bawic się z skąpymi, ále z szczodrymi. 2. O krotkości żywota myślic. á to co zbierziesz w co się obroci? á iednak ze wízytkiego się z Bogiem rachować. 3. Ufność mieć że Bog cię nie opuści. 4. Pátrzać ná szczodrotę Boską.

10. *Przeciw nieczystości?* 1. Strzedz się okázyi y rozmow niepotrzebnych z inną ptcią, próżnowánia, oczu, uszu, ręku pilnować. 2. Pościć. 3. Kárać ciáło.

4. Modlić się. 5. Zaráz ná początku pokusy odrzucać y namnieysze myśli.

11. *Przeciw nienawiści.* 1. Wszystkim gárdzić co ná tym świecie. 2. Stárać się o miłość Braterską. 3. Komu się stáie podobny nienawisny, uwážyc.

12. *Przeciw gniewu.* 1. Milczeć gdy gniew w sobie uczuiesz, y náwet dobrze nie mowić. 2. Postáwić sobie przed oczy wszystkie okázye, ktore cię zwykły pobudzać y ná się odwážać. 3. Pátrząc na cudze defekty, myślić: że y my swoich máme dostátkiem. 4. Iák wiele inni ludzie znoszą y sam P. Bog. 5. Co za szkody gniew czyni. 6. (Odpusc' nám winy násze, iáko y my) nápisano.

13. *Przeciw ubżarstwu.* 1. Strzedz się obżartych. 2. Szkody ktore czyni, to iest, serce do miłosierdzia zatwárdza, choroby przynosi, y nieślawę Kościół Boży, to iest, duszę twoię w kuchnię obracá.

14. *Przeciw lenistwu.* 1. Pátrzać ná wzor Chrystusa Pána. 2. Ze nie ták trudna

dna droga duchowna iáko się zda. 3. W Ewangelií przypowieść o sługach złych, ktorým talenta pobráno uwázyc. 4. Iáko wszystkie stworzenia nie ustáią w tym ná co od Boga obrocone, 5. Iáko pracują ludzie dla pieniędzy, słáwy, honorow, á my iáko dla nieba nie máme?

22. O Cnotach.

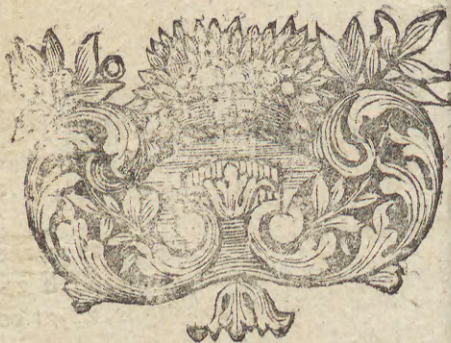
1. Iáko nabydź pokory serdeczney?

O swoich sprawach nie mowić áni ich chwáląc áni ganiąc. 2. Swoie nie doskonałości często przed oczy sobie stáwiać. 3. Chętniey podłemy się zabawamy bawić. 4. Swoich stárszych iáko Boskich namiestntkow wázyc. 5. Násze sprawy z sprawámý świętych znosić.

2. Iáko cierpliwości? 1. Mieć zá pewne żeśmy więcey dla grzechow nászych zaśluzyli. 2. Znosić to co cierpisz, z tym co święci cierpieli. 3. Co za pożytek przynosi cierpliwość, uwázyc. 4. Ze niecierpliwość nie tylo nie ulży ále bárziety obciąży. 5. Zpuszczac się ná wolá Bozá.

3. Iáko radości wnętrzney? 1. Sumnie-

nie mieć wolne od grzechow. 2. Często
 komunikować. 3. Prawdziwą pokorą
 się bawić. 4. W te rzeczy ktore do nas
 nie należą, nie wdawać się. 5. Ciele się na
 wołą Bożą zdąć. 6. Ze wżytkimy ile mą-
 drość dopuszcza, szczerze iść. 7. Uwa-
 życ sobie, że o nas Bog ma pieczę.

R E G E S T R

Niektorych Rzeczy znaczney-
szych w tey Xiążce

R O Z D Z I A Ł I.

- O znaku Krzyża S. y o święconey wo-
dzie - - - - - 17.
Ieżeli woda święcona má tę moc 25.
Czemu sol sypią do święconey wody 27.
Czyli to dawny zwyczaj zażywania
święconey wody - - - 28
Czemu Káptan w Niedzielę y innych czá-
sow lud kropi święconą wodą tamże.
Informacya o Wodzie S. Jgnacego. 29

R O Z D Z I A Ł II.

O Cerymoniach odprawiających się
w Grudniu.

- Czemu Kościół Święty swoy Rok od*
Adwentu zaczyna. - - - 33
Czemu się ten czas zowie Adwentem 34.
Czemu ó Ss Páńskich Commemoracyi
álbo Pamiątki podczas Adwentu nie
bywa w Officium de Adventu tamże.
Zkąd to pochodzi że Adwent cztery

R E G E S T R

Niedziele w sobie zawiera	- - 35
Co znaczą Roráty	- - 37
Czemu w Adwent Kościół S. Gloria in Excelsis nie śpiewa, ani mowio- na bywa. &c.	- - 38
Czemu na dzień Bożego Narodzenia Kaptani Trzy Mszy Ss. czytają.	39
Czemu Święto Bożego Narodzenia ie- dnego dnia 25. Grudnia odprawiają	40
Czemu w pot nocy pierwszą Mszą S. w Boże Narodzenie odprawiają, tamże	
Czyli dawny tych Cerymonii jest zwy:	42
Jak dawny zwyczaj sławięcia iasetek.	
Czemu gdy się trąfi w Piątek, albp w Sobotę Święto Bożego Narodzenia, pożywamy mięsnych potraw.	43
Dlaczego Owies w dzień S. Szczepá- na święcą	- - 44
Czemu wino y inne nápoie w dzień S. Jána święcą	- - 45
Czemu osobliwą Mszą y obrządek Bo- ski ma S. Jan Ewangelista	- - 46

R O Z D Z I A L III.

O Cerymoniach w Styczniu y Lutym.

Ca

R E G E S T R

- Co znaczą goraiące świece, ktore Ká-
płán święci w dzień Gromniczney
Pánni MARYI 48.
- Doczego służą poświęcone Gromnice Táže
Jak dawno ten zwyczaj począł się w
Kościele Bożym, y to Święto 49.
- Czemu w dzień S. Błazeia świecą
świece albo iábtká 50
- Co znaczą kártki ktore się S. Agáty
zowią Támże.
- R O Z D Z I A Ł IV.
- O Cerymoniach w Márcu.
- Co się rozumie przez te Niedziele, Se-
ptuagesima Sexagesima y Quinqua-
gesima 51
- Zkąd to że my 40. dni przed Wielka-
nocą pościemy, ponieważ Chrystus
Pán nie przed swoją męką y Zmar-
twychwstaniem przez 40. dni po-
ścił, ale 3. lata przedtym? 55.
- Jak dawny zwyczaj nástał, ten post
pościć, y czyli tak dawno postczo-
no iáko teraz? 57.
- Czemu Piątki y Soboty pościemy? 59.

R E G E S T R

- Czytò d'awny zwyczaj Piątki y Soboty pościć? - - - - 60.
- Czemu w pierwszym Kościele zakazano Soboty pościć? - - - - 62.
- Czemu nam popiołem głowy posypuie Káptan na początku postu? - - - - 63.
- Czemu przez Post siedmioniedzielny zaścianiáią się Ołtarze? - - - - 64.
- Czy nielepierby bytò, gdyby káždy według swego upodobánia pościć? - - - - 65.

R O Z D Z I A L V.

O Cerymoniach ktore się odprawiają w Kwietniu.

- Czemu druga Niedziela przed Wielkanocą ktora wnas w Polsce zowia Białą zowie się Dominica Passionis. - - - - 66.
- Czemu w tę Niedzielę zaścianiáią Krzyże na Ołtarzach - - - - 67.
- Co znaczy Dominica Palmárum álbo Niedziela Kwietna - - - - 68.
- Czemu w tę Niedzielę Pálmy święcą - - - - 69.
- Czemu w Wielki tydzień Jutrznia we Szrodę, Czwártek, y Piątek nazywa się Ciemna Jutrznia - - - - 71.

R E G E S T R

Co znacza gorejace trzynascie swiec, z ktorych za kazdym Psalmem iedne gasza, az do Naywyzszey, ktora na o- statek za Oltarz chowaiq	72
Co znaczy kotatanie y toskot po Jutrz- ni w te dni	74
Czemu sie w te dni dopiero po Nonie zaczyna Msa Swieta	75
Czemu przez te dni nie dzwoniq w dzwony	76
Czemu w Wielki Czwartek po Mszy S. Kaptan z Oltarzow wsystem ap- parat zdeymuie	77
Czemu Kaptan czytaiq Passyq ani siebie, ani Msatu nie zegna	79
Czy batwochwalsstwa nie popelniamy, gdy sie Krzyzou i ktaniamy	82
Czemu Kaptan w Wielki Piątek Ho- styq iedna reka podnosi	84
Co znaczy Paschat,	86
Jak odpowiedziec Lutrom nasmiewa- iacym sie z swiecenia wody	89
Czemu Kaptan skonczywszy te Cery- monie, na ziemi krzyzem lezy,	91

R E G E S T R

Zkąd to że w dzwony dzwonią przy zakończeniu Gloria in Excelsis? - 92

R O Z D Z I A Ł VI.

O Cerymoniach Wielkanocnych w Májú.

- Co znaczy Wielkanoc.* - - 93
- Czemu podczas Wielkonocnego czasu tak często się Alleluia mówi* 65
- Czemu Baránka, y inſe mięſiwa, ktorých się w ſtárym Teſtamencie pożywać nie godziło, ſwięcą w dzień Wielkanocny* - - 96
- Czemu Niedzielę pierwszą po Wielkanocy Kościół S. nazywa Dominica in Albis* - - - 98
- Co znaczy Proceſſya w dzień S. Márka.* 99
- Co ná to odpowiedzieć Lutrom náſmiewającym się z Proceſſyi y mówiącym co to potym bieganiu &c.* 101
- Czemu po niektórych mieyſcach z Proceſſyami obchodzą Pola ſpiewając* 103
- Czy dáwny zwyczaj zażywania Krzyżow y Chorągwi w Kościele.* 104
- Dla czego Páſchat po Ewangelii w dzień*

R E G E S T R.

dzień Wniebowstąpienia gąsą 107

R O Z D Z I A Ł VII.
O Cerymoniach zwyczajnych
w Czerwcu.

Co znaczy Wigilia	- - -	108
Czy dawny zwyczaj Wigilii w Ko- ściele S.	- - - -	109
Co znaczą Zielone Świątki.	- - -	111
Co znaczą Quatuor Tempora to jest Suchedni.	- - - -	113
Z jakiey przyczyny na dzień Bożego Ciała tak solenna Processya bywa		115
Czemu w Niedzielę postu nie maś nigdy.	- - - -	118
Czemu ná Mszy S. w Suchedni często się powtórza Flectamus genua.		120
Czemu więcey Epistoł y Lekcyi czyta Káptan przy Mszy Suchedniowey.		121

C Z E S C II.

O Cerymoniach SAKRAMEN-
TOW Świątych.

R O Z D Z I A Ł I.

O Cerymoniach Chrztu S.	- - -	123
-------------------------	-------	-----

R E G E S T R.

Ná co przy Chrzcie S. potrzeba Chrzestnego Oycy y Mátki? - - - 128

R O Z D Z I A Ł. II.

O Cerymoniach Bierzmowania.

Co znaczy Bierzmowanie? - - - 130

Czemu czoto Oleiem Swietym namaszczone bywa? - - - 132

Jaka jest rozność między Chryzmem ktorym Dziecięcia głowa przy Chrzcie S. á Chryzmem ktorym przy Bierzmowaniu czoto namaszczone bywa? - - - 133

Czemu Biskup sam bierzmuie á nie insi Kapłani. - - - 134

Czemu Biskup kładzie ręce ná Bierzmowanego? - - - 136

Z iákiey przyczyny policzek dáie Biskup Bierzmowanemu? - - - 138

Czemu Biskup mowi bierzmowanemu Pax tibi pokoy tobie. - - - 139

R O Z D Z I A Ł. III.

O Cerymoniach SAKRAMENTU Otárza Swiętego.

Czemu Wieczerza Pánska álbo Komunija

R E G E S T R.

munia S. ráno przyimujemy.	140
Czemu klęcząc bierzemy Komunia S.	143
Czemu Káptan niżej podáie Komunii, absolucyá dáie.	- - 144
Czemu się ustawicznie lámpa páli y pálić powinna.	- - 149

R O Z D Z I A L IV.

O Cerymoniach Mszy S.

Co iest właśnie Msza Święta.	- 151
Ktore są Cerymonie Mszy Świętey.	153
Czy nie mász inszego wykładu Mszy S.	159
Co znaczą Cerymonie Pontyfikálney, álbo Biskupiey Mszy S.	- 160
Co znaczy Apparát Biskupi.	- 163
Co znaczą rózne kolory ktorých Kościoł S. przy Mszach y obrządkach Biskupich zażywa.	- - 169
Jeżeli te Cerymonie y Modlitwy Mszy S. máią fundament z Pisma S.	170

R O Z D Z I A L V.

O dalszych Cerymoniach Mszy S.

Czemu nie kwaśnego Chleba álbo Hostyi Rzymiski Kościoł zażywa do Mszy Świętey.	- - 174
Cze-	

R E G E S T R.

Czemu wstaiemy ná Ewángelią.	175
Czemu Káptan catuie Ottarz.	177
Czemu się tak często powtárza to słowko Amen. - - -	180
Czemu Mszał zwyczajnie ná pulpicie álbo na poduśce ktáda. -	181
Czemu Káptan po Pater noster catuie Pátene. - - -	182
Czemu Kadzidła zażywáią Kaptáni tak przy Mszy S. iáko y innych ob- rządkach Boskich. - -	183

R O Z D Z I A Ł VI.

O SAKRAMENCIE Pokuty S.

Dla czego się klęcząc grzechow ná- sych Káptánowi spowiadamy.	185
Co to są Casus reservati. -	187
Jáka różność iest między Spowiedzią Odpustem y Jubileuszem. -	189
Co to iest Porta aurea Złota Brámá w Rzymie, ktorą podczas Jubileu- szu Wielkiego Ociec S. sám otwiera	191
Ktore są Cerymonie przy otwieraniu tcy Brámy w Rzymie. Tamże.	

R E G E S T R.

R O Z D Z I A Ł VII.

O Cerymoniach SAKRAMENTU
Ostatniego Pomazania.

Czemu przy administrowaniu tego
Sakramentu, zażywają Oleiu S. 195

Ktorych Cerymonii zażywa Káptan
dając Oley S. Tąmże

Czemu pięć zmysłów namazuje Ká-
ptan Oleiem Świętym. - 197

Czemu gdy Káptanowi Oley S. dáją,
nie namászczają dłoni rąk iego ále
wierzch ręki. Tąmże nízey.

R O Z D Z I A Ł VIII.

O Cerymoniach SAKRAMENTU
Káptánstwa.

Co iest Káptan. 198

Wiele iest święceniá. - - 199

Co iest Archidiákon. - - 201

Co iest Xieni, y ktore są Cerymonie
Iey konsekrácyi. - - 204

Co iest Biskup. tąmże

Co iest Suffraganeus álbó Suffragán 210

Co iest Patryárcha. - - 211

Co iest Kardynał. - - 212

Co

R E G E S T R.

Co jest Pápiez. - - -	215
Zikicy przyczyny całuią Chrześcia- nie Papiężowi nogi. - -	222
Jak odpowiedzieć Lutrom ktorzy po- zwalają Zon predykántom swoim &c. - - -	224
Czemu nie może być Kaptániem kto- ry miał dwie żony, álbo iedną Wdowę. - - -	225
Ktore są Cerymonie Degradácii z godności Kaptánskiej. -	226

R O Z D Z I A I. IX.

O Rządach Kościoła Świętego y o
Concyliach.

Jak się to rozumie, że się Kościół S. Mo- narchice rządzi. - - -	231
Czemuz Kościół S. Rzymiski jest nay- pierwszy między wszytkiemi innemi Kościółami. - - -	236
Co jest Concilium. Tánże. Ktorych Cerymoni używa Kościół S. na Concyliach osobliwie Generalnych. 237	237

R O Z D Z I A I. X.

O Cerymoniach Sakramentu Mátzeństwa.
Cze-

R E G E S T R.

- Czemu slub poprzedzać powinny trzy za-
powiedzi Kościelne. - - - 239
- Co znaczy pierścien y czemu go na
serdeczny palec biorącym slub
Káptan kładzie. - - - 241
- Ziákiey przyczyny biorący slub po-
dają sobie ręce ktore Káptan sta-
tą wiąże. - - - 242
- Dla czego gdy się kto powtornie że-
ni álbo ktora powtornie za mąż
idzie, błogosławieństwa Káptan-
skiego nie bierze. - - - 243
- Czemu P. BÓG po potopie dopuścił
mieć więcey żon niż iednę, iáko się
pokazuje ná wielu stárego Testa-
menty Oycach Świętych ktorzy
wiele żon mieli. - - - 244

R O Z D Z I A L XI.

- O Cerymoniach Koronácii Krolewskiej.
Ktore są Cerymonie koronacji Krola. 246
- Ktore są Cerymonie koronacji Kro-
lowy. - - - - 254

CZĘŚC

R E G E S T R.
C Z E S C III.

O Cerymoniach.

Ktore przez Rok ná rózne dni przypadáią.

R O Z D Z I A Ł I.

O Niedzielach y Świętach.

Czemu *Niedziele w Nowym Testa-
mencie nie Soboty święciemy* 254

*Ják dáwno postanowiono Niedzielę
święcić nie Sobotę.* - - 255

*Kto y z iákiey przyczyny postanowił
Świeta.* - - - 256

*Czemu dzień Sobotny Najświętszey
Pánnie jest polecony.* - 262

*Jeżeli nie uymuiemy czci B O G U
gdy Świętych iego czcimy.* 263

R O Z D Z I A Ł II.

O Kościołach y ich Poświęceniu.

Dla czego Kościoły buduią. - 264

*Ják dáwno poczęli Kościoły Chrze-
ściánie mieć.* - - - 265

*Czemu zwyczajnie na wschod ston-
ca Kościoły buduią.* - 266

Czemu Dusza ludzka nazywá się
Ko-

R E G E S T R.

Kościółem Bożym. - -	266
Jakie przywileje Kościoły mają. - -	271

R O Z D Z I A Ł III.

O Ołtarzach y Obrazach.

Czemu Ołtarze namaszczone bywają Oleiem S. - - -	273
Co znaczy Altare Privilegium. - -	277
Czemu tak wiele Obrazów jest w Kościele. - - -	278
Ziakię przyczynę Elibernenskie Concilium za czasów Sylwestra Papieża Cap: 36. zakazało Obrazów w Kościołach. - -	280

R O Z D Z I A Ł IV.

O Modlitwach y różnych sposobach modlenia się.

Czemu się klęcząc ręce złożonywszy modlemy. - - -	281
Co jest Rożaniec. - - -	282
Czemu się w Rożancu więcej mówi Zdrowaś Marya niżeli Oycze nasz	283
Co się rozumie przez Litanie. - -	284

R O Z D Z I A Ł V.

O Pacierzach Kąpłanskich,

Co

R E G E S T R.

- Co jest Brewiarz. - - - 285
- Co są Psałmy Graduales. Tãże
- Czemu procz Jutrzní ná siedm godzin rozdzieleny jest obrzãdek Boski. - - - 286
- Czemu o Swiętych Pãnskich są dwa Nieszpory, á za umártych ieden. 288
- Czemu tylko przed Jutrzníã, Prymã y po Komplecie mowi się Credo. 289
- Czemu Lekcyje trzeciego Nokturnu zaczynaia się od Ewangelii. 291

R O Z D Z I A I. VI.

- O innych rożnych Nabożenstwach.
- Co znaczy Czterdziestogodzinne Nabożenstwo. - - - 291
- Co trzymać o Peregrynácyach álbo nawiedzeniach Mieśc Swiętych. 294
- Czy máia takie Peregrynácyje fundament z Písma S. - - - 295
- Czemu Peregrynácyja do Rzymu, názywa się ad limina Apostolorum do progow Apostolskich - - - 296

R O Z D Z I A I. VII.

- O Cerymoniach Kanonizácyi Ss Pãuskich.
- Co

R E G E S T R.

Co iest Kanonizacya.	297
Jaka rozność iest między Kanonizacya y Beatyfikacya.	300
Ktore są Cerymonie Kanonizacyi. Tamże	
Co znaczy świece, Gotobie &c. y inne rzeczy podczas Kanonizacyi ofiarowane.	303

R O Z D Z I A I. VIII.

O Benedykcyach y Exorcyzmach Kościelnych.

Co znaczy Agnus DEI.	305
Czemu czasem żadnego skutku benedykcyje nie czynią.	306
Z jakiej przyczyny święca Ziele w dzień Wniebowzięcia Najświętszey Panny.	307
Dlaczego na wywod po potogu, to iest nąbranie błogosławienstwa od Kapłana powinna poysć do Kościota białogłowa.	308
Co iest Exorcyzm.	310

R O Z D Z I A I. IX.

O Cerymoniach święcenia Dzwonow	
Jak dawny zwyczaj święcenia Dzwon-	

R E G E S T R.

Dzwonow. - - - 313
 Czemu dzwonią na Chmury. - 314

R O Z D Z I A I. X.

O Cerymoniach pogrzebowych Mszy S.
 Rekwiálney.

Czemu ciáto człowieka umartego
 obmywáią. - - - 315

Czemu umartego z goraiącemi świe-
 cami. do grobu prowadzą. - 317

Jako dáwny zwyczaj modlić się za
 umartych. - - - 319

Kto złożył Officium Defunctorum
 álbo obrządek za umartych. táńże

Czemu Káptan podczas Introitu nie
 mówi tego Psálmu Judica me
 Deus. *Spáż mnie Pánie.* - 321

Czemu Káptan wody nie benedykuie
 ktorą má láć do kielicha. - 323

Przydatek o Ozdobie Duszy. 326

atio.
m Raphaëlem Ar.
bige famulo tuo co.
ria: concede nobis
usdem semper pro
& muniamur au
num &c.
NUM.

torium.
celorum Dominum;

e exultemus.
hriste splendor, cum
is Vesperis.

Nocturno.
us Tobias invenit
frum, & quasi para
ndum, & ignorans
et, salutavit eum.
mus 8.

as nosse. cum reliquis

us Raphaël se ipsum
ego sum Azarias ma
us.
Psal:

K S I E G O Z B I O R
M A R C I N A Z A M O Y S K I E G O

1832 KZ

1832 KZ

